

Mircea Dinutz

SPIRITUL SOLIDARITĂȚII – (ÎNCĂ) O VALOARE PIERDUTĂ?!

Cu peste trei decenii în urmă am citit o carte a lui Erich Maria Remarque – *Trei camarazi*, scrisă între cele două războaie mondiale(1938). În acei ani, în care mai credeam că valorile etice ale literaturii se regăsesc în realitatea imediată, dacă avem timp și antene pentru așa ceva, m-au impresionat câteva secvențe care dovedeau solidaritatea protagoniștilor, dusă până la sacrificiul de sine. Este ceea ce unii comentatori au numit „patosul camaraderiei”, născut și călit pe linia incandescentă dintre viață și moarte, pe frontul de vest sau...oriunde omul a fost pus în situația de a-și înfrunta ultima limită, de neocolit. Din atari motive, am fost întotdeauna sensibil la orice demonstrație de solidaritate, ca o dovadă că omul nu și-a pierdut esența, că se poate mântui prin dăruire față de semenii săi.

Țin bine minte că în primăvara anului 1971 mă aflam ca profesor într-un sat de munte, undeva la granița între județele Neamț și Bacău. Ploua de câteva zile, râul care străbătea satul Schitu-Frumoasa se umflase amenințător, iar oamenii – înspăimântați de cele ce se întâmplaseră cu un an înainte, au ieșit cu mic, cu mare ca să întărească digul, fără să-i mobilizeze careva, fără să le spună cineva anume ce au de făcut. Mi se părea firesc să mă aflu acolo, între ei, tot așa cum ei au considerat gestul meu în firea lucrurilor. Părea că nimeni nu mă observă și îmi place să cred că, în acele momente, m-au simțit ca fiind al lor.

Sunt conștient de faptul că *solidaritatea* pare multora o construcție artificială, venită de unde nu se știe unde și erodată în zona politicului, dintr-o lume și o societate care asocia termenul spiritului gregar, ușor de manipulat, în numele unor idealuri în care nu credeau (în primul rând) aceia care le foloseau ca mijloc de propagandă. Dar *solidaritatea* este un sentiment, o stare de spirit care ne înalță deasupra individualismului sălbatic și care *nu* poate fi decât activă. Putem fi buni cu adevărat numai dacă îi putem face pe ceilalți din jurul nostru să fie mai buni; e o valoare morală immanentă.

Albert Camus asocia și condiționa *solidaritatea* de o stare de revoltă (*Omul revoltat*, 1951). În opinia acestuia, omul se sacrifică, printr-un act de revoltă, în favoarea semenilor săi, dincolo de asumarea propriului destin. E un mod de a te revolta împotriva condiției tale de ființă (fatalmente) limitată în timp și spațiu. Eseistul francez o numește „revoltă metafizică” și, firește, nu era departe de adevăr.

Am reflectat la toate acestea de mai multe ori în viață, dar am rămas și mai mult pe gânduri atunci când am primit, cu vreun an în urmă, o epistolă de la domnul Mircea Popovici (născut 1923), nu numai o personalitate charismatică, dar și un poet remarcabil al „generației pierdute”, alături de C. Tonegaru, Mihail Crama, Mircea Damian, Ion Caraion, prezent în cursul anului 2006 cu o reeditare a volumului său de debut, „Izobare”(1946), pe care l-am comentat cu plăcere în revista „Ateneu” cu această ocazie. În acea epistolă îmi scria, între altele, că în tinerețea sa, apariția unei cărți ce purta semnătura unui coleg de promoție (cunoscut sau mai puțin cunoscut) era o mare bucurie pentru ei toți. Se întâlneau, comentau, se simțeau uniți în simțire și-n idealuri. Era un sentiment

Statue de Laurent de Médicis

de solidaritate care-i făcea să se simtă mai frumoși și mai puternici decât oricând.

Mi-e aproape jenă să fac vreo comparație cu situația de acum, când statutul de scriitor a fost grav afectat, fiind ignorat și marginalizat, și când scriitorimea ar avea nevoie, mai mult decât oricând, de o poziție comună fermă, pentru a mai putea spera în recuperarea demnității pierdute. Mai mult decât atât, e limpede că nu mai e nevoie să-i denigreze alții ori să-i atâțe cineva pe unii împotriva altora; se descurcă foarte bine și singuri ! Este drept că ei erau împărțiți în tabere antagoniste și înainte de 1989, dar cel puțin existau motive la vedere ! Și o justificare pe măsură.

Înainte erau marginalizați și discreditați cu metodă acei scriitori care deranjau puterea oficială (ceilalți erau coafați și – dacă se putea – supradimensionați). În conjunctura actuală, scriitorii se discreditează singuri. O fac inspirat, cu dăruire și maximum de eficiență, atunci când – iresponsabil – încurajează și întrețin falsele ierarhii. Se vede asta, mai ales cu ocazia lansărilor de carte ce au loc pe scenarii de

strepezit dinții. Aprecieri ditirambice, gratulări indecente, hărmălaie multă, strigăte de victorie, că de!! „e băiat bun și a cheltuit săracul, nu glumă!” Rareori se

ivește vreun neisprăvit care, „încălzit” în altă parte, strică orchestrația atât de bine pusă la punct a laudătorilor de circumstanță. Discursul de librărie / carnagierie / stație de tramvai / restaurant nu coincide decât rareori cu acela din revistă. Mai grav e că, în unele cazuri, Nichita Stănescu, Federico Garcia Lorca, Ezra Pound, Leonid Dimov s-ar retrage rușinați în fața tonului nereținut, inflammat de măreția sacră a poetului (total) nepereche: Vasile Șaibă sau Ionel Piliuță sau Costel Dătencolo (sic!) Când există atâta falsitate, atâta risipă de fantezie pentru crearea unei ierarhii iluzorii, recunoscute pe câteva zeci de metri pătrați, poate nici atât, la ce mai e bună solidaritatea – substituită, iată, și de această dată, prin surogate ?!

Dar conflictul, mai mult latent, între scriitorul din capitală și cel din provincie nu contribuie la subminarea acestei coeziuni (imaginare)? Conflict care, între noi fie vorba, are puține motivații cu adevărat serioase, iar vina se află de ambele părți: aroganța unora, suficiența altora, lipsa de comunicare. Rezultatul este că, atunci când ne întâlnim, vorbim limbi diferite. Unii dintre cei care trăiesc și scriu în capitala țării au impresia că sunt deținătorii adevărului absolut și de drept stăpânii singurelor alori autentice. Ceilalți ignoră și-și supralicitează producția fără a mai privi în jur și fără a face comparații. La unii apare complexul de superioritate, la ceilalți complexul de inferioritate. Un perete rece desparte artificial două grupări de scriitori care ar trebui să se afle de aceeași parte a baricadei.

Solidaritatea e acel sentiment puternic și nobil care îi face pe cei doi soți, atunci când pasiunea devastatoare a tinereții s-a estompat, să trăiască fericiți împreună, să-și fie sprijin reciproc și unic reper de moralitate într-o lume răvășită de un egoism neîmblânzit de nimic altceva. Este acel sentiment care ne face să nu întoarcem capul nepăsători în fața nefericirii altora, să fim mai demni, mai generoși cu semenii noștri. „Ubi sunt qui ante nos fuerunt?!...”

Te-ai aștepta ca scriitorii, spirite alese (cum se cred), cultivate (cel puțin) să se unească în fața unei realități agresive și neiertătoare, a unei societăți ingrâte și inechitabile, pentru a rezista în numele unor valori etice și estetice în care cred nedezmințit. Mă tem că lucrurile nu stau deloc așa și că breasla scriitoricească, oglindă fidelă a societății românești, este mai dezbinată ca oricând, recurgând – mult prea ușor – la etichetări dure, la violențe de limbaj și la apostrofări aflate la limita de jos a decenței. Nu mă refer bineînțeles la schimburile divergente de opinii, nici la veșnica luptă între tradiționaliști și... postmoderni (mă rog!) E vorba de suficienți, de aroganți, de tupești, de evidenta dorință NU de a-ți convinge adversarul, ci de a-l umili, de a-l călca în picioare, de a-l distruge sau, dacă nu se poate altfel, de a-l marginaliza (cu sau fără argumente). Mă tem că breasla scriitoricească se conduce după un principiu, pe care l-am mai auzit cândva, ba chiar i-am evaluat consecințele, conform căruia „NUMAI DEZBINAȚI, VOM REUȘI ÎMPREUNĂ!”

Le Christ et la Vierge

D.R. Popescu

ÎNTOARCEREA TATĂLUI RISIPITOR

Războiul copiilor

Întâi năvăliră surzii, pentru că ei, cu urechile lor de pământ, neauzind nimic, atacau întotdeauna primii, convinși că orice bătălie începe înainte de a afla ei!... Așa că veniră puhoi toți cei din marele neam al Surzilor, Surdu, Surdulache, Surdulescu, Surduleac, Surdulea, Surdovici, Surzilă, veniră tropăind prin noapte, unii, pe jos, alții, călare, călare pe joarde verzi de prun, de alun, veniră turbați, înarmați până în dinți cu puști de soc, de lemn, cu săbii din trestie, cu platoșe din papură, cu ghioage, cu obuze din dovleci albi și mai ales galbeni, cu mitraliere din mosorele, cu funii pentru legat sau spânzurat, după caz, prizonierii, veniră peste grădini, prin cimitir chiar, prin păduri, prin iarbă verde, prin bălării, prin urzici, și se ciocniră vitejește cu cei din marele neam al Orbilor, Orbeleșteanu, Orbilă, Orbelea, Orbuț, Orbuleț, care luptau cot la cot alături de marea dinastie a Chiorilor, Chioru, Chioralia, Chiorbelea, Chiorilă, dușmanii de moarte ai celor din istorica spiță a Ciungilor, Ciungu, Ciungulescu, Ciungulică, Ciungulea, frații de cruce ai celor din vechea foaită a Șchiopilor, foști și domnitori, și cantori, și ctitori și zugrăvi de biserici și mănăstiri, Șchiopu, Șchiopârlea, Șchiopârdea, Șchiopârdelu, Șchiopescu, Șchiopilă, veniră, deci, care înarmați cu furci din ghiare de curci, care cu mături, care cu lubenițe în spinare, cu pepeni zemoși, veniră și se încăierară ca orbii și precum chiorii cu Surzeștii, ce se întăriseră cu cei din vița boierească a Muților, Mutu, Mutulică, Mutulicea, Mutulecea, Mutulescu, Mutică, talonați și aceștia de rudele lor mai pricopsite, căci puteau să-și zbiere în voie păsurile, Bâlbiteștii, în frunte cu Bâlbăitul Întâiul, zis și Bâlbăitul Sfântul, cel urmat întotdeauna de aprodul său devotat, pe care călca atunci când se ridica în șa, aprodul Bâlbă, cumnat și verișan cu Bâlbărocea, Bâlbăiță, cel din Bâlboteca din Alexandria, de lângă Dunăre – și războiul încă nu putea începe în forță, cu alean, căci s-ar fi terminat – te pome-nești! – în dezordine și fără o clarificare a învingătorilor și a celor ce trebuiau să treacă la roabă, la robotă, și să plătească tribut, dacă nu veneau, valuri-valuri și cei care nu aveau gust pentru sare, pentru dulceața cireșelor și a mustului, pentru gloria vinului nou și vechi, pentru acreala oțetului, faimoșii oșteni din rândul de oameni adamici, dușmani de șaptezeci de vieți ori șaptezeci de vieți ai ereticilor din clanul De Gustibus, faimoșii Limbăstearpă, Limbăseacă, Limbăuscată, apropiați prin cumetrii scanda-loase de marhele fără miros, cum le ziceau ei celor căroră totul le putea, un fel de cârcotași ce îi socoteau vinovați de neputința lor pe cei ce puteau să se bucure de miroasele florilor, de voluptoasele parfumuri emanate de văduvioarele împlinite în cuget și simțiri, orfanii de glande

olfactive, în trei cuvinte, căcănarii, frații din flori ai celor fără de țară și neam, necuprinși în cronici decât la alții – Porumb, Castravete-Vodă, Pagubă, Părăluță, Pociumb, Porculea, Covrigbei, – bașbuzuci cu bazuci în bandulieră, scrietori la foile vitelor de pripas, dezertori de meserie, traseiști, trădători pe-un pumn de linte, în câteva cuvinte: căcănari de drept și de stat!...

O, cum bubuie tunurile astea care trag... cu focuri de artificii, sau ce mama dracului sunt, de umplu cerul de lumini colorate, de parcă în cer și pe pământ ar avea loc un război cu focuri de artificii!... M-au trezit a treia oară din somn, lua-v-ar naiba cu Europa voastră cu tot!... Ce i-o fi apucat să tragă atâtea focuri și în satul ăsta dintre păduri și bălți secate!... Copiii dorm, asta e bine!... E Noaptea Anului Nou – să dea Domnul să se bucure de un an mai bun! Sunt atâtea lumini peste casa noastră – de crezi că tot cerul e plin de stele, iar luna e plină!... Luna, una?!... Nu, nu, uite o altă lună, peste Pădurea Verde, alta, peste biserică!... Nu e o lună, sunt șapte!... Și stelele, ce lumini colorate și trecătoare peste bătătura noastră, ce sărbătoare mare, ce bălci, ce minune!...

Dar nu era nicio minune, nu era nici măcar Noaptea Anului Nou, Irina visa că s-a trezit din somn și că galițele nu au somn și căraie speriate, iar oile behăie, năucite!... Doar vântul nu bate, nu bate, de parcă e mort!

Conversion de Saint Paul

Les anges sonnont les trompettes de la mort

Sanda o aude pe maică-sa cum bolborosește ceva în somn și se răsucește în pat, ca arsă de zăpucul nopții... Se aude, de peste drum, răgetul măgarului lui Șeitan, pârporit și el de căldură, ce zăpușeală mare, în bezna asta mare, o, Doamne, Doamne, de ce nu răsare soarele noaptea, în noaptea asta mare?!...!

...și... și... poc! poc! poc! bum! bum! bum! de zeci de ori poc, poc, poc, și, la fel, de zeci de ori, de sute de ori bum, bum, bum, un război pe viață și pe moarte între surzi și ologi, surzi și chiori, surzi și muți, orbi și ciungi, surzi și cei care nu mai simțeau nimic, decât cu pielea, cu sacul lor de piele, în care erau băgați, bum! bum! bum! poc! poc! bum! unul în altul, toți contra toți, în bății cu mere, pere, nuci, cartofi, poc! în moalele capului cu o pătlăgică roșie, poc! în spinare cu o pătlăgea roșie, cu un castravete, bum! bum! în tigăi, cu linguri de fier, în timp ce ploaia, timidă, nevenindu-i să creadă ce vede, se apleca și ea peste războiul de o noapte, de o mie și una de nopți, de treizeci de ani, de o sută de ani, de două mii de ani, de ani fără număr, spălând urmele de zemuri, de roșii, spălând sângele uscat și mustul uscat de pe gurile morților – asta vedea el, vedea și simțea el, Paraschiv, trecând pe ulițele din Cioromârda, fără să-l latre câinii tineri, care nu-l cunoșteau, lătrat însă de câinii bătrâni, care nu-l vedeau prin gard, nu-i simțeau pașii, că se apropie de bătăturile lor, că trec mai departe, pașii

ușori, ce nici nu atingeau pământul, sau îl atingeau duios, cum ating pământul pașii umbrelor, lipa, lipa, lipa, da, da, da, așa cum ating pământul tălpile umbrelor, pașii strigoilor care nu bocăne, nu, nu, – stafiile astea doar put a cimitir! – da, da, precum pașii duhurilor, căci Paraschiv așa călca, ușor, lipa, lipa, așa călca, fiindcă el era doar umbra lui, în noaptea de sub luna roșie, secetoasă, doar umbra lui desprinsă de el însuși, departe, departe, culcat la pământ, poate adormit, poate mort de somn mare, cu capul parcă pus, sau căzut lângă tălpile sale, ca într-un vis urât, oh, ce vis, ce vis, mamă! mamă!... ce vis, din copilărie, când mergea din casă în casă, în zilele de Crăciun, cu colindul, când cânta împreună cu prietenii săi de școală primară, pe la porți, urându-le gazdelor grâu bogat, holde bogate, sănătate, ce vis, ce vis, de bărbătuș, mai apoi, de flăcău cu mustăcioară, când umbla cu Vișlaimul, când toți cei din ceată purtau măști, ca să sperie și să gonească duhurile negre, o, ce vis, mamă! mamă!... căci, da, da, căzuse cu capul său la picioarele sale, ca bătoc, și doar umbra sa vie, sau sufletul său, viu, venise pe-acasă, ca într-o poveste de-a bunicii Domnica, bunica Sandei, fata Irinei, da, ca într-o poveste, sau ca într-un vis de-al său, fiindcă se simțea ușor ca un fulg, ușor ca o umbră, eliberat de carnea și de oasele sale, ușor ca un fulg, ca un înger, ca un vis, ușor, da, ca realitatea unui vis, așezat el, Paraschiv, deasupra războiului din tinda bunicii Domnica, deasupra războiului din care ieșise, deasupra războiului care poate fusese o amintire, o năvală de amintiri din copilărie, când toate războaiele n-aveau legi, sau se duceau neținând cont de nimic, rămânând deasupra tuturor legilor și în afara tuturor responsabilităților, ca într-un joc, ca într-o mie și unul de jocuri, ce și erau, jocuri de-o noapte, de treizeci de ani, de mii de ani, buf! bum! poc! poc! poc!... războaie – jocuri, ca între copii, ca în vise, ca între moime – și cine să se supere pe jocurile copiilor și ale maimuțelor!? – buf! poc! bum! fără plânsete prea mari, cu lacrimi până la pământ, fără râsete victorioase prea mari, da, da, războaie aiuritoare – o bulibășeală în care nu se mai vedea om cu persoană, ce naiba! – războaie din care nu ieșea nimeni mort, nici vorbă, doar că învinșii trebuiau să deseneze pe nisip cerul cu luna și stelele, cu soarele – mânca-i-aș picioarele! – strâmbându-se, cu soarele făcut ca o roată mai turtită, de bicicletă, cu arcurile lipsă, un soare gol la mijloc, astfel încât să dea repede peste lume frigul și să se lipească răcoarea de fruntea, de gura, de mâinile și labelle celor învinși, precum moartea, afurisita măiastră, buba fără umbră, baba fără umbră, sau cu umbra atât de subțire și de prelungită pe pământ că parcă părea una cu iarba, cu nisipul, cu apa, cu toate cele văzute și nevăzute... poc! poc! poc! o, ce război, dacă toți bărbații din Cioromârda ieșeau pe la porți să-l privească, amintindu-și și ei, trăgând din țigări, de războaiele lor de altădată, iar pisicile, de pe garduri, își mângâiau mustățile, de plăcere, căci nu mai striga nimeni la ele: „Sit!” „Sit!” – alungându-le de pe lângă mese, ori pur și simplu aruncându-le în magazine și prin poduri, să prindă șoareci... nu, nu, cât durau războaiele copiilor ele erau lăsate în pace, nebăgate în seamă, așa că-și puteau închipui și că trăiesc într-o lume în care oamenii erau niște amintiri...

Irina Mavrodin

ÎNCERC, CU TINE DE MÂNĂ...

14 noiembrie 2007

Încerc, cu tine de mână, această întoarcere în trecut. De fapt, această întoarcere, într-un trecut – prezent. Întoarcere într-o lume care are, pentru mine, aceeași consistență – ba nu, o mult mai mare consistență – decât cea în care trăiesc (ai trăit și tu nu până nu demult) eu „au jour le jour”. În care am trăit chiar azi, după ce m-am sculat, extrem de târziu, la ora zece dimineața (de obicei mă scol pe la șase-șapte). Am simțit că un suflu rar, prețios mă animă, și am vrut să mă îndrept imediat spre biroul meu, să încep să scriu despre tine, să încep să scriu povestea vieții tale pe acest pământ. Am auzit telefonul sunând. Era M. (-). Mi-a spus – cu o voce parcă mai liniștită – că vrea să profite de vremea bună și să se ducă să-și caute un pardesiu / palton negru, în magazinele bucureștene pe care le știa ea. Mi-a mai spus că în noaptea asta a văzut-o, ca într-un fel de vis, pe Irinuca, altfel decât o vedea până acum, când ea, M. (-), plângea întruna. A văzut-o alergând veselă pe întinderi mari, câmpii, văi și munți, cu un mic rucsac în spate (Irinuca ne-a mărturisit, în ultimele ei zile, că, atunci când va fi vindecată, vrea să plece într-o astfel de călătorie cu tatăl ei) – și, văzând-o astfel, sufletul lui M. (-) s-a mai alinat.

Am vrut să trec imediat la scris, dar mai întâi mi-am făcut rugăciunea (și e prima oară că mi-o fac astfel, dimineața, după ani de zile) și am luat anaforă. Au intervenit, din păcate, alte obligații casnic-administrative (nu cred că la ele se referea Irinuca, atunci când zicea, tot în ultimele ei zile de viață, „e prea mult, prea mult”).

Acum, în sfârșit, pot începe să scriu (am în stânga mea, culcată pe birou, o cruce de lemn cu o iconiță lucrată în argint înfățișându-i pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos și pe Sfânta Fecioară Maria – mi-a adus-o în dar Alina I.). Doamne, ajută-ne! Sub semnul milei Tale pun această carte!

Suntem în dormitorul cel mare din casa de la Focșani (inițial, înainte de venirea comunismului – perioadă în timpul căreia se instalaseră mulți chiriași în casă – fusese o sufragerie somptuoasă, cu masă, bufete etc. din lemn de nuc, făcută la începutul secolului trecut la Oancea), pe paturile din lemn de cireș, într-un spațiu vast, cu tavan înalt, cu uși și ferestre albe foarte înalte, un spațiu în care se află doar mobila de dormitor (două paturi, două dulapuri, o masă de toaletă cu oglindă, două noptiere, totul din lemn de cireș), în care micul pat alb cu zăbrele al tău, Irinuca, e ca o bijuterie prețioasă, adusă de pe alt tărâm.

Suntem amândouă pe cele două mari paturi alăturate, în așternuturi albe, de modă veche, eu, învelită bine cu o plapumă roșie (nu e foarte cald în această cameră – dar nici nu trebuie să fie! – soba de teracotă, încălzită de lemne, duce o luptă grea împotriva aerului rece din camera mare și cu tavan foarte înalt), tu, bine înfășată și pusă pe o pernă de puf, la picioarele mele. Ești cuminte, nu plângi, deși ai numai câteva luni (poate doar numai două), te uiți cu ochi mari și strălucitori la mine, care îmi scriu ultimul capitol din teza mea de doctorat despre Nathalie Sarraute și Noul Roman. Simt că mă inspiri, că îmi dai puteri, că îmi dai un fel de aprobare care mă confirmă în ceea ce fac. E o stare a mea pe care am avut-o mereu după aceea, pe care o am

și acum, scriind această carte. Această imagine: eu, scriindu-mi teza de doctorat. Irinuca, micuță de tot, în scutece, lângă mine, privindu-mă cu un fel de uimire, da și cu inteligența atoateștiutoare a unui spirit care are în urmă secole de existență și care a binevoit să vină un timp printre noi din alte sfere – această imagine tutelară, o conștientizez cu adevărat și pe deplin abia acum.

16-17 noiembrie (vineri-sâmbătă) 2007

Am avut o noapte (cea de joi spre vineri) – la Craiova, unde m-am dus pentru susținerea unui doctorat – dintre cele rele. Poate că am făcut o febră musculară, căci chiar o deplasare de câteva sute de metri (peronul gării, distanța de la și până la mașină) înseamnă pentru mine un efort foarte mare. Mă dureau toate, eram oarecum speriată, căci voiam să fiu decentă, nu voiam să ofer un spectacol de om bolnav care, în loc să stea cuminte acasă la el, rămâne în activitate. Abia mergeam de durere, de la camera mea la baie, și mi-am amintit de Irinuca, de Uculeț a noastră, cea curajoasă, de martiriul ei, față de care durerea mea nu era nimic. „Gata”, „gata”, spunea ea, și cerea cu hotărâre să fie lăsată în pace, să nu mai fie deranjată cu nimic, nici măcar cu o vorbă, „e prea mult” mai spunea, și s-ar fi părut că acest „e prea mult” nu se referă numai la durere.

Ne-am întrebat, și eu, și M. (-), ce înțeles adânc putea să aibă acel „e prea mult”, căci, cu siguranță, avea unul. Nu voi încerca să merg aici mai în profunzime spre acel înțeles, dar o voi face curând, poate într-o conversație cu M. (-), când voi încerca să-mi amintesc, împreună cu ea, care are o memorie mult mai bună decât a mea, fiecare vorbă a Irinucăi din ultimele patru luni și ceva, pe care le-a petrecut pe „pământul patriei”, în patul ei, din casa ei din strada Titulescu, unde, cuminte și dulce, și plină de încredere în puterile noastre de a o vindeca, a poposit. „Mami, tati”, țipa ea cu un glas puternic și melodios, „măicuță, tăicuțule”, „tăicuțu mamei”, mai țipa, „mi-e frică”, vă iubesc, vă iubesc”, mai spunea, silabisind apăsate aceste cuvinte. „Ce te doare? Te doare capul?” „Totul, totul mă doare”.

Toate astea trebuie reluate ca un leit-motiv, în viața noastră și în această carte, reluate și adâncite pentru că Irinuca a vrut să ne transmită un mesaj pe care noi încă nu l-am înțeles nici pe departe, pe care mă întreb dacă-l vom înțelege cândva. Vorbele acestea ale ei erau întrețesute cu altele, pline parcă de mocnită veselie a unui spirit eliberat de orice reținere autoprotectoare: „voi trebuia să aveți doi copii – trebuia să aveți unul de rezervă”. „Vreau să mă vindec, o să mă vindec, nu-i așa?” „Și dacă o să mor, ce-o să fie? O să mor!” (Nu se poate să chemi tu Bau-Bau! Dacă vine, vine, dacă nu vine, nu vine, spunea, când era foarte mică).

Abia acum cred că încep să înțeleg cu adevărat ce a vrut Proust să facă. Cred că mișcarea mea psihică e de aceeași natură: vreau să dau carne și viață unui trecut, al nostru cu Irinuca, aducându-l într-un prezent și transformându-l în ceva mai prezent, mai adevărat decât însuși acest prezent căruia i se substituie.

„Nu se poate să chemi tu Bau-Bau, dacă vine, vine, dacă nu vine, nu vine”, spunea ea, cu supremă inteligență metafizică. Și Bau-Bau a ales să vină.

UNIVERSITATEA CARE UCIDE (I)

„Strigă Moartea la fereastră”
(folclor)

A fost un moment de grea încercare. Alexandru Deșliu a plecat. M-a anunțat cu precauție că o s-o facă repede, Bios duce drept la moarte, nu-i chip altfel. Zice Marele Anonim: „Cine vede creștere vede și moarte”.

Nu era nici patetic, nici sarcastic, ci, după formula sadoveniană, *împăcat și tare*.

„Haideți, doamnă Magda, să terminăm cartea noastră, că nu mai am timp. Timpul n-are răbdare, ăsta-i defectul lui”.

Și, mai apăsător:

„Știți, toți cei care au început acest tratament o dată cu mine nu mai sunt. Întreb doctorii de unul, de altul și...”

Nu voiam să aud vești de moarte, dar el mă soma să scriu mai repede, mai mult, în felul în care o făcea și Marius Tupan, la telefon:

„Doamna cu flori de pe pagina întâi? (a „Luceafărului”, nota mea). Ați scris articolul pentru numărul următor?”

„Îl scriu când am ceva de spus”.

„Dvs. aveți totdeauna ceva de spus”, mă încuraja, generos cum a fost, autorul *Batalioanelor invizibile*. Cei pe care-i prețuim se duc primii.

Al. Deșliu era înnobilit de proiectul lui ambițios: o revistă de provincie competitivă cu revistele Centrului. Făcuse din „Saeculum” un barometru al vieții culturale din România, nu din Focșani ori, și mai rău, de pe malul stâng al Milcovului. Revista vrânceană aduna la sumar pe cine trebuia să adune, fără *parti-pris*-uri politice. Și asta-mi amintește de ce spunea Jean-Max Tixier („*Autre Sud*”, Marsilia), la Forum-ul de la Mamaia, din septembrie 2007. Spunea că redactorii săi nu apar în revistă, tocmai pentru a-i asigura publicației neutralitatea. La noi, dimpotrivă, sunt reviste de familie, „care se citesc ele singure”, vorba lui Gh. Istrate, dintr-un interviu cu poetul focșănean Ion Panait. (Există în Iași revistucii făcute cu nevestuici. Colaboratorii și-i tratează ca pe genii, că nu mai poți pași prin târg fără să le calci pe bătători. Se prezintă pe ei înșiși ca producând mutații valorice în vers și-n proză. Ceilalți? Niște fameni.)

Bomboana pe coliva presei culturale a pus-o o revistă plină-ochi de dezacorduri, care are ce are cu accentele critice împotriva veleitarilor tipăriți în paginile ei, ca și împotriva lanțului de edituri Ban-Dai. I-ar vrea pe criticii lucizi și onești exilați undeva, departe, cu decalogul

profesiei cu tot, ca veleitarii să-și poată vedea netulburați de „preocupările” (ortografie personalizată) așa-zis literare, în mod liber și democratic. Eu, una, prefer cultura deloc democratică. Scriitorul există ca om solitar, nu ca om global. Ce? Scrii ca și cum ai pune de mămăligă?

În trilogia sus-citată a lui Tupan, noul guvernator al Marconiei îi disprețuia pe „snobii care consideră că marfa durabilă ar fi cultura”, ricanând „Vacs albina! Trece derezina!”

Și Marius Tupan, și Al. Deșliu și-au respectat și iubit cititorii, oferindu-le „marfă de calitate. Timpul i s-a scurs unuia la 10 iulie 2007, altuia de Sf. Nicolae, în anul ce-a trecut.

Al. Deșliu era un gazetar responsabil, echilibrat și consecvent. Intrau în Decalogul lui gustul, cinstea, angajarea, curajul și a fost urmat de mulți autori de prestigiu. Nu l-a speriat eticheta de *literatură învechită*, a suportat atacurile unor țuțeri când a publicat – curajos – *Jurnalul* lui Eugen Barbu, s-a declarat a-l stima, de pildă, pe Eugen Simion, deși a fost ocărât ca neavizat. Și-a părtinit concetățenii, dar în limite normale și i-a publicat după *regula calității*. A refuzat umorul simplu al epigramiștilor târgului moldav și proza romancierelor fascinate de fornicăție, care se cred obiecte sexuale la vârsta a treia.

Deșliu era fondofag, nu-i plăcea să iasă în capul revistei. Cântărea bine structura fiecărui număr, fiecare titlu, fiecare semnătură scoasă pe coperta revistei.

Energic, înnobilit de proiecte generoase...

A fost? Este. Și-mi vine în minte un vers de Constantin Abăluță:

„poate că moartea e ceva frumos
și-o să râdem că ne perpeleam atât”.

Cred și eu, ca și buna mea prietenă, pictora Mariana Șenilă-Vasiliu, brâncoșolog de elită, că „la masa peste care s-a așternut tăcerea nu se poate sta cu coatele”. De aceea nu mai adaug decât că o să răspund la întrebările lăsate teanc pe masa de scris/citit dintr-un aproape sufletesc: îl aud pe Al. Deșliu zorindu-mă, ca-n Apocalipsa după Ioan Teologul, *că timp nu va mai fi*.

Replica mea? Dimpotrivă, domnule Alexandru Deșliu, de la Blaga cetire *o boală* (cu puțin noroc, o moarte chiar *învinsă e orice carte*. Cât despre trecerea inevitabilă a toți și a toate în altă țară, aș vrea să cred că țara aceea este țara literaturii.

Poetul îi vede pe îngeri cu cărți în mâini.

***

„Viața e un cimitir de lucidități retrospective”
Jean-François Revel

Al. Deșliu: Trecem la modele de profesori care v-au marcat?

Da. Trecem. Îmi povestea Petru Ursache că, în studentia lui din anii cincizeci, marii profesori în stilul savant de la „Al.I. Cuza”, intelectualii de rasă au avut de suferit pentru erudiția lor. Elitismul intelectual era discreditat. Th. Simenschy, autorul *Dicționarului înțelepciunii* (6000 de cugetări pe teme extrase din 680 de tomuri, în 14 limbi) fusese trimis contabil într-un GAC. Ca un albatros ucis. Comparatia asta mi-a sugerat-o aceeași discuție cu Petru U. Are dreptate Wald: *Ideea vine vorbind*. Și metafora! Își amintea Petru U. că asista (tânăr universitar) la o ședință de învățământ ideologic. Teofil Simenschy s-a ridicat și a cerut cuvântul. Cu ochelarii lui cu ramă aurie, părea și era din altă lume decât a lui Davidsohn, Aurel Loghin și alți atașați la politica partidului comunist.

„În legătură cu..., așa cum zice tov. Dej, a intervenit în discuție Simenschy. Am găsit câteva citate în *Panciatantra*”.

Le-a dat. Așezați în primul rând, filosoful Ernest Bernea și logicianul Petre Botezatu zâmbeau cu subînțeleș.

Albatrosul își scutura penele cărților pe ei toți.

„Vă mai dau un citat din *Vede*. Am uitat să vă spun că în *Upanishade*...”

Temutul Davidsohn, un fel de Leonte Răutu de lași, care ținea frâiele discuției, a încercat să-l oprească. Simenschy nu s-a lăsat intimidat.

„Mai am două însemnări din *Cartea morților*”.

Informația gigantică a profesorilor cu registru enciclopedic, din familia Hasdeu, Pușcariu, Iorga, nu era pe placul „cadrelor noi”, fără carte, recrutate de la Universitatea muncitorească, din presa angajată etc. Documentare exhaustivă la semi-analfabeți? „Savantlâcul” l-a eliminat pe Gh. Ivănescu de la Catedra de limba română, în favoarea lui Gh. Istrate, intrat în ierarhia PCR profesională. Mi-a fost decan în studentie. Era adept al metodei memorării listelor de cuvinte. Papagalicește. Ca și C. Dimitriu, asistentul lui: „Câte arhaisme ați găsit în *Frații Jderi?*”. Și Dimitriu aprecia din ochi teancul de fișe: „In-în-insuficient”.

Cerea cineva performanță intelectuală activiștilor grei ca Vasile Adăscăliței, Richard Valter, făcut conferențiar fără studii în specialitate, cu o recenzie în „Flacăra lașului”? O tăietură de ziar se afla în dosarul lui de lucrări. Și ce dacă n-aveai publicații? Erai de-al lor, și se lăuda activitatea pedagogică, darul de-a face săli pline. Numai că Valter ținea un curs de portugheză fără să știe limba asta. Îi trimitea pe studenți la cinema și îi nota la examen cu 10. Cum să nu fie cel mai iubit dintre pământeni de cei cu chef de chiul?

Ion Tiba și alții ca el erau folosiți ca mașinării de transmis ordine ideologice. Nu atitudinea, ci non-atitudinea făcea carieră. Epurările erau pentru cei „dispuși să tulbure climatul politic din țara noastră”, cum se acuza în limbaj de lemn.

Slavistul și etnologul Petru Caraman a rămas eliminat de la catedră până a murit, în 1980. N-a scăpat de statutul de proscris, până la moarte.

Ne povestea alt mare etnolog, Romulus Vulcănescu, mie și lui Petru U., un episod care și-a găsit locul în *Universitatea care ucide*. Vulcănescu îi organizase o prelegere la Institut. Știa că Petru Caraman își violența auditoriul. Îndrăznelile din conferințele-eveniment uluiau.

„A trebuit, pentru că îmi așteptam numirea de șef de sector, înțelegeți, să-mi iau măsuri de precauție. I-am sugerat cam bâlbâit lui Caraman să ocolească anume probleme. M-a privit ca pe un «disciplinat» ce eram, ca pe o «nimicarniță» demnă de compătimire, dar s-a angajat să rămână în limitele admise:

«Îți promit c-am să tac. Las' că spun eu în altă parte ce-am de spus dacă ți-e așa de frică. Dar să știi, Vulcănescule, de la mine: libertatea de opinie nu ți-o aduce nimeni pe tavă. Ți-o iei singur.»

Romulus Vulcănescu a recunoscut că i-a fost jenă de spaima lui de atunci: „Am tremurat degeaba. Șefia de sector tot n-am obținut-o. *Mea maxima culpa*. N-aveam eu dreptul să-i cer să se cenzureze unui *doctor honoris causa* al câtorva universități străine. În mediul universitar polonez, Caraman era venerat ca însuși Papa”.

La lași i-a fost și mai rău. I-au întrerupt conferința nu altfel decât stingând lumina de la tablou.

„Tovarășe profesor, timpul dvs. a ex-pi-rat!

Condiția supraintelectuală a lui Petru Caraman îi înspăimânta pe mediocri. Știa rusă și bielorusă, polonă, ucraineană, bulgară, cehă, slovacă, slovenă, moravă și tot neamul lor, greacă și neogreacă, turcă, franceză, engleză, italiană, nemaivorbind de latină.

L-au verificat și eliminat. În casa unde fusese mutat, chiar în camera de alături instalaseră un milițian. Când profesorul era la masa de scris, tropotea la fereastră și urla:

„Uite la trântorul ăsta. Ce faci, trântore, stai? La muncă, măăă!”

A cărat ca hamal mobilă, a împins roabe cu nisip, a transportat saci cu cărbuni. Pleca dimineața la gara de mărfuri, îmbrăcat cu halatul de lucru în bibliotecă. Soția sa trebuia crutată. Profesorul a avut puterea rară de-a schimba căderea în creștere. A muncit – țărănește – pentru bucuria de-a aduce pâine femeii și copiilor. A cosit, a tăiat lemne, a...

Când ajungea acasă, rupt de oboseală și murdar, dădea vina pe praful din depozitul BCU.

Dar intra iarăși în tranșee bibliotecii. Nu s-a lăsat smintit de la „existența creatoare”, după sintagma blagiană.

Petru Caraman a murit fără să-și vadă tipărită opera. Operă complexă de etnolog, de dialectolog, de comparatist, de culturolog. A respins trunchierile propuse de editura Minerva.

Mai mult decât punerea condeiului în lanț, l-a durut ruperea de studenți, de amfiteatru.

„Manuscrisele mai pot aștepta în sertar publicarea. Dar ideile nerostite sunt ca perlele nepurtate. Își pierd strălucirea. Neverificate, ideile mor. Catedra te ajută să redobândești ce-ai gândit. Te ferește de inerție”.

Asta spune în *Universitatea care ucide* personajul care îl are *par arrièrè* pe Petru Caraman.

Erudit era, atunci, în anii cincizeci, un om care pierde. Mie succesul social mi s-a părut mereu suspect în cazul marilor profesori. Vorba lui Nae Ionescu: „Numai rața nu ratează”. Însă, în vremea aceea de după Reforma învățământului din 48, Ștefan Bârsănescu a fost dat afară din Universitate de Otto Schechter, șeful Siguranței. Se mai numea încă Siguranță, ca să devină Securitate. Schechter era autodidact, fără diplomă, dar absolvent al „Universității Doftana”. Formula pentru o carieră universitară eșuată: erudiție năucitoare, curaj civic, dispreț pentru impostori.

Scriu istoricii că, în 2 iunie 1947, NKVD-ul și-a transmis de la Moscova învățăturile pentru „lichidarea învățământului burghez”. Ordinul secret: să se înlăture cei mai buni profesori, *cei competenți și morali*, mai ales *cei cu popularitate*. Tradiția trebuia decapitată. Materia de studiu s-a modificat la Istorie, ca să se denunțe *mișelia regilor și exploatarea maselor*. Nu se mai predau latină și elină, logică, filosofie generală... Nu mai zic de religie. Cruciuliță la gât, icoană, calendar bisericesc? Misticismul era vânat și pedepsit.

PMR putea da directive Academiei. În august '48, noul statut excludea personalitățile „fasciste” și „reacționare”. Au fost scoși din Academie cam o sută de „dăunători” care se numeau Blaga, P.P. Negulescu, Ion Petrovici, Rădulescu-Motru, Gh.I. Brătianu, Dimitrie Gusti, Simion Mehedinți, Onisifor Ghibu etc.

Biroul lui Blaga de la Academia din Cluj era numit în derâdere „bârlogul lui Faust”.

Habar n-aveam eu, studentă, în anul întâi, 1962, că tot corpul didactic fusese puricat. Profesorii de renume, croind făgaș pentru o școală (în linia Al. Philippide, G. Ibrăileanu, Ilie Bărbulescu, Traian Bratu) trebuiau trași pe linie moartă. Din istoricul Facultății de filologie, scris de Petru Ursache, știu că titularizarea lui Anton Naum, succesorul lui Ștefan Vîrgolici la Catedra de limba și literatura franceză (25 iunie, 1899) avusese în Senat mare opoziție. Au votat contra: Aron Densusianu, I. Caragiani și Xenopol. Naum „nu îndeplinește condițiile Articolului 69, alin. d., anume de a se fi distins prin lucrări de mare însemnătate”. Se făcea – *hélas!* – politică universitară haretistă.

Sigur că și în interbelic s-au comis erori. Facultatea ieșeană s-a lipsit de șansa de a-l fi avut mai mult de un an (1911-1912) în corpul profesoral pe Eugen Lovinescu. Se lipsise și de G. Călinescu, dus la București.

După Reformă, însă, Dan Simonescu a plecat forțat. În dreptul numelui Șerban Cioculescu, titularul Catedrei de literatură română modernă, pe statul de funcțiuni din anul universitar 47-48 scria:

„Se comprimă persoana”.

În primul meu an de studii, 1962, venise *dezghețul* (titlu de roman de Ehrenburg). Era glaciara (proletcultul) se sfârșise sau credeam eu că se sfârșise definitiv, cum se sfârșise și cu strategul militar Stalin, cu procurorul Stalin, cu economistul Stalin, cu lingvistul Stalin, cu biologul Stalin, cu lingvistul Stalin, cu tătuca de la Kremlin. În piesa lui Matei Vișniec, *Istoria comunismului povestit*

tită pentru bolnavii mintal, Stalin era... *afrodiziac*. Pentru Al. Andriescu a și fost, dacă îi deplângea moartea. Sovietofiliile noștri erau mai aprigi decât rușii. După '89, Al. Andriescu a fost în stare să afirme: mai bine să fi fost cu Stalin decât cu Ceaușescu. Entuziasmații de tătuc au devenit cei mai convinși anticeaușiști, dar numai postsocialist.

Din tinerețe fragedă, publicistul Andriescu milita țapăn pentru principiul *partiinost* (spirit partinic) și pentru imperativul *poniatno* (artă accesibilă maselor).

Întâi pifan, apoi șef de brigadă, chema poezii pe șantier („El, poetul, se dăruiește clocotului muncii cu ochii închiși”) și a rămas atent și vigilent, conștient și conștiincios, plasat în vârf de ierarhie.

Critica anilor cincizeci, dacă deținea elanul lui Al. Andriescu, avea forță, sărea la gâtița lui Lucian Blaga. Asistentul de la „Al.I. Cuza”, fiu combativ al tărănimii muncitoare din Topile, constata cât de afundat era traducătorul lui Goethe în „mocirla cosmopolitismului”. Doar și Crohmălniceanu îl prezentase pe Blaga drept „exponent al păcătoșeniei trupești”. Andriescu studiasse valoarea poetică a termenilor: *conductă, macara, malaxor, funicular, turbincă, fundație*, în „lirica tonică”. Păi fundația asta a fost baza (vezi teoria *bazei și suprastructurii*). A ajuns membru URSS fără cărți tipărite, în conducerea Facultății fără cursuri multiplicat, a fost sărbătorit *coral* la 80 de ani. Certificat de revoluționar n-are, dar are unul de basma curată. O fi și cetățean de onoare (era să zic de oroare) al țargului? O fi.

Individul ăsta, care a aplicat tiranic în facultate „normativele” (în iarna lui '87, îi ancheta pe „huliganii” de studenți care protestaseră în stradă contra frigului și întunericului din cămine) a participat la un *show* televizat, să aplaude libertatea.

„Se gîndea cineva în '87 c-o să vină '89?”, i-a replicat lui Petru Ursache, atunci când i-a amintit de „aportul” antedechembrist în liniștirea studenților-insurgenti. Ca și mine, de altfel. Indestructibil (doar face parte din generația Bumbesti-Livezeni), părea gata să cheme minerii contra lui Petru U. și-a mea. Ne-a amenințat cu tribunalul și cu... Tereza Petrescu.

Luca Pițu, eliminat ca „element imoral” de același „TUK Al” (porecla i-a lipit-o cu *glue*, picătura ce lipește și nimic nu dezlipește, ca-n reclamă) a făcut propunerea să-l depunem în Sala Pașilor Pierduți și să-l vopsim în roz, cum au făcut cehii cu tancul sovietic „eliberator”.

Al. Deșliu: Numiți câțiva profesori-model, pe care i-ați respectat și căroră le datorăți formarea intelectuală.

Bun cuvânt, *respect!* Noi, tinerii care-am fost, aveam capacitatea de-a ne admira mării profesori; tinerii care sunt par să aibă capacitatea de a-i disprețui. Fracturiștii își declară *fractura* față de bătrâni, mai exact spus *fractura* de cot față de *cocliți* și *distruși*, care întârzie să moară. Prozatorul Vakulovski le dă bătrânilor dascăli de la Cluj *Koneț filma*; la Iași, după tulbureala din '89, un student de la limbi germanice cerea *exit* pentru profesorii care au împlinit 40 de ani. A ajuns el însuși, între timp, la vârsta asta mare.

Studenții anilor șazeci n-au practicat *querelle des*

Anciens et des Modernes. Noi aveam două feluri de profesori: cei supuși orbește indicațiilor și cei nepăsători față de îndrumările PCR. Cei glisați în fruntea instituției, ca Gh. Istrate, ca V. Arvinte, ca Ion Tiba și cei care n-au cedat și au plecat, ca N.I. Popa, ca Al. Dima, ca Ștefan Cuciureanu, ca Al. Zacordoneț, Cicerone Călinescu.

De la Dumitru Gafițeanu am învățat toată gramatica pe care o știu. Al. Dima ne fascina: despica marile literaturi ale lumii ca o proră. Era un *monstrum eruditionis*, comparând nonșalant culturi. Îmi plăcea și de I.D. Lăudat (*coeur d'or* rimând cu profesór) pentru patetismul lui pedagogic. Ni-i apropia pe cronicari, pe domnitori, trecutele vieți de doamne și domnițe...

Am avut profesori, dar și javre oportuniste, gata să facă orice compromis pentru poziții de frunte pe statul de funcțiuni sau în B.O.B. (Biroul Organizației de Bază). Al. Dima a știu mereu că e vulnerabil din cauza lui Vasile Adăscăliței, prim folclorist de partid care se lăuda că mereu l-a stopat de la participări la congrese internaționale: „la să-l tai pe nenea Sandu de pe listă”. Cred că de răul activistului-folclorist, cu care am studiat ore de curs în șir *haiducia în folclor*, s-a mutat profesorul la București, unde aud că Dima n-a mai fost Dima.

Cel mai *figant* era romanistul și italianistul Ștefan Cuciureanu, pe care fanul lui, Luca Pițu, îl numește un Nastratin autohton. *Puterea se află în tine, în știința ta de carte*, părea a le spune învățăceilor Cuciureanu, arătându-le *figa* (tifla, eufemistic vorbind) până a murit, în '87, polițiștilor gândirii libere. Nu era de coala să pui la îndoială autoritatea rectorilor și decanilor. Când îl întâlnea pe culoare pe prorectorul jurist Bartfeld, jurist a cărui soție se numea Stalinița, mima un *pet*. Îl aud lungind vocalele la un curs: „*frumos* vine de la *formosus*, înzestrat cu *foormă*”. Asta când prima conținutul (ideologic), nu forma frumoasă. Și ce extraordinare descinderi, ce coborâri până la etimon făcea! „Un calcul filologic ne arată că...”.

Nu, Universitatea „Al.I. Cuza” n-a fost o „Kampucie spirituală”. Și asta grație lui Ștefan Cuciureanu, lui Al. Dima, lui N.I. Popa, Herthei Perez... Le mulțumesc tinerilor asistenți Mihai Drăgan și Ion Constantinescu pentru îndemnul de-a ne cultiva spiritul critic. Mitul lui Sisif l-am studiat cu Ion Constantinescu în 63-64, deși Irina Mavrodin avea să-l traducă abia în '69.

Ștefan Cuciureanu era, în '46, bibliotecar la Liceul Național și le tot repeta elevilor un proverb, referitor la artă: *Chi va piano, va sano*. Cine merge încet merge sigur.

Râdea de etimologiștii amatori. Ca Arvinte, care conferența despre acceptele cuvântului *șanț*, după ce studiasse *fânațul/fâneata* și alte „cuvinte-cenușăreasă”. Știați faptul de limbă omis de dicționare că *șanț* se folosește cu sensul de *minunat, minune, lucru minunat*? Conferința aceea ținută în Aula Academiei, a fost foarte... deșăntată, vă asigur.

Pezevenghi Divin, l-a categorisit Luca Pițu pe Cuciureanu, vizând asociațiile năzdrăvane din folclorul stupros, cules de profesor. Și mă gândesc că e posibilă, în eseu, o anume competență între erudiție și și soterie, cu condiția să nu-ți scape nimic, de la *șibolete* (v. Jacques Deridda, *Schibboleth*, din 1992) la *humuleștiulete*. Luca a tradus în 1986, sub inițialele IPMGLC, Creangă, *Histoire*

d'une Pine.

Magister ludi ot Bucovina emersus, ca și Ștefan Cuciureanu (bucovinenilor n-ai ce le fu, n-ai ce le fa!), le-a luat în târbacă pe *univele științifice*, filosofufele, socioloagele, semiopticienele; pe „femeia Goethe”, cum îi zice în derădere Mircea Eliade (*Sorokant*, după Luca) ori pe „Vali Oaie”, deținătoare de Palmes Académiques. Luca a rostit, după Ștefan Cuciureanu, un NU ionescian Politicii, Geopoliticii, Kulturpoliticii, refuzuri considerate de mulți sminteli.

Erau stimulați de hărțuiala „organelor”, ținută *en garde* de tracasări și de presiuni. Luca Pițu deși doctor din '82, era îndepărtabil mereu, dar și perchezitionat de Securitate în '79 și în '83.

Între 14 octombrie și 6 decembrie '89, s-a ales cu pază la domiciliu. Cică era păzit de securiști, altfel l-ar fi linșat lumea pentru jignirea tovilui Ceaușescu. I s-au dat „formularele mari” pentru emigrare. Nu le-a completat.

Profesorului Cuciureanu i s-a recunoscut foarte greu, cu mare întârziere, doctoratul strălucit susținut în Italia. Elena Jeanrenaud, la data respectivă prorector la Universitatea „Al.I. Cuza”, membră în Comisia Superioară de Diplome, nu avea doctorat, biografem de care Cuciureanu făcea haz mare.

Și profesorul și discipolul Luca s-au situat în ne-Putere, cu consecințele știute: *belele istorioase* (mulțumesc, Pițu!) nu i-au ocolit, dar au rezistat la arbitrar. S-au opus cât au putut degradării climatului intelectual în obștea universitară.

Dr. Panglos, preceptorul din *Candide* (1769) își învață elevul că trăiește în cea mai bună dintre lumi, ca realitatea să fie cu totul și cu totul alta. Claxonistii orânduirii roșii ca Aurel Loghin ridicau în slăvi sistemul și ne împingeau la „lupta pentru transformarea vechilor realități”. Se mai canoniza, după tiparul lui Nedoșivin, că literatura are o singură cauză. Totul trebuia receptat prin prizma luptei de clasă. Ne răzbumam și noi prescurtând: org de p și lit de p.

La Teoria literaturii, Ion Tiba, în cămașă albă cu guler *rabattu* ne pisa cu ideea lui Lenin: *Imperialismul, ultimul stadiu al capitalismului*. Și câți profi cu ochii țagă pe nomenclatorul de funcții PCR n-au intrat în sălile de curs! Până și căsătoriile erau politice, cu neveste sovietice.

Cred că unul dintre cei mai scrupuloși la datoria de a ne „maturiza politic” a fost un tip pe care-l poreclisem Bulimarx (de la Bulimar). Și mai era Elena Puha, care *gavarea*, nu vorbea, despre umanismul socialist (teză de doctorat), ca după '89 să treacă urgent la... neotomism. Ceea ce s-a numit „noua reformă a învățământului” se face nu cu alți oportuniști, ci cu aceiași.

Clasicii i-am făcut cu un rudiment de profesor, în război continuu cu „reacționarul” Maiorescu, Gh. Agavriloaie. Deținea *lettre de noblesse*, adică acel titlu de ilegalist. Intrase în rânduri înainte de 23 august (cum ai spune înainte de Mesia), luptase în adâncă ilegalitate și tot ca ilegalist ajunsese să-i predea pe Eminescu, pe Caragiale, pe Creangă.

Cred că pe Macedonski l-a avut în vedere pentru că purta un nume de rezonanță... sovietică. Constantin Călin a publicat un pamflet în „Ateneu” contra veninosului dog-

matic, la vreo trei luni de la moartea lui G. Călinescu, pe care Agavriloaie îl prezenta provocator drept un „idealist ratat”. Cum murea cineva (Călinescu, Vianu, Ralea etc.), Agavriloaie îi împroșca *instant* cu noroi, la un curs-necrolog. Mahalagiza și simplifică. La moartea lui Călinescu, în '65, n-a avut altceva de spus decât că a fost copil din flori, făcut de o spălătoreasă cu „boierul” și că și-a modificat certificatul de naștere de rușine, arzându-l cu un bec. Să dispară ce scria: *tată necunoscut*.

Noroc de tânărul asistent, Mihai Drăgan, că altfel competența dascălilor de română de la liceul „Hasdeu” în privința clasicii mi s-ar fi părut mai mare decât a univilor din dealul Copoului.

Acest Agavriloaie îl toca, îl deforma, îl malforma pe T. Maiorescu.

„Titu Maiorescu – junimistul (copiez dintr-un curs vechi) e un trădător al idealurilor pașoptiste, un reacționar aflat în trena esteticii metafizic-idealiste, un imitator nedemn al lui Schopenhauer”.

Termeni ca *fals, obscur, limitat, neștiințific* se repetau tenace.

„Titu Maiorescu a făcut critică judecătorească. Ce turn de fildes, tovarăși studenți! Esteticaul nu-i autonom, cum vor unii aflați în eroare. Subliniați scopul antipopular al autonomiei esteticii. Teoria formelor fără fond vrea să ne întoarcă la feudalism, așa să știți. Gherea a tri-um-fat (nu notezi, tovarășe student?) în polemica dintre ei, l-a ni-mi-cit, l-a trimis la groapa de gunoi a Istoriei. Condamnat de-fi-ni-tiv!”.

Își ridică ochii de un albastru vested spre tavanul sălii, ca și cum ar fi văzut acolo „fantoma lui Maiorescu”. E formularea lui Savin Bratu, alt critic lampadofor care trăsese într-un articol din „Gazeta literară”, chiar cu titlul acesta, *Fantoma lui Maiorescu*, un semnal de alarmă că prin universități a reapărut o fantomă: i-ar acosta pe studenții „slab pregătiți cultural și ideologic”. Liviu Rusu, scos de la Catedra de estetică și literatură comparată din Cluj, în perioada 1948-1961, încerca o reconsiderare a lui Maiorescu.

Cum tot ce afirma Petru Caraman era memorabil, îmi amintesc și ce i-a spus lui Petru U., în fața Universității:

„Domnule Ursache, atunci când statuia lui Maiorescu va reveni la locul ei de drept (și a arătat spre tufele de hurmuz) înseamnă că situația s-a normalizat, că am recîștigat *libertas academica*, dreptul Universității de a-și selecta cadrele fără s-o stingherească nimeni de sus”.

Nici acum statuia n-a fost pusă la „locul ei de drept”. Ca într-o fotografie mișcată, e alături.

Al. Deșliu: Perioadele de îngheț și de dezgheț erau previzibile?

Să mergem pe firul (roșu) al secolului trecut și să vedem. În anii cincizeci, nici nu cred că fusese vreun *dezgheț*. Se mai muia o vreme, apoi totul redevenea bocnă. Era toiul vânătorii de vrăjitoare, când valorile au fost distruse la propriu, în pușcării. Un exemplu? Frasin Munteanu-Râmnic a fost închis ca fiu al profesorului Munteanu-Râmnic, ministrul Învățământului în timpul guvernării Iorga, mort la Sighet. Fiul a fost întemnițat la Aiud.

Th. Simenschy fusese eliminat pentru că tipărise în

'49 *Construcția verbului în limbile indo-europene*, în franceză. A fost etichetat „profund dăunător”, au calculat câți pomi s-au tăiat și cât plumb s-a consumat pentru a se tipări o lucrare inutilă. Noroc că, fiind scrisă în franceză, masele populare n-aveau acces la o astfel de carte. Începea era francofonilor. Simenschy a fost reangajat în anul universitar 55-56, ca simplu asistent.

Nici Al. Rosetti nu se lepăda de greșeli, rămânea „înfeudat concepțiilor idealiste apusene”. La fel Coteanu, Jacques Byck, Graur chiar, Iordan chiar.

Gramatica limbii ruse a profesorului Zacordoneț a fost calificată „lucrare net anti-sovietică”. De ce?

1. Nu respecta indicațiile marelui Marr în legătură cu rolul predominant al sintaxei.

2. Dădea exemple din lumea nimicită de Revoluția din Oct. '17 – ca *negustorime*. Lipseau cuvinte ca *muncitorime, proletar, industrializare*.

3. Nu-i cita pe scriitorii sovietici ca Ajaev, Bubenov, Gladkov și – oroare! – Zacordoneț nu cunoștea discursurile lui Stalin/ Jdanov/ Molotov.

În 1955, Mihai Ralea raporta la Academie despre „atitudinea intelectualilor din România față de regimul comunist”.

Ralea arăta că, deși membri de partid, Al. Graur, Iorgu Iordan, Byck au fost destituiți de la catedră și din institut „pentru greșeli neînsemnate”.

Orice cadru didactic putea fi defăimat ca „instalat în eroare ideologică”.

Dezghețul întârzia și în Universitatea „Al.I. Cuza”. În '62-'63, când am făcut Teoria literaturii, mai era sacralizat articolul lui Lenin, *Organizația de partid și literatura de partid*. Mi-a căzut chiar mie în biletul de examen.

Ilici hotărâse: există două culturi, una a exploatatorilor, alta a exploataților, idee aplicată mai ales la Cursul de folclorică, unde studiam cântecul de luptă (al maselor populare „trezite la viața nouă”). Adăscăliței „înfiera” săptămînal, luni, la 7,30 dimineața, tarele țaranului de tip vechi. Una din ele era lăcomia. „Luam” spre exemplificare orația de nuntă, unde mirele pretindea părinților fetei ca oile să aibă coarnele poleite cu aur. Firește, în folclorul de tip nou dispărea tocmeala pentru avere. Era apreciată hărnicia, nu bogăția ori setea de înnavuire a „chiaburoiului”. Ceea ce marca încă o izbândă în mentalul rural colectiv. Colectivizat. „Din izbânzi în izbânzi mergi popor luptător...” Când Adăscăliței propunea „să adâncim analiza”, atunci, cu siguranță, se ajungea la *șiretenia* flăcăului de tip vechi, care cerea de la început zestre mare, ca să aibă de unde să scadă la negocierea cu tata-socru, să nu iasă, cumva, în pierdere.

La seminar, Petru Ursache încerca să pună în discuție semnificația mitico-simbolică a aceluiași coarne, vezi Propp și Pop. Cu eminentul etnolog Mihai Pop dădea un doctorat, la Universitatea din București. Tot el aducea în discuție colinda religioasă. Ca și mine, Petru U. crede că a nu avea curaj să abordezi o temă interzisă e o chestiune de rușine. E rușine să dovedești că n-ai curajul să-ți afirmi opinia, să te opui lozincii staliniste „dacă nu vrei, te convingem!”, cu varianta „te lucrăm noi pînă te convingem”.

Slugărnicia, supunerea, pe de o parte și frica de urmări, prudența, pe de alta au făcut mult rău învățământului su-

perior.

Ca să-ți găsești locul în sistem, era bine să n-ai nici un Dumnezeu. Decidenții politic vegheau la puritatea ideologică a învățământului, *misticismul* fiind de neacceptat. Dumnezeu dormea cu capul pe-o mănăstire și refuza să-i trăsnească pe atei. Nu cumva să fii bisericos/bisericoasă. Nu cumva să vrei să intri în ceata dreptilor, temători de Hristos! În timp ce Adăscăliței se lupta să se îmbunătățească agitația anti-mistică, asistentul ăla de Ursache făcea seminarii despre drăcovenii burgheze: cosmogonie, etnomorală, revelația tragicului în balada *Meșterul Manole*, masca, ermetizarea semnelor. Iar specialistul în teatru cu haiduci (Haiducul nr. 1: Ha; Haiducul nr. 2: Ha, ha etc.) arăta studentelor înclinare spre artă populară colecția de ouă încondeiate, fără a pronunța vocabula incriminantă *Paști*.

Din fericire, răul – trebuie spus – era mai ușor de recunoscut atunci decât acum. Noi, studenții, ne feream instinctiv de cei care voiau să ne ridice nivelul politic, de cei intoleranți cu „abaterile de la spiritul partinic”.

Și-mi amintesc de un profesor (merg pe *blank*, nu-i spun numele; a fost destul de chinuit de „timpurile noi”) care ne sfătuia să nu ne lăsăm *viciați de bibliografie străină*. Aș vrea să cred că se gîndea la cea sovietică.

Aici Al. Deșliu, cititor al romanelor mele, ar trimite la exclamația personajului lordana Marievici din *Rău de România*:

„Ce facultate năucă am făcut și eu!”

Nauka, o spun pentru tînăra generație, ca să-mi înțeleagă gluma, era o importantă editură din URSS. *Nauka* e, pa ruski, știința; te *năucește* dacă nu știi s-o folosești corect.

Repet: ce filologie năucă am mai făcut! Cu Corneliu Dimitriu, străduindu-se să ne prefacă-n bucheri timpuri, ca să-l parafrazez pe Creangă, încercîndu-ne tabla memoriei cu liste peste liste de cuvinte; cu doi ani de slavă veche, să ne intre-n cap *chirilîța cu metodă* (mulțumesc, Mihai Cimpoi!), cu jurăminte (Goma le spune *limbăminte*) uteciste în ședințele conduse de Zoia Kosmodemianskaia. Așa-i spuneam unei tinere asistente de la Catedra de rusă, acum cu memorie mică/ scurtă despre felul cum „frămînta problemele” în ședințe.

Ion Sîrbu ne arăta cu degetul mesajul literaturii „veridice”, la Cursul de Literatură contemporană. Mereu prioritară ca temă – clasa muncitoare. Ne înnebunea cu năzuințele, elanurile, aspirațiile din poezia lui Jebeleanu și din teatrul lui Davidoglu, cu portretul muncitorului în epică și cu portretul comunistului în lirică. Sîrbu făcea istoria literaturii *personalizată*, ca și Agavriloaie.

Colegii îi spuneau Scârbu. Atenție la discreditările onomastice propuse de studenți, sunt caracterizările cele mai fidele: Manu Forte, Calu, Prună, Fârșirotu, *Feuille jaune*, Didona și Bășinică, Macovaca, Moby Dick, Vassa Jeleznova...

Profesorul Ciopraga nu mi-a prea plăcut. Nu i-am admirat de la început echilibrul, calmul, ordinea în idei, memoria. Mi s-a părut prea ponderat, prea distant, prea sobru. Își citea expunerile, fără paranteze orale, desenînd cu dreapta un apostrof. După pateticul prof. de „Veche”, dragul de I.D. Lăudat (la o conferință, sintagma lui, *boierii*

noștri a fost dur corectată de la masa prezidiului, în cârpă roșie: „Poate ai ’mneavoastră, tovarășe profesor, or fi boierii, că ai noștri nu-s”), după dinamicul Al. Dima, distins comparatist, după suprainteligentul malițios Cuciureanu, farmecul intelectual al profesorului Ciopraga nu s-a lăsat ușor decriptat. Gestică reținută (în contrast cu Magistrul Husar, căruia-i spuneam Husserl, deși se oprise îndelung la estetica lui Dobroliubov și a lui Cernîșevski), citații foarte dese.

Am mai scris despre asta: profesorul Ciopraga deține arta de-a decupa din cărți cuvintele, comentariile de care are nevoie. Notează și în *Caietele privitorului tăcut* (Editura Institutul European, 2001), că a dus un trai solitar, marile evenimente din viață fiind cărțile. Eu însămi – cică – sufăr de boala asta: citatul în exces, livrescul în exces, cum mi s-a reproșat. Mă sprijin și eu pe citat, îl am mereu la îndemână.

L-am întrebat pe profesorul Ciopraga cum a scăpat de „adeziuni” în cei mai dezastruoși ani, anii cincizeci. „Le puteai evita” mi-a răspuns. Cred că *Personalitatea literaturii române*, apărută în ’73, a fost motivată de ostilitatea fiziologică față de sovietizare. Constantin Ciopraga nu s-a lăsat deprofesionalizat. Chiar în perioada 48-55, când proletcultul ajunsese la apogeu, iar Maiorescu și Lovinescu erau epurați din biblioteci și din manuale, a existat un mic spațiu de manevră: jubilee, centenare, aniversări-comemorări de scriitori acceptați și verificați după ritul nou: Ion Neculce, Gr. Alexandrescu, Caragiale, Ion Creangă. Profesorul a folosit bine aceste ocazii.

A fost denunțat pentru „vicii de gândire” de Ileana Vrancea, în „Lupta de clasă”. Mai înainte, avusese altă cumpănă: că ar fi recomandat studenților ediția Eminescu de A.C. Cuza, de unde acuza că s-ar fi lăsat împins în tabăra fascismului. În fapt, exhaustiv cum este, Constantin Ciopraga enumerase ediția Cuza în bibliografia edițiilor și atîta tot. Când Dej a făcut recurs, în fine, la sentimentul național, cărturarii enciclopedici, printre care se numără, au profitat de deschidere.

Atunci însă, în studenția mea, nu mi s-a părut în forma cea mai bună. Îi preda în amănunt pe sămănătoriști și pe poporaniști. Pe Bacovia l-a expediat. Și pe Camil Petrescu.

În fine, n-a fost simplu să străbați labirintul și să ieși din el. Controlul ideologic era executat la sânge. Cert este că și rolurile erau împărțite: cei care îndoctrinau și cei care încercau să împiedice spălarea creierelor.

Lucidul Ion Ghica, în *Scoala acum 50 de ani* (1880), opinînd despre relația cultură/libertate, scria că ignoranța afectează „simțul justiției”; că „puterea morală” în defect duce la practicarea „anevoiei” a libertății.

Nu potențialul informativ al studenților era în atenție, nu creativitatea, ci „maturizarea politică”.

Al. Deșliu: Ați avut nevoie de mentori?

Șigur că da. I-am apreciat pe dascălii severi (ca Mihai Drăgan, repetînd: „Opinia înseamnă cultură”), de la care am deprins seriozitatea în abordarea temei, respectul față de modele. Refuz postura de a duce vreascu la rugul ereticului, rebelului, dar și postura cealaltă, a demola-torului de statui.

PUNCTUL DE PLECARE – ALTE FILE RUPTURE DIN CALENDAR

Din *Caietul cu inspirațiile venite elevului Stoiciu I. Ioan, clasa a X-a C Adjud, începutul anului 1966* (titlu pe un „caiet studentesc”, mare, scris de tatăl meu când nu împlinisem 16 ani; „caiet studentesc” în care sunt cuprinse — pe lângă poezii și o recenzie a mea la o carte de versuri a Suzanei Delciu —, o piesă de teatru „în trei acte”, intitulată *Iubire ori însurătoare fără voie?* și o proză scurtă, intitulată *Muștele*, toate scrise la 15 ani). Versurile vor fi separate, adunate într-un ciclu intitulat *Retro*. Rețin aici proza scurtă. *Piesa de teatru* începe astfel (ea n-are decât valoarea sentimentală a celor 15 ani ai mei, nu transcriu decât un mic fragment):

„COSTICĂ (*ținându-se cu amândouă mâinile de gard, față-n față cu Vasile*): Bă, Vasile, fii-tu e scrântit / Ce dracu-i, bre, atât de umil? / O fi îndrăgostit și fata nu-i răspunde / Mă uit la el și nu-mi vine să cred / Băiat mare, frumos, liniștit, e păcat de el, zău / Era cât p-aici să-mi omoare un ied...

VASILE (*neștiind ce să mai creadă*): Cum asta, bre? Nu mi-a spus nimic...

COSTICĂ (*pregătit pentru un discurs*): Iacă, mă întorceam acasă cu iezi / Și-odată-l văd că iese după colț fii-tu... / Înjură, scuipa, și fără să-i pese de mine / Trece printre iezi și pe unul îl trânteste. / Îl văd că-și iese din sărite și fără să se uite / Îi dă un picior iedului de care s-a împiedicat...

VASILE (*puțin cam speriat*): Aoleu, Doamne fereste... Și n-a murit iedul? / Ei lasă, că-i arăt eu, mama lui de tâmpit”...

Muștele

(proză scurtă, scrisă la 15 ani, în 1965)

Se anunța o zi frumoasă, cu soarele cât casa, prin luna iulie, numai bună de o baie în Siret. Era atât de cald de dimineață, că parcă toate muștele câte vor fi existat prin împrejurul casei mele s-au adunat, brusc, la trezire, la mine în odaie. Ce le-o fi atras așa aici, că doar n-am murit. Era o aglomerație de nedescris cu muștele astea, că nemaștiind ce să fac, mi-am dezbrăcat pijamalele, mi-am îmbrăcat pantalonii și am pornit atacul împotriva lor. Trebuie să vă spun din start că mie îmi plac muștele. Și totuși, trebuia să le dau afară. Voia să se îmbrace nevastă-mea, care e timidă, zice că-i e rușine să o vadă muștele goală-puşcă sau să i se așeze pe piele, să guste ele din goliciunea ei... Stătea sub cearșaf și bodogănea. Mare comedie și cu muștele astea! Au înnebunit de anul trecut. Să vedeți...

Mai acu’ un an, tot cam pe vremea lui iulie, trebuia să vină la mine la birou un inspector, însoțit de directorul nostru, amândoi buni prieteni (foști colegi de școală). De unde o fi venind inspectorul ăsta, habar nu am nici acum. Sosise „de la partid” să ne vadă cum lucrăm, dacă merităm să stăm pe scaunele de pluș etc. etc.

— Statul și partidul au dat instituției voastre noi condiții de lucru, începu inspectorul repede, ca o mașină fără frâne.

După terminarea unui discurs „general”, el trebuia să viziteze fiecare loc de muncă în parte. Din câte auzisem, pe toți unde fusese îi găsise cu mențiunea „bine”. Când a intrat și la mine în birou...

— Bună ziua, tovarășe...

Rămăsesem cu gura căscată. Prindeam muște și eram călare pe masă. Eram fericit: prinsesem cea de-a zecea muscă vie în acea zi! Un adevărat record. Din cauza lor nu lucrasem aproape nimic în acea zi. Eram asudat și obosit, în maieu, cu ochii ieșiți din orbite, că s-a speriat inspectorul. Hârtii, linii, echere, bluza de vară dezbrăcată, coșul de gunoi, acte, erau vraiste în tot biroul. Celălalt, care lucra cu mine în birou, era la un „antrenament” (așa zicea el când îi era de o bere, inventa că-i e rău și pleca). Eu încremenisem pe masă. Nu știam ce trebuie să fac și să zic: să mă scuz?

— Ce faci dumneata, tovarășe, pe masă? Îmi zice, galeș, inspectorul.

— Eu... păi, eu... Îi răspunsei holbat și încrunțat la el, gata să sar jos de pe masă.

— Ce faci, mă, pe masă, ai înnebunit? Se răsti directorul, care-l însoțea pe inspector, cu toate că bănuia cauza.

— Eu... să vedeți... Încercai să mă scuz — și o dată îmi alunecă piciorul pe sticla mesei și cad, țipând, exact în capul inspectorului! Mă aruncasem asupra lui... Natural, inspectorul s-a speriat de moarte, după ce s-a ridicat rapid de jos, o luă la fugă spre ușă, unde se oprește tremurând și strigă:

— Fugi, Costele (adică, să fugă directorul), că e nebun. Îi dai prea mult să lucreze...

Mă pufni râsul atât de tare, din cauza groazei prin care trecusem, că și directorul o luă la sănătoasa, înclinând ușa biroului după el! I-o fi fost teamă că vin după el, să-l strâng de gât!

Mai râsei eu ce mai râsei, dar am luat seama că mă doare rău o mână, aceea în care căzusem de pe masă. Începui să țip ca din gură de șarpe, că zbârnăiau geamurile. Aveam o frică teribilă că mi-am rupt mâna. Durerea mă ținea sub tensiune, am vrut să ies, m-am

trântit în ușa încuiată, deja urlam să mi se dea drumul, că de nu, fac moarte de om!

Inspectorul și directorul zvoniseră că eu am înnebunit, nu exista altă explicație, de aceea de partea cealaltă a ușii se adunase aproape toată instituția, cu câtel și purcel. Dădură telefoane la Salvare. La un moment dat, inspectorul plecă, spunând că are treburi mai importante în altă parte, îi era și jenă de cele întâmplare, el declanșase balamucul.

Directorul își frământa mâinile de partea cealaltă a ușii și se ruga de mine înspăimântat:

— Măi, Vasile... măi Vasile... Fii, măi Vasile... Vino-ți în fire, măi băiete... Fii Vasile...

Eu nici nu mai știam ce-i cu mine de durere. Mă arunca în ușă să o sparg, urlam deja de durere. De ciudă, spărsei două geamuri deodată cu un scaun. Nu-mi place lipsa de libertate, urlam de li se ridica părul măciucă la cei de afară, auzeam femeile țipând de emoție.

Într-un sfârșit se aude semnalul Salvării, toți colegii de serviciu respiră ușurați. Din Salvare coboară trei tineri atletici, probabil anunțaseră la Salvare că sunt periculos.

Eu încă mai simțeam durerea ascuțită. Deodată văd că pe geamul spart intră un muscoi cât un cărăbuș, zbură către mine direct: de ce atrag eu în halul ăsta muștele? Știam că atrag țântării grămadă, că am sângele dulce, dar muștele! Sunt un cadavru viu? Doamne, iartă-mă că bat câmpii. Pur și simplu m-am speriat, muscoiul venea spre mine glonț, am luat-o la fugă prin încăpere, nici nu-mi dau seama cum am răsturnat masa, cu tot ce mai era pe ea, mă împiedicai de ea și căzui în mâna care și așa mă durea. Nu mai știam ce-i cu mine, simțeam că leșin. Muscoiul, văzându-mi parcă teama, mai tare mă ataca! Fiindcă asta era senzația mea, că sunt atacat de muscoi. Nu mai știam ce să întreprind, aș fi dat orice să-l prind viu!

Cei de dincolo de ușa încuiată așteptau cu inima la gură să mă vadă. Urletele mele noi de durere și zgomotul lucrurilor răsturnate sau sparte (inclusiv vaza de flori și un borcan în care țineam muștele vii prinse), în lupta mea cu muscoiul acela bătrân, tartorul muștelor, îi puseră în gardă pe cei trei tineri uriași de la Salvare, trimiși să mă ia pe sus.

— Nu vă fie teamă, pacientul nu e chiar atât de mare pe cât credeți că e, dacă vă luați după voce, n-are cum să vă doboare, sunteți trei și... Directorul îi calma, oprindu-se deodată din a mai vorbi și ducând degetul la buze. Se făcu liniște deplină. Nimeni nu știa ce se mai întâmplă, de fapt.

Eu tăcusem, stăteam la pândă, înfrângându-mi urletele de durere, mâna lovită îmi amorțea. Musca mare (muscoiul) se așezase nu departe de mine. Apropiindu-mă încet de ea, făcui zdup! Să o prind, dar ea zbură. După un timp scurt de zbor, musca se așeză pe călimara cu cerneală. Neținând cont că ea e deschisă, uitând de mâna accidentată, făcui un al doilea salt — și prinsei muscoiul! Ce victorie! Călimara mă împroșcă pe păr, pe ochi, pe gât, pe piept, dar eu nu mai puteam de bucurie:

— Te-am prins! Până aici ți-a fost! Țineam triumfal muscoiul între degete și-l admiram.

Cei trei brancardieri de la Salvare, crezând sincer că

sunt un nebun periculos, vrură să cheme militia. Unul dintre ei, însă, avu mai mult curaj și îi îndemnă și pe ceilalți doi să descuie ușa și să intre. Eu râdeam împăcat și plimbam prin cameră muscoiul într-o mână. Eram cineva, nu mai țineam cont de nimeni și de nimic.

Observându-mă în ce hal sunt, ce vraiste e prin birou, adevărat dezastru care mă incrimina, cei trei zdrahoni se îndreptară spre mine să mă prindă. Văzându-le însemnele de cruce roșie, mă repezii brusc la ei, în viteză, fericit, arătându-le mâna ruptă, care între timp îmi amortise cu totul, dar în care aveam un cuțit din acela de tăiat scrisorile închise, luat din reflex de apărare. De neînțeles, cei trei mi-au întors spatele și au ieșit fugind, lăsând ușa la birou deschisă... Liber, îmi exprimai bucuria față de toți cei adunați, paralizați de spectacolul la care asistau neputincioși, unii se retrăgeau cu spatele. Eu repetam într-una, arătând muscoiul prins:

— E cea de unsprezecea muscă prinsă vie. Un adevărat record... Ce zici, prietene Ionescule, ai mai pomenit o asemenea captură? Hai? Ți-o dăruiesc, să ai noroc la pescuit cu ea...

— Păi... Și îl văzui și pe el, galben la față, cum se întoarce într-o parte și o ia la fugă după ceilalți angajați ai instituției noastre.

În tot acest timp de derută, celor de la Salvare li s-au adăugat doi milițieni, care fără să discute, mă apucară pe la spate de mâini și de păr. Și mă legară, degeaba urlam că mă doare de înnebunesc. Mă sufocam de durere, i-am speriat, nu glumă, pe toți.

— Ți-a e chiar periculos. Ar trebui să-i puneți și cătușe, a spus unul dintre cei trei de la Salvare. Dar milițienii n-aveau cătușe la ei.

Mă trezii aruncat în Salvare, ca o hârtie la coșul de gunoi. Abia la spital, dezlegat, am putut vorbi, dând și declarație în scris, acuzându-i pentru abuz: că muștele nu mă lăsau să mă concentrez la birou, să fiu un salariat model.

Când m-am reîntors cu mâna în ghips la birou, toți colegii îmi plângeau de milă. Dar aveau și motive să mă invidieze: la biroul meu erau instalate trei ventilatoare, pe plafon erau agățate suluri de hârtii cu otravă pentru muște „Zepelin”, la fereastră era pusă „Muscamor”. Reacția mea a fost că din acea zi am început să compătinesc soarta muștelor: săracele, acesta e masacru...

— Auzi, Vasile, acum ai motive să iubești muștele, mi-a spus și directorul, datorită lor ai confortul acesta.

— Câte mor, bietele de ele, facem atâtea păcate...

Și am scos din a doua zi toate chestiile alea pe bază de otravă contra muștelor. De atunci iubesc muștele, ați înțeles.

Acasă, când văd că nu mă lasă să dorm muștele, mă scol. La masă, când nu mă lasă să mănânc, nu mănânc, numai să nu le fac lor vreun rău. Soția a citit că în India muștele sunt trimise ale lui Budha pe pământ și că nimeni nu le omoară, acum e și ea de acord să le lăsăm în pace. Apropo: am descoperit că din neatenție soția face supă sau ciorbă cu muște, dar am ajuns la concluzia că sunt muște care se sinucid, se aruncă în aburii oalei. La

friptură, la fel, sunt muște care se lăcomesc... Oricum, eu nu mănânc muștele, le pun deoparte pe marginea farfuriei. Dacă înghit una din greșeală, abia atunci o cert pe soție:

– Așa știi tu să gătești, cu muște?

***

Din cele trei reviste ale mele păstrate până azi (putine numere; scrise de mână în 1965 și 1966, la 15 și 16 ani ai mei, la Cantonul 248 / Halta Adjudu Vechi și la Adjud, pe file A 3 îndoite, fiecare revistă având patrușase pagini; voi cita din ele): „**Sagitta**”, „**Magazin 1965**” și „**Familia-Cugetări**”.

1965 (aveam 15 ani)

Sagitta, Nr. 1 / Duminică, 6 iunie 1965:

Pagina 1: „Anunț: revista *Sagitta* apare de două ori pe săptămână, joia și duminica. În completarea acestei reviste apar neregulat în cursul săptămânii și revistele *Sport* și *Magazin*. Sunt reviste redactate de **Liviu**. Adică de Stoiciu Ioan. Scrieți-mi pe adresa: Stoiciu Ioan, clasa a IX-a C”.

Pagina 3: „Știați că eu dau teza de matematică luni, fiindcă joi, când am terminat-o, tov. profesor nu mi-a luat-o, uitând-o pe bancă?”

Știați că la teza de limba rusă, pe care eu n-o pot memora, am luat nota 7 (după ce pe trimestrul școlar I și II am luat 5 și iar 5)?

Știați că echipa de fotbal Progresul București (*al cărei supporter eram — Nota LIS-2008; în revistă dau amănunte în acest sens, făcând caz de istoria clubului*) retrogradează anul acesta în Divizia B? În 1960 ea a câștigat campionatul și Cupa R.P.R., Mateianu, Stoicescu și Mândru sunt selecționați la echipa națională, pentru preliminariile Campionatului Mondial de Fotbal”.

«Știați că păstrez prima scrisoare primită pe 10 ianuarie 1964 de la Moskovskoe Radio, Secția Română? V. Ivanov îmi scria: „Îți suntem recunoscători pentru amănunțele pe care ni le-ai comunicat. Ne face plăcere că participând la concursul sportiv republican ai ieșit pe locul I... Îți trimitem câteva timbre și vederi”».

Pagina 4, proză: „Eu, în parcul central din Adjud, pe o bancă. În fata mea, pe o altă bancă, o familie care mănâncă, tată, mamă, fiu. Nu mă uit la ce mănâncă. Eu citesc dintr-o carte de poezie. Bărbatul strânge mototol ziarul pe care a mâncat, îl aruncă la picioarele mele, după ce a vărsat resturile pe bancă pe care stă, și pe jos. E și un borcan de muștar spart. Mă fac permanent că nu văd. Deodată copilul începe să-l înjure pe tatăl lui și să arunce cu pietricele de pe alee în el. Mă trezesc speriat cu o piatră mare aruncată în carte, pe care o răstoarnă. Ghinionul meu. Fără să mă privească, mama îi dădu copilului o eugenie. Copilul se uită la mine cu ură, mă înjură. Tatăl lui rupe, acum, un trandafir din straturile cu flori, și-l pune la ureche. Azi e marți, ieri am asistat la aceeași scenă, încheiată cu un trandafir rupt — dacă a fost rupt luni un trandafir din parc, nu se putea să nu fie rupt și marți, nu? E o regulă adjudeană”.

Sagitta Nr. 2 / Joi, 10 iunie 1965:

Pagina 1: „Începând cu 1 iunie, P.M.R. a declarat deschis al IV-lea Congres”. Și:

„Joi, 3 iunie a fost lansată racheta Gemini 4, rachetă americană cu doi piloți, unul dintre ei a ieșit în cosmos pentru 20 de minute”.

Pagina 3: „Această amintire cunoscută de voi de la colegi: *A iubi, nu-i lucru mare / A fi sincer este mult / Că iubirea-i trecătoare / Ca și praful de pe drum* e cunoscută din copilăria mamei, care a scris-o în caietul ei de amintiri, păstrat de mine la dosar”. Și:

«De tot râsul, am descoperit o scrisoare semnată de „Tic Pitic, poștașul emisiunilor pentru copii”, de la Radio, de la București, din ianuarie 1962, care începe cu „Dragă Ionel”, cum numai tata mă mai cheamă prin casă. Să fi dat eu de gustul scrisorilor de la 11 ani? Nu-mi amintesc. Tot la 11 ani am scris poezii de dragoste și am căzut în păcatul de la începutul lumii, nu vă spun care»...

Magazin 1965 Nr. a / Joi, 10 iunie 1965:

Pagina 1. Rubrica „Știați că...”: „Până la sfârșitul anului școlar 1964-1965 mai sunt patru zile (fără duminică). Iată-ne absolvenți... Până azi am exact 10 absențe nemotivate, plus 3 absențe la atelier (care se dublează), în total 16 absențe nemotivate. Toate aceste absențe le-am primit numai în urma chiulelii”... Și:

«Eu am — după toate probabilitățile — cea mai veche matricolă de școală, datând de când eram în clasa a VI-a. Ea este în bună stare și este păstrată în dosarul meu. Am la dosar și o fișă de jucat cărți, un fel de monedă, care datează din 1922 și e suflată în aur, pe față are scris „Regele și Țara” iar pe spate „Iubește-ți Dumnezeu!”».

Pagina 2: „Două întâmplări anecdotice din clasă cu profesorul David. O dată, profesorul meu de matematică, David Mihai, ceru nervos un stilou clasei pentru a trece o notă rea elevului Țubluc Ștefan — care era pe drumul de corigență, poate totul depindea de nota trecută acum. Paiu Valeriu îl servi pe profesorul încrunțat cu un stilou de 45 de lei, prin care nu poți vedea câtă cerneală are, și dacă vrei să-i pompezi cerneală peniței, trebuie să-i defaci un capac. Înainte, însă, Bândiu Livia îi dăduse profesorului un stilou, spre deosebire de celălalt, prin care se vedea câtă cerneală are, și cum avea prea puțină, profesorul l-a refuzat. Domnul David luă stiloul lui Paiu, se uită repezit la el și zise:

— Țsta are cerneală! Stai jos, Paiu.

La prima încercare și la următoarele, însă, stiloul refuză să scrie nota — nu avea nici el cerneală. Am râs cu toții și profesorul s-a calmat, nu i-a mai trecut nota rea în carnet lui Țubluc.

Altă-dată, tov. David o strigă să iasă la lecție pe Danciu. Danciu însă lipsea, era de serviciu la cantina Internatului liceului nostru. Așa că o invită la tablă pe Ferent Marieta, nervos:

— Hai, domnule, mai rapid! Mai repede!

La sfârșit, curios, tot el o invită să se întoarcă în bancă: — Mai încet, leneșo, că ți-am pus 5! Ce fugi așa? N-ai făcut exercițiile din carte, păcătoaso! Proasto! Dacă nu înveți exercițiile, să mergi să paști vacile, să stai la grajd!”

Pagina 4: „Știați că primul cosmonaut din lume a fost Iuri Gagarin și că a zburat în cosmos trei ore în 1961?”
Și:

„Revista *Magazin* costă 0,50 lei și e redactată de Stoiciu Ioan”.

Sagitta Nr. 3 / Duminică, 13 iunie 1965:

Pagina 1: „Iată că numai două zile de școală ne mai despart de mult așteptata vacanță de vară. E greu să-ți împarți vacanța dacă ești corigent... Rosetti și Țubluc au rămas corigenți la istorie. Iată clasa a IX-a C de la Liceul teoretic din Adjud, întreagă, înainte de a ne despărți în liceeni la Secția Umană și Secția Reală — pe bănci, începând din stânga, de la ferestre: Bândiu Livia și Popescu Anița; Paiu Valeriu și Vasiloiu Catinca; Dăcu Rodica și Cristian Maria; Păstrănescu Adriana și Moșneagu Aurora; Țubluc Ștefan și Nastac Ion; Radu Ana și Bălan Ana; Ghioca Elena și Sandu Mariana. Pe băncile de la mijlocul clasei: Rosetti Gheorghe și Băluță Vasile; Prisecaru Viorica și Topcea Ionela; Lazăr Neculai și Bibic Maria; Enache Maria și Ferent Marieta; Dolgoș Maria și... Stoiciu Ioan; Vasiloiu Ion și Gherasim Mihai; Cucu Eugenia și Constantinescu Maria. Pe rândul de bănci de la ușa de intrare în clasă: Panaite Constantin și Prisecaru Teodosia; Minea Constantin și Vlad Elena; Dițu Maria și Danciu Maria; Samson Maria și Miron Angela; Stoica Vasile și Ologu Ion; Oriță Ion și Radu Catrina; Stanciu Ionel și Rusu Nelu”.

„Clasa a IX-a C s-a remarcat și prin a avea cei mai buni fotbaliști, ei au învins toate clasele a IX-a (A, B, D). În poartă: Orița, Minea sau Băluță; în apărare: Ologu – Gherasim – Stoiciu – Paiu; la mijloc Rosetti – Lazăr; la înaintare: Vasiloiu – Stanciu – Rusu sau Panaite – Stoica”.

Magazin 1965 Nr. 1 / Miercuri, 16 iunie 1965:

Pagina 1: „Profesorii mei din clasa a IX-a C — dirigită: Costăchel Natalia; directoarea liceului: Păuș Alexandrina; director internat: Vasilache Ion; Profesori: Română — Străinu Elena; Rusă — Stan Lascăr; Franceză — Vancu Gh. ; Latină — Ciolacu Magda; Istorie — Udrescu Titus; Matematică — David Mihai; Naturale — Costăchel Natalia; Geografie — Toader Elena; Fizică — Diaconu Margareta; Chimie — Nistor Ion; Atelier — Herghelegiu Ion; Desen — Kaloianu și Vrabie; Muzică — Armencea Mihai; Sport — Vrabie Constantin”.

„Știați că din clasa a X-a ne despărțim în umană și reală? Clasa noastră a IX-a C a fost fruntașă pe liceu (cu doi corigenți și un repetent)”.

Pagina 4: „Știați că am adunate la muzeul meu personal 76 de ilustrate, unele colorate (plus o carte poștală din timpul armatei lui tăticu, cu un timbru de 160+3 lei garanția, cu emblema lui Carol și cu stema Regatului României), 400 de timbre străine și românești și o grămadă de bani (bancnote și monede; de la 100.000 la 5.000 lei) din perioada 1941-1947”?

Familia – Cugetări Nr. 1 / Miercuri, 30 iunie 1965:

Pagina 2: La „Impresii de sfârșit de an școlar”, pun o întrebare unei colege de clasă, Dolgoș Margareta din Sascut: „Ce răspuns mi-ai da tu la această întrebare: să

mă duc la o școală militară sau nu?”. Răspunsul ei: „În general, fetele fug de haina militară și de aceea te-ai sfătui să nu te duci. Tu ești băiat drăguț și-ți stă mai bine în haină civilă”. (*Nota LIS-2008: am dat în vara anului 1965 examen la Liceul militar din Câmpulung Moldovenesc, la „aviație” — aveam tensiunea mică, ideală pentru zbor, eram cotate un atlet performant —, dar m-a speriat viața de cazarmă și m-am întors la Liceul teoretic din Adjud, clasa a X-a, secția Umană, nu Reală, unde îmi doream, la care se ocupaseră toate locurile*).

Pagina 4: „Știați că Stoiciu Mela, surioara, a luat premiul I în clasa a V-a și a recitat o poezie în programul serbării de sfârșit de an? A zis mai întâi titlul, a stat și s-a gândit dacă să recite versurile, s-a fâstăcit de tot, apoi a plecat. A fost aplaudată. Exact la fel am pătit eu acum 6-7 ani, nu mai țin minte exact, când am uitat poezia pe scenă. Și am fost și eu aplaudat. Eu am hotărât să nu mai recit poezii și să nu mai joc în piese de teatru la școală, să nu mă mai fac de râs, Mela va face la fel de aici înainte. Suntem prea rușinoși și avem niște emoții... Să nu uit: anul ăsta am fost invitat să joc într-o piesă a lui Caragiale, în care eu să țin locul scriitorului. Fiindcă am refuzat, profesoara mea mi-a luat jumătate de punct și mi-a dat media 6...

Știați că Tudor Arghezi a intrat anul acesta în al 86-lea an? E cel mai mare scriitor al țării, îi urăm La mulți ani!, chiar dacă nu ne aude”.

Sagitta Nr. 4 / Luni, 26 iulie 1965:

Pagina 1: „Anunț — Începând cu dimineața zilei de 19 iulie, la Palatul R.P. Române s-a deschis cel de-al IX-lea Congres al P.C.R. Tov. Nicolae Ceaușescu, prim-secretar al C.C. al P.C.R. a proclamat la deschiderea congresului noua denumire a partidului. La congres au participat 56 delegații din țări socialiste și capitaliste, oameni ai muncii din diferite regiuni ale țării noastre, învățați și scriitori. Lucrările congresului au hotărât, printre altele, ca începând cu noul an școlar să se extindă gratuitatea manualelor și la învățământul mediu. A picat la țanc”...

Pagina 2: «La cererea Melei Stoiciu, despre Câmpulung Moldovenesc — orașul se întinde pe 7 kilometri, Câmpulung de Est (unde este și liceul militar „Ștefan cel Mare”, la care am dat eu examen și de unde am fugit) și Câmpulung Moldovenesc, orașul în sine, cu vechi tradiții. Câmpulung de Est are prăvălii dărăpănate, bodegi urâte (una, cu un felinar), o școală (casele sunt în majoritate de lemn, cu acoperiș de tablă sau șindrilă). Câmpulung Moldovenesc are două școli, una medie, două cinematografe, câteva blocuri cu trei etaje, magazine moderne, case de cărămidă, are un depou C.F.R., o fabrică de lapte și face comerț cu „cartoafe” și fân. La nord trece apa Moldova, foarte repede, cu pești de munte (pescuitul e interzis). La 14 kilometri de oraș, urcând muntele Rarău, ajungi la cabana cu același nume».

Pagina 4, la rubrica *Știați că...*: „Eu am tras azi pentru prima oară la Loto și n-am câștigat nimic? Atâta pagubă, costă 2 lei. Tot săptămâna, însă, asta am jucat și la Pronosport și n-am câștigat nimic — alți 2 lei. Deci, 4 lei pierduți. Nu e în regulă”. Și:

„Am scris mai demult unchiului Leonard (*Nota LIS-2008: Leonard e fratele lui tata, la București, familist, cu copil, mare iubăreț, a murit de tânăr, cancer la stomac*) și nu mi-a răspuns? Bravo lui — altădată o să-mi scrie el și eu n-o să-i răspund. Pe lângă unchiului Leonard, am scris și la Radio Moscova și nu mi-a răspuns — 6 lei dintr-un foc, nu e de glumit”. Plus:

„Un joc-glumiță: Ce-ai văzut Nanituile? / Doi pui. De pupeze! / Cum făceau, Nanituile? / Hâta! Pârta!”.

Familia – Cugetări Nr. 2 / Joi, 29 iulie 1965:

Pagina 1: Revista „este scrisă în vacanța lui ‘65 de Ioan Stoiciu”, apare lunar, prețul: 35 bani. Improvizatii: „România-i populară / Mândră e colectivistă / Democrat-socialistă... // Cu ogoare nesfârșite / Spicul mic 2000 ridică / Peste planuri, măi bădică... // la vezi, mă, 2000 ridică? / Astă vară, știți și voi / Cât am mai muncit noi, măi. / Pentru ce — pentru nimică... // la te uite, a mințit... A mințit? // Să ne gândim... / Trebuie să facem cruce / Că desigur Cel de Sus / A văzut ce-aveam de spus”...

Pagina 2: „Impresii de sfârșit de an școlar ‘65”, cu un coleg de clasă: „Ce răspuns mi-ai da tu la această întrebare: să mă duc sau nu la școala militară, la Câmpulung Moldovenesc?”. Răspunde Panaite Constantin din Adjud: „Eu îți propun să nu te duci la liceul militar”.

Magazin 1965 Nr. 3 / Luni, 2 august 1965:

Pagina 1 (“poezie scrisă de Ioan Stoiciu în vacanța anului 1965”, la 15 ani, intitulată „30 iunie”, din care rețin amuzat): „Iată-ne și-n 30 iunie / De pe dealuri vezi ogoare / Nesfârșite, fără răzoare / Colectiviștii-s la prășit / Tractoarele la duduit / Femei, bărbați și copii / Dau la sapă printre vii... / Sunt copii ce s-angajează / În vacanță pentru bani / Ascultând tic-tac de greier”.

Pagina 4 („Agendă”): „Sâmbătă, 14 august la ora 1 noaptea voi pleca împreună cu vărul meu Ion Rachieru la mare. Vom poposi aproape o săptămână pe Litoral și ne vom întoarce acasă prin București”.

„Duminică, 22 august ne vom muta pentru totdeauna la Adjud de la Cantonul 248 (Halta Adjudu Vechi). Fiecare dintre noi, din familia Stoiciu, va avea cameră separată de dormit și învățat”.

Sagitta Nr. 6 / Duminică, 8 august 1965:

Pagina 1: „Știați că, o dată cu mutarea noastră la Adjud de la Cantonul 248, va trebui ca tăticu să facă naveta? Îi va fi foarte greu, mai ales că trebuie câteodată să stea la cazarmă, cu muncitorii de la întreținerea de cale ferată. Îmi voi îmbogăți noua cameră din casa părintească cu tot ce-mi lipsea în locuința de serviciu a lui tăticu din halta Adjudu Vechi. Mai ales că la Adjud avem și curent electric. Pe primul plan pun biblioteca personală”. Și:

„Colega mea Bândiu Livia din clasa a IX-a C a primit premiul I la sfârșitul anului. Mi-a lăsat o impresie dificil de exprimat” (*Nota LIS-2008: eram îndrăgostit de Bândiu Livia; mi-am notat — la Adjud, în timpul liceului am mai fost îndrăgostit, fără ca ele să știe, de Nichifor Ciceronia, din cartier, Str. Vânătorilor Nr. 28, care a murit de cancer, la 15 ani, și de „Sorina”, i-am uitat numele, care locuia la*

bloc, „pe colț”, undeva în spatele bisericii din centru; eu eram neobișnuit de timid).

Sagitta Nr. 7 / Vineri, 13 august 1965:

Pagina 1: „Știați că joi, 12 august 1965 eram să o pătesc urât, ce n-am mai pătit niciodată? Era să capăt 150 de lei amendă, astfel că puneam cruce excursiei planificate la mare. De ce amendă? Fiindcă am mers cu bicicleta prin fața Miliției Adjud, pe unde nu este voie! Astfel că, pentru a scăpa de amendă, am fost obligat să dau la sapă la buruieni în jurul sediului Miliției până mi-a venit rău și am fost lăsat să plec”. Și:

„Tot joi s-a dat faină la Florea și eu nu i-am spus lui mămica, mi-era și greu — și ploua, și era lume multă la coadă! Ce să-i faci, mai așteptăm până o veni altădată”. Plus:

„Astăzi se dă drojdie de dimineată la alimentara din cartier, oare? O să încerc să cumpăr și eu, în cinstea sărbătorii Sfintei Mării”. Sau:

«Știați că am primit iar o scrisoare de la Radio Moscova, secția Română, de la V. Ivanov, citez aici din ea: „Deoarece ai ales secția reală, trebuie să studiezi foarte serios matematica... Din rândurile dumitale am aflat că în luna august vei pleca la mare... Îți trimitem o serie de timbre și două vederi de pe meleagurile țării noastre».

Pagina 3: „Unica mea plimbare din această vară va fi la Constanța. Împreună cu vărul Ion Rachieru voi poposi acolo cinci zile”.

1966:

Sagitta Nr. 1 / Duminică, 19 iunie 1966 (redactor Stoiciu Liviu):

Pagina 1 („La zi”): „S-a încheiat anul școlar. Din patru școlari câți sunt în familia Stoiciu, doi sunt corigenți. Cum s-ar zice, jumi-juma. Cine a învățat, se va recrea: Marian și Mela. Eu și Ita va trebui să ne dăm cu capul de pereți toată vacanța.”

„La Cinema Popular din Adjud, nu uitați, miercurea e matineu special pentru copii. Miercuri, 22 iunie puteți viziona „Barcagiul”, producție engleză, intrarea 1 leu”.

„Anul trecut au apărut 7 numere ale revistei *Sagitta*”.

«Nu m-am lăudat, dar să știți că în 14 ianuarie mi-a scris iar V. Ivanov de la Radio Moscova, Secția Română. Citez din scrisoare: „Cu drag îți vom satisface dorința și în cadrul emisiunii noastre din 11 februarie vom transmite pentru prietena dumitale Sorina cântecul *Ochi dragi*”. Acuma să nu mă întrebați iar cine e Sorina, că tot nu vă spun».

«Am păstrat ilustrata (cu casa de cultură de acolo) trimisă de mine de la Mangalia anul trecut, în care îi spun lui tata că: „În ce privește banii, aflați că ajung la București cu 50 de lei”. Dar cea mai grozavă ilustrată păstrată (cu „Piața Palatului RPR”) are ștampila din 11 iulie 1963, scrisă pe adresa Stoiciu Ioan, Comuna Adjudu Vechi, Cantonul 248-CFR, Raionul Adjud, Regiunea Bacău, cu: „Dragii mei, aflați că stau destul de bine aici, unde m-am așezat. Am fost în oraș, în București și am găsit cămașă. Restul nimic. Cu dor și drag, Liviu”. Mai am la dispoziție și o ilustrată cu Pietrele Doamnei, cumpărată anul trecut, când am dat examen la Liceul militar din Câmpulung

Le prophète Isaie et la sibylle de Delphes

Moldovenesc, de la care am fugit, speriat de programul dur de aici, dezamăgindu-l pe tata. Azi puteam să fiu elev la aviația militară (fusesem repartizat acolo)».

Pagina 4 („Publicitate”): „În curând, în fiecare zi de joi, va reapare și revista *Familia-Cugetări*, de care cred că vă amintiți de anul trecut, va cuprinde inspirații diverse, poezii, epigrame, umor, cugetări, un nou concurs ș.a. Revista va costa 30 de bani”. Și:

„Citiți revistele pe care eu le editez, *Sagitta* și *Familia-Cugetări*, pentru că vă vor prinde bine. Aștept impresii de la voi”.

Familia – Cugetări Nr. 1 / Joi, 23 iunie 1966 (am un nou pseudonim: **Licisto**; într-o notă atrag atenția că revista apare lunar joia; Nr. 2 / Joi, 30 iunie 1966, Nr. 3 / Joi, 28 iulie 1966 și Nr. 4 / Joi, 4 august 1966):

Pagina 3 (proză serializată, intitulată „Moș Rachieru”): «Moș Rachieru muncea toată ziua la cărat lemne. Iarna avea sanie mare la dispoziție, încăpătoare, care era trasă de doi cai cu faimă în tot satul. Moș Rachieru era și meșter renumit în lemnărie și fierărie. Niciodată n-ai fi putut auzi de Moș Rachieru că fură sau că mănâncă din ciorba altuia. Altfel, nu se putea stăpâni să nu înjure printre dinți când primea câte un bici pe spate de la bogatul satului. Zicea la bodegă, unde bea bere, că „bogatul nu-și uită obiceiul”. Moș Rachieru era mic de statură, dar musculos și chipeș, cu mustață care se termina în cârlionți, chel în creștet, cu părul vâlvoi pe margini. Își ungea chelia în fiecare dimineață, îi plăcea să lucească. Avea doi copii și o soție blândă, frumoasă, cu părul numai bucle, la 32 de ani, când pleca dimineața o săruta apăsător. Tatăl lui îi lăsase moștenire o fierărie și un atelaj de lemnărie, lucruri de-ale casei de mare folos. O vreme a luat drumul căraușiei, încărcă trunchiuri mari de copaci de la pădure și-i descărca la gară, la Bâlca. Stătea pe o capră din bețe împletite de stejar când venea cu căruța goală sau stătea întins peste încărcătură, cu o lulea mare între dinți. Sau îl vedeai alergând pe lângă cai, pe după căruță, la deal, strângând frâna, una primitivă. Nici nu mai știe de câte ori și-a răsturnat căruța încărcată în albia pârâului și de câte ori și-a blestemat zilele. Avea scandal și cu păscutul cailor, că-i ducea noaptea, pe lună, în poiana din pădurea „bogatului”, unde stăteau la pândă,

când te așteptai mai puțin, doi pădurari: — Rachierule, se auzea strigat de pădurari, că-i recunoșteau caii, ieși, bă, afară, nu te mai ascunde, tu-ți paștele și dumnezeii mă-tii cu caii tăi cu tot! El, nimic. Pădurarii îi dezlegau picioarele calului și unul din pădurari îl încăleacă, să-l ducă la Obor. Iapa era devotată calului, îl urma peste tot. Numai că după zece metri, calul se ridică pe două picioare și-l răsturnă pe pădurar. Se auzise un fluierat. Calul necheza în neștire, în timp ce celălalt pădurar dispăruse... (Va urma)».

Sagitta Nr. 2 / Duminică, 26 iunie 1966 (redactor Ioan Stoiciu):

Pagina 1 („La zi”): „De vineri a început examenul de maturitate. Printre altele, la scris la română s-a dat tema *Lirica lui Arghezi*”. Și:

„Începând de luni îmi voi lua lecțiile de recapitulare pentru corigență în serios. Surioară Ita, și tu ar trebui să faci la fel”.

Sagitta Nr. 3 / Duminică, 3 iulie 1966:

Pagina 1 („La zi, la Adjud”): „Biblioteca raională e deschisă zilnic între orele 8-12 și 17-20; duminică e deschisă numai dimineață”.

„Baia orașului e deschisă zilnic între orele 9-12 și 13-18, duminica este închisă. Femeile pot face baie numai vinerea”.

„La Cinema Popular biletele costă de la 1.50 la 2.50 lei. Sala are 289 de locuri. Casa de bilete e deschisă la orele 10-12 și 15.30-21. Măine rulează filmul sovietic *Trei surori*, are matineu luni și miercuri. Începând cu joi e programat filmul *A fost cândva hoț*, producție franceză, cu Alain Delon, el va avea matineu în fiecare zi”.

„Trageți la loz în plic de 6 lei. Nu pierdeți ocazia: 6 lei o mașină. Jucați la Pronosport, Pronoexpres, Loto, Loto central, CEC”.

Pagina 2 (continuă serialul despre fotbal): „Anul acesta Progresul București (echipa mea favorită) reintră în Categoria A, alături de Jiul Petrița, în timp ce Locomotiva Adjud retrogradează din categoria regională în categoria raională. În fruntea clasamentului Categoriei A se află Petrolul Ploiești, cu o etapă înainte de închiderea sezonului fotbalistic. Iată cum arată Categoria A, începând cu locul 2: Rapid București, CSMS Iași, Dinamo București, Steagul Roșu Brașov, Dinamo Pitești, Știința Craiova, Universitatea Cluj, Steaua București, U.T. Arad, Farul Constanța, Politehnica Timișoara, Crișul Oradea și Siderurgistul Galați (ultimele două retrogradează). Mai departe se vor disputa meciurile pentru Cupa României, pentru Cupa Balcanică și pentru Cupa Orașelor Târguri”.

Sagitta Nr. 4 / Duminică, 17 iulie 1966, șase pagini (cu un supliment la mijloc, în care e lipit portretul lui Corneille), redactor **Licisto**:

Pagina 1 („Actualitatea”): „La Cinema Popular rulează filmul *Serbările galante*, producție româno-franceză. Începând de luni vor rula filmele: *Sașa*, producție iugoslavă; *Trageți în Stanislas*, producție franceză (cu Jean Marais), *Haiducii*, producție românească și *În pustiu Patagoniei*, producție argentiniană.”.

„Astăzi se dispută finala Cupei României la fotbal între U.T. Arad și Steaua București. Jocul începe la ora 19.30 și va fi transmis în întregime la Radio”.

Pagina 2: „Pe 11 iulie a început Campionatul Mondial de Fotbal, România nu e calificată, dar joacă echipele naționale ale U.R.S.S., Ungariei, Bulgariei sau R.P.D. Coreeană”.

Pagina 4: „Pe platourile cinematografice române se filmează *Dacii*”. Și:

„Se află în țara noastră actorul Jean Marais, el joacă rol principal într-o coproducție româno-franceză intitulată *Șapte femei și un bărbat*”.

Sagitta Nr. 5 / Duminică, 24 iulie 1966, șase pagini (cu un supliment la mijloc, „Foaie specială”, în care sunt lipite portretul lui Luchian și două desene ale sorei Mela, la 13 ani, și ale fratelui Marian, la 9 ani), redactor Ioan Stoiciu. E ultimul exemplar din revistele mele păstrate.

Pagina 2 („Campionatul Mondial de Fotbal din Anglia”): „Surpriză de proporții, R.P.D. Coreeană a învins Italia și ocupă locul 2 în grupe, după U.R.S.S. Au fost eliminate din sferturi Mexic și Franța, Brazilia și Bulgaria, Spania și Elveția, Italia și Chile”.

Pagina 4 („Întâmplări, Fapte, Curiozități”): „Într-o situație delicată se află astrologul echipei de fotbal a Braziliei, care citise sigur în stele că Brazilia va câștiga pentru a treia oară Campionatul mondial de Fotbal. Cum însă Brazilia a fost eliminată, vestitul astrolog a dispărut fără urmă, dar e căutat în continuare de suporterii brazilieni, vai de pielea lui”.

„Așa cum am mai anunțat, a câștigat surioara Ita la concursul Pronoexpres al revistei *Sagitta*: un tub de Mentosan”.

Pagina 2 a „Foi speciale” (la „Cutia de scrisori” îi răspund surioarei Mela, semnând **Alias Sicitou**): „Ce mă pasionează pe mine mai mult? Filmele. Și sportul. Și literatura”.

***

Din prozele scurte, lăsate scrise de mână, semnate „Liviu”, datate 1967 (aveam 17 ani):

Un mort ca mine

E mult timp de când stau în celulă, în arest. Sunt considerat sărit de pe fix, dacă nu nebun de-a binelea, un pericol pentru societate. Rămâne de văzut dacă voi fi internat la nebuni, deocamdată se fac tot felul de cercetări. Eu nu cred că sunt nebun, dar dacă alții depun mărturie în acest sens, că sunt nebun de legat... La mijloc e o întâmplare neobișnuită. Într-o sâmbătă, după-amiază, dorind să stau singur pe malul Trotușului (unde, e drept, aveam întâlnire cu o fată dintr-o comună apropiată), am ieșit din Adjud și am luat-o de-a lungul șoselei naționale, să ajung la pod. La podul rutier și podul de cale ferată care traversează Trotușul, bine cunoscute. Dintr-odată, în spate, un automobil a oprit în dreptul meu. Au coborât doi tipi din el, s-au apropiat de mine, m-au privit lung, m-au întrebat în ce parte curge Trotușul, le-am spus că nu departe de acolo Trotușul se varsă în Siret și, prin surprindere, unul dintre ei mi-a prins mâinile la spate și

celălalt mi-a înfipt în inimă un pumnal. Natural, m-am prăbușit, și înainte de a muri i-am auzit că au câștigat pariul, șoferul a plătit. Au pus pariu că vor face ce au făcut, cu primul întâlnit? Sau am visat că i-am auzit, nu mai sunt atât de sigur. Sau era fratele mai mare al Monei, care mi-a transmis că mă omoară dacă o mai întâlnesc pe soră-sa? Că pe ea pusese ochii un bucureștean cu bani, dar Mona mă iubea pe mine. Sau așa credeam. E drept, am visat ieri că merg cu Mona la păscut, pe malul Trotușului, la păscut la propriu, da, da, la început ne-am tot codit, că nu suntem oi, dar până la urmă am ieșit pe izlaz și ne-am strecurat printre oi, până ce am aflat că s-a îndrăgostit de ea ciobanul... Asta am tot declarat la miliție și cui m-a mai întrebat.

Mai târziu, o limuzină neagră căra cadavrul meu la Miliția raională din oraș și la morga spitalului. Murisem regretând că nu revăzusem albia Trotușului, unde aveam o întâlnire de dragoste cu Mona, marea mea iubire, cu care fratele ei mai mare nu era de acord. Eu nu-l cunosc pe fratele ei și nu știu ce are de împărțit cu mine. Asta se întâmpla după-amiază, cum spuneam.

Seara, spre marea mea bucurie, am putut să mă prezint la întâlnirea pe care o aveam pe malul Trotușului. Primul lucru pe care l-am făcut, a fost să o rog pe Mona să mă pipăie. Dar ea nu mă auzea. Am rugat-o să se apropie de mine, dar din nou nu m-a auzit. Atunci m-am hotărât să o pipăi eu, dar Mona parcă nu exista! Mona parcă nu exista, repet, nu eu... Eram într-o lume de umbre și chipuri care mă înșelau? Am vrut să o iau de mână, dar nici mâna ei nu exista. M-am speriat teribil și m-am dus să anunț la poliție că am fost omorât de doi tipi, să dau declarație, când...

— Uite mortul, a înviat mortul, fugiți... Țipa o fată, nu-i vedeam bine fața.

— Tu ești Mona? Ce te-a apucat...

Se adunase lumea „ca la mort”. Mi-am făcut loc și am intrat într-o cameră nou văruiată și vopsită, de-a dreptul unde era întins pe masă mortul, la casa părintească — eu eram? Eu eram mortul. La căpătâiul meu erau colegi de școală, vecini, unii plângeau. Mi se părea că toată lumea de aici n-are sufler, că ea e moartă și eu sunt viu. M-am apropiat de cadavru, l-am pipăit, m-am recunoscut. Nu-mi venea să cred. Eu existam, eram viu și totuși, eram mort, murisem. Era și un milițian prezent, care la un moment dat mi-a ordonat să-i prezint actele. I le-am prezentat. Din nou, panică: mortul avea aceleași acte. Era imposibil, dar era adevărat. Toți păreau muți, eu aveam o senzație nouă, că am intrat în lumea sfinților, că purtau cruciulițe și aveau aure... Numai fețe galbene. Apoi, un urlat sfâșietor: care m-a speriat urât. Urlase mortul — sau eu. „Dacă eu am urlat, înseamnă că sunt viu și că mortul e un străin care îmi seamănă, trebuie îngropat”. Am început să-l plâng pe mort. Lumea a considerat totul o nebunie, că a depășit orice imaginație copchilul ăsta...

Milițianul din ușă deschidea și închidea cu dinții broasca de la celulă, pierduse cheile. Cineva trebuie să plătească vama. Veniți să sărutați icoana mortului. I se puseră mortului bani în mâini.

Trotușul curgea liniștit pe sub pod.

Ionel Necula

SPIRITUL VRÂNCEAN ÎNTR-O DISPUNERE PERSPECTIVANTĂ

N-aș zice că mi-am propus intenționat să mă împrietenesc cu scriitorii din Vrancea, dar alăturarea localităților noastre (între Focșani și Tecuci distanța este de doar 30 de km.) ne-a adus vrând-nevrând în cooperare. Prietenii s-au legat de la sine și s-au consolidat de la an la an, astfel încât nu s-a mai conceput o manifestare literară la Tecuci fără participarea prietenilor din Vrancea și invers. Evenimentele culturale ne găseau împreună, schimbând între noi cărți și idei. În fondul meu personal de carte se găsesc toate cărțile scriitorilor vrânceni înmânate de autorii lor în speranța că le voi semnala apariția. N-am dezamăgit pre mulți, dintre cei care și-au pus nădejdea în mine. În general am scris despre lucrările primite, astfel încât cronologia cronicelor noastre reconstituie în ansamblu evoluția spiritului vrâncean din ultimii ani. Am considerat că adunarea între două coperti a acestor poziționări reprezintă un crâmpei din istoria mai nouă a devenirii și înstructurării culturii vrâncene.

Sigur că nu va fi o carte perfectă și completă, că va avea multe scăpări, că vor fi apărut și cărți necunoscute de noi și care-au rămas neconsemnate publicistic. Lucrul perfect se realizează greu și, de regulă, nu este la îndemâna muritorilor. Oricum, noi n-avem această pretenție, iar carențele acestei culegeri ni le asumăm cu răspundere și cu dorința sinceră de a le îndrepta cu loialitate și bună credință.

La o privire mai atentă, se poate observa că scriitorii vrânceni au cultivat cam toate genurile literare, deși ponderea scrisului vrâncean este rezervat poeziei. Plaiul mioritic s-a dovedit un bun catalizator pentru așezarea gândului în cadente lirice. Din acest spațiu de poveste s-au ridicat poeți ca: Liviu Ioan Stoiciu, Florin Muscalu, Dumitru Pricop, Ion Panait, Constantin Ghiniță, Virgil Panait, dar și prozatori cu frumoase perspective ca: Traian Olteanu, Gheorghe Neagu, Gheorghe Mocanu, Culiță Ion Ușurelu, Ștefania Oproescu.

Ceea ce surprinde la scriitorii vrânceni este, înainte de toate, refuzul unei anumite maniere consacrate, totala lor imunitate la curente și tendințe literare, independența liber asumată față de felul în care au scris înaintașii lor. De regulă, scriitorul vrâncean pozează într-o situație adamică, e dispus să ia totul de la capăt, să ignore anterioritățile și manierele din care să se revendice ca discipol și pe care să le continue cu propriile sale mijloace de expresie. Așa se face că în cadrul aceluiași autor coexistă tendințe oniriste și textualiste, elemente ludice și ortodoxiste, maniere impresioniste și expresioniste, ba chiar forme clasice și post-moderniste.

Este scriitorul vrâncean alergic la încadrări tipologice,

se teme cumva de vreo anonimizare în cadrul curentului adoptat, sau în cadrul manierei literare îmbrățișate? Este tendința cultivării dreptului la diferență și a propriei individualități atât de viguroase încât să descurajeze ideea de încadrare într-o direcție de sens, din cele multe ce se ipostaziază în literatura contemporană?

Nu cred într-o asemenea explicație. Cel ce se ține departe de mișcările literare *en voque* riscă să ricoșeze singur în matca unei direcții literare de care nu are cunoștință, tocmai pentru că se ține la distanță de ele, el considerându-se crainic și făclier pe un drum deja bine bătătorit. Vorbim de *risc* în măsura în care poate pretinde c-a descoperit singur roata dintată.

Mai este o problemă: multe din producțiile confrăților mai tineri au trecut, în prealabil prin dezbaterile unor cenacluri literare, au fost discutate, dezbătute, analizate și nu înțelegem de ce aspectul în sine nu se observă în calitatea produsului finit, în valoarea literară a textelor care ajung să oferteze editurile. Se știe că în condițiile în care acestea din urmă (editurile) nu sunt interesate decât de valoarea de piață a cărții, închid ochii la precaritățile de valoare și nu se interesează decât de valoarea în numerar a bisnisului.

Sigur că editurile au rațiunile lor, problema rateurilor livrești nu este a lor, ci a traseului parcurs de carte până ajunge pe masa editurilor. Este vorba de cei câțiva pași pe care ar trebui să-i parcurgă un manuscris de la gestație la editor. Pe acest traseu autorul ar trebui să găsească un cenaclu care să-i discute manuscrisul și, eventual, să-i dea girul, să-l caționeze sau, dimpotrivă să-i descurajeze intenția de a bate la porțile unei edituri.

Din nefericire, ceea ce se întâmplă peste tot în țară, se întâmplă și în spațiul vrâncean. Ajung pe masa cititorilor cărți care n-ar fi apărut în nicio țară din lume, unde există un respect minimal pentru cultură.

Evident, nu acest gen de lucrări au reținut interesul lecturilor noastre, iar atunci când ne-am aplecat totuși asupra lor, am făcut-o cu toate observațiile la vedere.

Am insistat mai mult asupra acestui aspect, tocmai pentru că tinde să devină frecvent și în Vrancea. Concesiile de calitate și proliferarea diletantismului riscă să tulbure normalitatea climatului cultural vrâncean.

Nu există poezie fără cultură poetică. Or, cultura poetică presupune o conectare permanentă a autorului la marea poezie a lumii, o bună cunoaștere a poeziei românești, de la clasici la contemporani și o robustă asumare a dezbaterilor critice. Sunt în Vrancea autori cu mari deficite de cultură și nu mă refer neapărat la anii de formare intelectuală, ci la felul cum se implică în actul

lecturii și cum încearcă să-și construiască propriul său teritoriu și propriul său univers de expresie. Poet adevărat nu este cel care a publicat, în regim de urgență, trei volume de poezii, ci acela care și-a format o conștiință artistică și și-a însușit câte ceva din rigorile scrisului.

E adevărat că, dincolo de aceste fenomene marginale, toposul Vrancei este fascinant, tocmai prin lirismul său cald, prin formele imaginarului liric și epic pe care îl preceasează și prin rigoarea infuzată actului de creație.

Spiritul vrâncean cărașește prin lume și prin istorie o povară indelebilă și arhetipală – cea a baciului mioritic care-a știut, în momente de cumpănă, să-și transfigureze destinul subliniar într-o altă lume, una mai bine întocmită și mai ferită de precaritățile terestre. Departe de a se complexa sub povara simbolului de la cheia destinului său, Vrancea poate și trebuie să-și capete cadenta și locul pe care îl merită în ansamblul devenirii spiritului românesc.

Gabriel Funica

NET KING COOL

Suntem în era teraflop, 10^{12} operațiuni pe secundă. Pagina tipărită are un concurent tot mai redutabil: pagina Web. Cu fiecare calculator achiziționat și conectat la Internet. A apărut deja o nouă ramură biblioteconomică: webliologia. Nu-i de glumă. Până la urmă vorbim, de ce mai „tare” invenție a sec. XX, în domeniul prelucrării, stocării și transmiterii de date. Practic, dai un „click” și Speedy Gonzales a și apărut cu informația solicitată în dințișorii lui din cristale lichide. Cu toate astea e prea devreme ca să putem vorbi de un real sfârșit al Galaxiei Gutenberg. Cartea mai are multe de spus. Deși unii se cam grăbesc să-i cânte prohodul și să-i pape, triumfători, coliva. Eu unul continui să cred în virtuțile formative ale rândului impregnat, bătrânește, cu cerneală tipografică. Însă, nu disprețuiesc la o adică nici tonerul. Oricât am naviga, oricât ne-am pierde pe Net, cultura autentică nu se obține / asimilează decât tot prin buchisitul cărților. Nu neg utilitatea acestui mijloc de informare, formidabil sub aspectul rapidității, dar nu-mi fac iluzia că, sărind de pe un site pe altul, ai putea dobândi un profil intelectual, cel mult o serie de abilități tehnice, o disciplină a mâinilor. Este adevărat că Wikipedia, cea mai mare enciclopedie electronică, îți poate furiza o sumedenie de explicații în cel mai scurt timp dar, ca să găsești un citat din Proust, e mai simplu și mai direct să cauți în bibliotecă. De obicei, se întâmplă un fenomen (serendipity) cum observa Eco, acela că atunci când cauți ceva pe Internet găsești întotdeauna altceva. Ceea ce, dacă am fi răuvoitori, am trage iute concluzia unei false eficiențe. Astfel, a umbla cu un keyboard de gât, precum niște maneliști rebegiți, supranumeric înghesuți pe bancheta din spate a unei Dacii ponosite, nu conferă, de la distanță, vreun certificat de deșteptăciune. Sigur, e la mare modă acum să „postezi” texte mai mult sau mai puțin literare. „Caută-mă pe Net”, ultima formulă de adresabilitate în cel mai recent snoboland. Îmi este greu dacă nu imposibil să citesc *on line* însă nu exclud din capul locului talentul unor scriitori, poate viitori mari scriitori, care n-au acum răbdarea să parcurgă etapele publicării / afirmării de tip clasic. Trăim în pripă, ne exprimăm digital, suntem într-o

perpetuă amenajare. E musai să te branșezi, să dispari cât mai curând într-o rețea, într-un sătuc informal, cum spune Sartori, să te ruralizezi. Faci schimb de replici, comentarii, comunicii în general, destins, fără morgă instituțională, cu avatarii tăi virtuali având senzația că te știe întreg mapamondul. Chiar și așa, admit traficul unor idei mărețe sau de bun simț și, în definitiv, dreptul fiecăruia de a se exprima cum îi este la îndemână. Că folosești stiloul și hârtia ori numai tastatura e o chestiune secundară ce ține de o anumită deprindere. Dacă timpul ne va impune ne vom reseta preferințele ustensile și vom foileta exclusiv în regim electronic. Chit că Google nu-i totuna cu Gogol.

Le prophète Ezéchiel

PULBEREA DE AUR

Moto: „Când citesc scrierile unui gânditor, oricare ar fi el, simt nevoia să fiu ajutat să gândesc, adică să gândesc, prin el, mai bine lumea, să mă lecuiesc eventual de anumite iluzii, să trec dincolo de aparențe, să *înțeleg*; când citesc sunt animat de dorința de a înțelege, iar atunci problema sincerității și problema biografiei e neapărat secundă: mă poate edifica asupra intențiilor autorului etc., dar nu mă edifică asupra felului în care mă ajută să gândesc. Vi se pare un criteriu legitim? În al doilea rând, se poate spune oare că lectura lui Cioran ne ajută să înțelegem mai bine, dacă nu lumea, de vreme ce evident n-o iubește, măcar existența? Oare nu aceasta e întrebarea – întrebarea prin excelență – pe care trebuie s-o adresăm unei cărți?”

(Alain Finkielkraut, *Itinerariile lui Cioran*. Cf Emil Cioran, *Țara mea/ Mon Pays*. În românește de Gabriel Liiceanu. Cu un Cuvânt înainte de Simone Boué. „Humanitas”, București, 1996, p.76).

Gruparea tinerilor intelectuali de la *Criterion* în frunte cu Mircea Eliade (Emil Cioran, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Eugen Ionescu, Vintilă Horia, Petru Comarnescu) a fost etichetată, într-o polemică răutăcioasă, drept o „generație în pulbere”. Formula denigratoare îi aparține, cum se știe, lui Zaharia Stancu, încă de pe atunci (când scria articole de „atitudine” partinică în anii 1935-1940) dovedindu-se harnic militant în presa de stânga, alături de cunoscutul și prea gălăgiosul gazetar comunist Oscar Lemnaru, cel care a fabricat repede și pe turela tancului sovietic „eliberator” prima listă neagră de scriitori români destinați genocidului cultural: detenție aspră și „canal” dacă se aflau în viață și în țară; eliminare mârșoasă și totală din bibliotecile publice a operelor aparținând autorilor de toate categoriile, fie clasici, fie contemporani, ca și ale exilaților de voie ori de nevoie. Intervenția tendențioasă a autorului *Descuților*, asociată manifest stângii democrate și roșii era menită să sechestreze în folos propriu cursul normal al discuțiilor menite, inițial, să aproximeze rolul cultural ce se cuvenea să revină tinerei generații în condițiile postbelice; și în raport cu veteranii care și-au „încheiat” datoria în chip plener și glorios o dată cu înfăptuirea Unirii celei Mari.

În orice caz, retorica avântată și teribilistă a „generaționiștilor” din perspectiva noului umanism și al unui triumfalism cultural românesc, spiritul de echipă și de elan creator începând cu *Manifestul crinului alb*, cu *Itinerar spiritual* dar, mai ales, cu seriile de conferințe desfășurate la sala Dalles – București, de către membrii grupării *Criterion*, au provocat serioase frisoane și chiar seisme în cugetarea vremii, la toate treptele de gândire. Era o curajoasă provocare carpatică aruncată semnificativ în spațiul est-vest, ca să se știe că existăm și că suntem pregătiți să ne alăturăm puterilor democratice ale lumii moderne, în cea mai bună tradiție europeană, întăriți după marile izbânzii din tranșee și după refacerea granițelor țării și a limbii române „ce-o vorbim”. Mircea Eliade devenise un personaj incomod: publica proză cu destine românești răscolitoare, eseuri pe teme cu totul inedite,

studii indianistice accesibile doar unor specialiști occidentali de valoarea lui Raffaele Pettazzoni, Giuseppe Tucci, Ananda Coomaraswamy, Gershom Scholem, Carl Schmitt. La rândul său, Emil Cioran se făcea cunoscut cu volumele *Pe culmile disperării* (Premiul tinerilor scriitori români pe 1934), *Cartea amăgirilor și Schimbarea la față a României* (1936) și se pregătea pentru *Lacrimi și sfinți* și o bursă la Paris (1937); Eugen Ionescu, înainte de a deveni Ionesco, primea și el în 1934 premiul criticii literare pentru volumul *Nu*, apărut la Editura „Vremea”, cu o postfață de Mircea Vulcănescu. Nu se putea o alegere mai potrivită pentru recomandarea tinerei generații prin ea însăși. În postfața respectivă citim: „Pentru înțelegerea lucrării lui Eugen Ionescu, momentul acesta mi se pare capital. Căci el ne dezvăluie cealaltă parte a lucrurilor”. Prin „cealaltă parte” să înțelegem acomodarea intereselor generale ale României cu cele ale Europei civilizate, depășirea etnicismului îngust, refacerea scării de valori, regândirea unor principii călăuzitoare, pe termen lung, de natură istorică și culturală. De altfel, România interbelică era țară co-fondatoare a Societății Națiunilor și se bucura de un statut onorabil în familia de state est-vest, mai ales vest.

Mircea Eliade se afla și el în posesia unui premiu de invidiat, acela al prozei, distincție prilejuită de publicarea romanului *Maitreyi*, fapt ce-l situa în imediata apropiere a marilor favoriți ai gustului estetic și ai momentului, Liviu Rebreanu și Camil Petrescu. Așadar, opinia curentă și majoritară pleda în favoarea „generației în pulbere”, care cucerea vizibil, prin fapte și prin merite, teren în viața culturală a țării, în disprețul intereselor de grup ori ambițiilor politice. Mărturie poate să depună unul dintre participanții la polemicele vremii, corect și obiectiv, deocamdată, Șerban Cioculescu: „Generația de azi, neliniștită, efervescentă, vibrantă, exaltată are o viață proprie de experiențe nenumărate; nu urmărește artificial un echilibru factice; dimpotrivă, întârzie cât mai mult stabilizarea, pentru ca, în final, echilibrul și sinteza să fie rezultatul unei vieți sufletești, personale și bogate”.

O fi ajuns *Criterion*-ul până la urmă o „generație în pulbere”, cum și-a dorit-o oculta externă-internă, adică spulberată, nimicită, dislocată sub presiunea întâmplărilor nefericite care s-au abătut asupra noastră în chip de diktat după diktat; dar o generație devenită cu vremea și deasupra vremii, asemenea unei *pulberi de aur*. Este adevărat, a fost împrăștiată *năprasnic* (cuvânt slav) în toate zărrile, fără a fi și învinsă. Ca în parabola noutestamentară, sămânța bună și norocoasă a rodit pretutindeni, chiar și împotriva a ceea ce s-a numit „teroarea istoriei”, de unde rezultă că teoria lansată de Eliade având, în fond, rădăcini în scrierile cronicarilor moldoveni, nu este totdeauna exactă. Mă refer, pe de o parte, la „martorii din diaspora”, adică la cărturarii români nevoiți să părăsească țara, luând calea exilului la terminarea războiului. Cu unele excepții, provenite din generația anterioară (Brâncuși, Enescu), cei mai de seamă aparțin tot grupării de la *Criterion*: Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu. Lor li s-au adăugat mulți alții. Iată faptul decisiv ce se cuvine avut în vedere pentru a aproxima identitatea noastră, dacă nu prin fapte răsunătoare de arme, cum se obișnuiește să fie valorizată prin criterii europocratice ființa unei națiuni, cel puțin grație unor personalități în general bine cotate în viața contemporană a Europei civilizate. Tezaurul spiritual lăsat de ei în folosul umanității nu este de neglijat. Așa că autorii citați (și nu oricare alții) sunt în măsură să depună mărturie de ordin cultural, întărite și prin propria lor existență tragică, în fața opiniei internaționale. Cu același optimism încordat și dureros se pot prezenta în fața tribunalului istoriei și criterioniștii nevoiți să rămână în țară, pradă spulberării, printre primii aflându-se Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Nicu Steinhardt. Ei au salvat demnitatea umană în rostire românească, prin îndelungă suferință și sacrificiu de sine, motiv pentru care valoarea rezistenței lor, pilduitoare pentru multe generații, se judecă atât în direcție morală cât și științifică. Și unii și alții sunt în măsură să depună mărturie, cum spuneam, în sensul fixării unor repere orientative și de fond pentru înțelegerea corectă a existenței noastre din a doua jumătate a secolului Trecut. Sunt „amănunte esențiale”, cum ar spune Mircea Eliade, având capacitatea să stopeze campania de calomnie a ființei etnice, de minimalizare, până la fals și caricatură, a posibilităților noastre intelective de afirmare în planul muncii și al creației.

Din păcate, stânga roșie a sărit mereu la hartă, gata oricând să abată cursul lucrurilor de la normalitatea lor. Același „descult” și simbriaș al oculte a revenit, după două decenii, cu un alt articol bățaios în „Gazeta literară” (20 ianuarie 1955), cu titlul *Pleava din căruțele dușmanului* și îndreptat împotriva „martorilor” din diaspora. Era vizat direct Mircea Eliade. În traducere: *dușmanul* = Europa de vest; *pleava* = scrierile democratice ale apusenilor în general; *căruțele* = revistele românești din diaspora. Articolul lui Stancu începea așa: „Vedeta publicației redactată și imprimată la Paris de Virgil Ierunca pare să fie publicistul Mircea Eliade”. Revista cu pricina era „Luceafărul” și se afla sub îngrijirea Societății Scriitorilor Români din exil; dar au apărut doar două numere, tip anuar: primul în 1948 (124 p.), al doilea în 1949 (80 p.). Al treilea

a rămas în sertar. A fost pregătit pentru centenarul nașterii lui Eminescu, însă nu s-au găsit fondurile necesare pentru tipărire. Generalul Nicolae Rădescu, cel care oferise toată averea în sprijinul emigrației, dăduse faliment, iar bancherul Malaxa își retrăsese subvențiile. În primul număr al „Luceafărului” se poate citi: „Revista de față apare în timpul celei mai grave crize pe care a cunoscut-o neamul românesc în lunga și dramatica lui istorie. De nenumărate ori pământurile ei (sic) au fost încălcate, prădate și urgisite; adesea neamul nostru și-a pierdut până și plăpânda neatârnare pe care izbutise s-o apere împotriva tuturor vitregiilor. Dar niciodată nu s-a încercat, ca în zilele noastre, să i se batjocorească sufletul. Niciodată nu s-a urmărit cu atâta înveninată înverșunare răsturnarea tradițiilor noastre istorice, ponegrirea graiului, credințelor și culturii noastre, nimicirea spiritualității noastre autentice. Astăzi, în România, nici un autor clasic nu mai poate fi cetit în textul lui integral. «Epurarea» bibliotecilor și a librăriilor noastre, începută cu ani în urmă, continuă cu o violență crescândă. În locul lui Mihai Eminescu, Hasdeu, N. Iorga, Octavian Goga, Brătescu-Voinești sau Liviu Rebreanu, ni se propun, în original sau în traducere, autori sovietici. Majoritatea scriitorilor români în viață nu mai pot publica” (Cf. Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc* (1945 – 1989). Scriitori. Reviste. Instituții. Organizații. Editura „Compania”, București, 2003, p. 467). Toate acestea aduc asigurarea că scriitorii din exil nu beneficiau de „sacul cu bani” al capitaliștilor și nici nu slujeau cu umilintă interesele lor.

Mai mult decât atât, Mircea Eliade avea răspundere directoare fiind ajutat în munca de redacție de N.I. Herescu și de Virgil Ierunca, înainte ca acesta din urmă să devină angajat al „Europei libere”. Istoricul religiilor, deja cunoscut pe plan internațional ca reputat om de știință se zbătea pe viață și pe moarte în speranța unei salvatoare „rezistențe prin cultură”, dat fiind că tocmai atunci acțiunile armate din munții Carpați eșuaseră. Erau vremuri grele pentru existența noastră transformată în pulbere, în interior, ca și pentru românii din diaspora. Atât în *Jurnal* cât și în scrisori (îndeosebi către Vintilă Horia și Brutus Coste), istoricul religiilor amintește adesea condițiile sale materiale precare, greutățile pe care le avea de întâmpinat din partea autorităților politice și polițiste de la București. Au intervenit totdeauna, pe lângă guvernele apusene, ca Eliade să nu fie acceptat în posturi academice ori universitare, să nu primească burse, ajutoare, premii, propuse în mai multe rânduri. S-au făcut demersuri să fie stopat, ca și Blaga ori Arghezi, de la obținerea premiului Nobel.

Cât privește „Gazeta literară”, cititorul de astăzi se cuvine să afle că este vorba de varianta „românească” a publicației moscovite, „Literaturnaia gazeta”, transmutată la București (primul număr a apărut la 18 martie 1954) cu calchierea titlului cu tot, condusă fiind de proletcultiști notorii, ca să se răspândească și să rodească sămânța „virusării” politologice. Articolul program începe așa: „Drumul ne este clar, obiectivele ne sunt vizibile: să slujim acelei literaturi care prin mijloacele artei realist socialiste are o funcțiune educativă a poporului; să slujim acelor largi mase de cititori care contribuie la clădirea temeliei

Les résurrections des morts

socialiste a țării noastre și la întărirea legăturilor de pace între toate popoarele lumii”. Textul nu este semnat. Dar, știindu-se cine răspundea direct din partea Comitetului Central al Partidului, în scopul politizării artei și literaturii, autorul nu putea fi decât unul dintre cei trei, ba nu, patru mari și temuți ideologi comuniști: Leonte Răutu, Nicolae Moraru, Traian Șelmaru, Ion Vițner. Pe plan secund se aflau Mihai Novicov, Savin Bratu și Vera Călin, iar Ovidiu S. Crohmălniceanu, Paul Cornea, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Z. Ornea se pregăteau pentru o succesiune glorioasă. Alături de toți aceștia, Zaharia Stancu găsea o companie pe potrivă. De altfel, editorialul imediat următor îi aparține și-i poartă semnătura. Fraza concludivă este în perfect acord cu anteriorul: „Literatura trebuie și poate să reflecte aceste uriașe eforturi și izbânzile câte au fost câștigate și câte, mai ales, vor fi câștigate. Mai mult; literatura trebuie să și ajute. Este necesar, pentru aceasta, ca noi scriitorii să mai ieșim puțin din birouri și dintre cărți. Să mai cunoaștem oamenii adevărați. Să mai gustăm din viața adevărată”. Peste câteva numere rolul de editorialist îi revenea lui Aurel Baranga. Viitorul dramaturg, tot în manieră activistică, se făcuse cunoscut în presă ca purtător de cuvânt al Tribunalului Poporului, instituție criminală condusă de Alexandra Sidorovici, soția lui Silviu Brucan, acesta având la data respectivă funcția de redactor șef al ziarului „Scânteia”, adică „Iskra” românească, tot o calchiere kremliniană. Mai mult ca sigur, *pleava* era adusă direct de la Moscova, iar

dușmanul se afla chiar la noi în țară.

Rezultă că articolul de mai târziu, din 1955, în care Stancu îl viza pe Eliade avea o semnificație strategică, nu științifică ori informațional-gazetărească. De reținut că „Luceafărul” din exil nu mai apărea de șase ani. Dar, într-o campanie de presă cu intenții politice respectarea adevărului literar prezintă o importanță minoră. Asemenea atacuri se programau din timp în timp și în funcție de împrejurări. Se poate cita, spre exemplu, materialul suspect din revista *Toladot* (în 1972: „un atac violent împotriva lui Mircea Eliade”), ca să se relanseze „legionarismul” profesorului de la Chicago; sau o cronică a lui Alonso M. di Nola la *Fragments d'un Journal* publicată în 1976, iarăși la distanță de două decenii: „Se conturează, ni se spune, un Eliade lipsit de luciditate critică, acea luciditate atât de febrilă și profundă în anumite cărți ale sale, un Eliade mărginit la accese de vagotomie, de astenii și mizerii fizice sau prins în mrejele unor experiențe ocultiste sau ale interesului alienant pentru vis ca mod de ființare”. Vagotomie? A murit departe de țară, sărac și orb, dar asemenea lui Cioran și majorității *criteroniștilor*, nu a renunțat la cetățenia română. Alonso di Nola s-a văzut nevoit, de fapt, să schimbe tactica și stilul retoric: Mircea Eliade nu mai putea fi prezentat, mai ales cititorului străin, drept un „publicist” oarecare, cum lăsase mai înainte să se creadă Zaharia Stancu. Exilatul de la Chicago devenise de multă vreme un nume respectat în lumea științifică mondială, așa că Alonso di Nola a găsit cu cale doar să-l minimalizeze prin caricaturizare. Nimănui nu-i este interzisă o asemenea modalitate de scriere. Dar punând lucrurile cap la cap și în curgerea lor istorică, se poate constata permanentizarea unui stil negativist și reductionist, în cele din urmă sâcâitor și enervant, asemenea unui virus care apare pe ecranul calculatorului: pornești într-o direcție pe care ți-o alegi singur după cuviință și virusul îți sare în cale, într-o formă sau alta. După „lupta de clasă”, invenție marxist-leninistă și bolșevică, se desfășoară astăzi, îndeosebi asupra României, țară în curs de recolonizare, spectacolul cu viruși, tot ideologici, strecurați cu amicală dușmănie. În asemenea condiții nu ne putem aștepta la ediții integrale de autor și, implicit, la conturarea portretului unei personalități de seamă. Asta se și urmărește, să se implanteze în conștiința cititorului naiv, din interior ori din exterior: ce este România? O țară apărută din neant, fără cultură, fără trecut, fără viitor. Drept urmare, ajunge o notiță prizărită a unui observator prea zelos sau fantezist, ca proiectata serie de *opere* să fie trecută pe linie moartă. Este și cazul lui Eliade, Cioran, Noica.

Din „fericire”, lupta cu virușii cunoaște un parcurs nou în ultima vreme, înainte de toate, prin intervenția salutară a unor cercetători străini, mai riguroși și mai puțin temători față de bau-baul isterical-correctness. Oarecum „favorizați” par să fie primii doi, Eliade și Cioran: bine cunoscuți în străinătate, nu mai pot fi puse pe seama lor prea multe neadevăruri. S-au remarcat, în această privință, mulți și reputați autori: Paul Ricoeur, Mac Linscott Ricketts, Bryan Rennie, Claude-Henri Rocquet, Roberto Scagno, Richard Reschika, Fernando Savater, Douglas Allan etc. Buni cunoscători ai culturii române și, mai ales,

devotați adevărului, ei au consacrat numeroase scrieri personalităților noastre din diaspora, înainte și după căderea Cortinei de Fier. Lor li s-a alăturat și un număr de români mai curajoși și decisi să aducă cercetarea la starea de normalitate: Mircea Handoca, un nume respectabil în bătălia pentru Eliade, precum și Sorin Alexandrescu, Ioan Petru Culianu, Eugen Simion, Gheorghe Glodeanu, Corneliu Crăciun, Francisc Ion Dworschak; sau Gabriel Liiceanu, Constantin Cubleșan, Ionel Necula, Simona Modreanu, în privința lui Cioran. Este de reținut neapărat participarea mai mult decât salutară a lui Gabriel Liiceanu la o dezbatere privind „obscurul trecut naționalist” (Alain Finkielkraut), consacrată lui Emil Cioran. Discuția s-a purtat sub titlul *Itinerariile lui Cioran* (organizată de postul de radio France Culture și transmisă la 18 noiembrie 1995), ca *une véritable réplique* la un articol cu multe elemente virusate publicat în ziarul „Le Monde”, în chip de necrolog (!) la dispariția din viață a singuraticului din Place de l’Odéon. Cu siguranță, intervențiile ferme, consistente și bine întemeiate ale lui Gabriel Liiceanu, prezent la pomenita întâlnire de specialitate, au avut un rol benefic în orientarea cercetărilor cioraniene în spirit echilibrat, nepartizanal și în folosul tuturor. Dovadă, aparițiile editoriale din ultimul deceniu, unele dintre ele teze de doctorat la origine, despre Eliade ori despre Cioran, numeroasele studii în presa de specialitate, discuțiile mai la obiect, mai consistente.

Este adevărat, se mai aud voci intonând melodii cu iz arhistăut: Eliade „prizonier al istoriei”; Cioran chemat în instanță improvizată pentru (neapărat) „17 texte evident legionare”; Noica pus sub acuzația de „colaboraționism”! Dar toate acestea nu mai sunt rostite cu mânie proletară, ci cu „îngăduință”, cu „înțelegere”, uneori cu intenția de a produce impresie „bună” la nivel de *stupid people*. Mesajul virusat ar fi: sunt autori interesanți Eliade, Cioran și Noica, deși în anumite medii se exagerează valoarea lor; în tinerețe s-au făcut vinovați, de neiertat, de convingeri politice de dreapta, moștenite pe linie etnică și cu rădăcini în istoria îndepărtată. Ciudate concesii! Ele mai mult acuză decât explică situații eventual controversate și de interes secundar în comparație cu valoarea autorilor în cauză, tot mai evident și obiectiv recunoscută.

Hotărât lucru, nu se mai poate întârzia pe o asemenea cale greșită. Cartea lui Constantin Cubleșan, *Din mansasarda lui Cioran* (EuroPress Group, București, 2007), dacă este să cităm un exemplu, reprezintă un semn (semnal) binevenit și încurajator. Autorul stăruie asupra problemelor de fond care se disting, mai lesne ori mai cu dificultate, pe întinderea frământată a segmentului de timp interbelic. Fără radiografierea exactă a evenimentelor și cunoașterea la obiect, din interioritatea spațiului românesc, nici o discuție inteligibilă și utilă nu este posibilă. Drama generației nu trebuie căutată în ficțiunile noastre de astăzi. Ea decurge direct și brutal din condițiile momentului; are, așadar, cauze concrete, în „atmosfera tensionată lăuntric a unei epoci de resuscitare a idealurilor existențiale latente ale unei națiuni mici, angrenată disperant într-o istorie universală prea mare”, cum observă Constantin Cubleșan, cu multă claritate și în spiritul lucrurilor. Orgoliul prea mare, intențiile peste puțină de pus în faptă au făcut ca sacri-

ficiile și suferințele să capete dimensiuni pe măsură și în serii necurmate. Este de înțeles că atitudinea sfidătoare, intens conflictuală, de negație continuă și situarea în paradox i-a aruncat pe ambițioșii tineri români pe „culmile disperării” celei mai alarmante. Pe de altă parte, starea de permanentă neliniște le-a transformat victimele în eroi. Căci, de pe crestele agitate ale valurilor, românii au avut posibilitatea să vadă mai bine, chiar decât contemporanii lor cultivați din vest, laturile existenței umane în secvența ei postbelică, înălțimile și abisurile mai mult feroase decât sublime. Pentru prima oară, aș zice, biata ființă se apropia de sine cu o cutremurare. *Aproapele și departele* își pierduseră înțelesurile cunoscute pe terenul geografiei lingvistice. Este „uimitor, scrie Constantin Cubleșan, cât de acasă s-a aflat tot timpul” fiul protopopului din Rășinari; deși când se găsea în patrie, la oraș, la munte ori la mare avea disponibilitatea să scrie fraze incredibile: „Iubesc trecutul României cu o ură grea” (*Schimbarea la față a României*). Sau, cu povara aceluiași zbucium sufletesc, după ani de însingurare: „Tara mea: nu e o patrie, ci o suferință; o rană care nu se poate închide” (*Caiețe*, III); ca să repete în împrejurări asemănătoare după dureroase meditații și suferințe: „Ura mea iubitoare și delirantă...” (*Tara mea*), nu par a fi semne accidentale de disperare ori figuri sentimentalizate de stil, ci expresii ale unei existențe dramatice și destinale, asumate cu grea răspundere. Același frison existențial i-a unit pe toți *criterioniștii*.

De neînțeles acest *deneînțeles* cu ajutorul instrumentelor noastre de percepție învechite și schematice. Lumea se cufundase iremediabil în întunericul morții lui Dumnezeu, participa frenetic la spectacolul răsturnării valorilor și al amestecului limbajelor. În acel moment de grea așteptare era nevoie de un cap limpede, fie și de un Godot, care să vestească tuturora ce se întâmpla în casa omului, ca și pe planetă. Dar orice voce risca să se consume în pustiu pentru că în vreme dominau, apocaliptic și asurzitor de zgomotos, extremele dreapta și stânga înfruntându-se nimicitor, cum au și făcut-o supraputerile până la *integrarea monstrului*. Nu aveau loc atunci simple încăierări între tineri neastâmpărați, în criză de creștere, între secte ori grupări paramilitare. Toate acestea par simple forme retorice atașate pe întinderea unui organism incomensurabil și atotputernic. Eugen Ionescu a încercat o propoziție pentru a-și fixa un punct provizoriu de sprijin pentru sine: „Nu pledez în favoarea unui refuz pentru refuz, dar pledez în favoarea unui refuz care îmi va permite odată să primesc numai ceea ce este selectat, cernut”; firește, „cernut” cu răspunderea propriei ființe, în acord cu exigențele *criterioniștilor* care începeau să intre în legendă, nu să coboare în *pulbere*. Dacă ne gândim bine, sinele autorului este același cu al generației și cu al lumii întregi, devenită „modernă” mult peste așteptări. Celebru *Nu* al autorului depășește cuprinderea strict locală: a poeziilor argheziene, să spunem, cu baudelaireana estetică a urâtului sau a eșantioanelor selectate malițios din scrierile lui Camil Petrescu. Este un *nu* vital și universal vizând cu ardoare tripticul axiologic fundamental în esența lui originară, mito-cosmogonică.

Mai era posibilă o „întoarcere” fără îngrijorare la

statutul vechilor valori care au asigurat gloria culturii clasice? Iată întrebarea întrebărilor care l-a chinat permanent pe Emil Cioran, în diverse variante și într-o manieră infinit mai patetică decât pe Mircea Eliade. *Schimbarea la față a României* (1936) trebuie citită în asociere cu *Pe culmile disperării* (1934), cu *Tratatul de descompunere* (1949), *Căderea în timp* (1964), *Demiurgul cel rău* (1969), *Despre inconvenientul de a te fi născut* (1973), *Țara mea* (1996). Sunt titlurile capitale. Totalul ni-l arată „neschimbat” pe autor: departele-aproapele îl menține aici, în prezent, acasă. Când fiul protopopului din Rășinari pleda pentru „schimbarea la față,” nu viza numai România, ci toată ființa umană, ca aceasta să-și re-capete chipul de dinaintea „căderii în timp”. Din acest punct avea să-l continue, tot la modul criterionist al paradoxului, pe Mircea Eliade, privind „teroaarea istoriei”. Partea morală îl interesa înainte de toate, îndeosebi după *Schimbarea la față*, și mai puțin aventura istorică. La un autor ca Emil Cioran, care refuză să fie considerat filosof în sensul cărturăresc al cuvântului (a avut puterea să renunțe la un premiu prestigios ca să arate că nu aderă la tagmă; dar nu ostentativ, asemenea altora), spațiul și timpul trec drept elemente de decor pentru identificarea și plasarea ființei și a propriului eu într-un colț de grădină adamică, indiferent pe ce meridian planetei s-ar afla. În momentele de risipire în „lene” ori în reverie, colțul adamic, echivalentul lui *axis mundi* (Mircea Eliade), renegat cu disperare în alte situații, purta denumirea (= sensul) de *mon Pays* sau *coasta Boacii*, cu/ fără majusculă. Nu este vorba, de fapt și de drept, numai de „ura de sine”, ci de provocarea sinelui pe căi dintre cele mai alarmante și incomode, pentru a-l forța să gândească și să „fie”; pentru a-l menține agitat și „treaz”. Contemplația, starea de luciditate etc. sunt semne de lenevire, de cădere pe linia simplificatoare între *da* și *nu*.

Nevoia de comunicare l-a pus pe Cioran să rostească și el un categoric **nu** destinat să depășească înțelesul restrictiv al simplului refuz. A început prin re-gândirea gândirii filosofice, prilej de alarmare și de negație. Căci intelectualitatea începutului de secol XX se simțea coplesită și obosită de avalanșa de sisteme filosofice moștenite, prea academice și prea lipsite de freamătul viu al existenței imediate. Unele se înfățișau recafate, dând impresia de zbatere pe loc: neokantianismul, neohegelianismul, neopozitivismul. Fenomenologia husserliană câștiga mulți aderenți, ca și existențialismul de tip heideggerian, ambele direcții, însă, excesiv de speculative și artificioase, sufocându-l pe cititor cu forme de jargon ultraelaborate, sterile. Nota în *Caiete* nostalgicul după coasta Boacii, delimitându-se de sistemele filosofice de dinaintea sa: „Nici Hegel, nici Schopenhauer și nici chiar Nietzsche n-au știut să se oprească la timp. Mania de a aprofunda, de a explica la infinit, de a nu omite nimic ne face să-i citim cu teama de a nu-i citi până la capăt”. Sau, în altă parte: „Nu e nimic de făcut: toți acești intelectuali germani sunt marcați de Universitate. Criteriile lor sunt școlărești. Sunt profesori până în adâncul sufletului. O nație didactică. De unde <prostia>, <simbolismul> lor ridicol”. Sau despre un contemporanul său francez: „Ce mă deranjează la Sartre e că întotdeauna vrea să fie

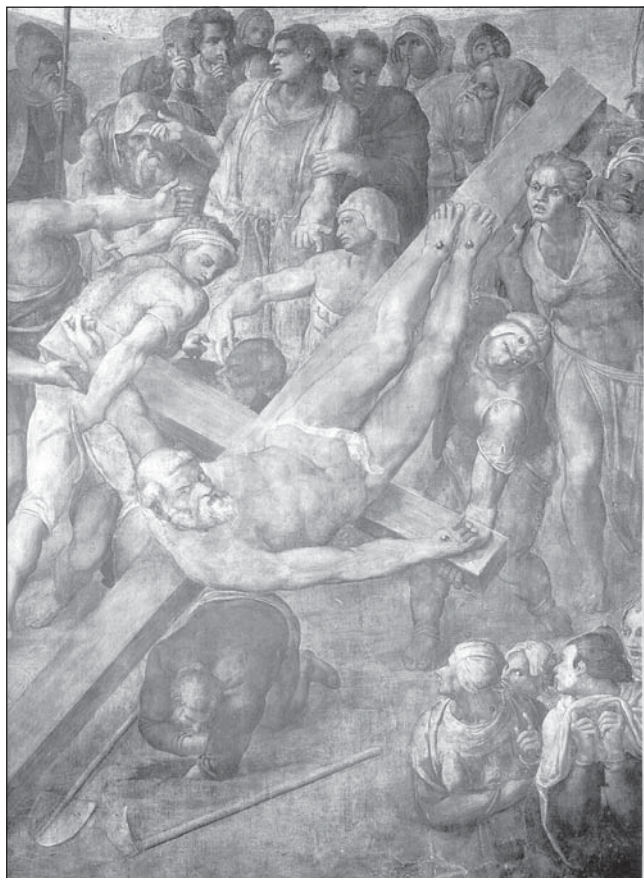
ceea ce nu este”. Gândirea încerca să-și deschidă căi inedite în direcție sociologică sau spre filosofia culturii; prima părând prea tehnicistă în intenția de a reduce ființa la mecanisme și funcții; iar amândouă, prea orientate spre țărâmurii exotice, cu obsesii colonialiste. Așa că, în cele din urmă, criterioniștii cei mari au decis: să aibă câștig de cauză moralistii și misticii (Emil Cioran, Eugen Ionescu), miturile fundamentale ale omenirii „de la primitivi la Zen” (Mircea Eliade), filosofia greacă – Platon înainte de toate – și imaginarul poetic reprezentat de eternii și modernii Goethe și Eminescu (C. Noica). În acest sens ne dă tot Cioran o precizare în *Caiete*: „Il situez pe Epicur deasupra lui Socrate. Epicur, marele eliberator”.

În înțelesul de altă („cealaltă”) față a lui **nu**, Emil Cioran a dorit să elaboreze o retorică proprie ilustrată prin titlurile de mai sus. Unele dintre ele, subcapitole la citatele volume, sunt de-a dreptul șocante și lasă să se întrevadă nervurile care se întretes spontan și pe viu, ca formele de meditație să urmeze o sintaxă eliberată de canoane și de teroarea exigențelor academice: *Schiță de rătăcire*, *Urgența catastrofei*, *Gânditorul de ocazie*, *Acea nefastă clarviziune*, *Gama vidului*, *Itinerarul urii*, *Primejdiile înțelepciunii*, *Sfințenia și strâmbăturile absolutului*, etc. Ni-i putem imagina pe John Locke, pe Kant, pe Poincaré sau chiar pe modernul Wittgenstein exersând pe vreunul dintre traseele acestea de gândire, accidentate și difuze? Deși cu mari costuri, Cioran nu-și pierde în totalitate cumpătul, pentru că și el începe cu începutul, cu celebrul **nu** reformulat în termeni proprii, dar asociindu-se lui Eugen Ionescu, cel din fraza de mai sus: „Nu pledez în favoarea unui refuz, pentru refuz...”. Singuraticul din Paris și printre filosofi era convins că orice nume venerat în istorie sfârșește prin a fi atins de trauma morală a „căderii în timp”, ca să ajungă sigur „un Hegel de buzunar”. Se poate spune că, în efortul său intelectual, autorul *Tratatului de descompunere* s-a oprit cu predilecție asupra unor principii de bază dar și asupra unor categorii de termeni tehnici care pot alcătui, în cele din urmă, un microdicționar original: *amăgire*, *amuzament*, *asteptare*, *bui măceală*, *camuflaj*, *cădere*, *credință*, *delir*, *dezgust*, *destin*, *dezamăgire*, *durere*, *eroare*, *existență*, *febră*, *farmec*, *fascinație*, *fraudă*, *grozăvie*, *hazard*, *haos*, *iluzie*, *ironie*, *lacrimă*, *lene*, *lepădare*, *luciditate*, *melancolie*, *mistică*, *monotonie*, *muzică*, *negație*, *neghiobie*, *nimicul*, *obsesie*, *panică*, *păcat*, *plictis*, *revelație*, *refugiu*, *scepticism*, *tăcere*, *timp*, *verosimilitate*, *vid*, *viziune*. Unii termeni vin din sistemele tradiționale (*melancolie*, *viziune*, *verosimilitate*), alții din teologie (*păcat*, *lacrimă*, *trezire*) sau din morală (*eroare*, *lene*, *neghiobie*). Autorului nu-i rămâne aproape nimic decât să înscrie pe marginea acestor cuvinte propriile suferințe într-o existență și cunoaștere, în fond aceleași cu ale generației sale „căzute în istorie” și sub „teroaarea timpului”. Și aceasta doar prin „abaterea” de la sensurile originare, încremenite.

Încă o dată, chiar și simpla enumerare a termenilor citați naște îndoiala, dacă un creator de sistem de bună tradiție (René Descartes, de pildă, ori Im. Kant) ar fi subscris la demersul cioranian. Fără a forța apropieri valorice, se poate aproxima că scrierile singuraticului din *Place de l'Odéon* aduc dovada unui demers la fel de cate-

goric și la fel de fără întoarcere. Asemenea oricărui autor de recunoscută valoare, ca să ni-l amintim din nou pe Constantin Cubleșan, și în ce-l privește pe Emil Cioran biografia este înscrisă în operă; altfel spus, opera reprezintă „o biografie mascată”. Mai toți *criticarii* au nutrit dorința să transforme propria biografie, uneori și pe a altora, în scriere. Au fost sensibili la frământările veacului, încercând ei înșiși experiențe riscante, *prin verb ori ca spectatori*, fapt pentru care li s-au adus acuze grave, nedrepte, exagerate, cu intenții denigratoare și politizante. Dar ei nu au urmărit nimic altceva, nici carieră politică, nici interese materiale dovadă că, îndeosebi cei mari, au viețuit în sărăcie, din milă, din ajutoare, din premii ori din cărți și au murit în cumplită mizerie (Cioran, Eliade, Ionescu, Noica) sau la „Canal” (Mircea Vulcănescu, Anton Golopenția, Gheorghe I. Brătianu). „Să nu ne răzbunați”, a lăsat unul dintre ei o vorbă testamentară, devenită legendă. Asta nu mai înseamnă „biografie”, ci „scriere” și suferință în înțelesul celui mai ales rafinament posibil. „O carte trebuie să provoace o leziune în sufletul cititorului”, cum scrie marele nostru sceptic. Este o opinie demnă de reținut și, totodată, inedită privind rolul scrierii în lumea modernă. Sunt implicate aici forme de un mare dramatism existențial, care pun la grea încercare conștiința secolului, năucită de teze fabricate și de antiteze lansate în spațiu ca niște tiruri nimicitoare de artilerie.

În condițiile în care scrierea este o „biografie mascată,” se cuvine ca întâmplările de viață trăită să ocupe un plan secundar în înțelegerea și valorizarea fiecărui *critic* în parte. Așa gândește omul de știință atent la semnalarea

Crucifixion de saint Pierre

cotelor de interes și de adevăr, reale și utile pentru toată lumea. Este și poziția pe care o adoptă Alain Finkielkraut, amfitrionul și conducătorul dezbaterilor pomenite, în cadrul emisiunilor de la France Culture. Să ne reamintim: „...când citesc sunt animat de dorința de a înțelege, iar atunci problema sincerității și problema biografiei e neapărat secundară”. În ceea ce-l privește pe Cioran, biografismul se află revărsat în titluri ca *Urgența catastrofei, Acea nefastă clarviziune, Sfîntenia și strâmbăturile absolutului*; sau în cuvinte cheie: *dezamăgire, panică, fraudă, cădere* etc. Interesează aici, înainte de toate, decriptarea termenilor care esențializează stări de spirit specifice vremii. Viața trăită a fost doar un vehicul și un filtru. Eliade, la rândul său, a refuzat să intre în dialog pe tema trecutului său încărcat de tensionate interogații: scrierea reprezintă singurul răspuns real și demn de luat în considerație; dacă se dovedește a fi neputincioasă, dialogul explicativ, de scuză, de „autocritică” umiltoare, de vaiete, de „turnat cenușă în cap”, nu-și are sens.

Totuși, biografismul își are rostul lui în dezbateri, o știe toată lumea, cu condiția să fie cunoscute datele problemei. Deceniul al patrulea din istoria noastră „recentă” este cel mai controversat dintre toate, ocultat, transfigurat în falsuri și apocrife. Încă ne aflăm sub zodia Roller. În perioada propriu-zis comunistă, fie că ne referim la segmentul de timp Ana-Luca-Dej ori la cel următor, corespunzător succesorului direct și recunoscut al acestora, N. Ceaușescu, deceniul al patrulea era monopolizat de activiștii de partid, în sensul că publicului îi era permis să cunoască doar o parte a „istoriei recente”, fabricată și ea. La Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, perioada era predată de la catedră de anonimi și culturnici ca Janeta Benditer și Aurel Loghin, ambii cu studii de „specializare” la Moscova. De regulă, programele veneau direct de la Universitatea de partid „Ștefan Gheorghiu”, elaborate acolo de cadre de nădejde, printre care Vladimir Tismăneanu și Andrei Oișteanu, cei care „ne” fac astăzi „procesul comunismului” și ne scriu cărți de re-orientare (!) ideologică. Nimic nu știm (și nici nu se dorește să se afle) în legătură cu extremismele de dreapta-stânga, implantate la noi, interbelic, de forțe străine și de agenții lor pregătiți în interior-exterior; despre dictatura carlistă, despre teroarea psihologică exercitată în țară, cauzată de Diktat și Ultimatum, despre elitele intelectuale și patriotice care se străduiau să găsească soluții de ameliorare a situației dramatice din clipa istorică dată (fapt pentru care au plătit cu detenție, muncă silnică, viața), despre adevărata poveste a lui **nu**. într-un cuvânt, atâta timp cât diversul—advers continuă să fie luat de-a valma, fără culoare, fără accent, ne lipsim cu inconștientă de posibilitatea de a cunoaște și înțelege adevărata istorie care ne este proprie și pe care se cuvine să ne-o asumăm cu răspundere. Când va veni vremea să ne judecăm propriul trecut, după documente autentice aflate în arhive încă secretizate, nu în tradiție rolleriană ori după „comisii” fantomă, când vor fi îndepărtați virusii ideologici, vom cunoaște nu doar „cealaltă” față a adevărului. Atunci *criticarii* „cei mari”, spulberați prin detenții ori în diaspora își vor dezvălui, cum sunt convinși, chipul autentic de generație eroică și „de aur”.

Theodor Codreanu

O EXPERIENȚĂ A CIVILIZAȚIEI ROMÂNEȘTI (II)

CAZUL MAGHIAR. În Transilvania, programul de naționalizare a fost îndelungat și perseverent. Și aici minoritarii și-au exercitat dictatura asupra majoritarilor ca mesageri ai unui imperiu. Dacă în celelalte două Principate a existat o elită națională care s-a opus opresiunii minoritar-imperiale, în Transilvania românitatea aproape că a fost lipsită de sprijinul unei elite locale, supraviețuind prin țărâtime, care a avut suport moral și cultural în Biserică și în intelectualitatea satelor. Preoții și învățătorii au constituit, propriu-zis, elita românească, apoi cărturarii Școlii Ardelene. Aristocrația, în schimb, a fost permanent supravegheată și dislocată, neavând acces la starea de elită politică fără a se maghiariza. Un asemenea proces de maghiarizare au suferit chiar și cele mai strălucite familii domnitoare, precum Huniazii și Corvineștii. Ele n-au putut schimba statutul de națiune tolerată a autohtonilor, după 1437, de la faimoasa înțelegere *Unio Trium Nati-num*. Noica a observat că elitele românești care nu s-au lăsat asimilate, au părăsit Ardealul, stabilindu-se în Principate, întărind acolo dimensiunea nucleului spiritual românesc¹. E ceea ce au făcut viabile cele două principate extracarpatiche, acestea, altminteri, constituind nucleul central al făuririi României Mari. Rezistența activă, în Ardeal, a pornit de jos prin răscoala de la Bobâlna, prin Gheorghe Doja, prin Horia, prin memorandiști sau prin Avram Iancu. Totuși, succesul minoritarismului maghiar a fost totdeauna parțial, exercitându-se mai cu seamă la nivelul elitelor economice și politice. Deși asimilați Europei după încreștinare, ungurii au rămas, în esență, un popor asiatic, prin intoleranță, neputând fi elementul „civilizator” care se pretindea. Dacă un-gurii ar fi fost, într-adevăr, purtători de cultură și de civilizație, într-o mie de ani ar fi avut toate șansele să-i asimileze pe români. Spre a-și arăta superioritatea, au creat mitul că românii sunt corupți ca moștenitori ai bizantinismului. Se face, evident, confuzia, larg răspândită, între bizantinism și fanariotism. În realitate, ca moștenitori ai Bizanțului ortodox, românii au biruit ca popor împotriva tăvălugului otoman, vădind originalitatea culturală a latinității orientale. Într-un studiu intitulat *Transilvania – cauză a Europei*, Jenő Endrödi Szabó scria: „Trianonul a aruncat Transilvania împreună cu cultura ei europeană în lumea bizantină amestecată cu elemente asiatice și levantine din cel mai balcanic Balcan. Va rămâne sarcina unor istorici din epoci viitoare să cerceteze cauza pentru care spiritul și comportamentul bizantin s-au moștenit cel mai nealterat tocmai de către România, supraviețuind – în rămășițele lor – până la

sfârșitul secolului XX”².

Dacă nu e la mijloc o confuzie de termeni, ne plasăm într-o zonă și mai alunecoasă, izvorâtă din ignoranță în materie de istorie. Timp de o mie de ani, Bizanțul a pus temelile Europei moderne, fiind o mare civilizație și cultură, cu fundament creștin patristic. O confirmă toți marii bizantinologi. Principatele Române au, într-adevăr, o moștenire bizantină, demonstrată, între alții, de N. Iorga în celebra carte *Bizanț după Bizanț*. Keysserling considera că tocmai această moștenire bizantină a românilor va fi benefică pentru înflorirea spiritului european modern. Îl confirmă filosofia lui Blaga, revoluția în arta modernă a lui Brâncuși, forța esoterică a scrierilor lui Sadoveanu, hermeneutica miturilor lui Mircea Eliade, ontologia *devenirii întru ființă* a lui Noica, marea operă teologică și filocalică a Părintelui Dumitru Stăniloae. Despre Brâncuși și despre Noica, bunăoară, Ilie Bădescu scria: „Ne aflăm, iată, cu Brâncuși, în punctul culminant al *renașterii* ideii plastice bizantine asupra *forme corporale*, așa cum în opera lui Noica, ideea «suferinței» (melodiei ontologice) a corpului imperfect, a fost ridicată la rang de metafizică”³. Așadar, bizantinismul nu poate fi identificat cu tabloul negativ creionat de istorici sau oameni de cultură politizați precum pomenitul Jenő Endrödi Szabó. Neîndoielnic, au existat fenomene negative și-n lumea bizantină, dar acestea sunt caracteristice tuturor societăților, fiind preluate și de occidentali. Maurice Druon o surprinde prea bine în celebrul său roman *Regii blestemați*. Ca să nu mai vorbim că *șantajul* s-a născut în Franța, cuvântul și apucăturile fiind preluate de români tocmai de acolo, cum observa primul nostru mare penalist, magistratul I. Tanoviceanu⁴.

În schimb, recunoaștem în *fanariotism* o plagă reală a sistemelor de guvernământ postfanariote din lumea românească. Totuși e o afirmație mai mult decât tendențioasă să se spună că, după Trianon, România nu s-ar fi ridicat la nivelul culturii europene, când adevărul e tocmai contrariul. Și asta spre a-i convinge pe europeni că Tratatul de la Trianon a fost o mare greșală politică a Occidentului, în defavoarea Ungariei, singurul „factor de cultură și de civilizație” din zonă, ca-re i-ar fi putut „salva” pe românii transilvăneni. Se pot aduce contra-argumente puternice, care n-au lipsit în disputele din epocă. Este

² Apud Raoul Șorban, *Fantasma Imperiului Ungar și Casa Europei*, Editura Globus, București, 1990, p. 72.

³ Ilie Bădescu, *Cu fața spre Bizanț*, Editura Evex, București, 1998, p. 240.

⁴ Cf. I. Tanoviceanu, *România sub raport moral*, Editura Floare albastră, București, 2005, ediție îngrijită de Doina Rizea, cu o prefață de Nicolae Georgescu.

¹ Constantin Noica, *Pagini despre sufletul românesc*, 1944.

notorie afirmația din Parlamentul de la Budapesta că maghiarii din Ungaria aveau mai puține drepturi și libertăți decât cei din Transilvania unită cu patria-mamă. Între cele două războaie mondiale, ungurii au continuat să ofere Europei teroarea, nu civilizația, cum s-a-ntâmplat în atentatul de la 1 octombrie 1934, de la Marsilia, unde au fost asasinați regele Iugoslaviei, Alexandru, și ministrul de externe francez Louis Barthou. Cu acest prilej, la 16 ani de la Marea Unire, iată ce scria *Universul*, cel mai important cotidian independent din epocă: „Ianka Pusztá e sinteza istoriei unui popor care nu-și găsește rostul decât în asuprirea altora. Noi: Alba Iulia! Ei: Ianka Pusztá! Iată prăpastia! Noi: libertate, justiție, muncă și pace. Ei: ură, distrugere, asuprire și crimă”.

Chiar dacă asemenea antiteze trebuie privite cu prudență, nu poate fi șters cu buretele ceea ce a urmat în Ardeal după punerea în practică a Dictatului de la Viena din 1940, când s-a trecut la „răzbunări” criminale ca în satele Ip și Trăsnea. Ajungem la un exemplu tipic de cum o minoritate nu este lăsată să intre în raporturi pașnice cu autohtonii din pricină că rosturile ei sunt dictate din exterior, dintr-un centru al cărui scop este mai mult decât imperial, fără a avea resurse civilizationale pentru un imperiu organic, în terminologia lui Cantemir.

Ungaria pretinde, indirect, prin numeroase voci, astăzi, că Transilvania este o „problemă” a Europei și nu a României. Propaganda ei are nevoie de sprijin extern care să suplinească puterea de decizie a fostului dualism austro-ungar. Ungaria simte că prin sine e neputincioasă și crede că Uniunea Europeană e cadrul propice de refacere a Ungariei Mari. Într-o primă etapă, ar putea obține fie autonomia Transilvaniei, fie crearea unui „ținut secuiesc” autonom, capabil să decidă alipirea la Ungaria. Prima țintă s-ar putea realiza prin nașterea unei puternice mișcări antiromânești chiar în rândurile românilor ardeleni nemulțumiți de „bizantinismul” celor din „vechiul regat”. Asemenea speranțe sunt întreținute de mișcări și manifeste de felul celor inițiate de Sabin Gherman. Originea lor e o faimoasă *Declarație de la Budapesta*, din iunie 1989, când mai mulți intelectuali români din exil au fost convinși că pot astfel lupta împotriva regimului Ceaușescu. Chiar și ex-regele Mihai a fost antrenat în această afacere cu consecințe imprevizibile. Revoluția română din decembrie 1989 i-a adus pe unguri foarte aproape de țintă, mai ales că și-au revendicat meritul declanșării revoltelor prin implicarea pastorului Tókéș. O asemenea realizare ar fi cu atât mai uimitoare, cu cât, de astă dată, nu Ciano sau Ribbentrop ar fi semnat noul Dictat, ci... românii înșiși! Premisele destrămării României deja destrămate de ruși în al doilea război mondial avea, acum, girul moral al fostului rege al țării! Evenimentele din martie 1990, de la Târgu-Mureș, extrem de încurcate, au despărțit, totuși, apele de uscat, trezindu-i pe guvernanții diletanți, dispuși să facă jocul Budapestei. S-a dovedit că România nu are destinul Iugoslaviei, dar spectrul experienței acesteia stă încă sub amenințarea proiectului *Ținutului secuiesc* spre care atât UDMR, cât și aripa radicală a maghiarimii înaintează pas cu pas. Atuul acestui proiect vine pe fondul *political correctness*, care domină azi ideologic lumea și care dă câștig de cauză *minorităților* de tot felul.

Îndoctrinată și impresionată ea însăși, elita politică din România postdecembristă a acordat nu numai drepturi suficiente minorităților etnice (la un standard de negăsit

în lumea occidentală), ci și privilegii. Propaganda maghiară în Occident a fost un impuls permanent în atare direcție. Sunt cunoscute presiunile senatorului american de origine maghiară Tom Lantos, pe fondul acțiunilor Fundației Soros, apoi ale Evei Maria Barki, ale unor intelectuali mai mult sau mai puțin români (precum Smaranda Enache), militanți în numele „societății civile” etc. Mult zgomot s-a făcut în jurul *Recomandării 1201*. De fiecare dată României i s-au pus condiții discriminatorii în ceea ce privește pătrunderea în Consiliul Europei, în NATO și în UE. Ideologia minoritaristă s-a extins, firește, la alte minorități precum homosexualii, sectele religioase etc.

Rămâne însă de explicat împrejurările istorice ale constituirii raportului răsturnat dintre majoritarii români din Ardeal și minoritari. Originea acestuia nu poate fi decriptată fără o scurtă incursiune în istoria formării statelor românești medievale. În secolele XI-XIII, autonomiile românești cunosc trei amenințări majore: una dinspre sud, a Imperiului Bizantin, alta dinspre nord – Regatul Ungar, la care se adaugă năvălirile tătare dinspre răsărit. Aceste amenințări au grăbit formarea statelor românești. Prima amenințare a dus la apariția, în Balcani, în anul 1185, a imperiului valaho-bulgar, sub Petru și Asan. După anihilarea acestei structuri statale, românii sud-dunăreni cunosc prima catastrofă etnică, devenind din majoritari *minoritari*, fie prin migrări masive, fie asimilați de elementul slav biruitor. Cei emigrați în nordul Dunării, alături de băștinași, vor contribui la întărirea elementului romanic, în spațiul carpato-danubian, unde se și conturează plenar, de-acum încolo, istoria romanității orientale. În Transilvania, un-gurii întâmpină rezistența românilor (majoritari), a slavilor și a populațiilor turanice, ambele seminții asimilate de autohtoni, slavii lăsând urme îndeobște în toponime sau în hidronime. Ungurii au devenit eficace în fata masei autohtone prin *creștinare* pe filieră papală, sub Sf. Ștefan, la anul 1000. Conștienți că nu pot face față majoritarilor, au recurs la o politică de colonizare cu sași și cu secui, o populație cu origine obscură, al cărei etnonim este și azi manipulat de maghiari, pentru care vor o Țară a secuilor, din care, însă, tocmai secuii sunt o minoritate neglijabilă, maghiarizată complet. La ultimul recensământ, s-au declarat secui cu puțin peste 200 de persoane! Coloniștii utilizați ca masă de manevră contra băștinașilor li se acordă privilegii, altfel nu există motive de strămutare. La fel s-a procedat cu sașii și cu secuii.

Regatul Ungar a ajuns la maximă expansiune în secolul al XIII-lea spre sud și est, trecând Carpații sub pretextul luptei împotriva „schismaticilor”⁵, în concordanță cu politica Papei Grigore IX de a contracara pe „falșii episcopi” ai românilor din Cumania, cu intenția de a implanta o episcopie catolică în „Țara Severinului”, lângă Olt. Această expansiune e frânată de mongoli la anul 1241. E momentul când Ungaria apelează la cruciați, dar și la românii din viitoarea Țară Românească, prilej pentru aceștia să se manifeste politic. Încă nu se instituise discriminarea etno-religioasă în Ardeal. A doua invazie mongolă (1260-1261) reduce și mai mult influența asupra românilor sudici, cei din Țara Severinului răscolându-se,

⁵ Mihai Bărbulescu, Denis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompilu Teodor, *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 149.

de altfel. A treia invazie (1292) aduce libertatea românilor. De îndată însă ce primejdia mongolă a slăbit, regii unguri reîncep atacurile contra „schismaticilor”, ceea ce a grăbit formarea Țării Românești. Valahii s-au și coalizat cu tătarii Hoardei de Aur, cu bulgarii și cu sârbii. La 1324 se recunoaște înfiptuirea unității Țării Românești sub Basarab, fapt ce a determinat campania lui Carol Robert soldată cu o răsunătoare înfrângere, la 1330. Este eșecul definitiv al Ungariei în a lichida statul sudic: „prima libertate românească” (N. Iorga). După care Țara Românească se coalizează cu Ungaria contra Hoardei de Aur. Sub Nicolae Alexandru (1359), *domn autocrat*, se normalizează confesional relațiile cu Imperiul Bizantin prin înființarea Mitropoliei Țării Românești subordonată Patriarhiei din Constantinopol.

În răsărit, ia naștere Moldova, izvorâtă tot din amenințarea ungurească, dar și a invaziilor tătare. Ludovic de Anjou a supus Maramureșul, veche autonomie românească, fapt ce a rupt în două nobili-meia de acolo: o parte obedientă și alta care a părăsit teritoriul în frunte cu Dragoș, unind teritoriile moldovenesti și extinzându-le cu altele aflate sub stăpânirea Haliciului și a tătarilor. Fiul lui Bogdan, venit tot din Maramureș, Latcu (1369-1377), recurge la o relație cu papalitatea care îl recunoaște ca *duce* al Moldovei, țară văzută de Papă ca parte a „națiunii române” (*dux Moldaviae partium seu nationis Wlachie*). Occidentul recunoaște, astfel, pentru prima oară, identitatea și unitatea etnică a tuturor românilor (vlahilor), ceea ce deschidea calea constituirii unui stat românesc în teritoriile extracarpatice. Sub Roman I (cca. 392-394), Moldova deja devenise stat riveran la Marea Neagră ca și Țara Românească. Istoricii consimt existența premiselor euro-pene ca Moldova și Țara Românească să fi avut un destin statal comun. Semnul cel mai clar îl aduce Regatul Ungar însuși, cel dintâi care a simțit cât de primejdioasă era această perspectivă. Aici își dovedesc regii unguri geniul politic, spre deosebire de domnii români. Cei dintâi au simțit cu atât mai acut primejdia, cu cât aveau a se confrunta cu „valahii” din Transilvania, oricând aceștia putând deveni subiect politic pentru Principate. Spre a-i elimina pe domnii români din cursa istorică a *politicului*, regii unguri au avut geniul de a-i atrage în cursa mult mai ispititoare a *economicului*. Cinci secole le vor trebui elitelor politice românești spre a se trezi din cursa istorică întinsă de dușmanii naturali din vecinătate. Istoricul Șerban Papacostea notează: „Ocazia unității statale pentru românii de pe cele două versante exterioare ale Carpaților Meridionali și Răsăriteni, *pierdută în secolul XIV* (s. n.), nu avea să reapară decât cinci secole mai târziu”⁶.

„Păcatul originar” al acestei orbeții politice pare să plece de la domnitorul moldovean Petru I (cca. 1377-cca.1392), care, sub *ispita economicului*, orientează Moldova, pentru un secol, spre vasalitatea față de Polonia, cu profituri economice, îngăduindu-și chiar să-l împrumute pe Vladislav Iagiello cu 3000 de ruble, obținând ca garanție Haliciul și dobândind cooperarea și controlul asupra drumului comercial dinspre Marea Baltică spre Marea Neagră, centrul comercial fiind orașul polonez Lvov. Avantajele economice erau reciproce. Faptul a augmentat rivalitatea dintre Ungaria și Polonia. În acest context, regii unguri au contrapus Moldovei și Poloniei celălalt mare

drum comercial dintre Occident și Orient: coridorul Brașov – Gurile Dunării, atrăgându-și alianța domnilor din Țara Românească, care au acordat privilegiile negustorilor din Brașov, centrul comercial echivalent Lvovului. Fatalmente, s-a instituit, de-acum încolo, și o rivalitate neostoită între Moldova și Țara Românească, curmată abia peste cinci secole, odată cu trezirea *conștiinței unității naționale* în elitele politice și culturale. Incredibil, așa se explică, în esență, lunga discordie dintre frații moldoveni și valahi, adesea soldată cu lupte fratricide care au dat și dau apă la moară partizanilor *teoriei moldovenismului* din Basarabia, teorie devenită doctrină de stat de la Mircea Snegur la Vladimir Voronin, nutriră o obscură și înversunată românofobie de care se servesc *minoritarii ruși* în dominația lor asupra majoritarilor români dintre Prut și Nistru, inclusiv din Transnistria. Cauza originară, pierdută azi, dar intrată în „gena” mentală ca și fanarismul, este, paradoxal, de ordin strict economic, cel ce a dictat comportamentul politic în raport cu rivalitatea dintre Ungaria și Polonia, extinsă, apoi, la alte vecinătăți. De-aici tendința domnilor moldoveni și munteni de a se alia mai degrabă cu străinii decât cu proprii frați. Dovezile istoricilor sunt confirmate cu asupra de măsură de capodopera folclorului românesc – balada *Miorița*, ecou al unei realități strănii și obsedante, intrate în conștiința colectivă, dar ignorată de elite. Geniul popular a reținut, nu întâmplător, tocmai *cauza economică* a fratricidului *potențial*, fratricid rămas ambiguu și rezolvat de atitudinea ciobanului în fața morții și a invidiei consângenilor: ciobanul *ungurean* (cel ce a renunțat la condiția sa de român în fața presiunilor maghiare) și cu cel *vrâncean* (din Țara Vrancei, ispită a autonomiilor în vecinătatea Munteniei), îl pizmuesc pe moldovean (distribuția rolurilor corespunde variantelor locale) din pricini economice: are oi mai multe, cai învățați etc.

După autorul anonim, această tresărire de conștiință a unității fraților care se dușmănesc o are Mihai Viteazul, care, dacă facem concesie contestatarilor săi negatori ai existenței *conștiinței naționale*, unește cele trei țări românești din două motive: unul *economic* și altul *spiritual*, recunoscându-i-se conștiința unității de credință ortodoxă a celor trei principate românești. Iată ce spune un istoric, Pompiliu Teodor, care face vădite concesii negatorilor Viteazului, spre a fi la modă: „Dacă unificarea nu a fost motivată de ideea națională, accentele etnice nu au lipsit, ci dimpotrivă s-au afirmat în confruntările sociale și politice”⁷. Și: „Deși principatele rămăneau administrativ și politic separate, cu toate că nu ideea unității naționale a prezidat la unificare, ci ideea solidarității creștine, în perspectivă creația de o clipă a creat un precedent ce s-a constituit în timp într-un ideal”⁸.

Primii care au conștiința certă a unității etnice, cu virtualități naționale, sub raport documentar, o au străinii, recte papii de la Roma, în secolul al XIII-lea, iar în literatura autohtonă Nicolaus Olahus, urmat, în deplină conștiință de cauză, de către cărturarii și ierarhii Bisericii Ortodoxe, de la Coresi la Varlaam, cristalizându-se deplin la cronicari și, mai ales, la domnul-cărturar Dimitrie Cantemir (care se dovedește, din acest punct de vedere, urmaș al lui Ștefan cel Mare) și care a și încercat să

⁶ Șerban Papacostea și coautorii, *op. cit.*, p. 160.

⁷ *Ibidem*, p. 237.

⁸ *Ibidem*, p. 236.

pună capăt vechii rivalități dintre Moldova și Țara Românească, prin tentativa de a realiza proiectul înscăunării și pe tronul muntenesc. Cantemir avea de înfruntat o dramă istorică de pro-portii. El a pus-o, tocmai fiindcă a eșuat, într-o capodoperă literară – *Istoria ieroglifică*.

Cum voi reveni asupra chestiunii, deocamdată, se cuvine să mă opresc la consecințele discordiei dintre românii extracarpatici asupra celor intracarpatici. Succesul muntenilor și al moldovenilor în a-și asigura independența statală, silindu-i pe unguri și pe polonezi să le-o recunoască și s-o respecte, acceptându-i ca parteneri în exploatarea marilor drumuri comerciale, i-a determinat pe panonieni să-și ia măsurile de siguranță în a-i anihila pe românii din Transilvania, spre a evita orice emancipare a lor, cât și orientarea către cele două Principate. Există, apoi, o particularitate a regatului ungar comparativ cu tradiția regimului autocrat de tip bizantin, care a fost urmat de domnii din Moldova și din Țara Românească. Dacă în răsărit rolul hegemonic în cârmuire îl are împăratul (respectiv, domnul, aflat în rivalitate cu boierimea), în Ungaria rolul central îl deține *nobilimea* căreia regele îi acordă nenumărate privilegii. În 1324, Carol Robert de Anjou legiferează aceste privilegii pe care le va spori Ludovic I, transferând întregul sistem judiciar pe seama nobililor. „Datorită acestei evoluții – scrie Șerban Papacostea – comitatul regal a căpătat tot mai mult caracter de comitat nobiliar”⁹. La fel de puternici cu grofii erau sașii și secuii (*comes siculorum*), factori de coguvernare a voievodului. Toate acestea s-au făcut în proporție inversă cu drepturile românilor, cnezii și voievozii acestora pierzând „calitatea nobiliară” din pricina confesiunii religioase „schismatice”. În anii 1365-1366, când Ludovic se războia cu Principatele, „a adoptat măsuri drastice în Transilvania atât împotriva confesiunii ortodoxe cât și a păturii nobiliare române, cnezii”¹⁰. Nemairecunoscându-li-se calitățile nobiliare, diplomele regale de stăpânire a pământurilor se acordau numai catolicilor și românilor care se lăsau asimilați la catolicism. Nicăieri în Europa represiunea judiciară n-a funcționat mai drastic. La 28 iunie 1366, nobilii capătă „un privilegiu excepțional care le permitea «să extermină sau să distrugă din această țară pe răufăcătorii de orice națiune, îndeosebi români» (*specialiter olah*)”¹¹.

Lipsiți de o elită conducătoare, românii transilvăneni n-au avut altă cale decât rezistența pasivă (Blaga îl va numi *boicotul istoriei*, conservându-și credința, limba și obiceiurile), sau – la mare ananghie – rezistența activă, declanșând puternice răscoale, cele mai ample din spațiul românesc și, probabil, din Europa, având un dublu caracter: social și etnico-religios. Prima de anvergură a fost răscoala de la Bobâlna, având drept consecință înăsprirea stării românilor ardeleni, scoaterea lor din istorie fiind pecetluită de faimoasa *Unio Trium Nationum* din 1437. Această situație exprimă exemplul paradigmatic al răsturnării raportului dintre autohtoni și periferici, contrariul absolut al ideii de democrație, când *majoritarii* sunt supuși la *teroare* și la dictatură de către *minoritarii*. Nicăieri nu se oglindește mai fidel sintagma lui Mircea Eliade *teroarea istoriei*.

Cazul maghiar arată o constantă rareori încălcată a antitezei monstruoase dintre centrali și periferici prin răsturnare în oglindă, când minoritatea terorizează o majoritate istorică. „Toleranța” de care au făcut caz ungurii în fața Europei nu a însemnat niciodată o încercare de armonizare a raportului autohtoni/periferici, fiindcă, în pofida evidenței, maghiarii nu s-au recunoscut niciodată minoritari în Transilvania, ci „stăpâni” de drept nobiliar. Nici măcar încercarea româniilor, prin trecere la greco-catolicism, de a normaliza aceste relații nu a dus la un rezultat pozitiv, ca să nu mai vorbesc de tentativa lui Nicolae Bălcescu de a-i împăca pe unguri și pe români la 1848. Și asta nu fiindcă între cele două etnii n-ar fi posibilă împăcarea antitezelor, ci fiindcă orgoliul politic și rasial al elitelor ungurești este atât de ne-clintit, încât ignoră armonia reală instalată între oamenii din popor ale celor două națiuni. În momentele de criză, incitarea la *răzburare* devine sângeroasă între români și unguri. Sub Horthy, nu mai puțin de 400 000 români au fost expulzați din casele lor, 100 000 au murit uciși sau trimiși pe frontul sovietic, zeci de mii au murit în detașamentele de muncă forțată, 80 000 de muncitori „împrumutați” în străinătate, din care s-au întors doar 10%. Rezumând, dacă luăm în calcul și pe evrei sau țigani, 50% din populația Ardealului ocupat a dispărut¹². În martie 1990, s-a produs ultima tentativă de resuscitare a violențelor între români și maghiari la Târgu-Mureș, urmată de acțiunea tacită a alungării românilor din județele Harghita și Covasna. Și asta sub suveranitatea teritorială a guvernului de la București!

Premisa politică a celei din urmă antiteze monstruoase dintre români și unguri a constituit-o *Declarația de la Budapesta*, semnată la 16 iunie 1989 de către șase români din exil, zece membri din Frontul Democratic Maghiar și doi ai FIDESZ. Culmea ironiei, acest document se voia o *armonizare* a legăturilor dintre cele două națiuni rivale, după modelul împăcării istorice dintre francezi și germani, dar și pe urmele încercării lui Bălcescu de a-i înfrăți pe români și maghiari la 1848. Fără să înțeleagă tâlcurile ascunse ale „reconcilierii”, semnatarii au făcut concesii istorice străinii, nesesizate nici de ex-regele Mihai și nici de semnatarii români ulteriori. Unirea dintre părți se producea pe fondul scopului comun de a-l răsturna de la putere pe „național-comunistul” Nicolae Ceaușescu. În spiritul acestei „concilierii” au fost reținuți și „educați” o parte dintre transfugii români reținuți în Ungaria și care, alături de agenți ai securității ungare, au fost folosiți în pregătirea momentului Tókés¹³ de la Timișoara, producând devastările din prima fază a mișcărilor din acest oraș. Revoluția timișorenilor trebuie net disociată de actele de vandalism din primele zile. Elitele maghiare din România, constituite rapid în UDMR, au fost departe de a viza o *reconciliere națională* cu majoritatea românească. Stimulate din Ungaria și din diaspora maghiară, aceste elite, radicalizate de pastorul timișorean, au focalizat întreaga „revoluție” spre revizuirea Tratatului de la Trianon, redezvăluind „diferendul” istoric pe care nu sunt semne că doresc să-l închidă nici după 18 ani. Dimpotrivă. Transformarea lui în *antiteză monstruoasă*

⁹ *Op. cit.*, p. 161.

¹⁰ *Ibidem*, p. 162.

¹¹ *Ibidem*, p. 163.

¹² Raoul Șorban, *Invazie de stafii. Însemnări și mărturisiri despre o altă parte a vieții*, Editura Meridiane, București, 2006.

¹³ Col. Gh. Rațiu, *Scenariile și realitatea. În căutarea adevărului*, I, în „Timpul”, București, nr. 5, 6, decembrie 1990.

oasă s-a produs în violențele de la mijlocul lui martie 1990 de la Târu-Mureș. O revelatoare imagine a crizei dintre autohtoni și minoritatea maghiară din acele zile ne-au oferit destule lucrări, între care aş menționa pe a ceea a lui Ioan Judea, direct implicat în evenimente¹⁴. O carte subintitulată sugestiv *Val și ură*. Contextul istoric a arătat din nou slăbiciunea statului român de a rezolva criza latentă și perpetuă dintre majoritate și minoritatea maghiară, cu urmări în defavoarea autohtonilor: alungarea românilor din județele Harghita și Covasna, separarea învățământului pe criterii etnice etc. Asemenea fapte atestă limpede cum una dintre antiteze, minoritatea, reușește să suprimă drepturile de existență a majorității într-un anumit spațiu asupra căruia este suveran statul... român!

CAZUL RUSESC. A patra mare experiență a înăbușirii elementului majoritar de către minoritari, în spațiul românesc (după fenomenul sud-dunărean, după Transilvania și după regimul turco-fanariot), se lansează în Basarabia și în Bucovina de Nord, în Herța și în județele de pe malul Mării Negre încorporate la Ucraina. Aici, asimilarea și deznaționalizarea masivă, de care se temeau Blaga și Eliade, a devenit realitate. Dinspre Rusia, planurile sunt vechi, dar începutul concret datează de la 1812. Țarii n-au adus, firește, nici coloniști maghiari, nici fanarioti, ci aveau nevoie de a infiltra printre români alți alogeni. Au fost preferați rușii, ucrainenii, evreii, găgăuzii și bulgarii, aduși și împrăștiți în locuri dintre cele mai fertile. Toți aceștia aveau menirea să schimbe, încetul cu încetul, structura demografică și, în ultimă instanță, *identitatea* autohtonilor care trebuia să devină neapărat o seminție slavă. Domnii Moldovei au „predat” Basarabia, la cheie, țarului Alexandru I cu o populație românească de 95 %. Țarii, Stalin și urmașii săi au redus-o la nici 63%. Această statistică nu spune mai nimic despre catastrofa etnică a românilor basarabeni. Am încercat s-o surprind în cartea mea *Basarabia sau drama sfâșierii*¹⁵. Poate că rușii au lucrat cel mai temeinic, prin ocupare de teritorii, unde au desfășurat un vast „program științific” de rusificare. Basarabia este un bun exemplu de substituție istorică a autohtonilor prin alogeni într-un timp bătând toate recordurile posibile. *Romanizarea* dacilor a durat câteva sute de ani, dacă ținem cont că mult controversata „retragere” aureliană nu a însemnat și stoparea romanizării, înlesnită, mai târziu, și de contactele cu Imperiul Bizantin, împăratul Constantin cel Mare, de pildă, intrând împreună cu împărăteasa Elena adânc în conștiința populară românească. Apoi, va trebui să ascultăm și cealaltă parte care susține asemănarea dintre dac și latina primitivă (asemănări, nu identitate, inecuație confirmată de Ovidiu, care ajunge să scrie „în graiul getic”, idiom diferit de latină!), fapt ce poate explica de ce „romanizarea” s-a extins atât de ușor asupra teritoriilor cu daci liberi¹⁶. Slavizarea aceluiași daci romanizați mai că era să se producă în cinci-zeci de ani de sovietism, după un secol de „bilingvism” româno-rus sub țari. Toate

mijloacele cât de cât eficiente au fost puse la bătaie. S-a instituit și aici, în esență, *teroarea minorității cu suport imperial asupra majorității*, sub chipul grotesc fariseic al „democrației” și al „frăției” internaționaliste. Se apreciază că cel puțin un milion de români au fost deportați în Siberia sau uciși în beciurile securității sovietice. Apoi, s-a dus o draconică politică a migrațiilor. Zeci și sute de mii de moldoveni au fost strămutați (pe considerente economice) în alte re-publici, unde li se ofereau condiții de trai mai bune; în locul lor, veneau mulți ruși și ucrainenii. Aceștia au avut întotdeauna prioritate la primirea locuințelor și a slujbelor celor mai râvnite. Așa se explică de ce marile orașe din Basarabia și din Transnistria au ajuns repede majoritar nonromânești. Nu mai vorbesc că teritoriile ocupate au fost sfârtecate între Ucraina (în sud și în nord) și R.S.S. Moldovenească. Limba minoritarilor, rusa, a devenit limbă de stat. Bilingvismul era de paradă, fiindcă stăpână absolută ajunsese rusa. Uzanța limbii române? Doar la bucătărie și în locurile ferite de urechea rușilor. A nu vorbi rusește echivala cu *a nu vorbi... omeneste*. Acesta e paradoxul transformării *omenescului* în *neomenesc*. De-a lungul anilor, numărul școlilor de limbă maternă a scăzut vertiginos. Moldovenilor le-a fost croită o nouă istorie, slavizată și antiromânească. Biserica le-a fost distrusă, deși basarabeni erau cei mai credincioși dintre români, iar surogatul instituțional rămas a fost subordonat Patriarhiei Moscovei. Se mai păstra un vag specific folcloric, hibridat cu elemente slave, spre a se lăsa impresia unei diversități unionale. Alfabetul latin a fost înlocuit cu cel rusesc încă de pe vremea țarilor, chiar dacă mai supraviețuise cu intermitențe. „Savanti” mancurtizati au emis faimoasa teorie a celor două limbi: moldovenească și română. Moldoveneasca ar fi fost un idiom slav cu nefaste influențe românești, de unde și necesitatea de a fi ferită de contactul cu cei de pe malul drept al Prutului! Ideologia oficială reușise să inoculeze autohtonilor o adevărată ură față de tot ce era românesc, întreținută și azi cu multă sânguință. Devenise o mare rușine nu numai să fii român, dar până și moldovean! Imposibil să te afirmi în societate fără a te lăsa mancurtizat, ca în Ardealul grofilor. În 1988, în jur de 300 000 de moldoveni nu mai știau nimic din limba părinților. Nu mai vorbesc de Bucovina¹⁷ nordică unde 41 % dintre etnicii români nu-și mai cunosc deloc limba și nu o mai recunosc. Autohtonii și-au rusificat numele, le-a fost slavizată toponimia etc. Un „savant” filolog pe nume Borș și-a spus Borșci! Altul, din Ciobanu – Ceban. Și tot așa... Un politician de teapa lui I. I. Bodiul, un Stalin „moldovan” în miniatură, s-a pus în fruntea distrugerii propriului popor. *Devenirea non-românească a românilor* începea din copilărie. În *Basarabia sau drama sfâșierii*, am comentat exemplul puilului de moldovean dintr-o clasă de copii rusofoni, care, întrebat de o reporteră ce vrea să devină în viață (ca profesie, bineînțeles), a dat răspunsul zguditor, printre lacrimi, că vrea să devină... *rus!* Cea mai elocventă mărturie a unei istorii tragice.

Nu mai vorbesc de halul în care a ajuns limba română în gura basarabenilor care nu vor să mai fie români: un ghiveci păsăresc, nici rusă, nici română: ceva cam de soiul dicționarului moldo-român pro-pus de „savantul”

¹⁴ Ioan Judea, *Târgu-Mureș. Cumpăna lui Martie. Val și ură*, Editura TIPOMUR, Târgu-Mureș, 1991; Kincses Előd, *Martie negru la Tg Mureș*, Editura Haromsec, 1991.

¹⁵ Theodor Codreanu, *Basarabia sau drama sfâșierii*, Editura Flux, Chișinău, 2003. alte două ediții au apărut în 2003 și 2004 la edituri din Galați.

¹⁶ Vezi *Dacia preistorică* a lui N. Densusianu și teoria aferentă susținută azi de adepți precum Napoleon Săvescu și de alții.

Vasile Stati¹⁸, sau ca în aceste exemple comentate de Valentin Mândăcanu în 1990: „industria șere feliori noi de cruzi-me”; „coptii, scriți cu melul pe tablă”; „omu poate să fie și stăpân nișloșitor pentru soliteru de porc”; „la ist otread se atârână popugaiu”¹⁹.

Puternica mișcare națională declanșată de scriitori și de alți intelectuali după 1985, odată cu *perestroika* gorbaciovistă, mișcare ce a dus la proclamarea independenței și la restabilirea limbii române ca limbă de stat, în grafia latină, a dat mari speranțe moldovenilor că raporturile strâmbе instituite de ocupanți între majoritari și minoritari vor fi normalizate. Faptele, însă, aveau să se oprească la jumătate de cale, pe fondul resurecției minoritarilor, sprijiniți, mai departe, de un sistem economic și politic represiv, încât, în realitate, Basarabia este departe de a fi ieșit din zodia relațiilor aberante între autohtoni și periferici, împotmolită într-un simulacru de „democrație” în care ideologia internaționalismului proletar a fost înlocuită cu *political correctness*, cea care dă câștig de cauză tot *minorităților*. Și propaganda rusească s-a priceput de minune să preia „noua mentalitate” mondială cu titlu de beneficiu pentru interesele sale în zonă. Astăzi, doctrina moldovenismului slujește cu asupra de măsură nu moldovenilor, ramură năpăstuită a românității, ci fostului stăpân moscovit care-și vede proiectul faraonic de nimicire a unei părți din națiunea română mai aproape de împlinire ca niciodată. Minoritățile, organizate într-un Interfront (*Edinstvo*), au reușit să rupă Moldova, câtă mai rămăsese, în trei, prin apariția așa-numitei Republici Transnistrene, reînviere a fostei R.S.S.A. Moldovenească, înființată pe vremea lui Stalin, în 1924, cu scopul precis de a dezmembra România Mare. Găgăuzii au fost și ei stimulați să ceară o *autonomie* și puțin a lipsit ca și bulgarii să urmeze aceeași cale.

În fața acestei evoluții a istoriei recente a Basarabiei, România nu a avut nici un proiect politic viabil, moștenind toate spaimele istorice legate de ordinea din fostul lagăr sovietic. Obedienți și lași, oamenii politici post-decemбриști, de la Ion Iliescu, Silviu Brucan și Petre Roman până la Adrian Severin, Emil Constantinescu și Adrian Cioroianu au dus o politică sistematică de cedare pe toate fronturile. În 1990, Silviu Brucan, ideologul și profetul „revoluției” române, între-bat de un reporter dacă nu-l interesează soarta românilor din Basarabia, a răspuns cu cinism că spațiul dintre Prut și Nistru nu poartă nu-mele de Basarabia, ci de R.S.S. Moldovenească! Puteai să-l contra-zici? Când în mai 1990, de-a lungul Prutului se-ntâlneau, cu mari speranțe în inimi, românii la „podurile de flori”, Petre Roman a încercat să distragă atenția opiniei publice organizând la Podu Înalt o „proclamație istorică” absolut iresponsabilă, dând semnal

doare, ultimul apărut în 2007, la Editura Mușatinii din Suceava. Pentru această carte, poetul Ion Beldeanu a fost declarat, din pricina adevărilor spuse, *persona non grata* în Ucraina, pe timp de 5 ani, fără ca diplomația românească să-l apere!

¹⁸ Despre falsificarea ființei românilor din Basarabia, a se vedea și recenta lucrare semnată de Costică Asăvoaie și Vitalie Josanu, *Impostură și interes politic în „Istoria Moldovei”*, Editura Alfa, Iași, 2007.

¹⁹ Valentin Mândăcanu, *Regăsirea de sine*, în „Nistru”, nr. 2/1990, p. 73.

Moscovei că guvernul României nu este interesat să lezeze „drepturile” rusești în zonă. Șase ani mai târziu, Emil Constantinescu semna nenorocitul Tratat cu Ucraina, în care recunoștea că vechile teritorii românești nu mai sunt românești! Ca un corolar al acestor cedări iresponsabile, s-a ajuns ca diplomația românească să susțină denumirea etnonimului de „limbă moldovenească” într-un document oficial semnat de Chișinăru cu Uniunea Europeană (14 octombrie 2007), prin ambasadorul nostru Lazăr Comănescu, sub privirea clorotică a ministrului de externe Adrian Cioroianu! Cam aceștia ne sunt politicienii, nu mai puțin ignoranți decât domnitorii români care s-au războit între ei.

CAZUL ROMÂNILOR SUD-DUNĂRENI. O situație aparte ne oferă românii sud-dunăreni, care au suferit presiunea deznaționalizării cu mult mai înainte decât ardelenii, basarabenii și bucovinenii. Din majoritari în Balcani, ei au ajuns demult minoritari. Cu foarte rare excepții, nici nu sunt recunoscuți măcar ca minoritate, în vreme ce țiganii și-au păstrat acest statut. Guvernul grec a reacționat prompt în 1991, când Adrian Moțiu a vorbit, în Parlamentul României, despre românii din Grecia, sesizând că la 7 greci corespunde un aromân, exact aceeași proporție cu a maghiarilor în Transilvania! Dar ce diferență uriașă între zarva maghiarilor și a Budapestei și tăcerea aromânilor și a guvernanților de la București! Dacă între cele două războaie mondiale guvernele României susțineau flacăra românismului sud-dunărean prin biserici, școli, presă etc., comunismul a vândut sau a renunțat, pur și simplu, la problema etnicilor consăngeni, aplicând cu zel principiile „internaționalismului”. Evident, în vreme ce în România minoritățile au continuat să prospere în numele politicii oficiale nediscriminatorii, în sud, minoritarii români au fost supuși unui strict program de mancurtizare, ca și cei din teritoriile ocupate de ruși. Cu toate acestea, după unele estimări, în fosta Iugoslavie ar mai exista două milioane de români (cifră oferită de ziarul *Borba*, care a tipărit un *Manifest al Partidului Popular al Vlahilor*, cu prilejul vizitei președintelui Ion Iliescu la Belgrad, în 1990). E vorba însă de o minoritate fără drepturi. La aceștia, se adaugă vreo 50 000 de români recunoscuți în Voivodina, apoi aromânii (rumerii) din Istria, care erau cândva numeroși. Cât privește Bulgaria, în secolul trecut româna era a doua limbă vorbită. Azi, româna se aude foarte rar. O învață mai degrabă bulgarii din Cadrilater spre a-i putea servi pe românii care vin acolo să-și petreacă timpul liber! Mai rezistă oaze de români în apus (fosta regiune Vidin), apoi aromânii din sud-vest și din alte locuri. Fostul grup megleno-român este, practic, terminat. Mai există încă aromâni și „vlahi” în Albania (aproximativ un sfert din populația țării), dar nici ei nu sunt recunoscuți.

Se pare că, în ultimii ani, guvernele României au început să acorde mai multă atenție românilor din afara granițelor actuale. Există un Departament al Românilor de Pretutindeni. Eficiența lui însă este modestă, fondurile alocate cheltuindu-se pentru mize adesea obscure, căci banii se scurg în beneficiul elementelor antiromânești, cum se-ntâmplă în Basarabia, dar nu numai.

Cu aceasta, iată, ajung la cel de al cincilea vârf de lance, acela înfipt chiar în inima țării, unde spiritul minoritar acționează cu cea mai sigură eficiență împotriva ființei naționale.

Ioan Holban

UN „VIETĂȘ”: RADU GYR

Un distins coleg de breaslă, Constantin Coroiu, îmi semnaleză un poem de Radu Gyr, tipărit într-o revistă literară de azi; să-l recitim pentru că e pur și simplu foarte frumos: „Tot mai rar, prin mahalale desfundate./ primăvara, trec țigani ursari./ cu obraji arși de zări înveninate./ Cu amieze largi în ochii mari./ Trec ursari, ducând prin praf și șanțuri/ urșii mohorâți și pădureți./ Parcă duc pădurile de lanțuri,/ parcă duc mormane de tristeți./ Clătinându-se din șolduri roșcovane./ fiarele, cu părul răscolat,/ mormăie în lanț: zbârlite stane./ blocuri mari de munte sfârâmat./ Cu văzduh și cu burhaie pe spinare./ mirosind adânc a cer salin./ tristele jivine călătoare/ vin din basm, din veac, – de unde vin?/ Sună darabane vechi de piele/ și-ncet urșii – namile de fum –/ se ridică legănați pe labe grele/ și se surpă-n pulberea din drum./ Și cum, prăbușiți, își sug alene/ labele murdare de pământ,/ zace-n praful uliții și geme/ răzvrătirea muntelui înfrânt.../ Arși de vânturi, supti de zări amare./ trec ursarii cu jivine, tot mai rar,/ și cu ei te pierzi și tu în zare./ suflete, bătrânule ursar” (*Țigani ursari*).

Febril colaborator cu poezie și publicistică (G. Călinescu zicea: „Sunt foarte multe versuri frumoase în poezia lui Radu Gyr care continuă a scrie, abundent”) în mai toate revistele interbelice, de la craiovene „Năzuința” și „Flamura” și „Gândul nostru” ieșean ori „Miorița” gălățeană, la „Universul literar”, „Gândirea”, „Vremea”, „Porunca vremii”, „Convorbiri literare”, „Revista Fundațiilor Regale” etc., răsfățatul lui Mihail Dragomirescu și al Elenei Farago, remarcat de toată critica importantă (E. Lovinescu, N. Iorga, O. Șuluțiu, Șerban Cioculescu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Virgil Ierunca, Mircea Scarlat, Gh. Grigurcu, Adrian Popescu, Ovidiu Papadima), Radu Gyr e un ilustru necunoscut pentru publicul larg. Între 1944 și 1989, opera sa a stat la „fondul secret” al bibliotecilor publice, numele nu putea să-i fie nici măcar pomenit: un proscris, eliminat din circuitul curent al valorilor de o istorie care i-a fost mereu potrivnică, Radu Gyr reintră foarte târziu (pentru unii, prea târziu) în librării, după 1990, când tinerii nu știu nimic despre el, iar bătrânii (contemporanii săi) dispăruseră sau l-au uitat. Câțiva artiști l-au redescoperit, au învățat mai ales celebrul poem *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane*, pe care îl recită cu diverse ocazii.

Radu Gyr (pseudonim al lui Radu Șt. Demetrescu; Gyr este anagrama toponimului muscelean *Gru*), născut în 1905, trecut la cele veșnice în 1975, înzestrat, indiscutabil, cu un har poetic excepțional, a rămas, și pentru specialiști, „tânărul Gyr” sau „târziul Gyr”; pentru ceilalți, a rămas *nimeni*. Și asta pentru că viața și opera i-au fost fracturate de istorie; Gyr e un caz-limită al felului cum istoria a agresat scriitorul în secolul XX, întrucât, iată, din cei 70 de ani, doar 28 au fost ai libertății și speranței; restul i-a petrecut în închisorile vechiului regim, apoi, în cele comuniste. S-a înscris în mișcarea legionară în adolescență, prin anii '30. De ce? Poate firea romantică (și romanțioasă) care îl îndemna să scrie poeme despre haiducii olteni? Poate

ideologia „Gândirii” lui Nichifor Crainic (coleg de celulă, mai târziu), de care a fost foarte apropiat? Poate „curentul” care făcea ca una din elitele noastre interbelice să simpatizeze (sau chiar să activeze) cu mișcarea legionară, de la Emil Cioran și Mircea Eliade, la M. Vulcănescu și Constantin Noica? Poate toate, la un loc? Cert este că, începând cu 1933, Radu Gyr se mută în închisori sau în domiciliile forțate. E liber (ce fel de libertate, însă?) doar în 1940-1941, în timpul rebeliunii legionare; în 1941 e arestat și condamnat, de Ion Antonescu, la 12 ani de închisoare. Nu-i execută, e eliberat... pentru a fi trimis pe front, în linia întâi; e rănit grav în 1942, agonizează prin spitale, se vindecă... pentru a fi arestat de comuniști în 1944, judecat în cadrul celui de-al doilea „lot de criminali de război”, condamnat la 12 ani de detenție severă; eliberat (iarăși, ce fel de libertate?) în 1955, va fi arestat, din nou, în 1958 și condamnat la moarte pentru poezia *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane*; grațiat în 1963, nu poate publica decât în „Glasul patriei”, revistă de propagandă comunistă, destinată diasporei românești (tot aici, de o mare tristețe, Vladimir Streinu, Nichifor Crainic, G. Bacovia, pentru a arăta cum se „reeducă” elitele burgheze în noua societate); Nicolae Manolescu încearcă, în 1968, să republice câteva poezii într-o antologie, retrasă din librării și topită după grotescul obicei al epocii: tocmai din cauza prezenței în sumar a lui Radu Gyr.

Din 70 de ani, patruzeci petrecuți după gratii, în domiciliu forțate, cu interdicție de semnătură, în sinistra colivie a universului concentraționar. Ce se va fi ales din autorul care se autoportretiza astfel: „Radu, cneazul gândacilor crăiești,/ Gyr, prințul trist și leneș domnind prin busuioc,/ Măria Sa Voivodul albastrelor răzoare”? Sau din *Liniștile de schituri*, cum se chema cartea sa de debut (1924): „Călugărițe albe din liniști vechi de schituri,/ atâta de tăcute și-atât de reci păreți/ în serile chiliei cu mohorâți pereți,/ când ținga vi se-ncuie în cărțile cu mituri.../ Durerile gemute ce-n schituri vă mânăra/ le-ați păturit, aicea, sub lespede de păci:/ arar le recunoașteți în freamătul de crăci,/ și le uscați în toamnă, și le-nfloriți în vară...”? Toată poezia lui Radu Gyr e una *de lagăr* și exprimă, cu titlul unei alte cărți, postume, *Sângele temniței*. Mai e loc, într-o viață ca a lui Radu Gyr, de maioreșciana autonomie a esteticului? Poate că e destul să constăți, o dată cu G. Călinescu, că a scris poezii foarte frumoase; nici mai mult, dar nici mai puțin decât atât.

N. Steinhardt: „Scrișul e pentru mine o bucurie”

La 12 iulie 2007, părintele Nicolae Steinhardt ar fi împlinit 95 de ani. Despre activitatea sa misionară la Mănăstirea Rohia au scris ucenicii săi, mai ales părintele Ioan Pinte. Nicolae Steinhardt este, însă, unul dintre cei mai importanți esești ai literaturii noastre contemporane, iar cărțile sale – mai cu seamă *Jurnalul Fericirii* – au cunoscut o vie posteritate, încât s-ar putea spune că adevărata „cotă” la bursa bunurilor simbolice s-a stabilit abia după trecerea sa la cele veșnice, în 29 martie

1989. Faptul nu are nimic senzațional, ci ține de încercările la care l-au supus vremurile. Cărțile de tinerețe – *În genul... tinerilor* (1934; semnat cu pseudonimul Anthistius), *Essai sur une conception catholique du Judaisme* (1935) și *Illusions et réalités juives* (1936; ambele scrise în colaborare cu Emanuel Neuman) au rămas în epocă și în cunoștința unor puțini apropiați, fiind trecute la „fondul special” al bibliotecilor publice; condamnat la 13 ani de muncă silnică sub acuzația de „crimă de uneltire contra ordinii sociale”, Nicolae Steinhardt a fost botezat în camera 18 de la închisoarea Jilava, la 15 martie 1960, de ieromonahul Mina Dobzeu, la botez luând parte preoți din mai multe confesiuni, prezenți între zidurile închisorii; după douăzeci de ani, la 15 august 1980, va fi călugărit, la Rohia, de IPS Teofil Herineanu. Evocarea oricât de sumară a acestor evenimente din biografia lui Nicolae Steinhardt explică îndeajuns lipsa de ecou a scrierilor sale; numele său apărea pe copertile volumelor tipărite cu greutate, dar comentariile erau atent numărate și cernute: *Între viață și cărți* (1976), *Incertitudini literare* (1980), *Geo Bogza, un poet al Efectelor, Exaltării, Grandiosului, Solemnității, Exuberanței și Patetismului* (1982), *Critică la persoana întâi* (1983), *Escale în timp și spațiu sau Dincoace și dincolo de texte* (1987), *Prin alții spre sine* (1988) sunt cărți puțin comentate în presa literară a vremii. Apărut postum, *Jurnalul fericii* a fost o revelație pentru cititorii de la noi, textul acesta provocând, în chip deloc bizar, o „recuperare” a întregii bibliografii.

Astfel, între atâtea lucruri de preț pe care ni le-a lăsat N. Steinhardt, se numără și volumul *Escale în timp și spațiu*, de exemplu, o carte palpitantă, instructivă prin atâtea date de istorie literară și prin judecăți de situație, altele decât cele cu care ne-am obișnuit în privința nu puținor scriitori. Dacă pentru eseurile cuprinse în partea a doua a volumului, *Note literare și de alt fel*, pe care le cunoașteam, în parte, din presa timpului, se potrivește perfect termenul *tălmăcire*, demersul autorului vizând aproape totdeauna *tălcul* unei cărți, al unei scene, al unui detaliu, pentru jurnalul parizian și elvețian din *Note necrologice de drum*, ca și pentru încercările de a descoperi secretele artei actorului și pe cele ale scriitorului din *Suveniruri contemporane și Dialoguri*, caracteristice sunt ceea ce aș numi *starea de uimire și gustul pentru paradox*, pentru definirea prin termeni aparent imposibil de conectat. Notele de drum prilejuiesc un adevărat dialog al celor mai diverse moduri de lectură pe care un spirit cu o deosebită mobilitate și ascuțime a observației le încearcă asupra „realităților europene” cu care a luat contact în câteva rânduri; călătoriile lui N. Steinhardt, vizitele prin muzee, prezența în sălile de concert, în fața marelui ecran sau în biblioteci reprezintă modalități de exprimare a *corespondențelor* nu o dată surprinzătoare care se ivesc din relațiile pe care călătorul din Orient le stabilește între elementele culturii occidentale cunoscute; în analogiile pe care le descoperea între, de pildă, arta lui Dali și procedeele cinematografice ale lui Fellini sau între fotografiile lui Ansei Adams și poemele lui Lautréamont, se simte nevoia de *ordine*, de a crea o ordine *a sa*, un mod de lectură propriu, adică, al călătorului fără ținte „turistice”, urmând nu itinerariile „obligatorii” al hărții turistului grăbit să vadă „pe viu” ceea ce i-au arătat mai înainte ilustratele, ci pe cele, mereu imprevizibile, cu o „logică” ascunsă, ale spiritului. „Copil bătrân jinduitor de purtări frumoase, admirator al curajului și demnității”, călătorul este mai tot timpul *uimit*, dispus să admire, să adore chiar, fie și cu riscul de a-și vedea înfrînte „obieciunile spiritului critic”; Claudel, Picasso, Ansei Adams (din galeria căruia pleacă „uluit”), dar și priveliștea unui

parc, care îl covârșește cu o „cvasi paroxis-tică stare de răpire”, sau dughenele cartierelor vechi din Geneva și Zürich, unde „impresia nu e numai de lux, e de legendă și vis”, constituie – fără a lăsa loc nici un moment „complexului Golescu” – sursa tuturor uimirilor călătorului contemporan. Jurnalul parizian și elvețian este, în fond, un *jurnal de lectură*, cu observații pertinente care explică, din alt unghi, mai apăsător „personal” aș spune, opțiunile criticului; iată, de exemplu, felul de a recepta „poezia” lumii industriale, dezvăluind unul dintre motivele pentru care N. Steinhardt scrie atât de comprehensiv despre poezia noii generații: „Spectacol de poezie specifică lumii industriale, de cântec îngânat de roți de cauciuc și de pistoane, accesibil numai unei generații crescute în ritm de *rag-time*, condiționată autostopului, silită să se mimetizeze mediului unde stăpâne sunt standardizarea, iuțeala, metalul, funcționalitatea. Poezie nouă, însă cu drept la existență; putem cere istoriei ca în cursul desfășurării ei să respecte principiile mintale și morale de bază dar cătuși de puțin a menține sensibilitatea și estetica în tonalitățile tinereților noastre. E perfect normal, ba se și cuvine ca «poezia» unei etape noi a istoriei să-i deruteze pe vârstnici, pe bătrâni. Altfel ar fi stagnare”.

Suvenirurile contemporane cuprind amintiri pariziene din anii '30 ai secolului trecut, când autorul, fascinat de spectacolul dramatic, a frecventat cursurile celebrului teatru *Atelier*; cele șase „suveniruri”, însă, constituie tot atâtea eseuri despre „secretul capacității actoricești” ale cărei substanță și taină sunt, în fapt, *puterea*, la care se adaugă, apoi, misterul, sinceritatea, conștiințozitatea profesională, asceza, eleganța sufletească și atâtea altele încă. Relația criticului cu opera dramatică se stabilește prin intermediul „practicantului”, al actorului; la deliciile descifrării unui text, criticul ajunge prin analiza jocului celor care l-au pus în scenă: are dreptate N. Steinhardt să „citească” piesele clasicilor francezi, ale lui Shakespeare, Cehov, Pirandello, Caragiale, Strindberg, G.B. Shaw, prin Germaine Dermoze, Berthe Bovy, Georges și Ludmille Pitoiff, Ion Manu, Maria Filotti, Iancu Brezeanu, Vraca, Bulandra, Fory Etterle. Această lectură este una de „gradul al doilea”, o lectură secundă, totdeauna mai pătrunzătoare, pentru că premisa este lectura „vie” a actorului, a primului destinat al textului dramatic. Un același mod de a „citi” condiția scriitorului, a criticului, în special, propun și interviurile din *Dialoguri*, unele publicate, altele doar destinate pa-ginilor unor reviste literare și culturale; „nu sunt un scriitor”, mărturisește N. Steinhardt într-una din convorbirile sale, pregătind astfel o orgolioasă afirmare a libertății artistului față de sine, față de textele sale, dar și față de eventualele reguli de creație și tipare existențiale ale celui care se declară scriitor: „unii lasă opere, lucrări; alții se făuresc doar pe ei înșiși”. Accentul cade, subtil ironic, pe acel doar care oferă, în fond, măsura adevăratului artist: N. Steinhardt – se înțelege – face parte dintre cei care *se făuresc* pe ei înșiși Acest fel de a se citi pe sine explică și o altă confidență: „scrisul e pentru mine o bucurie și-l gândesc a fi – oricât de neînsemnat e operatorul – o dare în vileag a facultății celei mai de preț a omului (libertatea) și o nedispunere a simțământului său cel mai patetic (dragostea)”. Cercul se închide, prima mărturisire capătă alte înțelesuri, opuse afirmației de fond („nu sunt un scriitor”), pentru că aici se rostește, în adevăr, *un scriitor*; criticul ar fi observat deîndată că *nu totdeauna* și nu indiferent de însemnătatea operatorului scrisul e dezvăluire a libertății și exprimare a dragostei. Sunt, de altfel, des-tule lucruri paradoxale în aceste dialoguri ale lui

N.Steinhardt; n-ar fi de înțeles de ce a scrie o utopie este „o nesăbuită și răufăcătoare intenție” (dar a concepe o „utopie”? Pentru aceasta nu s-ar mai găsi, probabil, destule adjective), cum, la fel, greu s-ar putea înțelege de ce vestejește N.Steinhardt „istețimea strict combinatorie” din literatura vremii și deplasarea accentului de pe inteligență pe sentiment, nu însă și convingerea că „moralitatea artistului nu influențează opera și nu împietăză asupra valorii ei”, sau condamnarea structuralismului, când criticul concepe abordarea textului pornind de la o premisă a analizei structurale: „Părerea mea este că opera artistului trebuie net deosebită de evenimentele vieții sale, de preferințele lui politice, ori de cusururile sale personale”.

A patra secțiune a volumului, *Note literare și de alt fel*, adună cronici și amintiri, revizuirii critice și observații lingvistice, texte radiofonice și cronici de expoziție, constituind o pasionantă arhivă a sentimentelor și certitudinilor unui scriitor autentic, ale unei conștiințe, adică. Scrise alert, cu neascunse intenții polemice, adesea, textele stabilesc priorități (cum e cazul unor scene din teatrul lui Blaga, care sunt „de un absurd avangardist total”), corectează afirmații eronate ale unor

anonimi sau specialiști, într-un ton perfect urban, elegant, fără stridențe, cu exagerări care stau bine, totuși, în stilul cunoscut al eseistului – *Etymologicul Magnum Romaniae* al lui Hasdeu este o „*Divină Comedie* a filologiei”, comparabil cu ceea ce ar fi în literatură „un compendiu din Goethe, Cervantes, Shakespeare, Dostoievski, Proust și Rabelais! (Compendiu îngrijit de Cicero sau de Voltaire)” –, cu mize mari (redimensionarea valorică a poeziei lui Ion Pillat, judicioasă, dar „minată” de un prețios și imposibil de argumentat raport al poetului cu Proust) și cu observații pertinente asupra culturii și a relației acesteia cu omul contemporan: *O definiție a Culturii* este textul exemplar pentru cartea și atitudinea lui N. Steinhardt care găsește secretul adevăratei arte în „amestecul de inteligență, muzicalitate, grație, negrabă, erudiție și acuitate nedispusă a înghite gogorițe, minciuni gogonate oricât de solemn rostite, nedispusă a trăda cauza dulcii și doctei libertăți ori de a da ascultare îndemnului mai bine conștientat de vorba noastră populară și bătrânească decât de oricine altcineva: nu crede, bărbate, ce vezi cu ochii, crede ce-ți zic eu”. *Escale în timp și spațiu* este cartea unei conștiințe literare. Și nu e puțin lucru acesta.

PUTEREA CĂRȚII

Despre **Puterea imaginii** a scris o carte fundamentală René Huyghe, despre puterea Internetului te învață, în fiecare zi, cel mai bogat om din lume, Bill Gates, despre film, Oscar, tot felul, televiziunile, calculatorul, albumul, imaginea. Scriitorul ce să facă, și el într-o lume a imaginii? Plânge pe coperta cărții scrise, pe umărul editorului, pe obrajii difuzorului. Deseori, pe bună dreptate. Câteodată, nu. O știre de presă, iată, ia în seamă un *manuscris*; agențiile mari de presă, ziare de aici și de aiurea au luat „foc”. E pentru prima dată când, în afara „cazului” cu *Codul lui Da Vinci*, lumea întreagă se tulbură din cauza unui manuscris; e drept celebru. Iată titlurile de presă care comentează un documentar difuzat de National Geographic: „Iuda, pionul lui Dumnezeu” sau „«Evanghelia după Iuda» a fost autenticată” și „Un document care zguduie creștinătatea: Evanghelia după Iuda”. După aproape 2000 de ani, timp în care Iuda a rămas, pentru creștini, doar cel care l-a trădat pe Iisus, a fost descoperit în Egipt acest text, care ar putea să pună într-o lumină nouă relația dintre Iisus și Apostoli. Potrivit documentului, Iuda a fost de fapt un pion important „în planul lui Dumnezeu și, de aceea, aproape un erou”. Fără această trădare, „crucificarea nu ar fi avut loc, deci planul lui Dumnezeu nu ar fi fost împlinit”. Este primul text cunoscut despre viața și învățăturile lui Iisus în care se afirmă că, în fapt, Iuda ar fi știut totul, fiind singurul dintre Apostoli care cunoștea „adevăratul plan al lui Dumnezeu”. El nu ar fi trădat, dimpotrivă, ar fi dus la îndeplinire misiunea pe care i-a încredințat-o chiar Iisus. Imediat după difuzarea documentarului, s-a organizat o conferință de presă, susținută de un teolog, Craig Evans; plusul de informație pare a-l interesa, în primul rând: „Celelalte Evanghelii (Matei, Marcu, Luca și Ioan) nu dau explicații pentru trădarea lui Iuda. Tot ce se înțelege este că acesta l-ar fi trădat pe Iisus din lăcomie sau în urma unor impulsuri diabolice. Impresia este că aceia care au scris Noul Testament nu știau prea multe despre Iuda”; și un teolog din Augsburg, Gregor Wurst, ne spune că „Papyrusul

a primit numele de «Evanghelia după Iuda» pentru că evangheliile înseamnă «veste bună», iar acest text aduce o «veste bună» despre Iuda”.

Și ce ar însemna fie și autentificarea manuscrisului în limba coptă a comunității creștine din Egipt? Întii, el se adresează specialiștilor, teologilor, hermeneuților. Apoi – ca încă o dovadă a genezei reciproce dintre *carte* și *viață* –, manuscrisul vizează sufletul oamenilor care *au învățat*, până acum, altceva despre Iuda și valorile pe care gestul său le pune în cauză; numai că învățătura creștină nu e doar o simplă învățătură de carte, supusă – pe bună dreptate – mersului științei și evoluției a ceea ce numim „civilizație”: e mult mai mult decât atât. Textul vine din perioada gnosticilor, cu numeroase alte „evanghelii” în circulație („Evanghelia lui Toma” ori „Evanghelia Mariei Magdalena” sunt astfel de exemple): pentru oameni, textul va rămâne acolo, în primele secole de creștinism, în vreme ce, poate, teologii îl vor dezbate. Această nouă interpretare a istoriei sacre nu mai pune accentul pe ideea de trădare și pe necesitatea iertării păcatelor omenești. În schimb, importantă este eliberarea lui Iisus din corpul său de muritor. Oamenii Bisericii sunt încă mai reticenți, mai ales că textul se publică în preajma Paștelui, iar în „Evanghelia după Iuda” nu se pomenește nimic despre Sărbătoarea Luminei: „Doar pentru că un document este autentificat ca fiind de la începuturile creștinătății, nu îl face automat și adevărat din punct de vedere teologic”, afirmă pastorul Rod Loy, membru al Primei Adunări a Domnului din North Little Rock. Și nu are dreptate pastorul din North Little Rock?

Dacă trădarea nu mai e păcat și nici nu mai este nevoie de iertarea păcatelor omenești, atunci suntem prea bătrâni ca să mai învățăm limba coptă, iar traducerea nu interesează pentru că, nu-i așa?, traducerea e și trădare. Rămâne așa cum știm: Iuda l-a vândut pe Domnul, sărbătorim Paștele și ne rugăm pentru iertarea păcatelor.

LIMITELE SUBIECTIVE ALE INTERPRETĂRII

„În principiu, orice text este inepuizabil, de aceea nicio interpretare nu face cu neputință ivirea alteia asupra aceluiași obiect.”

Paul Cornea

În încercarea de față, înțelegând prin „text” un conținut textual nonmatematic și prin „subiect” cititorul avizat care îl valorizează interpretativ, propunem ideea de interpretare în palimpsest, sugerată de practica lectorială care construiește, în diacronie, un repertoriu personalizat de lecturi.

Considerată „parte integrantă a înțelegerii depline, formă conștientizată, problematizată a acesteia” (Paul Cornea, *Interpretare și raționalitate*, Iași: Polirom, 2006, p.58), semnificație care îi acordă o poziție dominantă și definitorie în același timp în paradigma cunoașterii, *interpretarea* nu își epuizează efectul semantic asupra cititorului odată cu asimilarea, integrarea ei (în sensul produselor de semnificare pe care le obține) în grila acestuia de cunoaștere, la încheierea lecturii care a generat-o.

Odată intrată în procesul nostru intelectual prin concluziile propriului său demers de exploatare rațională a textului, interpretarea se stochează, creează premisele unei „retențiuni” (ca aceea postulată de W. Iser în: *Actul lecturii: o teorie a efectului estetic*, Pitești: Paralela 45, 2006) pe termen lung, ca urmare a unei selecții motivate de nevoile și particularitățile de lectură ale cititorului și devine garanție *sine die* a unui depozit intelectual latent, potențial germinativ, un macrotext, de unde poate fi reactivată în noi contexte livești.

Memoria lectorială

În funcție de gradul de compatibilitate a cititorului și a textului interpretat, de ideologia și amprentele formativ-informative (e.g. câți dintre noi nu au fixate, în conștientul lectorial, involuntar, nume de autori sau titluri de cărți prevăzute în programa școlară?), dar și de normele de apartenență la comunitatea intelectuală, de sensibilitățile personale, de momentul și oportunitatea receptării unor texte, *cititorul* și-a creat afinități față de anumite texte, s-a distanțat față de altele, construindu-și, astfel, prin interpretare, *memoria lectorială* în componenta ei intelectuală, afectiv-cognitivă.

Interese și predispoziții intelectuale determină inserturi de interpretări înregimentate în această memorie lectorială, decantate și sedimentate ca într-o bibliotecă borgesiană, pe autori, titluri, teme și mai ales pe criterii de semnificare pe baza cărora putem face oricând, trimiteri, orientări, prezumții, conexiuni, trimiteri bibliogra-

fice, pentru că, fără îndoială, există bibliografiile ale memoriei, așa cum există bibliografiile ale Cărții.

Ca urmare a interpretării efectuate conform „regulii de joc”, memoria lectorială păstrează uneori mai puțin, alteori mai mult decât intenționăm să obținem, prin interpretare, de la un text.

Aceasta este reactivată atunci când subiectul, aflându-se în situația de a realiza un nou construct intelectual (lectură-interpretare sau creație), condiționată de alte determinări, face apel la propriul underground de interpretări, convocându-le, prin selecție și reevaluare critică.

Dimensiunile calitative și cantitative ale memoriei lectoriale sunt determinate de interesul, preferințele de lectură sau de competența enciclopedică a subiectului.

Astfel, pentru un nou construct cu trimitere la „*raționalist*”, memoria lectorială poate selecta, printr-un demers inferențial, operând asupra interpretărilor clasate, un mic scenariu epistemologic cuprinzând, e.g., nume ca Descartes, Spinoza, Leibniz, titluri, concepte, o întregă diacronie a temei, comparația cu pozitivistii, dar, aceeași memorie poate fi inoperantă la o temă ca, e.g., „*monitorizarea balenelor*”, pentru care repertoriul său bibliografic este nevalidat interpretativ și se completează prin apelul la surse externe – cărți, documentare, emisiuni, ș.a.

Această memorie lectorială, sumă de lecturi interpretate, amprentă psihologică a macrotextului personal, de care nu se poate face abstracție într-o nouă situație de interpretare, fundează activitatea de re-interpretare prin trimitere înapoi la reprezentările cognitive ale propriilor noastre lecturi, la halo-ul lor interpretativ, susceptibil de alte interpretări, ca urmare a depozitului lor latent de semnificații.

Aceasta și explică recurența unor repere ale memoriei lectoriale în procesul re-interpretării datorită, firește, valorii lor de semnificare, dar și importanței și încrederii cu care au fost investite de lectura-interpretare și a deselor ocurențe.

Re-interpretarea ca posibilitate

Ca articol de dicționar, reinterpretarea este considerată, în sensul ei prim, drept „a interpreta din nou (modificând sau îmbogățind prima interpretare), iar ca al doilea sens, a da o nouă interpretare.

Așadar, pe de o parte reinterpretarea vizează, în

sensul iterativ, alte interpretări, interpretări diferite, noi, simultane sau succesive ale aceluiași text, făcute de subiecți diferiți, obținându-se versiuni interpretative alternative, globale, plecând de la aceeași bază de semnificare.

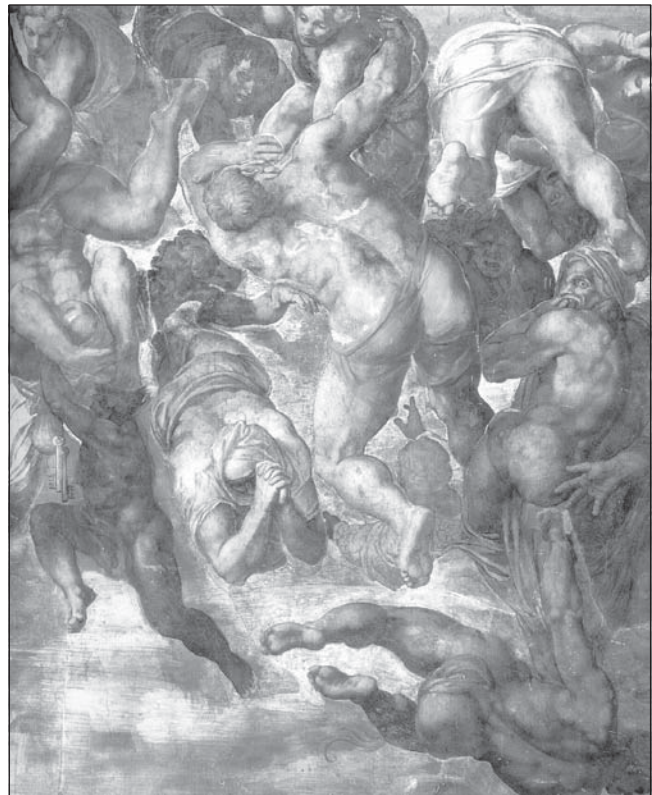
Pe de altă parte, ea înseamnă îmbogățirea primei interpretări, sens care ne interesează aici, înțelegând prin re-interpretare, orice revenire, intervenită la distanțe temporale mai mari, asupra interpretării inițiale a unui și aceluiași text, amplificându-i, nuanțându-i capacitatea de semnificare. Situația este determinată mai ales în contexte exegetice în sens larg, care impun instalarea subiectului într-un bibliopolis referențial.

Întâlnirea textuală cu o propoziție ca aceasta: „Alegoria vanității era o temă frecventă în arta evului mediu”, va determina cititorului specializat o conectare, o sinapsă în memoria sa lectorială prin care apar reprezentări nu numai ale atributelor binecunoscute ale vanității ci și ale cel puțin unei trimeri bibliografice, cum este aceea, referențială, a lui Charles Sterling („Natura moartă”) sau, în registrul liric, ale unor reminiscențe ronsardiene. În funcție de noul context de interpretare, subiectul va rămîne doar la nivelul reactualizării gratuite a memoriei, sau va reveni propriu-zis pe textul lui Sterling, pentru relevarea și a altor nuanțe cu potențial interpretativ, mai ales în situații cerute de rigoarea unei interpretări instituționalizate. Interesant este că, de multe ori, revenirea surprinde, printr-un nou proces inferențial, noi aspecte ale textului, nebănuite sau discriminate la prima lectură interpretată, instituind, astfel, re-interpretarea ca formă de înțelegere a unui text.

Aceste matrice datorate interpretării inițiale, aflate în poziția de așteptare, reactivate în parcursul lectorial al unui subiect, ne determină să afirmăm că tot ce urmează primei interpretări ale cărei condiții de validare au fost îndeplinite, este re-interpretare – și nu o nouă interpretare cum s-ar putea obiecta – respectându-se relația de identitate: același text același subiect cititor.

Cititorul care se confruntă cu un text opunându-i-se și nu supunându-i-se, acceptând din capul locului că și acesta opune rezistență și dispune de mare capacitate manipulatorie, va face recurs, în vederea inițierii interpretării, la rezerva sa strategică de cunoștințe lectoriale sau va trimite la altele noi. Se creează astfel, premisele unor confruntări textuale, unde textul-sursă creditează „relectura interpretare” (Paul Cornea, *op.cit.* p.77). Această sintagmă care la rândul ei creează generoase nuclee interpretative, atrage atenția asupra recitirii, aspect susceptibil de a produce „tensiuni în opoziție cu prima lectură fenomenologică (temporală, cronologică)” (Matei Călinescu, *A citi, a reciti: către o poetică a (re)lecturii*, Iași: Polirom, 2003, p.57). Și, dacă pentru marile texte literare, selecție pe care o aplică autorul mai sus citat, se impune „recitirea ca normă”, ea este cu atât mai evidentă și trebuie însușită cu necesitate de cei care abordează texte cu un grad mare de complexitate, care ies din zona relativului, a aproximării și a speculațiilor gratuite, intrând în zona unei cazuistici interpretative.

Așa se face că, la un moment dat, cititorul dispus să negocieze sensul unui text dat este de fapt în situația de

Les damnés

a-l renegocia, uzând, pe de o parte, de mecanisme intrinseci care reglează funcționarea interpretării propriuzise, bazate pe „condiții de posibilitate”, „fixarea și tematizarea scopului”, „problemele contextului”, „inferențe”, „arbitraj” și „conjecturi”, (Paul Cornea, *op.cit.* cap. *Funcționarea interpretării*), iar pe de alta, cititorul resuscitează memoria sa lectorială, convocând-o în acest nou demers interpretativ, creînd condițiile re-interpretării.

Astfel, față în față cu un text nou pe care îl citește, subiectul se poate afla în situația de a interpreta, pas cu pas, textul dat, dar și de a re-interpreta prin apelul la memoria lectorială sedimentată, care am văzut că este, la rândul ei, o sumă de interpretări. Dintre acestea, una sau mai multe pot fi convocate de subiect ca bază argumentativă sau comparativă pe traseul re-interpretării.

Confruntarea unei noi paradigme textuale cu memoria lectorială se poate dovedi însă mai dificilă atunci cînd apar diferențe, insuficiente, neconcordanțe, bruiaje, între arheologia bibliografică a subiectului, „ceea ce știam că știm” și ceea ce oferă aceasta în contextul re-interpretării. Aceste blocaje obligă subiectul la reconsiderări sau la reluări din alte unghiuri critice ale traseului interpretativ inițial, în vederea recuperării sensului sau augmentării acestuia, amplificându-i sfera semantică.

G. Gramigna afirmă în *Il testo del racconto* (apud Maria Corti, *Principiile comunicării literare*, București: Ed. Univers, 1981, p.64), cu trimitere la revenirea cititorului asupra unui text și la recitirea acestuia: „cititorul anterior și cel actual nu mai comunică, reapariția primului este puțin probabilă, sublinierile și notele lui apar ca indescifrabile, legate de un joc combinatoriu mental care s-a pierdut pentru totdeauna, de un mecanism care nu

se mai pune în mișcare. Acest lucru, pe care orice cititor l-a experimentat cu sine, dă profund de gândit asupra non-completei autonomii, asupra condiționării lecturilor noastre, oricât de critice și riguroase s-ar voi ele.”

Totuși, este greu de imaginat că memoria lectorială a „primului cititor” față de un text devine o *tabula rasa* și că toate textele care au făcut obiectul unei interpretări prealabile, prin sublinieri și note, sunt la fel de indescriabile la re-lectură, iar, dacă se întâmplă așa, acest lucru se datorează, cu siguranță, unei prime lecturi care nu a trecut testul unei problematizări reale, finalizate cu interpretarea textului. Aceasta dovedește că memoria lectorială nu este scutită de subiectivitate și că tocmai interpretarea veritabilă trebuie să fie aceea care să-i sancționeze caracterul arbitrar.

Fiecare dintre noi s-a aflat în situația de a revedea un tablou care aduce ceva în plus primei noastre receptări, dincolo de satisfacția estetică propriu-zisă.

Întotdeauna se mai adaugă ceva sau, dimpotrivă, ceva s-a estompat, dar niciodată nu se poate face abstracție de prima receptare în situația în care aceasta s-a concretizat cu o interpretare estetică incluzând, se înțelege, obiectivitatea și spiritul critic.

Desigur, re-interpretarea nu este obligatorie dar este potențială și imprevizibilă – sunt texte pe care le-am parcurs „cu creionul în mână” care nu au mai avut nici o ocurență de citare, ceea ce nu înseamnă că, odată așezate în depozitul nostru de lecturi nu ar putea fi reactivitate, după cum sunt texte asupra cărora revenim în mod repetat, îmbogățindu-le capacitatea de semnificare.

Re-interpretarea se aplică și în situația în care un subiect, re-citește doar un fragment care focalizează interesul acestuia la un moment dat, sau când se află în situația de a construi un text nou, de natură să îi provoace demersul bibliografic în memoria sa lectorială (Se înțelege că acest recurs la memorie nu este exclusiv un procedeu de reanimare cognitivă ci include enciclopedia bibliografică a subiectului care se presupune ca a fost reiterată și cu alte prilejuri personalizându-l, particularizându-l, conferindu-i o specializare).

Faptul că un subiect citește o dată sau recitește de mai multe ori o carte de natura celor de tip lectură-lineară, standard, nu este o dovadă că o și interpretează *stricto sensu* și, astfel, nu se creează nici fundamentele re-interpretării. În felul acesta se performează unul din tipurile-Barth de lectură, cu unică ocurență, care reflectă „obiceiurile comerciale și ideologice ale societății, care ar vrea să azvârlim povestea după ce a fost consumată”. (M.Călinescu, *op.cit.*, p.58)

De asemenea, dacă în cazul textelor de tip matematic-algoritmice, „descifrabile”, re-lectura are mai mult rolul de reactualizare, de reaşezare și restructurare a acumulărilor tematice de acest tip, re-interpretarea fiind în acest caz inoperantă, în textele temperat-ficționale, rezerva nebănuită de semnificație nu este una imanentă întrucât am văzut că intenția autorului, intenția operei și intenția cititorului sunt într-un raport instabil. Propria rezervă de semnificare a acestora este construită și prin lecturi suprapuse, intersectate, focalizate pe același text sau pe aceeași temă subsumată textului, diacronic sau

sincronic, ceea ce înseamnă potențialitate de re-interpretări. Astfel, un text, poate fi o sumă de interpretări alternative, dar și o potențialitate de re-interpretări care au fost inserate în memoria lectorială, de care nu putem face abstracție în momentul re-citirii și care cooperează la fundamentarea resemnificării.

Totuși, oricât de susceptibil la re-interpretări, în varianta dură a termenului, ar fi un text din geografia noastră lectorială, acesta nu este scutit de efectul de suprasaturare care riscă să-l opacizeze prin inflația de inserturi de semnificare.

Re-interpretarea, posibilă etapă în procesul înțelegerii, nu trebuie privită ca o subminare a interpretării inițiale, ci ca o formă complementară a acesteia, ca o reevaluare dintr-o altă perspectivă, negociabilă, a unui text, cu mențiunea că, reflexivitatea, care este „cu mult mai exigentă, mai responsabilă, mai articulată” (Paul Cornea, *op.cit.*, p. 405) în cazul interpretării complexe față de aceea spontană, se acutizează, în cazul re-interpretării, aceasta raportându-se și la concluziile interpretării inițiale (adnotate, prelucrate, problematizate, puse în ecuații contradictorii sau polemice) și la acelea ale unei re-lecturi a textului dat.

Această complicată hermeneutică pare a prelua câteva din etapele stabilite de G. Steiner (*Investirea inițială, incursiunea și capturarea, încorporarea și restituirea*, în: Paul Cornea, *op.cit.* p.217) pentru mecanismul transferului de semnificație operat în traduceri intralingvistice. Mutatis mutandis, aplicăm procesului de re-interpretare următoarele praguri: *investirea selectivă*, dar nu drept „încredere în „celălaltul” încă neverificat” (G. Steiner, *După Babel: Aspecte ale limbii și traducerii*, București: Ed. Univers, p.365) ci pe criteriul unei preeminențe acordată unor texte interpretate și nu altora, ca urmare a unei validități anterioare; *convocarea*, ca un fel de mergere în recunoaștere și captare a textului pe baza unor „urme” încorporate în memoria lectorială (conexiuni legate de cuprins, ordonare, stilul, argumentare ș.a.), *interogarea* – trimiterea la text și confruntarea acestuia cu amprentele interpretării inițiale, *deliberarea* - care constată identitate sau alunecare semantică față de prima interpretare și impune condițiile și strategiile propriu-zise ale re-interpretării, *încorporarea* în noua schemă de lucru pe criterii de compatibilitate și vecinătăți semantice.

Re-interpretarea își revendică mai multe condiții de posibilitate: o memorie lectorială riguroasă, specializată, fundată pe interpretări strategice valorizante, consolidată pe „principiul economiei”; disponibilitatea de creditare a subiectului de a-și investi propria memorie bibliografică într-un nou demers interpretativ; capacitatea de adecvare a acesteia, prin îmbogățire semantică, la conținutul noului construct intelectual; capacitatea de a fi negociabilă și de a coopera în condițiile determinării acestuia.

Astfel, re-interpretarea, apropiindu-și, în rang secund, cele cinci funcții conferite interpretării: *mediatoare, explicativă, exploratorie, corectivă, critică* (Paul Cornea, *op.cit.* p.561-565), cu accent mai ales pe funcția *corectivă* și *critică*, poate crea nu numai reevaluări, ci poate redeschide noi șantiere de identificare și umplere a „golurilor de semnificare”, constituindu-și statutul de plus valoare interpretativă.

Constantin Coroiu

EMIL CIORAN: „DOSTOIEVSKI, SINGURUL CARE A MERS PÂNĂ LA ORIGINEA ACTELOR NOASTRE”

Cu câteva luni înainte de moartea lui Emil Cioran, la mijlocul deceniului trecut, prestigioasa revistă „Magazine litteraire” îi consacra un „Dosar”, în fapt o micromonografie, de peste 50 de pagini, care cuprindea comentarii, eseuri, scrisori inedite adresate fratelui său Aurel, lui Arșavir Aterian, și una, reproducă în facsimil, către Constantin Noica, fotografii din diferite momente ale vieții – de la cea în care Cioran, pe când avea 20 de ani pozează călare pe un frumos cal în curtea casei părintești din Rășinari, până la cele din vremea senectuții – ori împreună cu tatăl său, la Paris, sau alături de Mircea Eliade și Eugen Ionescu, în fine date biobibliografice. Dosarul se deschide cu un amplu interviu intitulat *Lecții de înțelepciune*, semnat de Michael Jakob, reprodus dintr-un volum ce tocmai apăruse la Munchen și care reface traiectoria destinului lui Cioran „de la epoca binecuvântatei copilării românești la vârsta renunțării”.

Recitesc acum acel număr din „Magazine litteraire” pe care îl păstrez ca pe un document destinat bibliotecii, dintr-o vreme când încă Internetul globalizator nu ne cucerise, fiindcă este de referință privindu-l pe autorul *Exercițiilor de admirație*. Cioran mărturisește că în biografia sa a survenit un moment când „am văzut că filosofia nu mă poate ajuta, că filosofii nu au nimic să-mi spună. Oricum, prefer scriitorii. Pentru mine, Dostoievski este cel mai mare romancier, tot ce vrei, toate superlativale. I-am citit enorm pe ruși și, natural, pe Cehov.”

Nu puține mărturisiri ale „aristocratului îndoielii” – dosarul se intitulează: „Cioran, aristocrat al îndoielii” – sunt frapante. Venit în Franța și hotărât să rămână pentru totdeauna la Paris, Cioran pendulează între nevoia de a scrie și voluptatea de a fi anonim: „Nu poți trăi numai în paradis – vreau să spun ca un parazit. Am înțeles că trebuia să scriu și asta corespundea, desigur, unei necesități. Am publicat așadar prima mea carte în franceză – «Manual de descompunere» (Irina Mavrodin a tradus-o în românește sub titlul, convenit cu Cioran însuși, „Tratat de descompunere” – n.me) și pe urmă am avut intenții vagi; de pe atunci mă întrebam: de ce să multiplici cărțile? De ce? Pentru că, oricum, după cineva nu rămân decât câteva fraze, nu-i așa? Dar trebuie să spun că zilele sunt prea lungi și apoi că, desigur, e în joc o formă de vitalitate, o nevoie de a te manifesta. Eram cu totul necunoscut de vreo treizeci de ani, cărțile mele nu se vindeau deloc. (Din „Tratatul de descompunere” s-au vândut 20 de exemplare – n.me). Am acceptat această condiție și ea corespundea viziunii mele despre

lucruri, până când s-a ajuns la cărțile «de poche». Cred că acesta e singurul mod de a ajunge la cititorii sincer interesați de tine. Apoi urmează mecanismul oricărei cariere literare; dar singurii ani importanți sunt cei ai anonimatului. A fi necunoscut e o voluptate; are uneori și părți amare, dar e o stare extraordinară. Eu, ani la rând, eram prezentat prin saloane – căci a fost o vreme când îmi plăcea să beau whisky și, cum nu-mi permiteam să-mi cumpăr, mă duceam la recepții – ca prieten al lui Ionescu și al lui Beckett. Acceptam ușor această condiție. De ce nu? De ce să fiu cunoscut?”

Pentru cineva care ar mai putea fi surprins de faptul că Emil Cioran era „de vreo treizeci de ani” un necunoscut, iar cărțile sale nu se vindeau deloc, mi-aș permite să reamintesc câteva celebre exemple de „rating”, consemnate într-un volum publicat de doi profesori francezi. Din *În așteptarea lui Godot* (1952) a lui Beckett s-au vândut 125 de exemplare. *Cronica* lui Saint-John Perce nu i-a interesat pe mai mult de 90 de cititori. Și asta chiar în 1960, anul în care celebrul scriitor primea Premiul Nobel pentru Literatură. Din *Fire de iarbă* (1955), de Walt Whitman, s-a cumpărat un singur exemplar! Și lista ar putea continua pe multe pagini.

Revenind la interviul realizat de editorul său german, Michael Jakob, am reținut și câteva considerații ale lui Cioran privind literatura și muzica: „Există dedesubturi în toate actele noastre și ceea ce e mai interesant e că noi

La dispute du Saint-Sacrement

nu cunoaștem decât suprafața, aspectul superficial. Accedem la ceea ce este exprimat, dar important este ceea ce nu se enunță, ceea ce este implicit, secretul (taina, misterul) unei atitudini, al unui cuvânt. De aceea judecățile noastre despre ceilalți, dar și despre noi înșine sunt, parțial, false. Partea lor meschină este camuflată. Or, tocmai această parte este profundă, așa spune că este lucrul cel mai profund în ființe și, prin urmare, ceea ce ne este cel mai inaccesibil. Marii scriitori sunt aceia care au intuiția acestor «dedesubturi», mai ales Dostoievski. El dezvăluie tot ce e profund și aparent meschin: dar e mai mult decât meschin, este tragic. Aceștia sunt adevărații psihologi. Eu cunosc mulți care au scris romane și au eșuat – însuși Mircea Eliade a scris multe romane și a eșuat. De ce? Pentru că ei nu redau decât fenomenele de suprafață și nu originea sentimentelor. Originea unui sentiment e foarte greu de descoperit, dar numai asta e important și adevărat pentru orice fenomen... *Oricine poate scrie un roman, dar nu e vorba numai de scris.* Pentru mine Dostoievski este singurul care a mers până la originea actelor noastre; se vede foarte bine de ce personajele sale au făcut una sau alta, dar nu se vede imediat. Atitudinea mea nu are nimic comun cu psihanaliza, absolut nimic, căci aceasta are drept scop să vindece și nu asta este interesant. Important e demonul care sălășluiește în oameni – dar cum să-l descoperi? – se întreabă Cioran. Fiindcă – ne atrage tot el luarea aminte – întotdeauna spunem, exprimăm numai o parte din ceea ce *vrem* să spunem. Apoi, ceea ce este esențial e tonul: „Fiecare are un ton în tot ceea ce face. Foarte adesea tonul lipsește, pur și simplu nu există. Și aici e ceva foarte misterios, căci acest ceva nu se poate defini, se poate doar simți. De exemplu, deschizi o carte, citești o pagină remarcabilă și totuși nu-ți spune nimic. Nu e ceva nul, dar nu-i simți prelungirile. Nu se știe de unde emană acel ton atât de misterios; e un fel de irealitate în tot ce e literatură. Este tocmai ce numim noi lipsa de necesitate – dar de ce această lipsă de necesitate? În comerțul zilnic cu oamenii se întâmplă același lucru.

Întâlnești pe unul pe care nu l-ai mai văzut de multă vreme; vorbești cu el și te întorci acasă tulburat. Asta e originalitatea oamenilor – ceea ce ascund ei și care totuși răzbate în tot ce spun”.

Un admirabil text este cel al lui Louis Nucera. Punctul de vedere inedit prin care îl conține, e sugerat chiar din titlu – o inspirată parafrază: *Manual de recompunere*. Demonstrația se sprijină și pe unele dintre celebrele aforisme cioraniene precum: „Shakespeare: întâlnire între un trandafir și o secure”; „Istoria ideilor este istoria ranchiunii solitarilor” sau „Visez la o lume în care s-ar muri pentru o virgulă”. (Nici nu vreau să-mi imaginez ce s-ar întâmpla, într-o asemenea lume cu gazetarii, editorialiștii noștri zglobii de azi, mulți dintre ei punând virgula între subiect și predicat chiar și când se produc oral!).

Convorbirile lui Michael Jakob cu Emil Cioran sunt de o însemnătate deosebită pentru exegeții și biografii acestuia. Întrebat de neamț de ce în anii 30 a avut o atitudine „antidemocratică”, Cioran îi explică: „Știți, în România nu era o adevărată democrație. Eram antidemocrat pentru că democrația nu era capabilă să se apere. Am atacat democrația din cauza debilității ei. Era un regim fără instinct de conservare. Și am atacat pe cineva pe care-l stimam mult, Iuliu Maniu, liderul democraților români. Am scris un articol în care spuneam că Maniu, cel mai mare democrat, ar fi trebuit să fie șef de partid în Suedia, în țările nordice, nu într-o țară ca România. Democrația trebuie să se apere cu toate metodele și să dea dovadă de vitalitate. Dar Maniu nu lucra decât cu concepte pure, iar aceste concepte n-au nici o șansă în Balcani...Drama liberalismului și a democrației e că, în momentele grave, ele sunt inutile! Cartea pe care am scris-o despre istorie și utopie este o reflecție asupra deficiențelor democrației”.

„Lecțiile de înțelepciune” ale marilor spirite sunt de cele mai multe ori grave, dure, dar cât de tonifiante în cele din urmă. Te simți întărit de „turburarea ce ți-au vărsat-o în suflet”, cum, de pildă, spune Cioran însuși despre EMINESCU.

Lucia Dărămuș

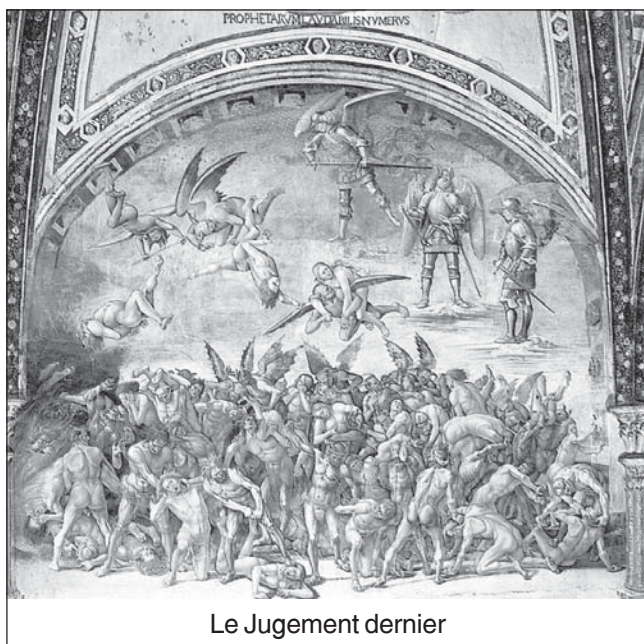
POEZIA – CULTURĂ / INSPIRAȚIE?!

Voi pleca de la premiza că *Poezia* înseamnă și *Cunoaștere* iar cunoașterea presupune un sens. Indiferent de care parte ne situăm – **cultură / inspirație**, nu putem vorbi de creație (sub orice formă s-ar manifesta: *creație poetică, muzicală, picturală etc.*) în lipsa unei semnificații. Chiar și astăzi, *conceptul* și *esteticul* dau valoarea unei opere. Arta nu poate fi doar inspirație atâta timp cât cea mai infimă parte din ea își găsește corespondentul într-o formă filosofică. Nimic nu poate crea creatorul să nu mai fi fost creat, atât ca formă exterioară, cât și ca fond in-

tern, chiar dacă unii au pretenția punerii limesurilor în privința formelor. Și tot astfel, oricât de pure, de abstracte ar fi proiecțiile minților unor creatori, ele trebuie să semnifice ceva, chiar dacă numai haosul și tot am putea vorbi de semnificația haosului, chiar dacă non-sensul și ar fi *non-sensul*.

De regulă, însă, o *filosofie* (a nu se înțelege un curent filosofic, ci un *modus vivendi* al gândirii) interferează cu planul creației, influențându-l. Din acest stadiu, jocul dintre creația poetică pură și o doctrină filosofică este previzibil,

Le Jugement dernier

implicând încrucișarea judecăților.

Filosofia existențialistă a secolului XX a pus cel mai mult amprenta pe toate formele de creație.

În *A Clean, Well – Lighted Place* Hemingway își plasează în spațiul povestirii teoria despre haosul existențial și ordinea care se poate impune acestuia, prin intermediul creației. Desigur, o face la nivelul simbolurilor, al povestirii, fără însă a minimaliza esteticul.

Să nu uităm că secolul XX începe cu celebrul dicton al sfârșitului de sec XIX – „*Dumnezeu a murit!*” Strigătul îl regăsim încă la Friedrich Nietzsche: „*Nu rătăcim oare printr-un neant nesfârșit ? Nu ne adie golul în față? Nu s-a făcut mai frig? Nu vine mereu noaptea și numai noaptea? Nu trebuie să aprindem felinare ziua în amiaza mare? Nu auzim încă nimic în gălăgia cioclilor care îl îngroapă pe Dumnezeu? Nu simțim încă din mirosul putrezirii divine? - și zeii putrezesc! Dumnezeu a murit! Dumnezeu rămâne mort! Și noi l-am ucis !*”

Același cod al existenței mesajului, al sensului, îl întâlnim la T.S. Eliot, care, în *Tărâm pustiu*, ridică întrebarea: „*aș putea oare să pun ordine cel puțin pe pământul meu?*”

Teoria haosului existențial și-a pus amprenta nu doar asupra fondului, ci și a formei, ritmurile și rimele clasice devenind anacronice. Chiar și așa, la acest nivel al formei, pentru a se fi ajuns la libertatea limbajului poetic, la eliberarea acestuia de orice constrângere canonică, trebuie mai întâi să se fi epuizat pașii canonici, clasici, ceea ce, în etapele creației poetice, și nu numai, s-a întâmplat.

Prin *Poet*, e drept, încă mai poate curge *gândul unui zeu*, însă la un prim – cel minimal – plan al creației.

Subtilitatea libertății versului, forța lui de transmitere se instituie prin puterea creatorului de a instrumenta imaginarul cu limbajul. Putem vorbi în acest pas de inspirație? Da, ca formă a inteligenței emoționale care înseamnă creativitate pură, însă minimal, căci treptele ulterioare de constituire poetică țin de capacitatea inteligenței de a făptui și depăși toate nivelurile de

proiecție a înțeleșurilor până la emergența sensului poetic ultim.

Indiferent de modalitatea de expresie, de forma operei, valoarea acesteia este dată tot de misterioasa orchestrare a conceptului cu esteticul sau antiesteticul, stilul intim al creatorului.

Evoluția literaturii ține de planul cultural, însă nu se cade a fi tributară doar acesteia, dacă ținem cont că literatura are în vedere și fața ei științifică, anume istoria literară – critica literară, pentru că s-ar putea ajunge la o judecată limitată, ca în cazul criticilor progresiști care judecă o creație literară în funcție doar de rasă sau de genul creatorului.

Din nou ne întrebăm, în ce măsură putem vorbi de un sens ultim al creației, sau în ce măsură putem aduce în discuție creatorul în calitatea lui culturală – *canal / receptacul* – prin care un zeu glăsuiește, fiind vorba de inspirație, de vreme ce Jacques Derrida vine cu teoria deconstrucției, în care centralul este arbitrarul limbajului, cunoscându-i-se predispoziția față de ludic, și, deși nu îmi propun o situație a acestuia într-un fel sau altul, totuși: „Derrida încearcă mai degrabă să descrie un proces general prin care textele desfac/subminează (*undo*) sistemul filosofic la care aderă, revelând natura lui retorică.” (Culler, J., 1981, p. 15, *The Pursuit of Signs*, Routledge & Kegan Paul, London and Hanlez, 1981).

Paradigma postmodernă vine să submineze *transcendentalul*, să îndepărteze orice tip de religiozitate (în sensul în care crezi în ceva), inclusiv religiozitatea științifică, adevărul acesteia, limitele unui fals ludic, în cele din urmă, fiind depășite, după cum afirmă Mark Edmundson, prin regăsirea pozitivismului situat la granița dintre culturi. În sprijinul teoriei lui, îl citează pe Milan Kundera cu *Dialogue on the Art of the Novel*, în care prozatorul spune: „*dacă Dumnezeu nu mai există și omul nu mai e stăpân, atunci cine stăpânește totuși? Planeta se mișcă în gol, fără nici un stăpân. Aceasta este ușurința insuportabilă a existenței.*”

Fără a avea pretenția epuizării subiectului, aduc în discuție ultima situație culturală – *transdisciplinaritatea* – „*o nouă viziune asupra lumii; este dialogul între culturi, dialogul între religii. Transdisciplinaritatea oferă ceea ce este nou, nu o ideologie, nu o filosofie, ci o metodologie a dialogului. Cu alte cuvinte, ea structurează plecând de la sistemele naturale, plecând de la ceea ce ne-a învățat revoluția cuantică, extrage idei pentru stabilirea dialogului și, ceea ce numim noi în limbajul terminologic al transdisciplinarității, un dialog este întotdeauna imposibil fără existența unui terț. Dacă este să vorbim despre diferențe și nuanțe, să luăm termenul transdisciplinaritate și să privim prefixul trans. Acesta se referă atât la ceea ce se află între discipline, cât și înăuntrul disciplinelor.*” (Basarab Nicolescu, *Transdisciplinaritatea, o nouă viziune asupra lumii*, publicat în revista *Asymetria*, 2006) - reflectându-se nu doar în știință, ci și în artă, în poezie ca oglindire a științei și reciproc, în măsura în care știința își recunoaște limitele, apelând la vizionarismul științific, ceea ce reduce la absurd.

Poezia - Cultură / Inspirație?! Poate și una și alta și în același timp nu doar una sau numai alta.

Ioan Dumitru Denciu

TRAGISM ȘI MAGIE ÎN SPAȚIU-TIMP PĂMÂNTESC

(Însemnări despre Dino Buzzati)

A citi Dino Buzzati poate fi o întâmplare fericită, în stare să te marcheze sau nu. Însă a-l reciti se dovedește un privilegiu pe care trebuie să-l meriți, printr-o vârstă mai potrivită (maturitatea), o cultură mai nuanțată, interiorizată (simțită) și deschisă spre semnele de convergență a artelor. Restul vine apoi aproape de la sine: spiritul autorului începe să-ți vorbească uluitor de simplu, pe limbajul tău. Atunci, nu te mai mulțumești să vehiculezi despre opera sa niște interpretări consacrate, ci cauți să-ți exprimi propria înțelegere, care nu le contrazice neapărat pe ale celorlalți, totuși...

Personal, trebuie să remarc mai întâi polivalența scrisului lui Buzzati. El traduce nu numai marea vocație de prozator, dar și talente de dramaturg, poet, eseist-jurnalist, profesionalizate. Mai mult, toate acestea se cuplează la întreg domeniul artei, ca și cum ar tinde să recreeze un nucleu caracterial de artist în general. Prodigioasa activitate de libretist pare secundară în raport cu literatura, însă denotă un accentuat gust / simț muzical. Iar când aflăm că a practicat pictura până la un nivel demn de a i se dedica o monografie specializată (Enzo Carli – *Dino Buzzati, pittore*, ed. Martello, Milano, 1961), unde se subliniază și „deplina legitimitate artistică” și „absoluta coerență a acelor singulare creații pictural-literare”(apud Anca Giurescu – Prefață la *Deșertul tătarilor*, ed. Univers, 1996), ce să mai spunem?!

[Dându-mi seama că am intrat prea abrupt în „secretele” buzzatiene, fac loc unor date bio-bibliografice: S-a născut în 1906, în nord-estul Italiei, lângă Belluno, la poalele Alpilor Dolomiți, dintr-un tată intelectual strălucit (profesor de drept internațional) și o mamă descendentă din nobilimea venețiană. A studiat și trăit mai toată viața la Milano, unde a lucrat consecvent în redacția ziarului *Corriere della Sera*. A fost trimis special, coresondent de război, în 1939 în Etiopia, între 1940-1942 în marina militară. A publicat romanele: *Barnabo delle montagne* (1933), *Il segreto del Bosco Vecchio* (1935), *Il deserto dei Tartari* (1940), *Il grande ritratto* (1960), *Un amore* (1963). Dintre volumele de povestiri-nuvele amintesc: *I sette messaggeri* (1942), *Paura alla Scala* (1949), *Il crollo della Baliverna* (1954), *Sessanta racconti* (1958), *Esperimento di magia* (1958), *Il Colombré e altri cinquanta racconti* (1966). Volume de versuri: *Il capitano Pic e altre poesie* (1965), *Due Poemetti* (1967), *Poema a fumetti* (1968). Piese de teatru, care i s-au jucat: *La rivolta contro i poveri* (1946), *Un caso clinico* (dramatizată de autor după nuvela sa *Sette piani*) (1953 la Milano, 1955 la Paris în adaptarea lui A. Camus), *Drammatica fine di un noto musicista* (1955), *Solo in casa* (1958), *Un verme al ministero* și *Il*

mantello (1960), *La colonna infame* și *L'uomo che andrà in America* (1962), *La fine del borghese* (1966). Note, însemnări, schițe, eseuri: *In quel preciso momento* (1950), *L'opera completa di Bosch* (1966), *Cronache terrestri* (1972, postum). Las deoparte libretetele. S-au turnat filme după creații ale sale (traduc titlurile): *O dragoste* (1965), *Un caz clinic* (1967), *Deșertul tătarilor* (?). Mai notez că în 1966, la 60 de ani, s-a căsătorit – cu Almerina, despre care nu știu nimic – și în 1972 a murit în spitalul „La Madonnina” din Milano, în condiții tragice, straniu de asemănătoare – scriu adnotatorii – cu ale eroului său din nuvela *Șapte etaje*, devenită piesa și filmul *Un caz clinic*. În fine, îmi fac datoria de a preciza că am preluat aceste date în special din tabelul cronologic semnat de Niculina Benguș-Tudoriu în preambul la *Deșertul tătarilor* (ediția citată), al cărei traducătoare este.]

Pe cât de largă era anvergura potențelor sale artistice, pe atât de centrată, economică, precisă, acurată este realizarea unei opere sau alteia. Principala imagine pe care mi-o trezește e aceea a unui vultur uriaș și solitar, odihnindu-se pe un pisc, plutind deasupra înălțimilor și abisurilor, orientându-și radarul și strângându-și aripile spre a ținti prada. Aceasta, reală, concretă, se confundă cu lumea și existența. Recitiți *Barnabo, omul munților* (cca 100 de pagini) și *Deșertul tătarilor* (circa 200 pp.) și veți constata că aveți aceeași impresie ca mine. Or, unde se poate desfășura o asemenea aventură, dacă nu în pânzele spațiu-timpului, cu pliurile și porii lor? Ea, acțiunea și reacția în acest indefinit conținător, generează spații închise, concentrate și chiar concentraționare, ori – dimpotrivă – deschise până la absurd, în surrogatul infinitului; spații încremenite (aparent lipsite de dimensiune temporală) sau străbătute de o pulsație, o unduire, o vânzoleală luxuriantă; spații prăbușindu-se în cascadă, în trepte sau rotindu-se caleidoscopic etc. etc. Timpul, la rândul său, se suspendă și se accelerează, se comprimă și se dilată, se descătușează brusc, ca o detunătură de armă infernală, care poate provoca avalanșe, irupe vulcanic, în spasme... seismice. Percepția subiectivă a individului pare să coincidă cu adevărul infrarealității.

Buzzati a fost apropiat deseori de Kafka. Dar sare în ochi deosebirea! Marelui praghez, care era poate mai profund psihic și sigur mai complicat decât Buzzati, îi lipsea forța de autopropulsie spre / la altitudini ce l-ar fi scos din capcana unui spațiu aplatizat și a unui timp omogen, istoric. După părerea mea, asta explică și diferența de vârstă biologică la care s-au stins cei doi – Kafka la 41 de ani, Buzzati la 66 – și s-ar putea să

influențează durata receptării operei lor în postumitate. De altfel, și tragismul din creația lor este de natură diferită. Al lui Kafka se ridică din determinările sale individuale și conjunctura istorică și atinge un plafon existențial general-uman, pe când al lui Buzzati vine de la o privire de sus, extrem de ageră, și din intuiția unei dureri cosmogonice. Ceea ce pe Pământ rezultă ca dramatic până la tragedie este imposibilitatea eroismului și a perfecțiunii morale.

O a doua efigie pe care autorul italian mi-o sugerează despre sine, prin opera sa literară – cea plastic-figurativă îmi rămâne deocamdată necunoscută – este aceea a unui magician. Unul care ține pe umeri o pasăre înțeleaptă (bufnița sau, de exemplu, coțofana-paznic din *Secretul Pădurii Bătrâne*), a învins timpul (precum mortul-viu Bernardi din aceeași scriere), știe tainele, limba, „intereșele” plantelor, animalelor, elementelor, duhurilor, oamenilor și le regizează discret din mijlocul lor. Numai atunci când, erijându-se în demiurg, încearcă să reproducă însuși sufletul, modulul autonom al Vietii, eșuează (savantul Endriade din *Marele portret*).

Nu cred că arta lui Buzzati se trage din miturile „ce au hrănit dintotdeauna imaginația oamenilor, mai cu seamă în Italia, țara tradițională a antichității, în care își afundă propriile rădăcini”, cum pretindea un comentator (Robert Baudry *apud* A. Giurescu) la colocviul internațional organizat (Milano, 1982) la 10 ani de la moartea scriitorului. Realismul magic al autorului o fi având o contingentă cu fenomenul italic declanșat de Massimo Bontempelli, dar magia nu e mitologie (ci ritualistică, dacă mi se permite), supraviețuită sau subzistă, desacralizată, în straturi populare din cele mai diverse colțuri ale lumii, poate să inspire mișcări literare (America Latină) sau creatori diseminați ici-colo (îmi cade bine să numesc acum doar pe Mircea Eliade și Cinghiz Aitmatov). Iar fantasticul său are un aspect postmitologic, pe de o parte cărturăresc, de sorginte gnostic-hermetică, pe de alta folcloric, de basm popular din sud-estul, estul și nordul Europei.

Și, iată, ating cel mai sensibil punct al interpretărilor literaturii și biografiei buzzatiene. Afirmția supra-citată, cum că rădăcinile lui Buzzati și-ar datora seva solului italic, e amendată de informații potrivit cărora strămoșii tatălui au venit din Ungaria în sec. al XV-lea! Or, prin „Ungaria” trebuie să înțelegem regatul maghiar de atunci, ce cuprindea și vaste teritorii vest-balcanice (vechea Ilirie), cu care patria venețiană (anterior venetă) a înaintașilor mamei, italică doar prin adopțiune, se învecina nemijlocit și conflictual în Dalmația (probabil deja posesiune a Veneției). De aceea, risc o ipoteză etimologică asupra numelui (patern) al acestui atipic italian, punându-l în legătură cu cuvântul românesc, din fondul autohton neromanic, *buză*. Acesta se găsește și în albaneză, moștenit independent, forma sa arhaică era cu *-dz-* în aromână și *-dh-* în v. alb., și a fost împrumutat – cu sensuri secundare și / sau dialectal – în bulgară, ucraineană, poloneză, sârbo-croată, neogreacă, *maghiară*, *săsească*. Capacitatea lui derivativă și folosirea în toponimie și onomastică sunt de departe cele mai dezvoltate în limba română, de unde unele variante au pătruns și în idiomurile amintite. O mențiune aparte merită

săș. *buzatic* „cu buze mari, buzat”. (Pentru toate acestea și altele, vezi I. I. Russu – *Etnogeneza Românilor*, ed. Științifică și Enciclopedică, 1981, pp. 282-283.)

Mitizarea atât de ciudată a Tătarilor, care, zice-se, s-ar fi declanșat undeva prin Etiopia, pe când Buzzati era trimis special acolo, pe urmele armatelor „imperiale” italiene, nu putea s-o „coacă” decât subconștientul unui ins extras dintr-o sușă sudică în raport cu marele arc al bântuirii turco-mongolilor în Europa, după 1241. (Se spune că cete răzlețe ale acestora ar fi atins coastele Atlanticului!) Viziunea unui spațiu nelimitat, desertic și – paradoxal – civilizat, nu s-ar fi născut fără o asemenea pecete genetică și fără o poziționare vulturească, la înălțimi alpino(-carpato)-caucaziene. Ea are chiar o dimensiune „profetică”: încălzirea globală ar fi în stare să ne procure un imens deșert hiperborean!

Mă opresc aici, propunând în continuare traducerea povestirii care, la 2 ani (1942) de la dezvăluirea experienței tragice a locotenentului (maiorului) Giovanni Drogo, pune pe seama altui personaj – un fiu (anonim) de rege / împărat – explorarea misteriosului tărâm scrutat de acela de pe țăncuri și creneluri. Sensul acțiunii este invers: protagonistul se îndreaptă spre miazăzi!

Baptême du Christ

CEI ȘAPTE MESAGERI

Pornit să explorez regatul tatălui meu, zi de zi mă îndepărtez de cetate și veștile care mă ajung din urmă sunt tot mai rare.

Am început călătoria când aveam puțin peste treizeci de ani și mai mult de opt au trecut de atunci, mai exact opt ani, șase luni și cinsprezece zile de drum neîntrerupt. Credeam, la plecare, că în câteva săptămâni voi atinge fruntariile, însă n-a fost așa: am continuat să întâlnesc oameni și ținuturi noi; și pretutindeni oamenii vorbeau limba mea și ziceau că sunt supușii mei.

Mă gândesc câteodată că busola geografului meu a înnebunit și de fapt, crezând că mergem mereu spre miazăzi, doar ne-am învățit în jurul nostru, fără a mări distanța ce ne separă de capitală; astfel s-ar putea explica de ce nu am ajuns la ultimul hotar.

Dar mai des mă chinuie gândul că acest hotar nici nu există, și regatul nu are margini, încât nu voi sosi la capăt oricât aș înainta.

Plecasem la drum la vârsta de treizeci și ceva de ani, poate prea târziu. Prietenii și chiar rudele apropiate, luau în râs planul meu, ca o inutilă risipă a celor mai buni ani ai vieții. Drept care, puțini dintre fideli mei se învoiră să mă însoțească.

Deși necugetat – mai mult decât sunt acum! – m-am îngrijit să pot comunica, în timpul călătoriei, cu cei dragi de acasă, și dintre cavalerii escortei am ales șapte, pe cei mai vajnici, spre a-mi servi de mesageri.

Credeam, în neștiința mea, că desemnând șapte exageram pur și simplu. Însă cu trecerea timpului îmi dădusem seama că, dimpotrivă, erau ridicol de puțini; în ciuda faptului că niciunul n-a căzut bolnav ori în mâna tâlharilor și niciunul n-a rupt șalele calului. Toți șapte m-au slujit cu o tenacitate și un devotament pe care cu greu voi reuși vreodată să le răsplătesc.

Pentru a-i distinge cu ușurință le-am impus nume cu început în ordine alfabetică progresivă: Alexandru, Bartolomeu, Caius, Dominic, Emil*, Frederic, Grigore.

Cum nu eram obișnuit să mă îndepărtez prea mult de casă, l-am trimis pe primul, Alexandru, încă din seara celei de-a doua zi, după ce parcursesem vreo optzeci de leghe. În următoarea, spre a-mi asigura continuitatea comunicării, trimisei pe al doilea, și apoi rând pe rând pe al treilea, al patrulea... până în a opta seară a călătoriei, când plecă Grigore. Întâiul nu se întorsese încă.

Ne ajunse într-a zecea seară, în vreme ce așezam tabăra pentru noapte, într-o vale nelocuită. Și am aflat de

la Alexandru că rezeziunea lui fusese mai mică decât ne așteptasem; chibzuisem că, fiind singur și în șaua unui bidiviu grozav, ar fi putut parcurge, în același timp, o distanță dublă față de a noastră; în schimb putuse face numai una și jumătate; într-o zi, pe când noi mergeam patruzeci de leghe, el înghitea șazeci, mai mult nu.

Așa se întâmplă și cu ceilalți. Bartolomeu, pornit spre cetate în seara a treia, ne prinse din urmă într-a cinsprezecea; Caius, plecat într-a patra, se întoarse abia în a douăzecea. Curând am constatat că era destul să înmulțim cu cinci zilele folosite până acolo ca să știm când mesagerul urma să revină.

Îndepărtându-ne întruna de capitală, traseul trimișilor se făcea din ce în ce mai lung. După cizeci de zile de drum, răstimpul dintre o sosire și alta începu să se mărească zdravăn; în timp ce mai înainte vedeam intrând în tabără un mesager la cinci zile, acest interval deveni de douăzeci și cinci; vocea orașului meu răzbătea tot mai slabă; săptămâni întregi treceau fără să primesc vreo veste.

Când se scurseseră șase luni – trecusem peste munții Fasani – distanța dintre o revenire și alta a mesagerilor crescuse la patru luni bune. Ei îmi aduceau acum știri vechi; îmi înmănuau scrisori boțite și uneori cu pete de umezeală

La sibylle de Cumes

* În originalul italian, Ettore (=Hector). L-am înlocuit, urmând modelul dintr-o traducere franceză, cu Emil, spre a păstra ordinea alfabetică.

din nopțile petrecute sub cerul liber de către cel ce mi le aducea.

Mergeam și mergeam. În zadar încercam să mă conving că norii care alunecau pe deasupra mea erau încă aceia din copilăria-mi, că cerul îndepărtatului oraș nu era deosebit de bolta albastră ce mă acoperea în clipele astea, că aerul ar fi același, și suflul vântului, și cântecul păsărilor. Norii, cerul, aerul, vânturile, păsările îmi apăreau în realitate ca niște lucruri noi și deferite; și mă simțeam străin.

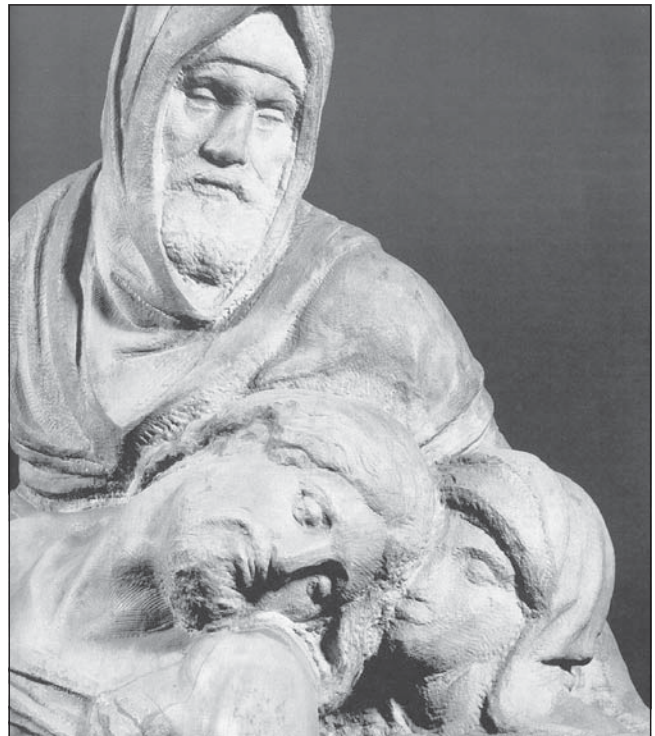
Înainte, înainte! Vagabonzi întâlneți prin câmpiile acelea îmi spuneau că hotarele nu erau departe. Eu îmi îndemnam oamenii să nu lenevească și le amuțeam cuvintele de descurajare ce li se nășteau pe buze. Trecuseră deja patru ani de la plecare; ce lungă osteneală! Capitala, casa mea, tatăl meu, deveniseră straniu de îndepărtați; aproape că nu mai credeam în existența lor. Douăzeci de luni de tăcere și singurătate despărteau acum respectivele apariții ale mesagerilor. Îmi aduceau ciudate scrisori îngălbenite de timp, și în ele găseam nume uitate, feluri de exprimare neobișnuite pentru mine, simțăminte pe care nu reușeam să le înțeleg. În dimineața următoare, după numai o noapte de odihnă, pe când noi ceilalți ne așterneam la drum, trimisul pleca în direcția opusă, ducând cetății epistole pe care eu le pregătisem de multă vreme.

Opt ani și jumătate s-au scurs. În seara aceasta cinam singur în cortul meu când a intrat Dominic, care mai avea puterea să zâmbească, deși frânt de oboseală. De aproape șapte ani nu-l mai văzusem. În toată această lungă perioadă nu făcuse decât să alerge prin câmpii, păduri și pustii, schimbând cine știe de câte ori animalul de călărie, pentru a-mi aduce acel pachet de scrisori pe care până acum n-am avut chef să-l deschid. Omul s-a dus deja la culcare și va porni înapoi chiar mâine în zori.

Va pleca ultima dată. În carnetul meu am calculat că, dacă totul va merge bine, eu continuând drumul cum am făcut până azi și el făcându-l pe al său, nu voi putea să-l revăd pe Dominic decât peste treizeci și patru de ani. Eu voi avea atunci șaptezeci și doi. Dar am început să mă simt obosit și este probabil că moartea mă va culege mai înainte. Astfel că nu-l voi mai putea revedea niciodată.

Peste treizeci și patru de ani (chiar mai repede, mult mai devreme) Dominic va zări pe neașteptate focurile taberei mele și se va întreba de ce oare între timp am străbătut așa de puțină cale. Ca în seara asta, bunul mesager va intra în cortul meu cu scrisorile îngălbenite de ani, încărcate de vești absurde dintr-o vreme deja îngropată; se va opri însă în prag, văzându-mă nemișcat, întins pe lînțoliu, străjuit de doi soldați cu torțe, mort.

Și totuși, du-te, Dominic, și nu-mi spune că sunt crud! Du ultimul meu salut orașului în care m-am născut. Tu ești legătura supraviețuitoare cu o lume care odinioară a fost și a mea. Cele mai recente mesaje mi-au adus la cunoștință că multe lucruri s-au schimbat, că tatăl meu a murit, Coroana revenind fratelui meu mai mare, că ai mei mă consideră pierdut, c-au construit palate înalte de piatră acolo unde înainte erau stejarii sub care îmi plăcea să mă joc. Dar e încă bătrâna mea patrie!

Pietà de Florence

Tu ești ultima legătură cu ei, Dominic. Al cincilea mesager, Emil, ce mă va prinde din urmă, cu voia lui Dumnezeu, peste un an și opt luni, nu va mai pleca înapoi deoarece n-ar avea timp să se întoarcă. După tine tăcerea, Dominic; dacă nu voi găsi cumva în sfârșit mult-doritele hotare. Din păcate, cu cât purced înainte, cu atât îmi sporește convingerea că nu există nici o frontieră.

Nu există, bănuiesc, frontieră, cel puțin în sensul în care suntem obișnuiți să gândim. Nu sunt ziduri de separare, nici văi despărțitoare, nici munți care să închidă trecerea. Probabil voi depăși limita fără să-mi dau seama și voi continua să merg înainte, neștiutor.

De aceea îmi propun ca Emil și ceilalți trimiși după el, când mă vor fi ajuns din nou, să nu mai ia drumul capitalei, ci să plece în partea astălaltă, să-mi premeargă, ca eu să pot afla dinainte ce mă așteaptă.

O îngrijorare neobișnuită se aprinde de câtva timp în mine seara, și nu mai e regretul după bucuriile părăsite, cum se întâmpla la începuturile călătoriei; mai curând e nerăbdarea de a cunoaște tărâmurile neștiute spre care mă îndrept.

Observ tot mai mult – și faptul acesta nu l-am împărtășit până acum nimănui – cum din zi în zi, pe măsură ce înaptez către improbabilă țintă, pe cer radiază o lumină aparte care nu mi-a mai apărut, nici măcar în vis; și cum plantele, munții, apele pe care le trecem, par făcute dintr-o esență deosebită de cea de la noi și aerul poartă parcă prevestiri pe care nu știu să le spun.

O speranță nouă mă va trage mâine dimineață și mai departe, spre acei munți neexplorați pe care umbrele nopții tocmai îi ascunde. Încă o dată voi ridica tabăra, în timp ce Dominic va dispărea în zarea opusă, pentru a duce foarte îndepărtatei cetăți inutilul meu mesaj.

Ion Panait***ÎNGER ÎN SOMN**

Prea tânăr, un crin lăcrimând
Mareea ființei lunară
Și dragostea vie a sângeului, gând,
Minune de îngeri, barbară,

El încă spre sine migrând
Timp de secretă volută
O pană de prinț luminând
Minune de îngeri, pierdută.

Calvarul ideii lucrând
Gestul credinței, destinul
Eretic luceafăr și sfânt,
Minune de îngeri, preaplinul...

PLAJĂ TÂRZIE

Dansez în oglindă, pe degetele tale
polenul stins al pianului și reveria
torturii –

în noapte, glasul sfâșietor al
condorului
își caută umbra –

cum de te-ai rătăcit lângă
aceste case de jad pe unde
alunecă vântul și furia mării,

în universul proaspăt al întunericului
te chem în patul fragil al clipei
mușcat de meduze...

* A debutat în anul 1970 cu volumul *Noaptea unde mă închin*. Au urmat: *Deosebirea de pământ* (1983), *Memoria clepsidrei* (1987), *Vina pentru Roberto* (1990), *Plânsul* (1998), *La marginea curcubeului* (2001), *Timpul în rochie albă de noapte* (2005) și altele! Ultima apariție editorială – *Contemplația umilinței* (2007). În peste patru decenii de activitate literară, acesta ne-a dăruit cincisprezece volume de poezii și sunt semne că poetul nu se va opri aici. De peste patru decenii, Ion Panait dansează frenetic în apele oglinzii, crezând cu toată ardoarea în puterea întemeitoare a metaforei, de care se îmbată de fiecare dată în drumul niciodată istovit către Ithaca! (*Mircea Dinutz*)

MENUET

Încet, mă viscoleam de fluturi,
trufie pururea a mea,
secunde moarte ce le scuturi
dintr-un palton, într-o livrea
sperând să te gădesc în ochii
destinului ce te-o pierdea.

Dar cărțile erau făcute,
zăceau pe jos, pe dușumea,
venea un orb să te sărute
pe răcoroasă umbra ta,
iubita mea, neprefăcute
sunt rănilor de mahala.

CÂND TE ÎNFĂȘORI ÎN NOAPTE

Pentru Dumitru Pricop

Vine timpul. Pe curând poate, n-am știut
cât rămâi, o veșnicie sălbatică-a clipei,
în desperarea de cauză am fost de două ori
la cimitir căutând adresa difuză a ceremoniei.

Bate tristețea acolo unde locuiești, deasupra
Gării de est, în magazia evlaviei și a săracilor,
ce veche iluzie-i revoluția în ochii tăi, o
peruzea de obsesii pictată cu umbrele noastre.

Cu un glonț de fum în gură treci prin Nirvana,
soră cu liturghia e aripa muzicii ce te înfășoară
și nu mai e timp să mă schimb de durerea cu care
îți port inelul vânat de frig, auzul ce nu ne mai vede...

Judith et Holoferne

TIMPUL ÎN ROUĂ

În lanul de rapiță foșnește vântul,
imperială lacrima lui – îngenunchez
la ușa albă a clipei.

În depărtare, gâtul de pelican al deltei,
un umăr gol de liniște și trufie
pe verigheta lunii, polenul răsfățului
ademenind umbrele.

În urma ploii, greierii stinși în roua
de candelă a crizantemei visează
în psalmi. La vedere – vitralii de îngeri,
curtea pustie a privighetorii – sub rana
ascunsă a rândunelelor
curge nisipul clepsidrei.

ÎN SUSUL DUNĂRII

A-nflorit nalba, e bine să nu mori nicăieri
în seara când plâng îngerii, un stol de sturzi
se năpustește-n fereastra săracului ca o poruncă
a întristării. Vapoare lopătând pe Dunăre
ne umplu amintirea de dropii, o nălucă a
balerinei dintr-un batalion unde sălășluiește
amiaza singurătății – gemând, inima mea
pleacă genunchiul la împărțășanie.

Luna aprilie, de florărese ce trebuiau definitiv
uitate când am căzut în genunchi;grădina
se umpluse de corbi care-așteptau iasomia,
ziua de mâine-a inimii – miroase-a vânt, gândeam
și-n catedralele văzduhului bântuie lupii flămânzi.

În susul Dunării fierbe magia macilor, acolo
încremenește timpul, în ploaia de egrete amare
la rugăciunea de utrenie a sfinților apostoli.

CÂND ÎNFLOREȘTE VIA

Cu o zi în urmă, adică la jumătatea
lunii mai, a plâns mierla-n podgorie,

toată lumea dormea pe prispă,
era ceasul unei amiezi turmentate
când soarele avea în barbă lacrimi și licurici,

nici o mireasă nu se coboară mai
dulce în săptămâna înflorii când

Dumnezeu își stinge în părul tău
chihlimbarul tristeții -

Un vânt cu amnezii de pelin scapără –n
pieptul bujorilor – vraja subțire
a gândului tău are buzele
de stea umede.

BALADĂ

Insule mari de șerpi și vin,
alcoolul vremii se petrece
imund, pecetea sa cea rece
s-a răsucit și-n noi puțin –

Veninul ei, măiestru veac
și-anatomie la vedere,
răni pururea ce nu mai tac,
ofensa vinei în durere...

MADRIGAL

Ce frig e-n casă,
ce frig pe masă,
în ploaie lupii
dezgroată morții
până în cripta
lui Dumnezeu,
deasupra noastră
lumini de oase,
bucăți de suflet
și curcubeu.

Mânie-mi calul,
mângâie-i crupa,
ca o vâltoare-i
spuma pe stânci,
dărâma zidul,
în urma noastră
e clar pământul
ce lună-i, Doamne,
ca și atunci...

Lucia Dărămuș**...spectacolul lumii**

cerul tremură sub greutatea pamântului
 spicele-s nefirsc de triste
 macii ca focul dansează
 sub sângele omului.
 de două mii de ani cocoșul cântă
 prin case, pe ulițe și suflele
 vestește dezrădăcinarea înaltului
 dar omul nu vede, nu aude, nu simte
 ronțăie cuvinte mătrăgună
 din el sufletu-i tună.
 contemplan cu detașarea Matrioșei
 înlănțuirea neîngăduit de valpurgică
 a milioane de ciori
 spre apus o vrăjitoare
 pe o coadă de mătură
 spintecă luna cu vătraiul de păcură
 o prind cu ochiul
 și râd și plâng și plâng și râd
 până în cristalin mi se zbate
 chipul unui moșneag fugar
 dintr-un lupanar antic
 mă inspăimântă și zbor
 printre miile de astre
 spectacolul lumii fiind privit
 printr-un geam de spital.

Ga-s-Pe

Moi j'ai encore peur des gens
 l'absence abandonne ma plume en chemin
 les feuilles bouleversées, les feuilles blanches
 pourissent dans la pomme intacte
 la pomme crue.
 Terrible frayeur, peur des gens
 je retourne sur mes pas heureuse dans le vocable
 je son de la peur devient logos
 le silence, l'amertume de l'hiver
 cendre reversée sur ma langue
 la peur des gens m'a attaché des ailes
 ga-s-pe ...deux par deux
 un. Seul dans le jeu!
 De sorte que l'envie de vol-vol m'a saisie!
 de sorte que l'envie d'oiseau m'a saisie
 lettre de la lettre d'envie...
 depuis hier encore, a trois heures.
 De sorte que...
 de sorte que la gueule du gouffre!
 je n'ai plus peur de la peur
 de peur -
 je la bois sous le silence de la parole
 midi en flammes
 délivrée en chemin.
 Je la bois sous...Dieu.

...incarne la lumière

sans chanson les monts s'en vont glisser dans la mort
 sans silence mémoire de la mort donne la lumière
 sans douleur, pour un signe de race.

sans aucune raison le disque de verre de la mort
 perd la vie. Jamais de la vie! Jamais de la vie! Jamais...
 la lumière crie au pied de la mort

jamais de la vie! comme un éclat d'obus.

il y a des éternités qu'on ne vous a vu, Mort !
 plant de la vie. Mort! une vierge torsade de serpents
 je veux bien, j'aime la mort sans relâche
 ton âme, Mort!, incarne la lumière
 Pourquoi cherches la tempête des aveugles!?

I Elegy

non-Being

....huge snake shakes his fires
in the shut mantle of death
the adaphagia aborts the light of life
the boil body vomits of blood

the voice of the Devil rages
in the wilds of the blood poppys
the secret third party revives
Energy of reason and sensibility

Good sleeps in the depth of Evil
on — — *Take eat, this is my body*
the Death-Life, Life-Death bit weaves
suffering in the Israel's staircaise from light

Oh, God, are you measure of non-Being?!

...pielite interne

cântă-mi, Orfeu al zilelor noastre
cântă-mi cum numai tu știi s-o faci
prin e-mail desigur
cântă-mi despre devenire
să pot să spun mai apoi
ce filosof e omul (!)
fraza ta continuă să curgă nestingherită
ca virgulele agățate de imaginile din
povestea fără sfârșit printre care
virgulele tale gastroenterologice-mi șoptesc
devii nebună devii nebună
eu surâd te citesc din priviri
sunt 4 tipuri de nebunie la greci
cu mine cincii
pe care-o alegi, te întreb în tăcere
minte mea se lăbărtează în dialogul mental
îți răspund la tăcerea ta
pe cea din iubire
tu molfăi cuvinte cu gura închisă
doar halatul tău alb mă face
s-o joc pe Eurydice
mâinile tale de medic pipăie cu înțeleș
boala prin mijlocul adânc al Infernului
îndrăgostite fără tine mă trag la lumină
eu dornică —————
îți cer să cânti chiar te ajut
amintește-ti, Orfeu, cum îi înduplecai pe zei!
tu îmi pipăi stomacul
nici o grijă e la locul lui

Ana Blandiana și Lucia Dărămuș

locul...locuirea...ce filosof(!), îmi spun
îți aud vocea la mine în cap
...sed vos, per ego haec loca plena timoris
per Chaos hoc ingens, vastique silentia regni,
Eurydices oro, properata retexite fata.
omnia debemus vobis paulumque morati
serius aut citius aedem properamus ad unam
tendimus huc omnes; haec est domus ultima...
cât adevăr....aici ne e casa din urmă
iubirea și moartea cel mai bine își joacă
rolul pe un pat de spital
mă răsucesc. vreau să văd mâinile celui
ce trage sforile păpușii din mine
afară ninge pe stradă bețivi
sunetul de fier al tramvaiului claxoane
mașini înjurături de șoferi și...
un stetoscop rece îmi ascultă inima
inima cântă. inima mea cântă
cântă pe două voci...inima
un ritm cardiac pentru halatul tău alb
un ritm al iubirii pentru
tine, tu mască de Orfeu
saxa tuo cantu vindex justissime matris
fecerunt muros officiosa novos
tu taci....sau poate masca ta
tu taci....vocea ta nu-i Lyra
doar privirea îți poartă urmă de Orfeu
tu taci n-auzi nu vezi
nici bocetul zeilor în roțile tramvaiului
înduplecându-te să-ți joci
scena măcar pe e-mail
tu taci n-auzi nu vezi
nici mintea mea nebună
în care rolul Eurydicei îl interpretez
eu, cea dintâi păpușă a lumii

STAREA STĂRILOR

Lui Constantin Noica

I. Precuvântare. În suflet și-n cuvânt e-un dor de gheață

Cuvântul se-ntrupă din veșnicie rostogolindu-se din gând în gând, mișcător dinspre țărnișurile exilului, acolo unde sălășluiește visul și zgomotul unei inimi perpetuându-se în timpanele noastre până dincolo de adolescență.

Mă mir, fiecare naștere e-o altă zi însemnându-se cu alte cuvinte, cu alte cifre botezată și adunându-se în calendar, ce consoane bogate, ce vocale depline se sfârâmă în neștiutul găngurit al celui ce-a devenit spre lume.

Dar înflorească cireșii și deie în rod, mistuiesc-se frunza sub ger, sub zăpadă, ce alte anotimpuri trebuie inventate, ce întoarceri de păsări cântătoare, ce tulburări de ape, ce vieți să se curme și alte să răsară, să putrezească bobul sub brazdă, spicul de rod să plesnească și pâinea aurie din cuptor să iasă până zeul cuvintelor, verbul va binecuvânta și cu har va însemna vorba omului.

Vino, iată ce frumuseți în această oază a miracolelor, iată cum se însuflețesc lucrurile, sufletul lor nemuritor cum capătă mișcare, vis de alchimist, ele se transformă în nobile elemente atotstrălucitoare, ce înalte cariatide sub o imensă friză, în această oază a verbului toate se mișcă suitor, au forme și grație, culorile strălucesc înspre sinea lor nevăzută și deasupra un curcubeu stă sprijinit pe oasele calcaroase ale principiilor, virile cuvinte stăpânesc tot acest timp și lângă fiecare din ele se aprinde o stea.

De aici de văd palmieri, livezi de măslin și marea-i aproape, nu departe de țarm sunt insule și acolo-s pescari gălăgioși, pescărușii țipă încontinuu, neîndurători, izbindu-se cu pieptul de apă, sub acest coșmar lângă un miros pătrunzător de castane coapte sau poate alviță, copilăria s-a consumat ca o febră,

* Victor Croitoru, (născut la 3 iunie 1951, Bacău – mort la 24 august 1994, Bacău). Poet din vocație, acesta a scris, a creat, insurgent și neliniștit, din convingere că doar literatura îl mai poate salva pe om din barbaria unei societăți meschine și ingrâte. Toate tentativele sale de a scoate un volum în timpul vieții au fost sortite eșecului pentru simplul motiv că autorul nu reușea să înțeleagă necesitatea compromisurilor pe un asemenea teren. Boema sa s-a născut, la început, din teribilism, mai apoi a crescut și s-a radicalizat din exasperare și frondă. Citea mult, scria numai atunci când credea că are ceva important de spus celorlalți, mai ales reușea să-și uimească prietenii (Gheorghe Iorga, Sorin Preda, Dan Petrușcă, subsemnatul) transformând întâlnirile lor în fascinante spectacole de idei. Textele de față fac parte din volumul *Starea stărilor*, în curs de apariție la Editura Corgal Press din Bacău. (*Mircea Dinutz*).

o, imagini rostogolindu-se dinspre văz, o, simțurile aprinse lângă coperțile roșii ale cărții de povestit, cuptorul fremătător din care căldura ne învăluia și mirosul de rufe spălate, copilăria consumându-se ca o febră perpetuă, obositoare și stigmatizându-ne.

Câte jocuri ne atrag și ne încântă, jocuri obișnuite la lumina zilei și jocuri învăluite în întuneric, jocuri cu semne și jocuri cu cuvinte, jocuri de vară consumându-se printre copacii năpădiți de fructe și jocuri de iarnă desfătându-ne mirosurile cu numele sărbătorilor din calendar. Ce nume ciudate aveau, parcă reinventam cuvinte, parcă sunetele nu le rosteam veneau de undeva din suflet, gâlgâitor se repezeau în aer tulburându-ne.

Pașii se sapă în memorie, pașii, primii noștri pași se zbat sub pleoape ca visele urâte, neadormitele clipe când venim înspre lume, când ne cheamă și fără de voia noastră străpungem membrana timpului și venim la un timp de iubit și la un timp de uitare, e ora când în suflet și-n cuvânt e un dor de gheață.

II. Descoperirea lumii. Ce este-n ochi și-n inimă aieva

În fiecare semn e o taină amețitoare, însemnul pentru floare irumpe din pământ, însemnul pentru soare o roată la căruță, însemnul de cuvânt e un obiect ciudat, strat pe o hârtie, o linie, un rotund, alăturări ciudate și pline de speranță, o nouă sevă ne băntuie prin minte umplându-ne de noi.

Iată, pielea biciuită de vânt înflorește mineral, sângele absorbit de aer are culoarea stafidelor, un gol înlăuntru, un gol în afară, numai gustul sălcii al apei mai amețește limba uscată; cumpăna fântânii scârțâie pătrunzător a secetă, un corb speriat fâlfâie dement spre lăstărișuri, sub tălpi strivim gănganii ciudate; coșai, călugărițe, care pocnesc ca filele cărților vechi din care bunica ne deslușea somnul.

Trăim, deci suntem aici cu timpul, fiecare sens al scurgerii universale, îl cunoaștem, trăim, asemeni nouă, după vrerea și după chipul nostru ne făurim lucrurile, după gândurile și după obiceiurile noastre, cele știute și cele pe care le descoperim. Fiecare clipă începe în noi și aici se sfârșește, cu numele nostru veșnicia s-a împodobit, câtă schimbare e dincolo de linia orizontului și după aceea înspre miazăzi și înspre miazănoapte, toate le cunoaștem după vrerea și după chipul nostru dar, sub absida cerului, aerul își înseamnă trecerea cu

urma melancolică a unui nor.

După numărul păsărilor măsurăm bogăția anilor, trecutul și viitorul le măsurăm după ele, ce-ați găsit în măruntaiele clipei, ce însemne, ce lucruri cunoscute, boabe rubinii atârinate toamna în scoruș sunt pietrele prețioase cu care ne împodobim pentru despărțire, păsările cântătoare, cele de peste vară își iau anotimpul și pleacă lăsându-ne mai triști și mai fără de noi.

Cu câte ne hrănim, cu nume sau fără nume, dar toate pentru hrana noastră cea de toate zilele; sângele animalelor ucise din începuturi ar umple oceanele, mereu o altă mireasmă și un alt gust trebuie să ne înalțe simțurile până la apoteoză; niciodată nu sfârșim pentru hrană munca, mereu găsim hotare ale nevoilor noastre și mereu le schimbăm spre ușurarea câmpiei, pădurilor, apelor, a tot ceea ce mișcă și nu mișcă în jurul nostru.

Copacul nu e copac, rostul lui nu este să crească și să se usuce, să se bucure de lumină inundându-l între ramuri, să fie legănător în fața vântului și adăpost pentru toate cele ce zboară, copacul e făcut pentru cenușă, e făcut pentru parchet, pentru hârtie, pentru ultimul și absolutul nostru adăpost, pentru toate altele când nu mai are nevoie să fie el și seva să-i inunde trunchiul.

În memorie umbra calului este plină de lacrimi, ea vine întotdeauna din copilărie însoțită de spaime și zbateri de aripă, măști de apă rășfrântă la încrucișarea drumurilor, măști de foc răstignite pe ziduri, sudori reci scâldându-ne la amintirea calului lângă numele lui, un străin ne bătea cu nuiaua, vai, ce rotund e manejul, mai rotund ca rotundul vis de toamnă în care ning funigeii din primăvara trecută, lângă amintirea calului, lângă numele lui doar osteneala călărețului, crupa asudată și umbra lor săpată în tina drumului.

Prin semne îndelung meșteșugite, depline înțelesuri căpătând dinspre noi înspre noi ducem lumea, însemnele ei întipărite în carnea și-n gândul nostru, fiecare clipă cu semnul ei și fiecare lucru cu semnul lui, din vis în vis trecând, de la o zi la alta tot noi, aceleași gânduri, aceleași simțuri, ce este-n ochi și-n inimă aieva.

III. Descoperirea cerului. De necuprins veghind chiar nepătrunsul

Din zi se face noapte și din noapte zi, ceasurile consumându-se unele în altele fără pic de speranță într-un teritoriu necurmat, viața se schimbă-n moarte și moartea-n devenire; fără îndoială descântecul sunt vechi, neștiute, luna trecând deasupra munților sclipește, stelele rătăcitoare se prăbușesc înspre ele, numai soarele se mistuie spre binefacerea tuturor celor pământești.

Lumina e un principiu ademenitor care ne rănește imberba noastră imagine despre înger, lumina e un sex al nopții rășfrânt în afară, de aici, de sub acest

principiu se nasc coșmarurile năvălitoare ale întunericului, vinile noastre pentru care ne spovedim spiritului desărvârșit a tot ce crește în mintea noastră.

Păsări în zbor arzând pe boltă, păsări într-un dezastru sideral, într-o nebună prăbușire a astrelor către pământ, păsări, inundați-ne cu penele voastre, cu cântecele voastre, cu cuiburile voastre, cu ouăle și puii voștri, inundați-ne voi, mesageri ai luminii, câtă ură e în gândul meu că vine iarna, câtă desfătare în somnul vostru, păsări inundați cerul și fiți lângă bucuria noastră.

Ce zodii se consumă pe boltă, sub ce însemne se petrec cuvintele noastre și faptele noastre când se petrec, același cer, aceeași lumină opacizându-ne văzul îndeajuns, numai trecerea norilor ca într-o sărbătoare a mișcării, mai înseamnă ceva, în rest tăcerea, o tăcere grăbită de la un pol la altul, sub care zodiile se petrec și se consumă.

Libertatea visului nostru de a vâsli cu mâinile în aer, ascensiunea fără oprire din care plecăm întotdeauna bolnavi, visul îngerului de a se mișca liber ca o corolă de floare sub vânt, dar visul cerului este aproape de noi, visul cerului ca un amfiteatru în care gladiatorii de mult au sfârșit, iată numai semnele trecerii lor, visul cerului de necuprins veghind chiar nepătrunsul.

IV. Descoperirea gândului. Cu patimă din minte își țese-nchipuirea

Tulburate grădini ale spiritului, înfiorate grădini ale spiritului, mutați-vă spre noi, spre simțurile noastre veniți; noaptea, uriași lilieci se dedau zborului și atunci tresăriți din somnul vostru veșnic, somn veșnic de noapte și veșnica trezire în zori, obosiții lumii odihnească-se în pace la umbra copacilor voștri, martirii, eroii, apostolii, toți cei trecuți și însemnați cu majusculă, obosiții lumii, cei însemnați și coborâți din frize, eroii, cei mai puternici bărbați, cei ce-au iubit și cei ce-au urât, roși de patimi, vii, puternicii, zăbovească acum în ceasul de taină al Istoriei, primiți-i dar, la umbra copacilor voștri, nu fac rău, sunt numai vaier și fum, un aer miraculos purtând o urmă durabilă ce vine dinspre uitare.

Iată-ne, am găsit poarta deschisă, un loc vizibil de trecere către sufletul tremurător al lucrurilor, sufletul veșnic și coborâtor din religii neștiute, vie icoană a celor ce-au fost și-a celor ce sunt și-a celor ce va să vie; lucrurile trecând ușor în conștiința noastră cea de toate zilele, îmbătându-ne cu calitățile lor, perfecte calități dintr-o veșnică încetinire a timpului până a căpăta contur și a veni spre noi.

Iris veghind, deasupra zăpezi călătoare s-aștern și trec în uitare, e-un viscol în gând și-i simțire în fiecare gest până la destrămare, până la arderea tainică a însușirilor noastre depline de a fi, jocuri, năluciri împrăștiind petalele florilor din boboc, iris veghind, calea fără praf ne duce înlăuntru și de acolo cu patimă din minte își țese-nchipuirea.

Paul Spirescu***PIERDERE DE SINE**

Toate cărările mele de mult atîpitate
În lacrima destinului, sfântă și clară,
Lumina eternă-a privirii, întoarsă
Mereu dinlăuntru,
Înspre lucruri,
Afară,

Cerul cu stele albastre și nori fumurii,
Acordându-și tainic viorile,
Noaptea când plouă tăcerea în oase
Și caii sălbatici
Își încovoiaie spinările,

Toată răsuflarea fierbinte-a Ființei
Prăbușită în seul lumânărilor
De ceară
Și toate risipirile de frunze uscate
Din toamna aceasta care trage
Să moară...

**PRINȚUL AVICENNA,
PLÂNGÂND**

Cam asta este: călăreți abstracți
Călăresc spinări abstracte de cai.
Îngeri cuprinși de flăcări abstracte
Îmi înconjură spațiul himeric
Dintre Purgatoriu și Rai.

Toate lucrurile din lume se orânduiesc după-o lege
Pe care abia o presimți
Uneori.
Sevele cuvintelor, ca-ntr-o poveste
Amiros a frunze și-a flori.

Numai eu, desfrunzitul, călăresc de-o vecie
O abstractă cometă albastră.
Turmele oilor mele abstracte
Se-aruncă din Cer,
În gol,
Pe fereastră.

* Născut la 26 iunie 1950 la Moreni, jud. Dâmbovița, el s-a stabilit, ca profesor de științe sociale, la Adjud, Vrancea din 1974. Deși debutase, student fiind, în revista „Amfiteatru” (1970), timiditatea, o severă conștiință istorică, poate și oarecare comoditate îi împing debutul editorial până în anul 2000, când îi apare volumul de poeme *Metafizica lacrimii*, după care urmează *Strigăt clandestin* (2004) și *Domnule Judecător!* (2007). Textele publicate aici fac parte din volumul, aflat în pregătire, *EST IN NOMINA*.

EST IN NOMINA

Și atunci m-am hotărât să pun câte-un nume
Fiecărui lucru care-mi iese în cale :
Umbrelor să le spun umbre,
Izvoarelor – izvoare,
Păsărilor pierdute în ceruri
Să le spun, duios,
Deal și vale.

N-am știut cum să-i spun
Doar cuvântului acesta de care
De-o veșnicie mi-e dor
Și veșniciei acestui munte
Pe care-o tot urc
Și-o cobor.

URBI ET ORBI

Vă spun urlând, ca să mă auziți cu toții :
Mi s-au risipit în țărâna fierbinte
Copiii, nepoții,
Nevestele toate-ale mele fugit-au
Dinlăuntru, afară,
Anii adunați laolaltă îmi atârnă de gât
Ca o piatră de moară,
Mă alungă strămoșii din mine
Cum ai arunca o zdreanță în curtea
De curând măturată,
Norii, vai norii nebunii, îmi spânzură visele
În care crezut-am odată,
Vă spun urlând că doar cai nărăvași
Mă mai adulmecă,
Mă mai aud,
Pletele mele în flăcări albastre
Se risipesc, gonind în cenușă,
Dinspre Nord
Înspre Sud.

NOAPTEA DINLĂUNTRU

Răsfângere dureroasă în două a lumii
Și continuu refuz,
Bocet de stele amare
Îmi izbește-n auz,

Peste creștetul meu cad sălbatic
Lovituri de toporperate,
Aprige lupte de tauri
Se petrec clandestin în cetate,

Scheună câini din adâncul pământului,
Mamă,
Și îngeri de ghips
Mă așteaptă statornic
La vamă,

Noaptea e groasă, drumul e lung,
Pe vremea aceasta, acasă
Nu mai pot, nu mai vreau
Să ajung.

PAZNICUL PURGATORIULUI

Și totuși, până la urmă va trebui să treci
și pe-aici pe la noi,
prin purgatoriul promițător al culorilor și sunetelor,
mi-a spus atunci iluzionistul bătrân,
cu glasul lui răgușit
de iluzionist,
cu ochelarii lui fumurii
atârnați,
ca două aripi de lebădă
de-a lungul și de-a latul coșului
pieptului,

ei bine, n-am să trec,
n-am să trec,
bătrâne iluzionist,
drumul meu urmează o altă parte
a lumii,
visele mele sunt scăldate în lanuri umbroase
de grâu auriu,
și totuși și totuși, odată
tot ai să treci,
măcar ca să-ți oblojești rănile sufletului
cu buruienile de leac
ale istoriei,
măcar ca să-ți speli privirile
în râul acesta care curge din sine
spre sine,
astfel îmi spuse mie atunci
iluzionistul bătrân,
cu glasul lui hodorogit
de iluzionist,
privindu-mă
cu ochii lui triști și spălăciți
de iluzionist
și asmuțindu-mi memoria
cu paștele și cu crăciunul lui
de iluzionist.

Dumitru Brăneanu*

SUNT

sunt o exclamație
îneacă în azur
tăcerea mea,
patima celestă

singur înmuguresc
însângerate silabe
pretutindeni șoapte
aprend azimuturi

sunt firul ce unește
golurile dintre secunde
colier, la gâtul tău. . . Doamne!

Hieroglifele pașilor tăi

gânduri se mai răzvrătesc
prin curgerea sângelui
rosturile vieții s-au dus
chiar dacă e tăcere în
hieroglifele pașilor tăi
hrănesc lumea din mine
și nu știu bine ce sunt:
neliniști pe alei străine
sau joc al dorului cărunt

Clepsidră

zori urcă dimineața
pe tija oaselor

sămânță de vis
se scutură de rouă

voi îmbătrâni pentru tine
cu cerul lipit de suflet
timp învechit în trup

* Născut la Hârtop-Suceava la 26 octombrie 1953, stabilit în Bacău după 1978. Doctor în agronomie. Secretar al Cenaclului artelor „Octavian Voicu” din Bacău. În 2004 a primit diploma de excelență a Festivalului de poezie „Avangarda XXII”, iar în 2007 a primit premiul revistei „Plumb” pentru activitatea poetică. Este autorul a patru volume de poeme: *Suntem fiii acestui timp*, Bacău, Editura Conexiuni, 2000, *Însemnări de pe acoperișul vieții*, Iași, Ed. Junimea, 2003, *Vară târzie*, Bacău, Ed. Casa Scriitorilor, 2006 și *A obosit lumina*, Bacău, Ed. Ateneul Scriitorilor, 2007.

ah! și vederea ce crește-n adânc.
fereastră deschisă în afară
ce departe-s toate
ceruri? iubiri! trup? ruină!

subțire mă frâng
nisip în clepsidră

Eu, fratele îndoielii

tăcerea în formă de cruce
hăituie cadavrul unui vis
Eu, fratele îndoielii
încolțesc lumina tănuită
în vara zdrențuită a sufletului
cu toate emoțiile mototolite
în prăpastia
al cărui hău sunt eu. . .

Fruct interzis

Se luminează ochiul în clepsidră
Ne uitase ceasul
Secunde risipite în sărutări,

Nimeni nu era cu noi în Paradis
Sfinții se desfătau în vis
Vânduți amantelor cerului

Arde ochiul în clepsidră
Noaptea bale reci de hidră
Nici un scrib nu ne-a prezis
Că vom trăi în fructul „interzis. “

Strig nu mă aude nimeni
Universul surd și nud
Ecoul tăcerii sapă durerea
In zorii rămași fără amurg.

Nu te mai văd ivit în buza vremii
Ca un întârziat Noe să salvez
Crinii din ura noastră, Doamne
Vis de vierme într-un miez.

Vom trece târziu prin urechea ta
Nimeni nu va aduna risipiri
Din năpârlirea șarpelui sorții
Frenetice sensuri, eterne clevetiri.

Intru în numele meu

curg din mine cuvinte

voi rămâne o închisoare pustie
deșert prin care rătăcește sinele

inima se surpă-ncet
rod întru eternitate
dincolo de margini
intru în numele meu cu smerenie
în ziua ce dă formă trupului
amintirile curg vâscos
peste împlinirea neputinței. . .

Ger într-o gară

Numai cine așteaptă un tren
Uitat într-o gară de cerșetori
Istovit și cu toamna în suflet
Știe ce-nseamnă tăcerea unei priviri
Răstignită într-o lacrimă de copil.

În grădina

în grădina bucuriei
aș vrea să înfloresc
în palma ta
ca o dimineată albă
pe linia vieții zbor alintat
nu-mi sfâșia destinul
cafea pe borangicul vieții

Pentru că locuiești

din când în când
locuiești în mine
la etajul inimii
cu zâmbetul înzăpezit
în respirația teilor

trage pleoapa
peste oftatul sufletului

adună-mă reazem pentru tâmplă
că mâine nu se știe
cu scîntea zâmbetului
ce sahară aprinzi?

Plouă prin desfătărilor noastre

amarnic mai plouă
prin desfătărilor noastre
destrămări de singurătăți
plouă cu clipa roasă-n coate
de drojdiile orei
anotimpuri sinistrate-n tristeți
adună lumea în gânduri
plouă prin desfătărilor noastre
de amurguri ude violet
gânduri care putrezesc

Mircea Radu Iacoban

S-AU DESCHIS ARHIVELE!

Mare tevatură și cu deschiderea arhivelor! Pretindem, milităm, combatem în numele unor înalte principii morale, cerem acces la noi fonduri arhivistice, vrem transparență integrală pentru vindicarea tarelor societății și, de fapt, de la arhive așteptăm să vedem în primul și-n primul rând care, cum și cât a turnat la Securitate! S-au publicat și se publică – adevărat, în tiraje mărunte și cu prețuri prohibitive – sumedenie de documente revelatoare pentru configurarea adevăratului chip al societății române ante-revoluționare. Acolo rămân! De parcă în oglinda arhivelor n-avem a căuta decât securiști, turnători și, eventual, cvasi-inocenți! Iată, s-au dat publicității, la Editura „Nemira”, mai multe „calupuri” de documente privitoare la prezența intelectualului român în arhivele comunismului. Deși am trăit respectiva perioadă foarte aproape de miezul lucrurilor în cultură, tot am rămas tablou văzând, fie și cu atâta întârziere, cât gunoi zăcea înghesuit sub preș. Până și cel mai banal tabel, considerat, probabil, anexă a anexelor, are ce-ți spune – de pildă, *Lista scriitorilor distinși cu titlul de „Laureat al Premiului de Stat” în perioada 1949-1963*, un simplu tabel cu 72 de nume ale unor condeieri de mult trecuți la cele veșnice. „Premiul de Stat”, repede desființat de Ceaușescu, încununa, teoretic, cele mai reprezentative creații românești din toate domeniile. Valoric, oscila între 50.000 lei și 20.000 lei, în funcție de clasa premiului, într-o vreme în care salariul mediu pe economie abia trecuse de 500 lei. Desigur, distincția conta încă pe-atât în plan moral, toți binecuvântații adăugându-și, la semnătură, precizarea onorantă „Laureat al Premiului de Stat”. O primă și uimitoare surpriză: din 87 de „opere”, una singură aș zice că merita distinsă cu un premiu național: *Moromeții* lui Preda (vol. I, laureat în 1957). În rest, doar gunoi căznit și, ici-colo, cu străluciri anemice, câte-o pietricică atestând ceva carate. Deși regulamentul stipula clar că Premiul de Stat ți se poate conferi o singură dată în viață, Dan Deșliu l-a obținut și în 1951 (cu rizibilul poem *Lazăr de la Rusca*) și în 1952 (cu și mai rizibilul *Minerii din Maramureș*), Baranga, în 1952 și 1954, V. Em. Galan în 1952 și 1955, Davidoglu și Jebeleanu, în 1952 și 1954. Printre „creațiile” premiate nu se găsesc, de sământă, și texte probând oarece valoare – doar scriitorii în cauză n-au produs numai rumeguș literar – ci, totdeauna, acelea care aveau să-i coboare în penibil: *Mitrea Cocor* (Sadoveanu), *Meridiane sovietice* (Bogza) ș.a. Ies în evidență și miș-mașurile epocii: pentru a-și asigura succesul, scriitori cu solidă experiență trebuiau să recurgă la „colaborări” cu marii politrucii ai epocii. Cezar Petrescu a trebuit să obțină semnătura „co-autorului” Novicov, altfel n-avea șanse cu scenariul *Nepoții gornistului*, Baranga s-a cuplat cu N. Moraru, semnând împreună primitiva piesă *Pentru fericirea poporului*, Crohmălniceanu cu Vitner și tot așa înainte. Cele câteva stinghere prezente onorabile în listă

nu reprezintă creația propriu zisă, adică, poezia, proza, teatrul, ci fie istoria literară (Perpessicius, ediția critică a *Operele* lui Eminescu), fie traduceri (regula: din rusă – Philippide, Lesnea). Floricele pierdute într-o postată îmburuientă! Vreme de 14 ani, o întregă literatură națională, răs-îndrumată, cocoloșită, înghionțită, consistent susținută material, și – corolar! – încununată cu premii instituite în numele statului român, n-a izbutit să furnizeze posterității decât un singur titlu – și acela fără unanimă apreciere azi! A măcinat 14 ani în gol moara literaturii române, dacă ar fi să luăm de bun inventarul ierarhizat prin premii oficiale. Ideal ar fi să se poată spune că nu contează ce s-a premiat, existau, la sertar, opere de greutate, altele tocmai se plămădeau din mers. Aș! Sertarele, goale. După *Mitrea Cocor*, Sadoveanu n-a mai dat nimic (*Nicoară Potcoavă* e reluarea *Șoimilor*, din 1904), Arghezi, după premiera „Cântării omului”, așș-derea. Premiul de Stat n-a fost, pentru scriitorul român, elixir de viață (literară) lungă, ci mai degrabă i-a marcat sfârșitul... O cercetare semnată de Alexandru-Murad Mironov se intitulează *Beneficii, privilegii și recompense* (aici lipsește o virgulă) sau *prețul intelectualității din R.P.R.* Cititorului nu i s-a oferit, cel puțin până acum, o investigație comparată RPR-RSR, așa că, mai ales cei ce n-au cunoscut realitățile de atunci, au tot dreptul să concluzioneze că „intelectualii erau cumva suspendați între categoria oamenilor obișnuiți și cea a conducătorilor, din punctul de vedere al privilegiilor de care se bucurau”. Așa va fi fost... odată. Cel puțin din punct de vedere material, situația scriitorului s-a modificat profund după 1965, degradându-se an de an. Sigur că-s exagerate și nemeritate sumele încasate de Beniuc pentru minunatele cărți *Poeme despre Uniunea Sovietică și Partidul m-ă-nvățat*, ambele apărute în 1954, după cum evident supra-evaluat a fost volumul *Mărul de lângă drum* (1962), onorat cu echivalentul a 60 de salarii medii brute. De necrezut sunt retribuiriile lui Sadoveanu, ce se bucura de un venit mediu lunar însumând 47.594 lei, într-o vreme în care salariul celorlați muritori se învârtea în jurul sumei de 600 lei. Până și moștenitorii scriitorilor decedați, care n-avuseseră când și cum „să se vândă” regimului, primea sume mai mari decât totalul onorariilor încasate de respectivii autori de-a lungul întregii vieți: urmașii lui Caragiale – 228.926 lei, ai lui Agârbiceanu, 200.413 lei ș.a. Ar mai fi, însă, de spus că retribuiri consistente reveneau câtorva „vârfuri”, restul scriitorimii trebuind să se mulțumească cu venituri mai modeste, dar, oricum, onorabile. Ceea ce nu i-a împiedicat pe privilegiați să dea spectacole de jenantă arghirofilie: Arghezi a condiționat scrierea tabletei *O lacrimă*, la moartea lui Agârbiceanu, de retribuirea cu 1000 de lei. Beniuc s-a bucurat: „Bine că n-au fost două lacrimi!” Iar Sadoveanu se spune că n-a semnat Apelul pentru pace până n-a

Le supplice d'Aman

primit 2000 de lei! Nu luăm în discuție, aici și acum, calitatea literaturii astfel onorate, ci numai, strict cifric, modul în care era retribuită atunci. Mai existau și alte surse și avantaje: premii literare, case de creație, călătorii în țările socialiste, documentări plătite ș.a. Din acest punct de vedere, se poate vorbi de o evidentă involuție în perioada ce a urmat – dacă nu, cine să mai știe, de o anume aducere către normalitate (să comparăm cu situația de azi?) Repede, premiile de stat s-au desființat. Premiul Academiei era, în 1964, în valoare de 200.000 lei, sumă enormă în epocă. Am primit și eu premiul Academiei Române, în 1977: o diplomă tipărită pe-un carton albastru și nimic altceva. Din lungă listă a caselor de creație ale scriitorilor evocată în articolul lui Murad Mironov, încet-încet, una după alta, au dispărut cele mai importante: Pelisor, Bran, Buftea, Olănești, Călimănești, Bălcești, Tușnad, Eforie, Govora, Mangalia, din 15 rămânând numai 4. Drepturile de autor, în sine, nu s-ar fi redus, dar sumele totale repartizate editurilor pentru onorarii au scăzut an de an, așa că degeaba îți dădea legea dreptul la cutare sumă, dacă editura n-avea cum s-o plătească. Tirajele s-au plafonat. Reeditățile s-au interzis... Astfel văzute lucrurile, concluzia lui Mironov „*intelectualitatea din RPR s-a vândut pe un preț destul de redus*” s-ar cuveni însoțită de constatarea că, în RSR, s-a vândut pe și mai puțin. Evident, dacă identificăm mecanic și simplist onorarea financiară a oricărei cărți cu o vânzare de conștiință... Continuă să surprindă mai ales documentele referitoare la relația dintre partid și intelectualitate. Domeniu delicat: nu se putea utiliza toroipanul, trebuia apelat la nuanțe și finețuri psihologice. Două au fost ședințele consacrate în exclusivitate de Secretariatul CC acestei chestiuni: în martie 1950 și în mai 1962. Prima (condusă de un Dej strâns flancat de Ana Pauker, Vasile Luca, Iosif Chișinevski) a dat cu parul, a doua (în care Dej era stăpân pe situație) încerca să dreagă busuiocul. Ca urmare a verificărilor, în 1950 au fost excluși din partid taman scriitori ce s-au arătat total devotați cauzei: Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Eusebiu Camilar, Victor Tulbure, Lucia Demetrius, Miha Dragomir, Al. Kiriteșcu ș.a. Ana Pauker a arătat că asta nu-i cine știe ce nenorocire, doar

și în Uniunea Sovietică sunt scriitori nemembri de partid – de pildă, Ilya Ehrenburg, așa că... Ceea ce, într-un fel, era adevărat, câtă vreme, deși exclus din partid, Mihai Beniuc a ajuns președintele Uniunii Scriitorilor, iar Ion Jalea, la fel de exclus, președinte la Uniunea Artiștilor Plastici, ambii funcționând apoi o veșnicie în respectivele posturi. După 12 ani, Dej izbutise să schimbe substanțial garnitura de conducere a PMR, schimbase și numele organului de conducere, din Secretariat, în Birou Politic și a socotit că-i momentul să readucă în discuție – evident, în altă lumină – situația intelectualilor excluși. Conform tacticii obișnuite, Dej conducea ședința de așa manieră încât propriile sale decizii să pară a fi emanație a întregului Birou, el doar sancționând o hotărâre colectivă. Drept pentru care, întâi de toate, fiecare se străduia să intuiască la vreme intenția primului secretar, urmând să-i cânte sârguincios în strună. Au greșit-o în cazul Zaharia Stancu. Dej l-ar fi vrut reprimat în partid, dar a-nceput, derutant, cu remarca „Stancu a avut niște contacte cu organele burghezo-moșierești”. Atâta le-a trebuit cățelandrilor să se dezlănțuie! Ceaușescu: „*Stancu a fost agent al Siguranței. Noi avem și ce a dat* (cititi: „turnat”) *el.*” Bodnăraș: „*A lucrat ca agent al Siguranței*”. Ceaușescu revine: „*A fost efectiv agent de Siguranță până după 23 august. Avem documente în acest sens.*” Drăghici: „*Figurează pe state* (de plată, n.n.) *ca agent.*” Din nou, Ceaușescu: „*Chiar de când era elev a început...*” Aici s-ar impune o paranteză: cu ce ochi să-i privim pe colaboratorii Siguranței? I-au dat în gât pe comuniști – deci, aplauze? Doar au acționat în slujba partidelor istorice și-n favoarea regalității, combătând ciuma roșie care... (a se vedea Raportul Tismăneanu). Îmi permit să opinez că turnătorul rămâne turnător, indiferent în slujba cui s-a aflat ori se află. Poate greșesc, dar aș mai zice că același oprobriu se cuvine să „onoreze” și turnătorii Siguranței, și cei ai Securității; fac parte din stirpea ce are înscrisă în gene respingătoarea vocație a delațiunii... Revenind la ședința din 1962: primul care a dovedit fler și nas de copoi, intuind intenția lui Dej, a fost, cum era de așteptat, Maurer: „*Stancu a avut, totuși, o orientare democratică, iar pe mine, nu m-a turnat.*” Repede, s-au reorientat ceilalți. Drăghici: „*Stancu este tipul intelectualului oportunist.*” Răutu: „*Activitatea lui a fost pozitivă*” – etc. etc. Până la urmă, s-a hotărât ca anumite personalități marcante (inclusiv Stancu) să fie primite direct de Biroul Politic. Încălcarea Statutului se făcea cu argumentul... Ehrenburg, adică, „așa-i și-n Uniunea Sovietică” – doar cosmonautul Titov a fost primit în partid de Prezidiul CC al PCUS. Vor intra sau re-intra în rândurile membrilor PMR, mai devreme sau mai târziu („să ceară ei”, iar cererile, convingător ticluite, să fie publicate în presă!) Ralea, Codarcea, Neniteșcu, urmând a fi tatonăți Ionescu-Sișești, Horia Hulubei, Țițeica, Bădărău, Arghezi (!), Demostene Botez, G. Călinescu, Jalea, Ion Dumitrescu ș.a. Dej chiar i-a telefonat lui G. Călinescu, care i-a confirmat că se consideră „un ostaș al partidului.” Era perioada în care PMR se dumirise că, vorba lui Chișinevski, „nu poți construi numai cu oameni care au doar calitatea că sunt cinstiți, trebuie să fie și pricepuți.”

Ca și cum una ar exclude pe cealaltă!

Doina Popa

RUGĂCIUNEA DE IERTĂCIUNE

(fragment din roman)

– O să-ți spun totul, o să-ți dau indicațiile necesare. O să mă găsești, o să se declanșeze o anchetă, ceva, mama o să-mi care oasele într-o desagă, probabil, și o să mă aducă în cimitirul din sat. O să lămurim toate lucrurile, o să ne gândim bine, foarte bine la toate, ca să nu dăm cuiva de bănuț, să nu te creadă unii și alții nebună și să se aleagă praful de demersurile noastre.

– Ai un mormânt, într-un loc, undeva, o cruce?

– Nu, n-am nimic din toate astea și pentru mine, nonconformistul, asta n-ar fi însemnat mare lucru, dacă mama s-ar fi potolit și m-ar fi dat uitării, așa cum e și normal, după atâta timp. Am fost ucis și îngropat la întâmplare. A fost o zi nefastă, o încrângătură aiurită a planetelor. Aranjasem cu unul, care era călăuză, să mă treacă dincolo. Bătusem palma, stătusem ascuns câteva zile, în casa unei mătușe de-a lui, Paraschiv o chema, ca și pe el, reține numele acesta. Ești atentă, Maria?

– Sigur că sunt atentă. Am reținut numele. Am și niște cunoștințe cu numele acesta, i-ai cunoscut și tu, profesorii Paraschiv.

– Îmi amintesc, da, i-am cunoscut și eu, am fost în vizită pe la ei. Nu știu de ce m-ai dus acolo. M-am simțit ca ultimul om. Nu cred că am deschis de două ori gura. Se purtau discuții așa de savante, de parcă se vorbea în limba chineză. Și tu erai toată o încântare, o bază de recepție, în timp ce eu mă simțeam ca un tâmpit. La început m-am bucurat că nu m-au băgat în seamă. Apoi m-am gândit că îmi trebuia doar o zgardă și o fundă albastră de atârnat la gât. Eram, în ochii profesorilor, cățelușul tău și eram acceptat ca atare. Vizita aceea cred că a fost unul dintre momentele tale de răutate, când ai vrut să-mi arăți măsura mea reală.

– Nici pomeneală de așa ceva, n-a fost o premeditare. Că vizita s-a dovedit a fi catastrofală, asta o recunosc. Nici eu nu mă ridicam la valoarea lor, a profesorilor, nici pe departe, dar mă duceam pe acolo ca să mai învăț câte ceva, să-mi mai însușesc o bază de lectură. N-am avut șansa să am profesori buni, mentori adevărați. Acolo, la profesorii Parachiv, trebuia doar să știi să ascuți. În rest totul venea de la sine. Uneori îi găseam și eu în dispoziții proaste, discuția nu se lega, și mă simțeam ca eliminată din cerc. Dar, de cele mai multe ori, vizita era benefică și stimulantă.

– În tot cazul, eu n-aveam cum să învăț de la ei arta de-a face bișniță. Și nici arta de-a face bani din piatră seacă. Și nici cum să te dregi după prea multă pileală.

– De ce te reduci singur numai la asta? Noi doi puteam atunci discuta orice și discutam orice. N-am știut că aveai complexe. E absurd ceea ce spui. Absurd și descurajant.

– Bine, lasă, o să revenim, dacă o să considerăm

necesar. Important e numele. Când ieși din „nivelul de bază” se pot produce perturbări. Special am stârnit discuția, ca să fiu sigur că n-o să uiți. Călăuza îmi dăduse un loc de întâlnire la miezul nopții. Era o noapte oribilă, ploaia, tuna, fulgera. Dar el mi-a spus că este o noapte ideală, fără riscuri. Nu-l cunoșteam prea bine, nu ajungi să te împrietenești cu un astfel de om, dar de la bun început am avut impresia că ceva nu-i în regulă. Se tot ferea să mă privească în ochi. Știi cât este de deranjant, când cineva își ferește privirea. Dacă aș fi ținut cont de intuiția mea nu s-ar mai fi întâmplat nimic. El lucra la unitatea de grăniceri, cunoștea toate mașinațiile, mi se părea o cale sigură, dar eram puțin alertat de acel joc al privirilor. Și presimțirea mea rea avea să se contureze din plin. Chiar în seara aceea, la popotă, Paraschiv aflase că fusese turnat de cineva și urma să fie demascat. M-a sacrificat ca să-și salveze pielea. Dar m-a sacrificat în mod inutil. Deși avea vești proaste, n-a încercat să anuleze acțiunea. Îmi luase deja banii, mă ținuse închis într-o cameră din casa mătușei lui câteva zile. A riscat ca să scape de mine. S-a gândit că poate a fost pus sub urmărire și prezența mea ar fi o dovadă grăitoare. Dacă anula acțiunea și-mi înapoia banii, eu aș fi fost văzut prin oraș, prin gară, aș fi fost luat la ochi. Dacă mă adunau de pe stradă și mă scuturau bine... Așa încât s-a hotărât să mă treacă dincolo cu orice preț. Prezența mea devenise compromițătoare. Am ajuns la malul de lut, el mergea înainte, eu după el. Acolo mi-a arătat ceva. Nu am văzut nimic, era beznă totală și ploaie și vânt și tunete și lătrat de câine. M-am întors cu spatele la el și am urmărit traiectul brațului lui. Nu aveam în fața mea decât întuneric. Auzise el vre-un zgomot sau mai degrabă i se păruse că aude vreun zgomot? M-a împușcat fără nici o avertizare, în spate, în ceafă, în gât și m-a împins cu piciorul în groapa de lut. Apoi a așteptat sus și a fumat câteva țigări la rând. Atunci și-a dat seama că a greșit, că m-a sacrificat de pomană. În noaptea aceea, poate din comoditate, sau ca să se evite iadul de afară, poate din alte motive, nu urma să se facă nici o demascare. Cât a stat sus pe mal, Paraschiv s-a gândit că, cine știe, cineva l-o fi văzut discutând cu mine, ori vecinii mătușei lui, m-au zărit pe acolo. Apoi, locul unde m-a omorât era prea cunoscut drept pistă pentru fugari, ca să nu dea de bănuț, ca să nu mai vorbesc de faptul că mă împușcase de la o distanță de jumătate de metru. Nu tragi într-un om decât după ce-l avertizezi și atunci când simți că îți scapă, ori eu nu puteam să-i scap de la o jumătate de metru depărtare. Orice anchetă, cât de superficială, ar fi găsit suspectă moartea mea. Așa că a ocolit râpa galbenă, știa drumurile cu ochii închiși, doar servise drept călăuză

și cu alte ocazii, a venit la mine și m-a târât de picioare înapoi. M-a purtat așa un timp apoi m-a lăsat între niște salcâmi și a plecat acasă după un hârlet. Între timp năvala ploii spălase la milimetru orice urmă de sânge. Și toată această porcărie mi s-a întâmplat din pricina unui câine vagabond care a lătrat. Călăuza, deja alertată de veștile primite, s-a gândit că venea patrula cu câinii, să-l verifice în post și atunci, ca să dea dovadă de exces de zel, a tras în mine ca în nimic. S-a întors, a săpat o groapă suficient de adâncă și m-a rostogolit cu piciorul acolo. Apoi m-a acoperit și a împrăștiat surplusul de pământ de jur împrejur. Ploaia a nivelat totul, a șters orice urmă posibilă.

– Îngrozitor de trist, Niki.

– Trist, inutil și fără sens. Cum a fost și viața mea, de altfel. Trăiam de parcă voiam, în fiecare clipă, să mă răzbun pentru faptul că trăiesc. Mă risipeam, îmi băteam joc de sănătatea mea, excesele de orice fel se țineau lanț și pentru că trăiam haotic, mi se părea că sunt liber. De aceea noi nu ne-am înțeles. Știam că îmi imputi modul de viață, știam că dacă voiam să mă apropiu de tine trebuia să fiu mai cumpătat și condiționarea asta mi s-a părut de neacceptat. Atunci, când deja pui condiții, ceva s-a întâmplat cu dragostea, o parte din ea s-a risipit. Când ajungi la fraze de genul „fac așa dacă...” trebuia deja să te întrebi dacă are rost să mai continui.

– Eu nu ți-am reproșat niciodată nimic și nici nu te-am condiționat cu ceva. Te acceptam așa cum erai. Mai precis, tocmai nebunia ta mi-a plăcut la tine, doar ți-am mai spus-o.

– Nu, nu mi-ai reproșat ceva pe față, dar era suficient să mă uit la tine ca să știu ce cale aveam de urmat. Ori eu nu eram pregătit să mă cumintesc. Te uram chiar, pentru ceea ce aveai de gând să faci din mine, eu care eram, nu-i așa, un om liber! Dacă voiam să beau în neștire, o făceam, chiar dacă, după aia sufeream ca un tembel de mahmureală. Dacă aveam chef de un maraton sexual, îl declanșam, chiar dacă după aia mi se făcea greață și de sex și mă simțeam ca o lămâie stoarsă. Dacă aveam chef să-mi toc toți banii la pocher, nu era nici o problemă. Întâmplarea mi se părea sensul vieții și nu doar întâmplarea, ci mai ales insolitul ei. Tu voiai să mă pui într-o cutiuță anume, între niște tipare. Eu le uram! Uneori mă gândeam că am obosit, că mă simt învins și că vreau să intru într-un tipar, de preferat unul mai încăpător, în care să mă simt confortabil. Atunci apăream spăsit pe la tine, petreceam câteva ore împreună, vedeam care e pulsul realității și mă întorceam în haosul meu, ca să înot în balta caldută care mă încânta atât.

– Niki, Niki, iar pierdem vremea și mă tem să nu vină mama să vadă ce e cu mine, de ce stau așa mult în pat.

– Da, ai dreptate. Deci numele acelui om l-ai reținut. Acum e un bătrân pensionar, alcoolic, vai de capul lui. Și-a distrus rostul vieții. E o persoană vulnerabilă. O să cedeze extrem de repede. Cu el trebuie să iei legătura, el este cheia întregului demers.

– Trebuie să mă duc la el ?

– Da, este absolut necesar. Eu o să fac tot posibilul să te însoțesc. Voi călători fără bilet, încântarea mea, îți dai seama! Dacă omul nostru nu cedează, ceea ce m-aș îndoi, va trebui să alegem o altă cale. Cu acest păcătos

trebuie să fim maleabili. Dacă el cooperează și vrea în schimb tăcerea noastră, acceptăm și așa. Nu vreau răzbunare, în nici un caz, nu mai simt nimic pentru ceea ce mi s-a întâmplat decât silă. Mai greu o să fie cu mama s-o lămurești. Dar eu sper, ca o parte din hainele mele să mai fi rezistat și să mă recunoască așa. O anchetă a poliției ar fi cea mai lămuritoare pentru ea. Nici tu n-ai mai fi nevoită să-i spui nu știu ce povești referitoare la moartea mea. Poate nici nu te-ar crede. Ar deveni suspicioasă și, după atâta vreme trecută, s-ar putea lega de iluzia că de fapt trăiesc. Și iarăși o să fiu purtat de colo, colo și iarăși nu o să pot trece dincolo de praguri. Ai înțeles ceva?

– Da, am înțeles și accept să fac tot ce-mi spui.

– Fără condiții?

– Fără.

– Glumeam. Uite, acum mi-am amintit de un amănunt. Am venit odată pe la tine neanunțat, ca de obicei. Eram după o vâjâială de toată groaza, eram vlăguit și plin de regrete. Nimerisem într-o zi de sărbătoare religioasă, nu mai știu ce sărbătoare. După atâta petrecere habar nu aveam pe ce lume sunt. Părinții tăi, concilianți, așa cum se cade într-o zi de sfântă sărbătoare, m-au invitat la masă. S-a pus fața de masă brodată, farfuriile din porțelan bun, cuțitele de argint. Când s-au aprins și lumânările din sfeșnic, am început să simt că mă strânge de gât cravata pe care n-o aveam.

– Hai, încetează cu prostiile! Toate amănunțele astea festive își au și ele farmecul lor. Poate n-ai reușit să guști, nu erai suficient de „așezat”. În doi dacă am fi fost, chiar nu ți-ar fi plăcut o cină romantică lângă un sfeșnic aprins?

– Ai zis bine, nu eram suficient de „așezat”. Atunci am avut impresia că totul scârțâia, că era fals. Tatăl tău, care de altfel nu mă suporta și nu mă scotea din apelativul „golanul ăla”, conversa degajat cu mine, ca și cum ne-am fi înțeles de când lumea. Mama ta, toată numai zâmbete, își ascundea minună de bine nemulțumirea. Imediat după plecarea mea, amândoi părinții aveau să-și reia ofensiva declanșată împotriva mea. Atunci, la masă, eram într-un fel de armistițiu.

– De aia nu mai puteam eu, că părinții mei nu agreau figura ta! Au urmat apoi ani, când ei ar fi dat orice să te vadă pe tine întors și pe mine liniștită. Exact așa cum erai, bezmetic și plin de racile. Îmi amintesc de o după amiază când ai venit pe la mine. Mi-ai spus: Ai mei nu sunt acasă, așa că punem de-o petrecere. Nici prin gând nu mi-a trecut să spun altceva decât „hai”. Am ajuns la tine acasă cu o mașină de ocazie. Se înserase deja. Amicii tăi prinseseră doi pui, fetele, necunoscute pentru mine, i-au jumulit și au făcut mămăligă. S-a dansat, s-a fumat, apoi fiecare pereche s-a retras prin câte o cameră.

– Dar nici atunci nu ai vrut să facem dragoste.

– Nu, nici atunci, dar tu te obișnuiseși deja cu refuzurile mele, nu te mai consumai prea mult. După un sfert de oră dormeai ca un prunc în timp ce mie mi-au trebuit câteva ore să-mi potolesc învălmășeala din mine. A doua zi, când am ajuns acasă, părinții mei erau foc și pară. Văzuseră că am plecat cu tine, dar credeau că mă întorc până la miezul nopții. În zăpăceala mea cred că și eu crezusem la fel. Ei, atunci să fi văzut tu ofensivă pe ei!

Simplul apelativ de golan ar fi fost doar un alint!

– Îmi pare rău pentru tine, dar eu nu pot fi altfel decât sunt. Și apoi ți-am mai spus, nu regret nimic din ce-a fost. Nu regret nimic, decât moartea mea stupidă. Dacă nu se întâmpla, aș fi avut timp pentru toate. Puteam să mă și cumintesc, nu știu, puteam face multe. Acum nu mai am nimic de schimbat. Vreau doar să-mi închei socotelile. Pentru asta am nevoie de tine. Îmi pare bine că te-am găsit și mă crezi și vrei să acționezi în numele meu. A fost o întâmplare fericită pentru mine ideea ta cu „nivelul de bază”. Altfel, cine știe, ți-aș fi dat târcoale și n-aș fi stârnit în cugetul tău nici o tresărire. Am încercat să intru în legătură cu mama, tocmai cu ea, care a declanșat toată această aventură, dar n-a marșat. Presimte adevărul, se duce pe la mănăstiri, la vrăjitoare, vrea să aibă confirmări, îmi răscolește trecutul, dar nu se lasă prinsă în vis, nu crede în forța pe care aș avea-o. Mi-ar fi fost atât de simplu să-i explic tot ce ți-am explicat și ție, iar ea să se împace cu ideea și să mă lase pur și simplu uitării! Luni la rând am încercat să iau legătura cu ea, fără nici un ecou! Visează câte ceva despre mine, nesemnificativ, povestește vecinelor sau cui vrea s-o asculte, s-or fi săturat toți din jurul ei de obsesia cu mine, deja o iau în răs cunoștințele, o consideră puțin sărită de pe fix. Poate chiar este nițel dusă. Dar ea, care vibrează pentru mine și nu-și află împăcarea, în subconștient este foarte realistă, nu permite trecerea dincolo de timp, este inflexibilă ca oțelul. Pe urmă am mai încercat cu o verișoară, o fire extrem de sensibilă și de vulnerabilă și înclinată către paranormal. Cu ea aș fi reușit într-un târziu, deși mă temeam să nu fie riscant, mă temeam ca ea, prea labilă fiind, să nu aibă de suferit, să nu aibă șocuri din care să nu-și poată reveni. Ei îi dădeam în ultima vreme târcoale când, nesperat, m-ai chemat tu.

– Nu te-ai gândit să vii la mine direct, să vezi dacă nu te pot ajuta eu...

– În disperare de cauză m-aș fi gândit și la tine. Voiam să epuizez mai întâi toate rudele, m-am gândit, nu fără temei, că legătura de sânge este mult mai puternică decât o involburare de moment a sentimentelor. Știi, spiritul celui decedat are legături mult mai puternice cu cei din neamul lui. Se creează un fel de rezonanță genetică. În fine, până la urmă, totul e bine când se termină cu bine. Astăzi, pe seară te duci acasă și te pregătești pentru drum. Sper să te pot însoți. Dacă pierdem legătura, te rog să faci tot ce-ți stă în putință ca să faci ceea ce te-am rugat. Ești singura mea speranță, nu uita asta. Eu am să încerc să mențin legătura cu tine.

– Cum, creându-mi doar o breșă, așa cum ai făcut când m-am dus la micul dejun ?

– Probabil, așa, creându-ți un spațiu de acțiune.

– O să reușesc să fiu normală, combativă, o să pot să comunic ?

– Da, cred că o să poți și atunci când o să ai necazuri am să vin să te ajut fără să observe cineva sprijinul pe care ți-l acord. Sper să pot realiza asta. Așa cum este tot la fel de posibil să pierd contactul cu tine de îndată ce părăsești casa. Nu știu nici eu cum o să fie. Habar nu am. Dacă se întâmplă așa ceva, ieși din “nivelul de bază” și acționează conștient, motivată fiind de povestea pe

care tocmai ți-am relatat-o și care, știu că te-a impresionat. Și găsește, în eventualitatea că voi pierde legătura cu tine, motiv să mai vii să mai dormi o noapte aici la mama ta, poate aici voi putea să apar din nou. În tot cazul, când te duci la tine acasă, te rog un lucru: Nu răspunde la nici un telefon.

– De ce? Îmi poți spune de ce?

– E mai bine, un telefon te-ar putea perturba, te-ar putea scoate din nivel. Cel mai bine este să scoți telefonul din priză.

– Tu știi ceea ce mi se întâmplă, mă poți preveni de ceva?

– Intr-un fel știu, dar nu e bine să te previn, decât dacă ai fi într-un pericol de moarte. Nu e bine să știi de la mine.

– Urmează să primesc o veste rea prin telefon? Ce ți-a venit cu telefonul?

– Nu e nici un calcul anume. Vocea lui șovăia. Pur și simplu vreau să mă asigur că ceea ce ai de rezolvat n-o să fie perturbat din pricina unui țârâit strident. Ar fi culmea să se întâmple și asta. Nu mai fi așa suspicioasă. Ai văzut cât de brutal m-ai părăsit din pricina telefonului. Ai fi fost în stare să mă mai omori odată numai să te poți duce să vorbești la telefon. Ce să spun, un receptor la ureche și gata, ai impresia că toată lumea e la picioarele tale. Când lumea e la picioarele tale oricum, numai s-o vrei, numai să încerci s-o ai.

– Doar ai văzut despre ce telefon era vorba. Foarte ciudat a fost! În starea în care mă aflam eu știam că voi primi acel telefon, știam și care era conținutul mesajului, știam și că nebunele alea de vecine mustăcioase formau numărul concomitent cu mama, hei, super, aveam percepții extrasenzoriale! Doamne, nici nu mi-am putut închipui că voi ajunge așa de departe și într-un timp așa de scurt!

– Nu-i așa că ți se pare ceva extraordinar? Și chiar este, într-adevăr. Câtă lume n-ar vrea să aibă percepții. Să vadă, să știe, fără să se deplaseze, fără să facă un efort anume. Așa cum suntem noi, sufletele, nu? Crezi că noi stăm la bârfă ca vecinele tale sau ne plângem pe umeri unul la altul de ceea ce vedem pe pământ sau de ceea ce ni s-a întâmplat pe pământ? Am avea timp de bârfă, berechet, doar nu mai avem slujbă, nu mai suntem nevoiți să ne plătim facturile, să facem rost de bani. Numai că...Dar e mai bine pentru tine să nu știi mai multe despre lumea mea.

– Nici nu mi-am putut imagina că „nivelul de bază” o să-mi ofere asemenea posibilități! În carte nu scria. Sau, mă rog, scria, dar nu era vorba, în nici un caz, de începători ca mine. Eu nici nu cunosc bine alfabetul inițierii. Sunt doar o începătoare. Am aplicat doar câteva procedee. Cred că le-am ales pe cele mai ușoare, ca să fiu sigură că pot executa bine pașii. Mi-era teamă să nu renunț și să reintru, cuminte, în matca mea.

– Ești amuzantă cu cartea asta a ta. Ti-am spus că-mi amintești de o comedie cu o vrăjitoare care zăpăcește mereu regulile și se trezește într-o mulțime de încurcături. E periculos pentru tine, dacă nu stăpânești bine spațiul, să te joci astfel. Dar ce m-aș fi făcut dacă nu începeai experimentul ăsta ciudat?

REVELAȚII RUSTICE

Portrete la minut

Pe ulița dreaptă ca lumânarea, apare țigănușul târând sacoșa lui uriașă în carouri. Vocea pițigăiată, modulându-se după vocalele prelungite, răscolește, parcă, colbul drumului, dar și căinii, și găinile mahalalei:

– Pături, haine, farfurii, cuțite... calitate primă, de la *nenea* lanache; ace, bolduri, *igrete*, și tămâie, toate, de la *hăla!* la neamule, ia bădie!...

Bădia, pentru ziua de azi, s-a nimerit a fi Nicolaie Corlățea, pensionarul cel *mai-mai* din Timigeni. A lucrat la căile ferate, ca electromecanic. Nu-i de baștină de aici, dar și-a cumpărat o casă, spre bătrânețe, în sat, și are, deja, vreo douăzeci de ani de când lumea îl vede mai toată ziua întins peste gard, ca să ia pulsul străzii.

– Cine e, bre, *neni-to lanache*?

– Ha? face tânărul cu fața tuciuire. Se răsucește și-și așază *bagajele* jos. Are fața transpirată și pare obosit. Își ridică cu greutate fruntea și-l privește pe celălalt cu brațele lăbărtate pe creasta de zăplazuri. Mai curând m-ai servi cu nițică apă!...

Pensionarul dispare preț de un minut și-apare cu o căniță din marmură galbenă, cu buline roșii, plină până la refuz.

– Poftim, bea!

Țigănușul o duce la gură și soarbe cu lăcomie. Buzele lui groase, peste care se întrevede un început de mustăcioară, acoperă bună parte a marginii de sus a vasului.

– Mulțumesc *faîn!*

– De ce nu spui *mulțumesc frumos*? Ce, ești ardelean?

– *Poi?* dace străinul, bătând ușor capătul unei țigări, pe care, apoi, o duce la gură.

– Măi, băiete, eu te-am văzut de multe ori prin târg pe la noi, la Șur; lasă minciunile!...

– Uite ce, nene: te interesează *marfa* mea?...

– E *a ta*, sau a lui nen'to *lanache*?...

– Biiine, face. *M-am lămurit*. Matale ai chef de glume, dar știi că eu n-am gustat *nafură* de azi-dimineată?

Se apleacă, înșfăcă băierele sacoșei de *pvc* și le aruncă peste umăr. Puțin, s-a îngheboșat.

– Mai locuiește *cineva* pe uliță? Arată cu brațul către suișul drumului și scutură din cap, încercând să îndepărteze de pe creasta nasului o bobită de transpirație care îl gădilă.

– Nu prea, răspunde bătrânul, mângâindu-și bărbia proaspăt rasă; o babă și-un moșneag de nouăzeci de ani...

– Păi gospodăriile sunt faine, unde-s gospodarii?

– Da' unde nu-s?... La câmp, la târg, în Italia, în Spania...

Pleacă. Pantofii-adidas din picioare întipăresc urme late, pigmentate cu cerulețe, în blana de praf a drumului. Face doar patru-cinci pași și se oprește în loc. Se răsucește. Sacoșa, cât toate zilele, execută un arc de cerc uriaș în aerul vărgat de căldură al amiezii.

– Da' un *portret*, nene, nu vrei să-ți pictez?

– Adică?...

– O poză *desenată*...

– Vei fi fiind și artist?

– Nu chiar, dar mă pricep la de-alde astea...

Pensionarul se scarpină sub creștet, acolo unde câteva șuvițe de păr grizat și rebel mărginesc o chelie rotundă. Apoi, zâmbind, și cu umor:

– N-am nici *ce*, nici *pentru cine* să mai *pozez*. Băbuță *nicevo*, copii, *nicevo*. Sunt prea bătrân. Totuși, aș fi curios de ce ești tu în stare să faci.

– Îți pot arăta, zice tânărul, și se apleacă și scociorăște prin fundul sacoșei. Scoate sulul de hârtii, începe să deruleze și-i așază în față un exemplar din *creațiile* sale. Mâinile lui butucănoase se străduiesc să-l țină cât mai întins. Așa-zisul tablou tremură sub privirile bătrâne, și-o secundă, culoarea de roșu din conținutul desenului scapă câteva reflexii în lumina puternică a soarelui. Corlățea nu poate a se dumeri dacă ceea ce vede pe bucata aceea de hârtie albă este un chip de om sau altceva.

– *Ce, cine-i aici?*

– Vecinul dumitale, unchiul Nicolaie, răspunde *pictorul*, râzând șmecherește.

– Nu prea seamănă...

– La fel a zis și el. Că nu-l *reprezintă*. De-aceea nu mi l-a mai cumpărat.

– Și crezi că dacă eu am să *pozez*, o să iasă ceva care să mă reprezinte?

– Desigur...

– Atunci, dă-i drumu', ce mai stai?

Și iese în afara porțiței și se sprijină cu spatele de gard. Își lasă greutatea corpului pe un singur călcâi, căci un picior s-a suprapus peste celălalt, mâinile se prind ștregărește de cureaua lată, ca un chimir, așa încât degetele mari să se poată agăța de platca pacheștelor.

– Bărbia mai sus, murmură băiatul, apreciind unghiuri și spații din priviri, apoi vine și-i atinge pielea gâtului cu degetele umede, moi. Îl prinde de umeri, încercând să-i înalțe puțin, apoi se răsucește și-așază sacoșa pe pământ. Se apleacă și scotocește o vreme prin fundul acesteia, scoate, în sfârșit, un teanc de hârtii, desfășoară una dintre ele și-o lipește de planșeul de carton pe care îl culcă ușor pe brațul și antebrațul mâinii stângi. În dreapta, ține câteva creioane colorate. Ca un adevărat prestidigitator, le manevrează în așa fel încât să ajungă între cele două degete lucrătoare. Totul durează câteva minute, și-

n această vreme mai mult privește la chipul bătrânului, decât la ceea ce execută pe hârtie.

– Gata, zice într-un târziu, respirând ușurat. A ieșit fain!...

– Ce-a ieșit? face Corlătea curios, întinzând mâna să prindă *lucrarea*.

Privește îndelung, timp în care fruntea i se încrețește de tot, iar sprâncenele lungi și stufoase îi stau, parcă, să cadă. Tigănușul respiră ușurat în spatele umerilor lui. Aerul încălzit al ființei acestuia îi atinge, ca o aripă diafană, lobul urechii.

– Place-ți?...

– Deloc, răspunde săteanul, cu întârziere.

– Care-i motivul?...

– Nu pricep rostul *norului* ăsta negru deasupra capului, ochii aceștia împrăștiți și holbați, pe-o frunte lăbărtată? Astfel m-ai văzut? O fi bătrânețea urâcioasă, dar nici chiar așa...

– Știi ce, nene? Hai să-ți spun un secret. Am încercat să-ți pozez *chipul*, dar a ieșit *sufletul*.

– Aha, înțeleg, face bătrânul, mestecându-și limba în sec. Așa mai merge. Și lui Nicolaie, vecinul, tot sufletul i-a ieșit?

– Tot...

– Și de ce nu i-ai spus-o?

– Fiindcă am socotit eu că nu trebuie să i-o spun. Nu cred că era pregătit să primească o veste atât de proastă.

– Și crezi că eu sunt pregătit ?

– Întrezăresc în ochii și glasul dumitale înțelepciune...

– Așa crezi ?

– Îhî...

– Cât mă costă?

– Douăzeci de lei...Inclusiv cuișorul-șurub, de prins pe perete.

– Și dacă vreau să-l cumpăr și pe-al lui Nicolaie?

– De ce-ai face-o?

– Așa, fiindcă-mi place și-al lui.

Se încheie târgul și străinul pleacă. Cu câte o hârtie desenată în fiecare mână, Corlătea calcă încet pe terasa lui înfierbântată de soare. Așază cele două piese pe prispă, la umbra scurtă a bagdadii. Le mai privește o dată îndelung. Își duce degetul mare pe norul negricios de deasupra trupului, care pare mai mult o pată, și-apasă, până hârtia se rupe și grunții de cremene ai peretelui îi pătrund în piele.

Apoi, scoate bricheta de la buzunarul cămășii cu mâneci scurte, o aprinde și dă foc la colțul de jos al celor două *lucrări*.

În depărtarea potecii, însoțită de refrenul unui lătrat de câine, se aude vocea subțiată a țigănușului:

– *Foarfece de tuns oi, cratițe și polonice-avem, carpete, prosoape...*, toate de la nenea lanache... *la marfa, ia marf', neamule!*...

În câteva secunde, cele două foi cartonate, transfigurare în desene bizare, se fac scrum. O boare scurtă împrăstie funinginea lor pe suprafața lucie, de ciment, a prispei.

După aceea, Corlătea intră în odăița lui răcoroasă, pe

peretii căreia mai atâră doar câteva crenguțe uscate de flori de salcâm. Se întinde perfect în pat și și-ascultă bătăile inimii. Parcă ar fi un ceasornic obosit. Privește scândurile plafonului și i se pare că acestea lunecă, aidoma șinelor de cale ferată, undeva în urmă. Refuză, însă, a mai urca în acel tren imaginar care-l purta, de obicei, către copilărie, către brava-i tinerețe. Dimpotrivă, i se face un dor nespuse de soția lui, cu care avusese șansa să vietuiască până împlinise vârsta de șaptezeci și opt de ani.

– Asta ar însemna să trăiesc în *prezent* , gândește, ba cât se poate de mult în *viitor* . Ana mea e aici, sub prunii *Hadadârlei* . Cimitirul nostru de atâtea cruci tocite, de atâtea cruci noi...

Se bucură ca un copil când, prin telepatie, poruncește scândurilor de pe tavan să curgă în sens invers. Închide ochii cu bucurie și se pregătește să adoarmă. Mirosul de floare slejită îi gădilă nările cu atingeri de aripi de îngerăși.

Și-afară, vipia care sfarogeste frunzele de pe copaci este pe cale să se potolească.

– *Unde* , în *ce* gară va fi să opresc? șoptește, și cade într-un somn greu ca pământul.

O muscă obraznică îi tot brăzdează fața, de la nas către frunte, de la un obraz la celălalt obraz, dar el nu mai simte nimic... Deja , sforăie...

Dieu séparant la Lumière des Ténèbres

VII. MAIONEZA (II)

(fragment de roman)

Cadru exterior: Eleșteu înghețat pe care aleargă dezordonat un cocker spaniol auriu, urmărind fără prea mare succes o veveriță (care nu e spaniolă și e roșcată). Fond muzical: Edward Grieg: Peer Gynt – The Hall of the Mountain King, sau orice alt marș (rămâne la latitudinea regizorului). După-amiază, cer senin.

Tăiat la:

Cadru interior: Glisare lentă a focalizării camerei dinspre holul de la intrare al conacului – un brad uriaș de Crăciun, cu nenumărate cutii savant împachetate și încă nedescăcute, lumini multicolore care pâlpâie în ritmul marșului – către sufrageria plină de personaje în care e o dinamică absconsă a mișcării în spațiu (fiecare pare a pregăti câte ceva, dar altceva față de ceilalți. Unii pot muta farfuriile tocmai aranjate de alții).

Tăiat la:

Plan detaliu: Iza și Eva în bucătărie, față în față, ocupate cu decorarea unui tort impresionant. Fiecare are în mână câte un tub cu frișcă, pe care îl ține ca pe o armă, gata de atac.

Transfocalizare subită: Pe acordul final din marș cockerul realizează un salt mortal și aterizează sec peste veveriță. În același moment din cele două tuburi țâșnește frișca (în culori distincte: alb și roșu).

EVA: Inimioare?

IZA (o ținutuește cu privirea fără să spună nimic).

EVA (îi surâde cald și începe să decoreze tortul. Nu sunt inimioare): Tristan pare teribil de încordat în ultima vreme, nu crezi?

IZA: Nu mi-am dat seama, dar fără îndoială că vei fi știind mai bine. Aveți numeroase proiecte comune de ceva vreme.

EVA (se oprește o secundă din decorare, pare a medita la aflarea unui răspuns potrivit, după care începe a așterne o serie de inimioare de jur împrejurul tortului): Dar Iza dragă, știi bine că Tristan nu mă interesează sub acest aspect. Credeam că am lămurit definitiv acest amănunt.

IZA (rotindu-se în jurul tortului a ajuns la seria de inimioare a Evei. Se oprește o secundă, pare a căuta răspunsul potrivit, după care continuă cu manevrarea tubului de frișcă): Văd că te pricepi foarte bine la bucătărie, Eva. Felicitări. Nu lăsa impresia.

EVA (a ajuns din nou în fața seriei de inimioare. Constată că acestea au fost între timp străpunse de câte o săgeată. Îi aruncă o privire războinică Izei și continuă): Iar tu faci minuni în arta decorării, Iza dragă. Mulțumesc, am avut un maestru de excepție. Știi, Iza, e uimitor ce poftă nebănuite trezesc cercetările îndelungate asupra unor amănunte lingvistice ale evului mediu...

Fond sonor: Giacomo Meyerbeer – Coronation March (From The Act IV of The Prophet). Pe acest fond sonor Iza și cu Eva continuă a decora tortul învârtindu-se mereu în jurul său, imaginea derulată repede astfel încât să sugereze filmul mut

de odinioară. Gesticulează animat, par a se confrunța, îndreaptă adeseori amenințător tuburile cu frișcă una către cealaltă până ce la final se împoașcă reciproc din abundență cu frișcă.

Plan detaliu de final: Tortul aflat într-o harababură de nedescris. Focalizare imagine: inimioară albă străpunsă de săgeată roșie.

Tăiat la:

Plan detaliu: Poetul și Mo în fața bradului de Crăciun. El, înfățișare boemă și dezordonată, pântec proeminent, barbă bogată, pipa fumegândă în colțul gurii, un pas în spatele tinerei. Ea, excesiv de aranjată, pantaloni albi mulați, curea lată, strălucitoare în jurul bazinului, cizmulițe negre strânse pe pulpe, mijlocul descoperit apetisant, decolteu adânc, sânii rotunzi jumătate atrăgând inerent privirea, părul negru prins sub o banderolă albă, cercei sferici argintii, rimel puternic, de un negru adânc, asemenea ojei și a ochilor.

POETUL (puțin înălțat peste umărul tinerei, cercetându-i pe furiș decolteul): Superb aranjament, am putea spune, Mo. O încântare hedonică a simțurilor în preajma acestei nopți când miracolele prind contur.

MO (admirând bradul): Da, m-am străduit mult să iasă ceva frumos.

POETUL: Și pe bună dreptate pot spune că te-ai întrecut pe tine însăși.

MO: Totuși ceva nu e în regulă. Nu vrei să îmi dai o mână de ajutor?

POETUL: Și două, cu cea mai mare plăcere. Unde anume?

MO (privind insistent către vârful îndepărtat al bradului): Mi-e teamă că va trebui să mergem sus. Crezi că ești capabil să adopți o poziție periculoasă? Vom fi nevoiți să facem puțină echilibristică.

POETUL (cu ochii strălucind, pufăind cu sete): Mo dragă, sunt încredințat că noaptea aceasta unică merită întreg efortul.

Fond sonor: Ludwig van Beethoven – March of Turks (From The Incidental Music to A. von Kotzebue's The Ruins of Athens). Pe acest fond sonor imagine derulată mult mai repede decât normal, asemenea filmului mut de odinioară: cei doi aduc o scară, se cațără pe ea, pe rând, încearcă să ajungă la steaua din vârful bradului, nu reușesc. În cele din urmă urcă scările către etaj cu intenția de a ataca problema din alt unghi. Plan detaliu: Mo întingându-se în gol către vârful bradului; poetul o ține strâns pentru a nu aluneca. Focalizare imagine: mâna poetului așezată ferm pe sânul tinerei.

Tăiat la:

Plan detaliu: Tristan și burlacul în bibliotecă. Amândoi țin în mâini câte o carte și un pahar într-o postură de capă și spadă. Sunt armele unui duel universitar postmodern în desfășurare. Armura: frac și papion.

TRISTAN: Colega, nu pot să cred că susții așa ceva.

BURLACUL: Nici eu că ești de părere contrară, dragul meu.

TRISTAN (agitând ca suprem argument cartea către preopinent): Prin urmare cuprinsul acestui volum este inferior celui din mâna ta?

BURLACUL (fluturând elevat cartea din mâna sa, ca pe un evantai): Toți cititorii englezi sunt fără îndoială de acord cu mine. Metoda expusă în aceste pagini este infailibilă. Cea din acele pagini este o naivitate puerilă.

TRISTAN (bea cu sete din pahar și citește câteva rânduri): Colega, bați câmpii. Indubitabil autorul meu este superior drăguței dumitale doamne, care nu rămâne decât o diletantă.

BURLACUL (se încruntă, răsfoiește paginile, bea cu sete): Dragul meu, diletantă e cam mult spus. Te rog să retractezi, în numele gentileții.

TRISTAN (un moment de meditație): Bine, colega, retractez. Mă luase valul. Însă modul ei de expunere este viciat de practici neortodoxe. Prea mult exotism, improvizație nițel în exces.

BURLACUL (un pas brusc în față, întinde amenințător paharul): Ha! la te uită! Dragul meu, nu ți-ai făcut bine lecțiile. Autorul tău e cam conservator și când se bagă singur într-o fundătură greu de explicat apelează prea puțin convingător la ceea ce nu poate fi calificat decât abracadabrante argumente fanteziste.

TRISTAN (face și el un pas în față): Iraționalul e parte integrantă din lumea noastră.

BURLACUL: Exotismul, asemenea.

Focalizare imagine: Burlacul și Tristan confruntându-se cap în cap, priviri amenințătoare prin ochelari.

TRISTAN: Propun un duel.

BURLACUL: Accept. Alege câmpul de luptă, arma și muniția.

TRISTAN: Peluza, lopata și zăpada.

BURLACUL: De acord. Martori?

TRISTAN: Fără?

BURLACUL: Perfect. Durata?

TRISTAN: Cel care cade primul acceptă că metoda celui alt e infailibilă.

BURLACUL: Dragul meu, nu am nici un dubiu. Hercule Poirot e numărul unu iar Sir Arthur Conan Doyle, o relicvă a trecutului.

TRISTAN: Colega, vei suferi o înfrângere categorică. Sherlock Holmes este infailibil iar Agathe Christie, o doamnă cumsecade, dar în retragere.

BURLACUL: Vom vedea.

Focalizare imagine: cele două cărți și paharele alături pe o măsuță. Crima din Orient Express versus Câinele din Baskerville.

Plan exterior: Domeniul din jurul conacului, troienit intens, văzut de la mare înălțime, imaginea apropiindu-se încet de siluetele celor doi universitari care degajează într-o perfectă harababură zăpada pe un viscol teribil. Fond sonor: Modest Mussorgski – A Night on the Bald Mountain. Imagine derulată repede, pentru a se putea vizualiza progresele celor doi dueliști: Tristan și burlacul înlătură dezordonat, la întâmplare zăpada, realizând un amplu labirint pe tot întinsul domeniului.

Focalizare imagine: Fețele celor doi, cu straturi de gheață pe ochelari și pe sprâncene, căutând rătăcite ieșirea din labirint.

Imagine de ansamblu: veverița pe vârful conacului urmărind atentă, ridicând dintr-o sprânceană, situația nou creată.

Tăiat la:

Cadru interior: Feminista singură în sufragerie privind avid

către masa pe care totul se găsește într-o perfectă ordine. Fond sonor: Hector Berlioz – Hungarian March (From The Damnation of Faust). Pe acest fond sonor, imaginea, inițial statică și apoi câteva secunde normală începe a fi derulată mai repede decât firesc, în timp ce feminista schimbă dispunerea din fața farfuriilor a cartonașelor pe care sunt înscrise numele invitațiilor. Operațiunea trebuie repetată la nesfârșit, sugerând o harababură totală a aprecierii poziției fiecărui cartonaș. Dese reveniri asupra deciziei anterioare. Pe acordul final, primplan: fața surzătoare, satisfăcută de rezultat, ochi strălucitori.

Focalizare imagine: un cartonaș ținut ferm în mâini, cu nume indescifrabil. Primele litere sunt Au.

Tăiat la:

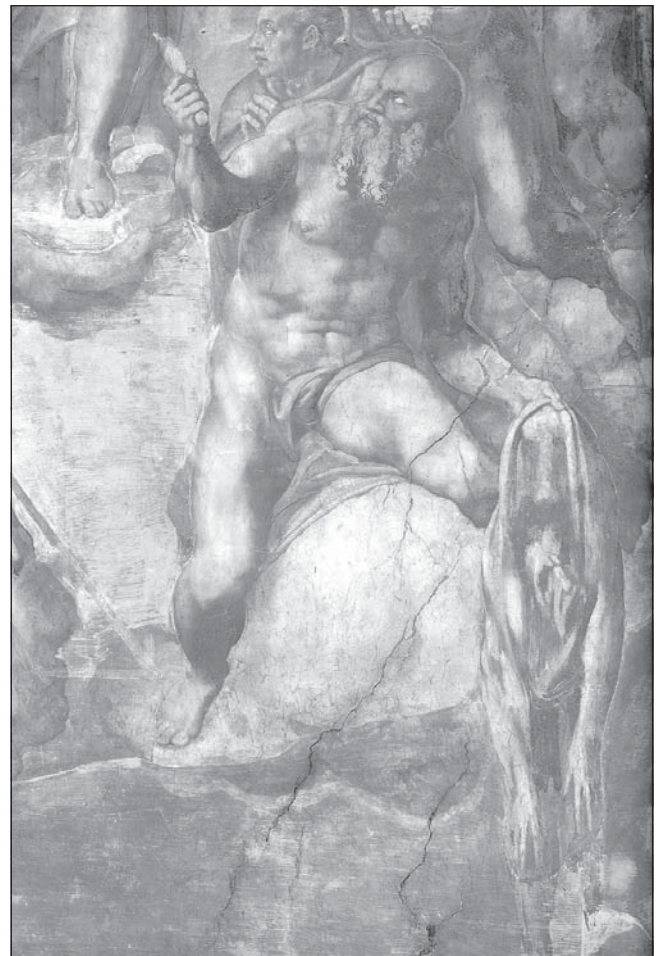
Plan interior: Sânziana în fața unei oglinzi.

Tăiat la:

Plan interior: Pepelea în fața unei oglinzi.

Fond sonor: Tchaicovsky – March (From the Nutcracker Suite).

Alternanță de planuri pe acest fond sonor. Sânziana se gătește frumos, își aranjează o panglică și o fundiță la o rochiță fantezistă, de culoare roz, în părul lung și cărlionțat își prinde o inimioară iar la final își întinde pe mâini mănuși fine, liliputane, albe. Pepelea își încheie nasturii unei cămăși albe cu mânecute volante, se chinuiește să își prindă un papion negru la gât, își îmbracă fracul, își atașează un ceas minuscul cu lanț de aur. Gesturile celor doi copii intenționează să imite cu seriozitate ritualul oamenilor maturi.

Saint Barthélémy

Transfocalizare imagine: Pepelea și Sânziana fiecare în fața computerului deschis la yahoo messenger. Are loc următorul scurt schimb de replici:

pepe: sunt gata.

sanzi: si eu. capitanul neacsu?

pepe: pregatește mașina pentru misiune.

sanzi: perfect.

pepe: codita?

sanzi: pe moment plecat în misiune.

pepe: perfect. plec acum.

sanzi: bine. te aștept.

Intercalare primplan: Pepelea își aranjează pe cap jobenul.

Sânziana își desenează pe obraz o aluniță.

Tăiat la:

Cadru interior: ușa de la intrare a conacului. Focalizare imagine: un clopoțel auriu agitat care scoate un sunet cristalin. Fond sonor: liniște apăsătoare. Clopoțelul zăngănește din nou, cristalin. Fond sonor: liniște de mormânt. Clopoțelul agitat nervos, zăngănește cât se poate de cristalin. Fond sonor: târșăit alene de picioare. Apare mergând extrem de încet poetul boem, pufăind din pipă. Are de jur împrejurul gâtului, revărsată pe pieptul lat, beteală strălucitoare, multicoloră, din bradul de Crăciun, sugerând ghirlandele florale ale hawaienilor. În mâna stângă poartă, firește, un pahar jumătate gol. Deschide ușa. În cadrul acesteia: președintele și căpitanul Neacșu, între ei prima doamnă, iar în fața ei Pepelea. Fiecare bărbat poartă în mână câte un buchet superb de flori (președintele – camelii roz, căpitanul Neacșu – zambile roșii, Pepelea – crini portocalii). Fond sonor: primele acorduri (și doar acestea) din Giuseppe Verdi – March from the Act II of Aida. Apoi moment de liniște stânjenitoare. Invitații din exterior surâd cald. Poetul pufăie încruntat.

POETUL (sec): Aloha.

PREȘEDINTELE (scurtă ezitare, apoi improvizând un spirit de glumă): Priimiți cu colinda?

MO (lipsește din cadru, doar vocea): Who is it, dear?

POETUL (își scoate pipa din colțul gurii, întoarce capul și spune răspicat): Niște trăsniți cu colinda. S-au costumat ca familia prezidențială. Arată foarte caraghios, parcă ar face o fotografie de grup cu bodyguard.

MO (voce, lipsește din cadru): English, dear, I do not understand.

POETUL (revine asupra invitațiilor cu fețe cam plouate): Îmi pare rău, sunt monarhist (după care închide sec ușa).

Focalizare imagine: clopoțelul auriu agitat, scoate un sunet cristalin. Fond sonor: liniște apăsătoare. Clopoțelul zăngănește din nou, cristalin. Fond sonor: liniște de mormânt. Clopoțelul agitat nervos, zăngănește cât se poate de cristalin.

MO (se aude cum coboară vertiginos scările și apare grăbită în cadru; poartă în mâini două globuri argintii): I'm coming, I'm coming, have a little patience.

Deschide ușa. În cadrul acesteia aceeași dispoziție, doar că bărbații au schimbat florile între ei (președintele – zambilele roșii, căpitanul Neacșu – crinii portocalii, Pepelea – cameliile roz). Fond sonor: primele acorduri (și doar acestea) din Giuseppe Verdi – March from the Act II of Aida. Apoi oaspeții încep imediat să cânte cu elan (căpitanul Neacșu e basul vocii a doua):

CVARTETUL PREZIDENȚIAL: Am plecat să colindăm / Dom' Dom' să-nălțăm / Când boierii nu-s acasă / Dom' Dom'

să-nălțăm / C-au plecat la vânătoare / Dom' Dom' să-nălțăm / Să vâneze căprioare / Dom' Dom' să-nălțăm / Căprioare n-au vânat / Dom' Dom' să-nălțăm / Au vânat un iepuraș / Dom' Dom' să-nălțăm / Să facă din pielea lui / Dom' Dom' să-nălțăm / Veșmânt frumos Domnului / Dom' Dom' să-nălțăm.

MO (a urmărit încântată, cu sufletul la gură, întregul spectacol): That was great! Wonderful! Too bad I can't understand the lyrics. Unfortunately the house owners don't seem to be indoors. What could I do? Here you are.

Mo împarte câte un glob președintelui și căpitanului Neacșu, primei doamne îi oferă, după un moment de ezitare, propriii cercei globulari, iar lui Pepelea îi revine o monedă de cinci penny. După care ușa este închisă sec.

Tăiat la:

Plan interior: Poetul și Mo în mijlocul a nenumărate accesorii pentru bradul de Crăciun. Mo se întinde peste balustradă către vârful pomului.

POETUL (privind plin de interes către fesele tinerei): Where were you, dear Mo?

MO (uitându-se către etajele inferioare): There were some odd looking fellows, singing carols. One of them seemed to be their bodyguard. They must have got the wrong door. But I handled the situation pretty good.

POETUL (lipit de tânăra, încercând la rându-i să atingă vârful bradului): Oh, I am sure you can handle anything just fine, dear.

MO: However we won't get far enough this way.

POETUL: I am close enough, dear.

MO: This doesn't help too much, does it?

Tăiat la:

Plan interior, focalizare imagine: clopoțel auriu foarte agitat care scoate un sunet teribil de cristalin. Fond sonor: liniște apăsătoare. Clopoțelul zăngănește din nou, strident de cristalin. Fond sonor: liniște de mormânt. Clopoțelul mai sună o dată, timid, foarte vag cristalin. În cadru apare feminista. Deschide surâzătoare ușa. Fond sonor: primele acorduri (și doar acestea) din Giuseppe Verdi – March from the Act II of Aida. Membrii trioului masculin al cvartetului prezidențial au schimbat între ei buchetele de flori (președintele – crini portocalii, căpitanul Neacșu – camelii roz, Pepelea – zambile roșii).

PREȘEDINTELE: Dacă nu vă e cu supărare, vă rugăm frumos, ne puteți spune dacă aceasta este reședința unde locuiesc Tristan și Isolda?

PEPELEA: Și Sânziana.

FEMINISTA: Dar desigur, vă așteptam cu nerăbdare! Totul este pus la punct pentru a vă primi cu toată ospitalitatea!

Cei trei își privesc buchetele de flori și apoi încep să le schimbe între ei fără o logică aparentă.

CĂPITANUL NEACȘU (roșu de stânjenală, revenit în posesie cameliilor roz, le întinde stângaci feministei): Doamnă...

FEMINISTA (le acceptă și îl privește șagalnic): Domnișoară...

PRIMA DOAMNĂ: Credeți că putem totuși intra?

EVA: Oh, desigur, mă iertați, restul sunt și ei pe aici pe undeva.

Tăiat la:

Plan interior, focalizare imagine: clopoțelul sunând cristalin dar anemic, o singură dată. Ușa se deschide brusc. Fond sonor: vâjăitul sinistru al viscolului. În cadrul ei două siluete sfrijite,

pline de zăpadă și gheață, sprijinindu-se în lopeți, incapabile să rostească un cuvânt, clănțănind teribil din dinți și tremurând strașnic, cu mâinile întinse către intrare.

PREȘEDINTELE: Sărmanii oameni. Dragă, ce le-am putea da?

PRIMA DOAMNĂ (un moment de reflecție după care acționează hotărât și le așează în mâini cei doi cercei, urmată imediat de președinte și de căpitanul Neacșu cu globurile): Ne pare rău, dar stăpânii nu-s acasă.

PEPELEA: Au plecat la vânatoare.

CĂPITANUL NEACȘU: Dom' Dom' să-nălțăm.

Ușa se închide sec. Tristan și burlacul se privesc înmărmuriți. Ușa se deschide brusc.

PEPELEA: Am uitat ceva (le așează în palmă cei cinci penny). Crăciun fericit!

Ușa se închide imediat.

Tăiat la:

Plan exterior: imagine de ansamblu: Pământul văzut din cosmos. Fond sonor: Modest Mussorgski – A Night on the Bald Mountain. Imaginea este focalizată tot mai aproape, globul terestru se apropie inițial încet, apoi tot mai vertiginos, din când în când în cadru se interpun scurt diferite obstacole: un asteroid pe care este întrevăzut fulgerător un omuleț verde care se uită încruntat la o cutie goală de coca-cola, o navetă spațială ce are desenată pe caroserie steagul Statelor Unite (în cabină pilotul este un bărbos măsliniu cu turban – scurtă interferență peste fondul sonor a unei rugăciuni musulmane în care se distinge clar numele arab omonim al zeului creștin), o pătură densă de nori, apoi camera se oprește subit când un vultur pleșuv se lipește brusc de lentilă. Pasărea își revine scuturând din cap amețită, privește atent în cameră și rostește cu un accent englez impecabil: „I do beg your pardon, my mistake, sir”, după care se îndepărtează fâlfâind cu un aer snob. Camera își reia pierderea vertiginoasă din altitudine până ce se oprește definitiv deasupra labirintului troienit din curtea conacului. Noapte. Cer înstelat. Lună plină. Urlet lugubru de lup carpatin.

Tăiat la:

Prim-plan: veverița oprindu-se din alergatul prin labirint și înălțând atentă dintr-o sprânceană.

Tăiat la:

Prim-plan: Codiță oprindu-se din alergatul prin labirint, adunându-se ghemotoc în sine, coada covrig, botul pe labe, scâncește înfricoșat.

Tăiat la:

Plan interior: imagine de ansamblu: sufrageria cu masa aflată într-o ordine desăvârșită. Oaspeții așezați cuminiți pe locurile lor, figuri cam plouate. Imaginea focalizată asupra câete unei perechi după cum urmează: Tristan și burlacul alături, în halate de casă, tremurând și clănțănind din dinți (singurul sunet care se aude în încăperea). Poetul boem și președintele alături, țepeni, părând complet ignoranți în ceea ce privește prezența celuiilalt, președintele având în fața farfuriei un cocktail în care tronează stegulețul cu stema statului, poetul același cocktail, dar stegulețul său are stema regală. Eva și Iza alături, ambele cu părul înfășurat în prosop, scrutând intens și încruntat cartonașele din fața lor. Între ele pe masă crinii portocalii. Prima doamnă și Mo alături (Mo poartă din nou cerceii globulari argintii...). Feminista și căpitanul Neacșu alături, ea extrem de surâzătoare, el dinamic și îmbujorat

asemenea unei statui de ceară. Buchetul de camelii roz într-o vază între cei doi. Sânziana și Pepelea alături, foarte frumoși, foarte cuminiți, foarte încântați. Pepelea poartă o zambilă roșie la reverul smochingului. Sânziana una în păr. Ușa sufrageriei se deschide brusc și instantaneu intră fondul sonor: Mendelssohn-Bartholdy – Wedding March from The Music to William Shakespeare's. Pe ușă apare același actant care în capitolul anterior interpretase rolul stewardului Noa și care acum împinge triumfal, pe o măsuță cu roți, tortul imens, îngropat complet într-un strat gros de frișcă îndelung ornat (peste aranjamentul original pare a fi trecut temeinic un tsunami astfel încât rezultatul seamănă izbitor cu turbanul personajului). Omul și tortul parcurg amplu, marțial, ceremonial, încăperea, sub privirile deconcertate ale mesenilor, mai puțin ale celor doi copii, amuzați peste măsură. Odată ajuns în capul mesei, Noa ridică protocolar mâna dreaptă, marșul se întrerupe brusc, fondul sonor simulând zgârierea subită a unui disc, și imediat lumina se stinge abrupt, încăperea fiind învăluită într-o beznă adâncă, similară situației primordiale, anterioare evenimentului cosmic ce poartă numele unui ceas amplasat pe turnul unei clădiri din centrul Londrei.

MO (voce nedumerită): Is this part of the script?

POETUL (voce încântată): Cine știe, poate e o tentativă de asasinat!

NEACȘU (voce alarmată): Domnule Președinte, ar fi precaut să vă părăsiți dispunerea cunoscută în spațiu. Să derutăm adversarul.

PREȘEDINTELE (voce calmă): Domnule căpitan, mi-e teamă că adversarul se află deja în imediata mea proximitate.

BURLACUL (clănțănind din dinți): Dacă e parte din scenariu, să îmi spună și mie cineva care ar fi replica mea, habar nu am.

TRISTAN (clănțănind din dinți): Imediat am să mă uit. Are cineva o brichetă măcar?

SÂNZIANA (voce entuziastă): Tati, să aprindem artificiiile și lumânările din brad!

EVA (voce nesigură): Sper că cel care îmi linge piciorul sub masă e Codiță.

IZA (voce retorică): Și tu? Totuși nu avem decât un câine.

POETUL (voce egală): Am să încerc să mai prepar un cocktail antirepublican. Mai dorește cineva?

PREȘEDINTELE (voce resemnată): În condițiile date, amendăm constituția. Să fie dublu.

PRIMA DOAMNĂ (voce pragmatică): Dar e ridicol. Să ne spună cineva din regie cât mai trebuie să stăm degeaba la masă pe întuneric.

FEMINISTA (voce ezitantă): Am o idee.

TOȚI (în cor): Care?

FEMINISTA (voce ezitantă): Nu știu însă dacă se potrivește. E o copilărie.

TRISTAN (voce categorică): Oricum rămâne între noi, nu va ști nimeni.

FEMINISTA (voce rugătoare): Promiteți?

BURLACUL (voce nerăbdătoare): Colega, ne-ai făcut pe toți curioși. Orice ar fi e mai bine decât să așteptăm pe întuneric indicațiile regiei.

EVA (voce convingătoare): Va rămâne o poveste secretă din culisele turnării filmului.

POETUL (voce marțială): Iar eu promit să nu mai scriu poeme cu pitulici.

FEMINISTA (voce hotărâtă): Bine atunci. Ce-ar fi să ne jucăm

de-a v-ați ascunselea?

SÂNZIANA și PEPELEA (voci entuziaste): lupiiii!!!!!!

CODIȚĂ (voce câinească): Ham ham!

RESTUL (tăcere).

NEACȘU (voce neconvingătoare): Aș avea o obiecție...

FEMINISTA (îl întrerupe grăbită, voce care nu admite obiecții): Dragul meu, îmi vei spune mai târziu.

POETUL (voce poetică): Dacă cineva dorește sticla de whisky să numere până la zece apoi să mă caute. Eu unul am plecat, dragilor.

Un moment se aude distinct clinchetul unei sticle și pași grăbiți ai poetului ieșind din încăperea. O secundă de liniște absolută. Imediat apoi se distinge un iureș nemaipomenit, scaune trase de la masă în grabă, clinchet de veselă, pași grăbiți alergând haotic, mișcare nedeslușită în spațiu, apoi tăcere.

BURLACUL (voce ezitantă): Tristan dragule, fie-ți milă, toate astea sunt parte din scenariu?

Liniște.

BURLACUL (voce nesigură): Tristan?

Liniște.

BURLACUL (voce care imploră): Tristan? Hei, voi, oricare?

Liniște.

BURLACUL (voce resemnată): Ei, presupun că e clar cine trebuie să îi caute pe ceilalți. Unu, doi, trei, patru, cinci, șase...

Vocea burlacului se aude tot mai estompat ca fond sonor, continuând numărătoarea. Camera de filmat se apropie lent de bucătărie, unde, la flacăra unei lumânări, Noa servește o felie de tort, citind cu interes scenariul filmului.

Focalizare imagine, instantaneu rotund în mijlocul ecranului, sugerând deopotrivă lentila camerei de filmat precum și o fotografie atemporală, în sepia: chipul lui Noa zâmbind cu subînțeles, face complice cu ochiul spectatorului.

Tăiat la:

Plan exterior: conacul învăluit în beznă la ale cărui ferestre se văd apărând și dispărând flăcările unor nenumărate lumânări. Imagine alb-negru.

Fond sonor: Tchaicovski – Swan Lake Ballet Suite.

Tăiat la:

Plan interior (cu același fond sonor care va continua pe tot parcursul dinamicii mute a personajelor și cu aceeași imagine alb-negru ce va rămâne constantă): debaraua de sub scările care duc la etaj. Tristan în fața unei lumânări. Se deschide ușa iar în cadrul acesteia apare Eva costumată asemenea actrițelor dintr-o producție Warner Brothers a anului 1923. Eva spune ceva. Priviri speriate, gesturi de protest din partea lui Tristan. Pe ecranul negru apar inscripționate într-un patruleter cu arabescuri replicile dintre cei doi, de fiecare dată ca urmare a unor gesturi semnificative care urmăresc să exprime dialogul purtat între parteneri. Filmul mut al începutului de secol.

- **Tristan, pot sa ma ascund alaturi de tine?**
- **Eva draga, și daca vom fi gasiti împreuna?**
- **Vom spune ca lucrăm la un nou proiect lingvistic dedicat studierii afixelor gramaticale univoce în limbile aglutinante.**
- **Eva, dar este o idee excelenta!**

Cei doi se sărută entuziast cuprinși de un autentic elan lingvistic.

Plan detaliu: conturul buzelor Evei imprimat pe gulerul cămășii lui Tristan.

Plan interior final stop cadru: Cei doi, aglutinați într-o îmbrățișare profesională, ridică romantic-pasional câte un picior. Cadrul se restrânge focalizat-centripet pe flacăra lumânării dispusă în centrul ecranului până la a rămâne cadru complet negru, beznă temeinică (imaginea rotundă devine un cadru circular tot mai redus, apoi un punct luminos, care apoi dispare complet).

Tăiat la:

(Imaginea revine treptat din același punct unde s-a restrâns anterior, cadrul pornește centrifug din centrul ecranului, unde este acum făclia unui sfeșnic, până la a înfățișa):

*Plan interior: Poetul și președintele în bibliotecă; încăperea conacului are însă un aer vetust; multe cărți legate în piele, pergamente, hrisoave, incunabule, litere chirilice și titluri înflorate savant. Transfocalizare a camerei asupra câtorva tomuri, printre acestea putând fi identificate **Învataturile lui Neagoie Basarab catre fiul sau Teodosie și Istoria ieroglifica**, dar, atenție, ambele apărute sub egida Academiei Române. Poetul costumat asemenea monarhului absolut al evului mediu întunecat (variante bizantină), despot luminat de sfeșnicele și torțele dispuse din abundență jur împrejurul camerei. Poartă o mantie lungă ce atârână pe jos, cu volănașe și guler de blană, pe cap o coroană de aur masiv încrustată cu stema domnească (bour, pajură sau altă viețuitoare heraldică). În mână o cupă imensă cu vin. Președintele costumat asemenea cetățeanului francez care a colaborat entuziast la restaurarea arhitecturală a unei anume cetăți dezafectate, într-o dimineată însorită a zilei de paisprezece iulie a sfârșitului de secol al XVIII-lea. Pe masă, alături de acesta, o ghilotină în miniatură.*

Imagine alb-negru cu umbre și penumbre, atmosferă apăsătoare, misterioasă, plină de sugestii sumbre și adevăruri aflate sub pecetea tainei. Fețele celor doi vor fi relevate sau ocultate pe rând prin intrarea sau ieșirea dintr-un con favorabil de lumină sau întuneric (vezi Marlon Brando în Apocalypse Now). Preopinienții poartă un dialog în care sunt relevate două perspective ireconciliabil antinomice asupra orânduirii socio-politice. Acest amănunt este sugerat prin apariția preț de o secundă, în mijlocul ecranului, a inscripției

Vox populi ≠ Vox dei (excepție tragediile antice)

Poetul întinde peste umăr cupa.

Plan secundar: silueta discretă a căpitanului Neacșu, în costumație de paharnic, ce presară în cupa cu vin un praf misterios.

Plan detaliu: amestecul produce o reacție chimică efervescentă și spumoasă.

Plan detaliu: în cupa argintată este încrustată cu deosebită măiestrie imaginea artistică a unui craniu uman cu două femururi încrucișate sub bărbie.

Prim-plan luminat: figura plină de augustă bunăvoință zâmbitoare a monarhului.

- **Cetatene, sa închinam aceasta cupa a prieteniei ca însemn sacru al iubirii divine pe care slavitul domn o are fata de robii sai dreptcredinciosi.**

Președintele îl scrutează crunt, privește cu neîncredere cupa întinsă de monarh, se scotocește prin buzunarele tunicii revoluționare și în cele din urmă se întoarce puțin în spate, face un semn, apare imediat figura căpitanului Neacșu în costum Armani original, care deschide o casetă din lemn de mahon. Președintele alege un trabuc al cărui capăt îl retează cu dexteritate utilizând ghilotina miniaturală. Introduce trabucul în gură, căpitanul Neacșu îl aprinde prompt, cu o brichetă metalică, și dispăre înapoi în conul de umbră, lăsând caseta deschisă pe masă, alături de ghilotină. Președintele trage adânc un fum în piept și rostește zâmbind larg:

- **Inaltimea Voastra, sa ne desfatam fumand aceste trabucuri ale pacii ca însemn al dragostei pragmatice pe care poporul loial o are fata de augustul Vostru cap încoronat.**

Tăiat la:

(în aceeași manieră tehnică a imaginii centripete-centrifuge):

Plan interior: în capul scârilor care coboară la subsolul conacului apare burlacul, cu scufie pe cap, cu o lumânare în mână, îmbrăcat în cămașă de noapte lungă și largă (a se vedea, în funcție de reminiscențele livrești ale scenografului, Conu' Leonida, Père Goriot sau George Bush jr. pensionar și somnambul căutând optimist reședința lui Osama bin Laden). Un câine fantezist-macabru, sculptat în lemn, posibil aparținând curentului gotic (întrucât colții nu se rezumă la a se înșira pe doar două maxilare) păzește marțial intrarea. Burlacul își întinde gâtul în întineric și pare a întreba ceva.

- **Hei, voi, e vreo fiinta vie acolo jos?**

Ascultă atent, nici un răspuns. Începe a coborî precaut către subsol. Ajuns aici rămâne nemișcat privind îndelung un dulap imens care are la mijloc o cheie aurită, lucrată în stil baroc. În lemn este încrustat, în stil rococo, într-un idiom neo-roman flexionar, un dicton optimist, încurajator, tonic, reconfortant, potrivit incursiunii subpământene a protagonistului:

Lasclate ogni speranza, voi ch'entrate.

Ezitant, tremurând, cuprins de o genuină emoție estetică, eroul întinde mâna, răsuțește cheia și deschide ușile imense.

Prim-plan: figura imobilă, tâmpă, a burlacului, care pare a privi ceva fără a pricepe ceea ce vede. Se întoarce lent și scrutează flacăra lumânării, după care întinde podul palmei deasupra flăcării. O retrage imediat scuturând-o și suflând de zor către mâna arsă. Privește din nou către conținutul dulapului, iar mimica feței (colțurile gurii strâmbate în jos, sprâncenele ridicate) și gestică (ridicare a umerilor) sugerează ceva de genul „mă rog, așa să fie, de ce nu, la urma urmei, eu ce pot să spun, mă las păgubaș”. Lasă lumânarea în dulap, închide ușile.

Tăiat la:

Plan interior: dulapul în care se află un schelet uman, cu scufie pe cap (similară cu a burlacului), ce ține în mâini o carte pe care pare a o citi cu nesaț la flacăra lumânării.

Plan detaliu: Cartea ținută artistic între falange, se distinge clar titlul ediției princeps: *William Somerset Maugham – Cakes and Ale or the Skeleton in the Cupboard.*

Tăiat la (în aceeași manieră centripet-centrifugă):

Plan interior (se renunță, pentru această scenă, la imaginea alb-negru): un budoar roșu cu baldachin rubiniu care acoperă un pat intim, în formă de inimioară purpurie, deasupra căruia se află dispusă, pe tavan, o oglindă venețiană (cu rame, desigur, vișinii).

Prim-plan: Mo și Eva, față în față, figuri filmate din profil. Ochii ambelor protagoniste strălucesc neprihănit-lasciv; întreaga ținută lasă impresia unei inocente concupiscentțe (sugestia poate fi conferită și de faptul că eroinele, deși îmbrăcate elegant, decent, cu mult bun gust, au preferat, totuși, articole vestimentare sumare – de nuanțe roșietice, rubinii, vișinii și purpurii, natural asortate – care evidențiază din plin nenumăratele curbe și linii ale părții superioare, mediane și inferioare ale anatomiei a două exemplare feminine de Moș Crăciun în anii sprințarei tineretii). Dialog imaginar-telepatic, întrucât buzele eroinelor se întredeschid doar pentru a fi umezite ușor cu limba, dar fără a articula nimic (în urma lecturii poeziei bliagene și stănesciene, Mo și Eva preferă necuvintele, dialogul mut al revelațiilor cântului fără glas).

- **I have been waiting for this moment for so long!**
- **Am asteptat acest moment de atata vreme!**

Prim-plan: un sărut ezitant, stânjenit, stângaci, ingenuu.

Transfocalizare: imaginea, în oglinda suspendată, a unei îmbrățișări voluntare, pasionale, îndemânatică, de o dulce perversitate.

Tăiat la:

Plan exterior: suprafața înghețată a heleșteului de pe domeniul conacului. Clădirea se distinge undeva în fundal, fantomatic, la ferestrele sale apar și dispar aleatoriu luminițe stinghere (cu excepția unei camere aflate la etajul superior care în mod ostentativ rămâne constant luminată în roșu intens, deși imaginea este alb-negru). Sânziana și Pepelea patinează desăvârșit, în ritmul fondului sonor - Tchaicovski – Swan Lake Ballet Suite. Copiii sunt costumați în conformitate cu scenografia baletului. Scurt dialog în momentul în care se opresc preț de câteva secunde față în față.

- **Sanzi, de Anul Nou nu-i asa ca vii la mine? Vine si nenea regele William, da' asta e secret de stat, sa nu mai spui la nimeni.**
- **Pepe, nu stiu daca pot, la mine de Anul Nou mama zice ca vine o barza, dar asta e secret de tot, nici tati nu stie.**
- **Sanzi, avem loc si pentru nenea William si pentru barza, asa ca poti sa vii.**
- **Bine Pepe, am sa vad ce spune mami.**

Copii continuă să patineze.

Tăiat la (centripet-centrifug):

Plan interior: Burlacul, la ultimul etaj, cu aceeași cămașă de noapte, cu aceeași scufie, cu altă lumânare, privind fix și gânditor, nehotărât, către pod. Începe să urce, precaut. Ajuns

în pod, cercetează atent în toate părțile, plimbând amplu lumânarea. Nimic suspect. Deodată, în capătul foarte îndepărtat, este luminat inexplicabil un dulap imens – și doar acesta – cu un spot de lumină focalizat.

Prim-plan: figura circumspectă a burlacului, ridică dintr-o sprânceană, ciucurile fesului atârnă lângă ureche imitând un glob din bradul de Crăciun. Gest și mimică ce exprimă ceva de genul „nu am încotro, o luăm de la capăt”.

Tăiat la:

Plan interior: Burlacul în fața dulapului. Pe ușile acestuia este inscripționat, în același stil rococo, un mesaj misterios:

Beware. The property of C. S. Lewis

Burlacul întinde mâna, deschide dulapul, care e plin de haine. Figură nedumerită. Ezitant, oarecum dezamăgit, scormonește printre haine, apoi pătrunde cu totul între ele și în spatele garderobei nimereste peste o creangă de brad. În urma sa se închid brusc ușile.

Tăiat la:

Plan exterior: pădure deasă de conifere, zăpadă troienită; burlacul răzbate buimac dintre brazi, complet echipat: lumânarea în mână, cămașă de noapte, fes, desculț. Privește foarte atent împrerurimile, scrutează fix lumânarea, dă din cap a „ce să-i faci, asta e” și stinge sec flacăra lumânării. Moment de indecizie cu privire la direcția nimerită. Intenționează să o ia înspre stânga, dar se oprește brusc, zărind ceva, stupefiat. În cadru apare veverița, alergând, Codiță imediat în spatele ei, urmărind-o. Animalele se opresc în fața burlacului și par a-l studia îndelung, după care se uită una la alta și par a schimba unele impresii

- Se pare ca a mai intrat unul în dulap.
- Mda. Altul care l-a citit doar pe Tolkien. Universitarii astia, niste închipuiti.
- Ei, nu avem încotro, trebuie sa ne ocupam de el.
- Mda, asa se pare. Sir, if you please, do follow us.

Prim-plan: figura perplex-terifiată a burlacului.

Tăiat la (centripet-centrifug):

Plan interior: Isolda și prima doamnă în bucătărie. Șorț, bonetă etc. Prepară de zor un sortiment de mâncare, fiecare taie, cu deplină dexteritate, diferite ingrediente, multe legume. Atmosferă de muncă asiduă. Isolda scoate ouăle din frigider. Prima doamnă le sparge, separă albușul de gălbenuș. Isolda adaugă în castronul cu gălbenușuri o linguriță de muștar și începe să amestece de zor. Prima doamnă adaugă din când în când ulei. La un moment dat se opresc și privesc dezolate către rezultat.

- Am mai putea adauga smantana, sarea si piperul.
- Iza draga, mi se pare ca ar fi inutil. Am impresia ca maioneza asta se taie.
- La naiba, s-a taiat. Si salata nu poate fi servita fara maioneza. O luam de la capat?
- Nu avem incotro.

Cele două femei aruncă la gunoi compoziția și deschid frigiderul.

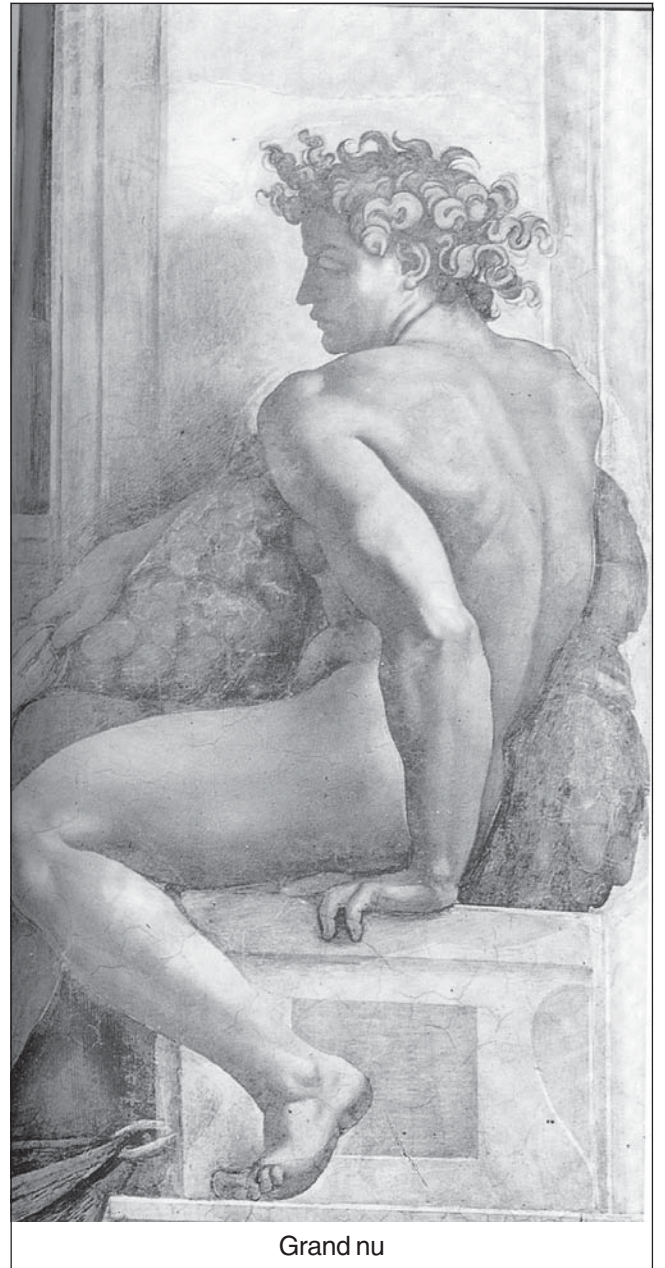
Tăiat la (centripet-centrifug):

Plan interior: Lumină difuză. Fără fond sonor. Imagine alb-negru. Regizorul secund (Noa, desigur...), cocoțat stingher pe un scaun suspendat, de recuzită, înconjurat de camere de filmat, reflectoare, cu o portavoce în mână în care strigă supărat:

REGIZORUL SECUND: Tăiați, tăiați. La naiba, unde sunteți cu toții? Unde ați dispărut? Ce e harababura asta? Vreau o copie a scenariului. Tăiați și o luăm de la capăt. Mă aude careva? E cineva acolo? Oricine?

Nu răspunde nimeni. Liniște totală pe platou. Moment de incertitudine. După o vreme se aud zgomote ciudate, cineva se deplasează repezitor prin platou, apoi zgomotul încetează.

Stop cadru final: un spot de lumină se aprinde brusc. Veverița și Codiță, așezați pe picioarele din spate, în fața lui Noa, așteptând cuminiți, întrebători, cu sprâncenele ridicate, indicațiile de regie.

Grand nu

Laurențiu Mihăileanu

CE DACĂ, SIMO?

(excurs virtual)

PERSONAJE:

CLIENTUL

SIMO

ANE-MARIE

CHICHI

LAERTE

Scena 1

Un café-net-bar. Monitoare, mese cu scaune, teighea, raft cu băuturi. Clientul, echipat cu video-cască și tactilo-mănușă, surfează în neștire. Simo îndărătul teighelei.

CLIENTUL (*chicotește*): Uau, mamă, ce am aici... Stai-stai, nici chiar așa, mă gatico! (*icnește*): Ei, fir-ar, asta mă întoarce cum are chef... Ia să vedem ce te faci acum... Uau! Are geniu fetița, îmi dă clase! Mor! (*râde excitat*)

SIMO: Măi-măi, s-a înfierbântat cocoșelul.

CLIENTUL (*absorbit*): Aaa, sorry, puicuțo, mă obligi să iau lasoul. De-acum a mea ești, nu-mi scapi tu. (*dar încremenește*): Dumnezeule, înnebunesc, ce piele... O nimfă, nu alta!

SIMO: Ca să vezi ce pământăi bărbații ăștia.

CLIENTUL: Ooo, nu, nu acum, la dracu'! (*pauză*) Măi fato, abia mă excitasem... Mă rog, o.k., să zicem... Dar aici, unde-mi convine mie! E-n regulă, te aștept, pa.

Clientul se ridică, își scoate casca și tactilo-mănușa. Merge la bar.

SIMO (*ștergând pahare*): Ia zi... Acum cine mai era?

CLIENTUL: Să mor, Simo, o să râzi de mine, dar îți jur, l am apucat de picior pe Zeus. Da-da-da, cum ai auzit! Mai bine aș tăcea, dar nu pot, la dracu, îmi cântă sufletul, mă dă afară! Ah, Doamne, am știut de la început că-i EA.

SIMO: Nu zău?! Ooo, atunci zi-mi-o iute, că-i grozav!

CLIENTUL: Ai răbdare, nu mă lua repede... (*apoi, patetic*): Închipuie-ți, dragă Simo... ne-am sărit unul altuia în brațe, m-a târât după ea într-un Eden-Eden, unul ca lumea, nu făcătura de diletant, ci marfă a-ntăia, made in Hollywood! Iarba se lăsa sub noi convingător... foșnea blând, c-ai fi jurat c-o udase roua dimineații, pomii ne mângâiau trupul cu frunzele lor, izvoarele făceau bulbuci printre bolovani nou-nouți...

SIMO: Mirific! Mă înfior... Și?... Mai zi!

CLIENTUL: Ei, și-și... ce, nu-ți ajunge? În doi timpi ne-am și dezecipat cu mouse-ul — îți închipui cum! —, ceva haios, ca-n scrimă. Rămăsesem goi-goluți, ne sorbeam din priviri... vibram, ce naiba... Eu tocmai îi strecurasem palma între pulpe și... (*izbește furios teigheaua*): ... și fâs! Vrăjitoarea — ioc. O ștersese, cutra!

SIMO: Vai, sărăcuțul de el! Jenant, chiar.

CLIENTUL: Cică avea de rezolvat nu-știi-ce pe nu-știi-unde, zi și tu! (*pauză*) Dar fii pe pace, nu-i port pică, poate-i mai bine așa. Cum ar veni asta, să demarez în trombă, cu surle și

trâmbițe, ca apoi, abia ajuns la mal, să-mi văd flota scufundată? Nu, mersi, nu ține. (*pauză*) O cheamă Chichi. O fi ea un pic cam scoabă, dar în rest e o.k. — mătăsoasă, caldă, umerii mici, nurlii, de copilă...

SIMO: Aa, lăudabile sentimente! De unde era tipa?

CLIENTUL: Ei, de unde... de pe-aci, din oraș. Dar ce, mă vezi umblând după potcoave? Ne vedem la șase fix, aici, la tine.

SIMO: Zău, chiar azi? N-ai idee cât mă bucur pentru tine!

CLIENTUL: Ți-am zis eu, nu se știe niciodată! Încă de-alaltăieri totul îmi șoptea că voi fi altul azi. Crede-mă, numai EA mi-ar fi putut-o face, jur cu ochii-nchiși. Mă devastează de pe acum, o simt deja în tot trupul! (*pauză*) Hai, dă mi, te rog, un gin mare cu apă tonică.

Simo îl servește. Clientul ia paharele și se întoarce la PC.

CLIENTUL (*fredonând*): „O, baby, baby... just a child, a crazy girl...” (*ceva îl surprinde*): Hopa! Interesant... Nu, nu-i de lepădat.. promite... Ce naiba, o gazelă rătăcită? Mmm, n-aș prea crede... (*pauză*) Ba chiar invers, că prea își flutură fundulețul... (*chicotește*): U-uu! Sunt aici, haioasă amazoană, nu dincolo! Hohoho, știam eu, penisurile verzi cam șochează, nu zic nu... Ce, viteazo, nu-i prea simpatic crocodilul meu?

SIMO (*răbufnește*): Ștoarfa! Păi după ce-mi umblă ea...!

CLIENTUL: Aha, nițică strategie?... Adică să te fugăresc, cred. Se face, se face, dacă te supraexcită... (*apoi, șarjează*): Aoleu, alertă de gradul unu, ambuscadă ca la carte! Săriți, fraților, mă devoră femeia-pirhana! (*râde ca gădilat cu pana*)

SIMO (*agăsată*): Ceva mai încet, clientule, că nu suport agitația. Fii rezonabil și tu, altfel te deconectez!

CLIENTUL (*la fel de absorbit*): O, da, așa merge, încetișor... merge la sigur... Mă scufund, plutesc... e cald, numai bine să-ți mângâi meduzele... (*gâfâie*): O, da, da, așa mi-e perfect, di-vino...!

SIMO: Ce dracu', ăsta-i nebun?! Doar n-are de gând...

CLIENTUL: Oo, nu, nu-mi întoarce spatele, scumpă Ane-Marie! Ți-ai găsit momentul... Care dracu' îndatoriri? Și taman acum? Așteaptă și tu, ce Dumnezeu, o secundă...

SIMO: Normal, măcar ea să aibă capul pe umeri.

CLIENTUL (*se ridică trântind tactilo-mănușa*): Mânca-v-ar iadul de gloabe!

Merge la bar și încalecă îmbufnat un scaun.

SIMO: Hai, zii, care-i necazul... (*tăcere*) Îmi spui?

CLIENTUL (*iritat*): Schimbă!

SIMO (*amuzată*): Și asta ți-a făcut-o?

CLIENTUL: Un rahat! Mă bănuie femeia, Simo, ăsta-i blestemul meu. Și același gen de femeie! Un supliciu! E piatra mea de moară, n-am încotro. Uite și cretina de Ane-Marie... Cică se dă în vânt după puțin dezmăț, dar tot ea fuge ca de tămâie când îi aduce omul ceva autentic, nemânjit. Ce mai,

lemn-tânase! Oricum, strașnică muierușcă, ia totul dintr-o lovitură. Ehe, știe prea bine c-o să mă aibă, că n-o voi împiedica.

SIMO: Ei lasă, lasă, pe mine nu mă duci. O vrei tu, se simte... Dar atunci... cu Chichi cum rămâne?

CLIENTUL: Care? A, Chichi... Aia-i altă mâncare.

SIMO: Zi-i mâncare, zi-i cum vrei, dar cu ea te întâlnești azi.

CLIENTUL: Ei, cum să uit... De fapt, mă văd cu amândouă.

SIMO: Chiar că n-ai ce face. Serios?! Nu-mi spune că tot aici!...

CLIENTUL: Și ce dacă, Simo? Eram și eu curios.

SIMO: O să vezi, vei fi feliat, sfârtecat, tocat.

CLIENTUL: De ce? Vreau doar să le văd. Iau ce-mi convine, atât.

SIMO: Ai cuvântul meu, ajungi surcele. Păi gândește-te, oare n-ar avea dreptate și ele? (*pauză*) Ce zici, încă un rând?

CLIENTUL: Adevărul e că prea ușor n-o să-mi fie. (*se caută prin buzunare*): E-n regulă, dă-mi încă unul, și tot cu apă tonică. (*apoi, conspirativ*): Numai că, please, în alte pahare!

Femeia tace. Se apleacă, umblă sub tejghea, scoate un pahar, i-l arată, apoi îl umple cu băutură. Clientul ia paharele și se întoarce la tastatură. Muzica localului.

SIMO: Un falit, ca toți clienții mei... Și ce-aș vrea? Un amețit, un ratat! Acasă la el, precis dezastru... Șosete gata „apretate”, zvârlite pe sub pat, baia trăsând a hoit de pisică, florile uscate în ghivece, praful de-o palmă pe mobilă, gândacii pârâindu-ți sub talpă, molii înfipte în mochetă și draperii, ca miriștea...

CLIENTUL (*chiuie*): lahuu, uite că se pricepe gagică! M-a adulmecat ca ogarul, de la distanță. Ce mai, nu-i începătoare pițipoanca...

SIMO (*agatată*): Mă calci pe nervi, amice...! (*se resemnează*): Parcă am cu cine... Noroc că e simpatic.

CLIENTUL: Pune odată mâna, gagică, ce te codești?! Aici, hai, nu mă fierbe ca pe-un crenvurșt!

SIMO: Amărâtu! În ce cloacă se tăvălește... Târfe animate, târfe cu ținta pe orificii, vampe de frecat cu mouse-ul! Dacă setezi ce trebuie — gata, gagică la discreție. Ai tot ce-ți trece prin cap: piele și os, obeze, scunde, păluge ori clăpăuge, blonde, brune, roșcate, asiatice cu șolduri înguste sau late, punkiste, mooniste, daoiste... Păi da, saitiștii se îmbogățesc pe seama idioțeniei ăstora, ei speculează tot ce mișcă. Cârligul ți-l pun la îndemână, sub nas! Dezământate la orice oră, după chef, iar tu te destrăbălezi cât îți permite dispozitivul și contul... Și pe lângă asta, avantaje cu ghiotura: nu tu sida, nu tu sifi, nu tu amprente... Parcă-i mare scofală să te dai Prima Doamnă! Tot așa bine poți fi Cleopatra, Madame de Pompadour, șefa de harem a lui Bin Laden sau oricare-ți convine. Cum dracu' de nu pricepe atâta lucru? Numai un retardat se mai convinge prin pusul degetului. (*apoi cu lehamite*): „Marea, epocala lui dragoste!” Ce să mai zic... Tot vorba lui: gloabele globalizării!

Scena 2

CLIENTUL (*avântat*): Simo, scumpă Simo, ACUM CHIAR MI-A BĂTUT CEASUL!

SIMO: Nu zău? Mai scutește-mă, n-am timp de tine.

CLIENTUL: Nu, Simo, n-ai să-mi întorci spatele. Știu ce vorbesc. Este EA, ți-o jur, nu mă mai înșel! E diferența dintre monument și kitsch! Și cât de orb am fost până azi, mi-e rușine.

SIMO: Adică... alta, zici? Te-a convins? O.k., admit, o fi EA, dacă ție-ți pare...

CLIENTUL: N-o să mă crezi, dar pe cuvânt, mi-a zis pe nume!

SIMO: Tu vorbești serios, văd... (*zâmbeste*): Păi unde erai voi, nu pe net? Acolo până și eu, afona, ți-aș putea afla numărul la chiloți.

CLIENTUL: Ei, rahat! Doar nu-ți închipui c-aș intra eu online fără cagulă. Ce dracu', Simo, de parcă n-ai ști... Chestia e că nu mi-a zis „Bigger”, ci m-a luat pe numele mic.

SIMO: Tot naiv! Prezervativele astea digitale ți le sparge și-un mucos.

CLIENTUL (*trântind paharul pe tejghea*): Termin-o odată, ce ai?! Aha, tu de fapt nici n-ai chef să mă-nțelegi. Bravo, așa-mi trebuie dacă îmi descarc sufletul unei complexate!

SIMO (*șocată*): Ce, ce-ai spus...?!

CLIENTUL: Da, de la obraz ți-o zic: o curvă bătrână care-a tras pe dreapta, na! Nu, baby, nu-ți face iluzii, este ceva ce pute de la o poștă. Te roade ciuda că nu mai dă nimeni vreun ban pe carcasa ta afumată. Crud adevăr, dar altul n-ai. Nu ți-a rămas decât să-ți jecmânești clienții ținându-le cică de urât. Haidade... (*pauză*) Zău dacă știi ce m-a apucat, că altul mai deștept nu și-ar pierde timpul cu una ca tine.

SIMO (*distrusă*): Doamne, ce proastă sunt!... Mizerabilul...

CLIENTUL: Vai, Simo, le pui și tu la inimă... Știi ce? Vezi ți întâi de interes și profită cât mai poți.

SIMO (*cu capul în mână*): Ah, canală...

CLIENTUL: Oho! Mă și mir că nu-mi arunci cu ceva în cap. Chiar așa, de ce n-o faci? Că pahare și sticle ai berechet. Și nu-ți face probleme, azi sunt dispus să suport orice, oricât și din partea oricui. Doar am găsit-o, Simo, că de rest mi se-ndoiaie. (*face o piruetă*): Pe bune, nu auzi? Am găsit-o!

SIMO: Ești jalnic, gagiule. Hai, cară-te.

CLIENTUL: Din păcate nu pot, am întâlnire. Iar consumația... Ar trebui onorată, parcă. Ce zici?

SIMO (*tipă*): Mă f... în banii tăi. Cară-te!

CLIENTUL: Chiar așa, profesionisto? Atunci mai întâi omoară-mă, că de plecat tot n-o să plec.

SIMO: Asta o să și fac, lepădătură! (*aruncă o sticlă în direcția Clientului*): Afară cu tine! (*aruncă alta*): Fii blestemat, canalie! Pramatie! Vagabondule!

Barmanița aruncă cu ce-i cade în mână. Sticle, pahare sparte.

CLIENTUL (*ferindu-se*): Oh, da, așa, eterna-mi recunoștință, scumpă Simo! Desigur, nu poți pricepe, căci doar n-o faci intenționat, dar tu-mi pui acum sub picioare un covoraș fermecat: viitorul meu. Da, tu îmi dai aripi! Grație ție și numai ție, destinul meu tocmai a dat colțul străzii. Privește-l: BANG!

Ușa intrării se deschide, făcând loc unei siluete feminine.

CHICHI (*apludă*): Fantastic! Marfă! Asta da originalitate!

Scena 3

Tirul încetează. Cei doi își îndreaptă atenția spre persoana nou venită.

CHICHI: Vai, n-am vrut, continuați vă rog, nu mă luați în seamă.

Clientul încalcă taburetul de lângă tejghea. Nou-venita alege o masă.

SIMO (*cu solitudine*): Nu veți regreta că ne-ați ales. Așadar

cu ce vă putem servi?

CHICHI: Deocamdată un nectar... Ba nu, o cafea. Tare și fierbinte! Mai încolo văd eu... depinde. Ăă... (*caută cu privirea*): Ceas nu aveți pe-aici?

SIMO: Vai, cum nu... (*își consultă ceasul-brățară*): Șase fără douăzeci.

CHICHI: Mersi. (*apoi, sieș*): Măi, tipa mă irită! Să mor dacă n aș zgâria-o puțin. Sper c-o să rezist cînșpe minute...

SIMO (*măturând cioburi*): Aiurita asta precis pe el îl așteaptă. Ce să fac, să-i spun câteva? Mai bine o las moartă, nu-i treaba mea.

Scena 4

În local răsună „La Belle Dame Sans Regrets”. Intră intempestiv o femeie cu cască de motociclist, geacă ținută și mânuși până la cot. Se trănțește la o masă.

ANE-MARIE (*strigă*): Mie, o „guiness”!

SIMO (*din zbor*): Notat, doamnă. Altceva?

ANE-MARIE: Atât. Ba nu, adu și-o vodcă mică. Și-ncă ceva... Aștept un tip în jur de 1,80. N-ai scanat vreunul învârtindu-se pe-aici?

SIMO: Știu eu... Or fi fost.

ANE-MARIE: Mă rog. În tot cazul, împrușcă-mă când apare tipul. (*flutură o bancnotă*): Ce zici?

SIMO: Nici o problema, poți să-ți bei în liniște „dinamita”.

Scena 5

Prin ușa întredeschisă întră alt personaj. O mantie lejeră, fustiță și picioare în culori provocatoare. Coapse lungi, strălucitoare, terminte prin botine cu toc înalt.

LAERTE: Hello la toată lumea! (*face turul barului*): Îmi place la voi, chiar foarte mult! Aici mă simt mai puțin agresată ca-n centru. Da, e tare fain, îți creează intimitate. Mai ales în nebunia orașului! Mă mir cum de mi-ați scăpat până acum. Zău! De unde-ați mai răsărit?

SIMO: Bine, lasă fanfara. Ce comanzi?

CHICHI: Dar e scandalos să tratezi clienții așa!

LAERTE: Frumos din partea ta, dar las-o-n plata Domnului, sunt obișnuită.

CHICHI: Ba nu, asta-i mârlnie. O s-o reclam!

ANE-MARIE (*amuzată*): Cui s-o reclami? Ha! De-am avea cu toții nazuri de justițiar...

SIMO: Sictir, gagicilor, mi se rupe de măcăneala voastră! (*strigă cu năduf la Client*): Mișcă-ți curul, gagiule, ți-au venit pretendentele!

CHICHI: Ahh, îi scot ochii!

Celelalte două îi stăvilesc elanul punitiv.

CLIENTUL (*cu casca și mânușa puse*): Cee? Ai zis ceva, Simo?

SIMO: Fă-te-ncoace, genialule, că tu ai inventat tipele astea.

Scena 6

Clientul se scoală și se apropie.

CLIENTUL (*încurcat*): Ăă... S-a făcut deja șase?... (*își consultă ceasul*): Credeam că nu-i decât... (*amuțește descoperindu-le pe cele trei*): Cu mine aveți...? Ne cunoaștem?...

ANE-MARIE: Da, dragă „Bigger”, văd că ai cam încurcat borcanele.

CHICHI: Uau, știți ce-a făcut asta? Fraierul a băgat *reply all* în loc de *reply*!

CLIENTUL: Dracu știe, poate chiar așa am făcut... Ei și ce! Apropo, dumneata am impresia că ești... Ane-Marie, nu?

ANE-MARIE: Mă impresionezi, scumpe Bigger, nota zece! (*se apropie insinuantă*): Măi, măi, ia să-ți vedem și celelalte talente.

CHICHI (*se repede*): Și eu vreau să-l văd! Sunt CHICHI, dragă Bigger... Chichi! Aia capturată cu lasoul și... (*râde copilărește*): ... fiorosul tău „crocodil”.

CLIENTUL (*ca amețit*): Adevărat? Ești chiar tu, Chichi?

LAERTE: Ascultați, fetelor, dacă am picat toate deodată, atunci măcar să-l împărțim frățește. (*îi pipăie Clientului bicepsii*): Ei da, se simte, are fibră băiețelul! Poate-ți aduci aminte, Bigger, cine sunt eu... Ei? Laerte, cea cu spuma de ras...

CLIENTUL: Zău? A, da, cu tine am fost ieri... Într-adevăr, erai nostimă cu atâta spumă pe tine. Pe umeri, pe sâni, pe pântec, pe fese. Era grozav, semănai c-o savarină.

LAERTE: Mie-mi spui? M-ai înfulecat nemestecată. un adevărat macho! Muream de răs. Mă lingei centimetru cu centimetru, erai adorabil, ha, ha, ha! Tu chiar credeai că-i frișcă.

CHICHI: Ce prostie! Crema de ras e amară și-ți beșică limba.

ANE-MARIE (*pipăindu-l în continuare*): Ce tâmpenii emiteți voi acolo! Pe el nu spuma l interesa la ora aia... Așa-i că nu, scumpule?

CHICHI (*timidă, Clientului*): Dacă te rog... N-aș putea pune și eu degetul?

CLIENTUL: Poți, cum să nu, poți. Acum sunt cel real, convinge-te.

CHICHI (*atingându-l*): Uau! (*repetă gestul*): Uau!

LAERTE: Mofturi! Fii deșteaptă, dragă, și profită ca lumea. Uite la mine... (*se apucă să-i maseze Clientului spatelul cu mișcări lente, avansând treptat spre fese*): Oh, Bigger, Bigger, cât de puternic, cât de sălbatic îmi pari...

CLIENTUL: Nu-i rău deloc, te pricepi, dar propun s-o lăsăm pentru mai încolo, în cadru intim.

ANE-MARIE (*lui Laerte*): Are totuși dreptate, nu se făcea să tăbărâm cu toate pe el. Ca primă venită, onest ar fi să mi-l lăsați un timp numai mie.

CHICHI: Asta spune-o lu' mutu'! Și ce, eu nu contez? (*apoi lui Simo*): Pe bune, barmanițo, hai fii dreaptă și zii: care-a fost prima aici, nu eu?

SIMO: Nu mă bag. Rezolvați-vă singure. Eu am treabă.

LAERTE: Zi-le că prima pusă pe drumuri am fost eu, ce mama dracului! (*apoi Clientului*): Hai, nu te mai fândosi și tu, spune-le cum ne-a fost înțelegerea.

CLIENTUL (*ieșindu-și din fire*): Vă trimit undeva pe toate trei! Eu nu aparțin nici uneia, să vă fie clar, auziți?! Și acum, că v-am văzut mutrele, nici nu mă mai interesați.

ANE-MARIE: În cazul ăsta, iartă-mă, tinerele, dar ești bătăran!

CHICHI: Cum adică, Bigger, după toate câte s-au petrecut între noi?...

LAERTE: O soluție inspirată. Te felicit, trigamule!

CLIENTUL: Ce-am avut de spus, am spus. Simo, trece-mi nota în cont. Pa!

SIMO (*oțărâtă*): Ca ce chestie mă lași cu astea pe cap?

Clientul părăsește barul cu mâinile în buzunare.

Scena 7

În local răsună distorsionat același „La Belle Dame Sans Regrets”.

SIMO: Măi, fetelor, mai serviți ceva? Ei, dacă nu, atunci vaea! Haide, zborul!

CHICHI: Cred că visez! Ce, mizerabila asta ne ia drept femei de stradă?...

ANE-MARIE: Chiar c-ai depășit limitele, tipo! (*se apropie amenințătoare de bar*): Nu ți-ar strica o mică lecție, ca să știi cu cine ai de-a face...

CHICHI (*i se alătură*): Chiar c-ar merita să-i scoatem puțin ochișorii!

SIMO (*ridicând receptorul telefonului*): Atât vă mai spun: ștergeți-o sau chem paza.

ANE-MARIE (*apucându-i încheietura*): În locul tău eu n-aș face-o...

CHICHI (*înfierbântată*): Ce mai stai? Dă-i peste bot îngâmfatei, stâlcește-i nutra! (*trânțește jos peruca blondă, își pune mânuși fără degete și cagulă, scoțând repede un lanț de luptă*): Până aici ți-a fost jocul, boarfo! (*încearcă s-o dea la o parte pe Ane-Marie*): Te rooog, lasă-mă c-o fac eu.

SIMO (*apucă gâtul unei sticle*): Dacă-i așa, mă pot apăra și singură, ce vă-nchipuiți voi!?

ANE-MARIE (*descumpănită, privește noua înfățișare a fetei*): Stai, măi, așa... Cum dracu' ai apărut și tu aici?! (*îi smulge lui Chichi cagulă*): Aha, farduri de vampă... Nu mi pot crede ochilor!

CHICHI (*fâstâcită*): Hei, ce te-a apucat... Ne știm de undeva?

ANE-MARIE (*cade istovită pe primul scaun*): Mă crucesc, altceva nu pot face... La orice m-aș fi gândit, dar ce-mi faci tu acum, aici, crede-mă, Chichi, întrece orice imaginație.

După care, deprimată, Ane-Marie își scoate casca de motociclist și mânușile cu ținte metalice. Urmărind-o ca pe-un spectru, Chichi se trage îndărăt. Nu mai puțin tulburată, Laerte se întoarce cu spatele.

ANE-MARIE: Da, într-adevăr, prima vinovată sunt eu. Ar fi trebuit demult s-o termin cu escapadele... Cine dracu mai pricepe de ce m-oi fi amăgind cu apetitul meu sexual, nu știu... Ba știu, și încă foarte bine știu! M-am răs-copt, adio feromoni, asta e adevărul, numai că mi-e greu, foarte greu să-l înghit... (*observă „fuga” lui Chichi*): Ce-i, fato, te dezgust, nu-i așa? Nu te așteptai să mă-ntâlnești în astfel de locuri. Hm... (*șchițează un zâmbet*): ...darămite eu! (*pauză*) Dar ia spune, așa-i că pot fi și dură dacă vreau?

CHICHI: Oho, da, peste așteptări, mami.

ANE-MARIE: „Da, mami”... Ca să vezi, încă îți mai sunt mamă. (*apoi, agresiv, asistentel*): Ah, voi, sârmani voyeuri, cum vă mai menajați voi rufăria sentimentală! Nici unul nu s-ar da în lături să mi-o scuipe verde-n obraz, nici unul nu s-ar lega la cap c-o lebădă ce-și cântă prohodul. Nici unul, bănuiesc. Ba chiar, una peste alta, propriul meu copil — adică tu, Chichișor —, îmi confiscă până și relicvele tinereții, îmi poartă bluzele, fustele, pantofii, perucile și fardurile, gândind că: „ei, la ce-i mai folosesc ele bieteii mămicii?”... (*o ținutește pe Chichi*): Nu, drăguțo, nu te condamn, nici n-ai putea gândi altfel. Și trebuie să recunosc, ai pornit-o în trombă, mai devreme ca mine... Te descurci binișor, se vede. Ce, că nu ți-ar strica niște silicoane? A, păi

dacă-s scumpe nu-i nimic grav, draga mea; sutienele pot fi umplute și cu batiste. Cum adică arăți a copilă? Mare scofală, cu rujul și fardurile mămicii obții efecte nemaipomenite.

CHICHI: Zău, mamă, într-un fel tot trebuia să învăț meseria de femeie... Cu tine oricum n-aveam șanse. Ce vrei, mă dau și eu mare pe net, măcar acolo.

SIMO: Cum să nu, chiar și aici, pe viu!

ANE-MARIE: Te rog, nu te băga. Sunt probleme particulare.

SIMO: Aha. E-n regulă.

LAERTE (*sarcastică*): Simplu ca-n toate familiile onorabile! (*lui Simo, făcând cu ochiul*): La fel de onorabile ca și mine când spun: „fii bună, înc-o votcă!”

CHICHI (*postată în fața lui Laerte*): Ascultă, „madam-muscă-n-ciorbă”, nici mama, nici eu nu discutăm cu cele de teapa ta, așa să ști!

ANE-MARIE: Bine punctat, draga mea.

LAERTE: Dar pe net parcă ai jucat altă carte, și încă nebănuind de convingător...

SIMO (*chicotind*): Punct ochit, punct lovit!

CHICHI: Și ce dacă... Treaba noastră!

ANE-MARIE: Nu dăm socoteală nimănui. (*începe echiparea: perucă, geacă, mânuși, cască*): Pregătește-te și tu, Chichi, plecăm. Nu-i bai, să ne fie de învățătură și să nu mai acceptăm întâlniri prin locuri dosnice.

CHICHI: Da, mami, mă pregătesc. (*se aranjează ca la început*): Și ticălosul ăla de Bigger, lasă că tot îl prind eu...

SIMO: Aiurea, fato, tu nu-l cunoști. Mai ușor câștigi Roland-Garosse-ul decât să-l educi pe el.

ANE-MARIE: Ești gata? (*lui Simo*): Ți-am lăsat banii pe masă. (*apoi către Laerte, care stă cu spatele*): Cu neisprăvitul de Bigger să se spele pe cap cine-o vrea. Să-l moștenească sănătoasă, ducă-se! (*râde, luând-o de mână pe Chichi*): Hai, pușor, acasă! Ora de educație sexuală-i gata pe azi.

CHICHI: Merg, dar stai un pic, mai am ceva... (*îi expediază lui Laerte un picior în fese*): Asta ca să simtă și ea părerea noastră despre târfe de doi bani.

LAERTE (*furioasă*): Eu, târfă?! (*se repede la fată și o înșfacă de ureche*): Mai degrabă vei ajunge chiar tu, dacă te mai întâlnești cu perverșii net-ului prin baruri de genul ăsta!

CHICHI: Mamăăă!

ANE-MARIE: Hei, hei, curva dracului! Las-o-n pace pe fiică mea!

LAERTE: N-ai văzut? M-a lovit cu piciorul. Și să nu mă faci pe mine curvă, auzi?! Numai tu i-ai băgat-o și asteia mici în cap.

CHICHI: Nu zău! Atunci ce naiba ești tu?

LAERTE: Binee, uite ce sunt... (*Laerte o trage mai tare de ureche*)

CHICHI: Mamăăă!

ANE-MARIE: Te omor!! Las-o imediat, lepădătură!

Autoritară, Simo se bagă între ele.

SIMO: Nu, nu aici! Pofțiți afară. Vă bateți acolo cât aveți chef, dar nu la mine-n local!

Scena 8

LAERTE: Parcă am cu cine? Ar însemna să-mi fac rău singură... Și pentru ce? Am pus-o la punct pe fiara asta mică, nimic mai mult. (*dă cu mâna a pagubă și se duce la masa ei*): Ca să vezi ce înseamnă „familie onorabilă”!...

ANE-MARIE (*descumpănită*): Cum-necum, draga mea, însă e ceva în ce spune... La o adică i-aș da dreptate. Poate îi dau... Mai bine hai acasă, Chichi

SIMO: Era și timpul.

CHICHI: Uite așa, nu vin. Tu m-ai spionat, mamă! Precis îmi umbli prin chat-uri, și nu e deloc fair ce faci. Aaa, de fapt asta și urmăreai: să-mi strici întâlnirea cu Bigger!

SIMO: Nu, că-i prea de tot...

LAERTE: Ei, te-ai convins, Ane-Marie? Uite pe cine ai crescut: îți calcă pe urme!

ANE-MARIE: E fiică-mea, ce vrei tu!?

LAERTE: Recunoaște, ai crescut-o ca pe-o bălărie. Tare prost.

CHICHI: Auzi cine vorbește!... (*sfidând-o pe Laerte*): O curvă! Marfă expirată!

ANE-MARIE: Hei, gata, am terminat! Ne retragem, Chichi.

SIMO (*mai mult sieși*): Hai, caramba, că-mi ajunge pe azi...!

Scena 9

Imagina barului dinspre autostradă. Clientul se plimbă de-a lungul trotuarului, apoi se așează pe bordură. Trec mașini vuind. Ane-Marie și Chichi ies și pleacă fără a-l observa.

lese și Simo, bănuitoare. Îl descoperă pe Client.

SIMO: Ce dracu cauți, omule, acolo... N-ai plecat?

CLIENTUL: După cum vezi.

SIMO: Rușine! Ai spălat putina și mi-ai pasat mie nebunele. Mă mir cum de nu mi-au spart vitrina, că le și vedeam făcând-o.

CLIENTUL: N-am rezistat. Iartă-mă, Simo.

SIMO: Totdeauna cedezi primul?

CLIENTUL: Da, așa e, nu țin la frecătură. Ai de-a face cu un looser, încă n-ai observat?

SIMO: Exact, un amărât! Ca atâția alții, fugi cât poți de tine.

CLIENTUL: A, nici poveste, Simo. Mai degrabă mă duc singur cu preșul. Crede-mă, clachez în fața răspunderii. Țsta mi-e handicapul, ce să fac... Pe mine mă termină, mă intoxică gândul la ce urmează mâine, poimâine, la ce-o să mănânc, cui mai datorez bani... Zi-i cum vrei, dar n-am chef să fiu sacul de nisip de care se împiedică lumea.

SIMO: O, mai lasă-mă, știu textul: „mai bine mort decât în comă!”

CLIENTUL: Poate.

SIMO: Pe dracu „poate”! Te-am mirosit eu. Ție-ți crapă buza după drog. Păi sigur, te-ai vrea neapărat înger, total insensibil, plutind deasupra lumii.

CLIENTUL: Și ce dacă, te-ar deranja?... Doar mă întorceam din Purgatoriu! „Ooo, dar mi-a făcut mare plăcere!” „N-o să vă uit așa ușor”, „O ilustrată? Vai, desigur, cu mare...”

SIMO: Las-o frântă, frățioare „Bigger”. Mai bine te-ai gândi bine dacă n-ai uitat pisica-n baie. Acum pe bune, ții vreuna pe acasă?

CLIENTUL: Ei, pisici... Și-ți folosește dacă-ți zic?

SIMO (*în dificultate*): Să zicem.. În fine... Până una-alta, vezi că ești așteptat în sală.

CLIENTUL (*ridicând capul*): Ce... Alta?

SIMO: A, nu, calmează-te, e tot aia „policromă”. Numai că, te avertizez, bag mâna-n foc că-i vreun travestit...!

Pe ușa localului se strecoară Laerte.

CLIENTUL: Tu mă omori! Laerte... homo?! Măi să fiu, îmi

Pietà da Palestrina

dă frisoane.

LAERTE (*timbru masculin*): Mai repede m-aș împușca eu. Ce dracu, omule, te știam intrat în joc, parcă... Ai folosit protocolul secret, simbolurile, mi-ai făcut avansuri ca la carte și... iată-mă-s. (*dă cu mâna a lehamite*): Dar câte nu-s posibile într-o lume fățarnică! (*pauză*) Știi ceva? Haideți amândoi înăuntru, c-aș avea o vorbă pentru voi... (*intră „el” primul*)

Clientul și Simo, nedumeriți, intră și ei în local.

Scena 10

„La belle dame sans regrets” se întrerupe de două-trei ori, momente când Sting râde deșănțat.

LAERTE: Da, da, bine faci, eliberează-te. (*își aruncă botinele-cui*): Lua-v-ar dracu și pe voi, că m-ați torturat destul pe azi! (*încalcă un taburet, își scoate peruca, trântind-o pe teighea*): Hai repede, iubito, un scotch dublu!

SIMO (*privindu-l ca pe-o calamitate*): Nu zău... Știi ceva, Laerte? Oricât te-ai căzni tu să-mi pari altul, eu tot o ciocănitore trucată voi avea în față. (*îi toarnă băutura*)

CLIENTUL: Nu zău, pe bune, amice, tu chiar aveai de gând să-mi schimbi „orientarea”? Chiar atât de nătărău... îți par?

LAERTE: Se mai înșeală omul, ce vrei... (*pauză*) Poate-ți Sună a gogoriță, dar nici eu n-am ajuns prea departe. O prima tentativă, deocamdată... Ca și acum, ca într-o serie de multe alte treburi, mie nu-mi mai ieșea nimic. Dar absolut nimic! Iar ideea asta mă obseda de-a dreptul! Înfiorător cum mă plictisea tot ce făceam odată ajuns acasă: același rol insipid de părinte

iubitor, aceleași îndatoriri de cap de familie model, aceleași bancuri picante șoptite la culcare neveste-mi... (*pauză*) Și naiba știe, totul părea ca și rezolvat în virtualul net-ului. Cine s-ar fi gândit la încălceala de-astă seară...!

CLIENTUL: A, mersi, m-ai găsit pe mine să-ți schimb cursul vieții. Sunt mișcat!

SIMO: N-ai ce face, clientule, ești bărbat șic! Tentezi, ispitești! (*râde*)

CLIENTUL: Hopa! Simt acul geloziei, Simo.

SIMO: Pe dracu.

LAERTE: Așa și e, de ce aș minți... m-ai atras. De fapt, cine altceva să-mi fi inflammat mie erotismul?... Păi mă aflu unde mă aflu!

CLIENTUL: Auzi, „erotism”! Ascultă, Mr. Webgay, pentru mine erai o pipiță ieșită la agățat, atât — subliniez asta. Rolul în travesti, drept să fiu, te prindea de minune, așa că m-am înfierbântat și eu, ca bărbătușul... E ceva nefiresc aici? De sedus, însă, iartă-mă, nu mai poate fi vorba, din moment ce...

LAERTE: Oh, Bigger, dar am fost sinceră!

CLIENTUL: Adică „sincer”.

LAERTE: Mofturi. Ce contează e că ne potrivim în multe, măi băiete! Adu-ți aminte, ne displac ceremoniile, amândoi fugim de ipocrizia convenției, detestăm bufetul-express, suptul dinților, scobitorile, hingherii...

SIMO: Măi-măi, dar departe ajunseseră micuții cu gânguritul! Mă întreb și eu, așa, din afară...

CLIENTUL (*i-o taie*): Fă-o moartă, Simo, nu e cazul. (*iar lui Laerte*): Ești nemaipomenit, dom'le! Pricepe și tu că-s doar niște opțiuni generale, vagi, ca pentru parcuri de distracție! Că ne-am făcut puțin de cap, crezându-ne „cuplul providențial”? Apă de canal, din moment ce nu mi-ai spus ce orientare aveai.

LAERTE: Ei... răbdare, iubitul. Ce-ți rezervă viitorul, asta n-o vei ghici vreodată...!

SIMO: Să mor, nu alta! „Iubitule”!...

LAERTE (*o înfruntă pe Simo*): Ce, pentru că vin cu altă ofertă? Normal să nu-ți pice bine — deh, posesivitatea femeii! Eu, neînsemnatul de mine, m-aș încumeta să-i ofer, de pildă... puțină siguranță, puțină intimitate, comoditate și, în primul rând, lipsa de riscuri. Unde mai pui că am și suficientă experiență în întemeierea căminului funcțional, bazat pe înțelegere...

CLIENTUL (*răvășit*): Ajunge, că pleznesc! M-am văzut și scos la licitație...! Doamne, în ce budă mă bălăcesc, nu mai suport... Trezește-mă, te implor!...

SIMO (*se apropie de el*): Nu, clientule, lasă... Mă doare că eu te am vârat în tevatura asta.

CLIENTUL: Tu...? Ași, n-aveai motiv.

LAERTE: Oricât ați suci-o, prieteni, vinovatu-s tot eu! Un mic sfat: stați frumos deoparte. Mi-o asum în întregime.

CLIENTUL: Mamă, ăsta-i dus! Ce, Sancho, crezi că ne îmbeți cu apă distilată? Și, la o adică, parcă EU ți-am dat întâlnire aici...

SIMO (*lui Laerte, apăsât*): În tot cazul, nu pentru ce-ți închipuiai tu!

LAERTE: Într-adevăr, amuzant... Vinovăția-i prin urmare discutabilă! Bun... Voi aveți conștiință. Ei bine, eu nu. De când mă știu m-am amăgit că de jur-împrejur toate-s exact cum mi le imaginez eu. (*pauză*) Hai s-o duc până la capăt... Nu știu cum s-a întâmplat, dar până la urmă mi-am alcătuit una dintre cele mai onorabile familii din oraș. Mă rog, aveți dreptate — o familie de ochii lumii. Pare inechitabil — ce, s-ar fi convenit poate unuia

meritos... Dar spuneți-mi, e-o vină chiar atât de absurdă să-mi fie groază de părerea ălor mei, a lumii căreia i-am învățat de mic tabu-urile? Și la urma urmei n-am ce-mi reproșa: mă comport de regulă cuviincios, în spiritul moralei creștine. (*pauză*) Ah, Doamne, de ce oare n-am avut eu un fiu?... Aș fi avut, desigur, cu cine urca pe munte, merge la un rugby, la prins broaște... Ce mai, alt orizont! Și de ce nu, poate așa nu m-aș fi retras în mine...

SIMO: E clar, tu ai o fiică, ți-o citesc pe față. Putem să știm și noi cât e de măricică?

Scena 11

Ușa intrării este deschisă violent și apare Chichi. Automat, Laerte se întoarce cu spatele.

SIMO (*ca arsă*): Nu, puștoaico, să-ți iasă din cap, aici nu-mi vîi cu scandal! Dacă nu te-a scărmanat maică-ta când trebuia, eu n-am de gând să-ți suport...

CHICHI (*triumfătoare*): Deci e cum v-am zis: Bigger-Mare-Brânză s a întors la locul crimei!

SIMO: Fii atentă cum vorbești!

CLIENTUL: Crede-mă, bebelușo, nu ți-ar strica vreo doi ani pe tușă. E riscant să te arunci în treburile d-astea cu capul înainte.

CHICHI: Texte. Un ramolit! Ce dracu oi fi găsit eu la babalâcul de tine?... Sau ce, te pomenești c-am dat de-o babă din-alea care tricotează la telefon ciorapi pentru nepoței. Dacă tot te interesează, află că-n clasa mea au mai rămas două virgine: Saly și cu mine. Ei da, mor de rușine! Păi ce-ți pasă ție...

SIMO: Ei, nici așa. Cel dezamăgit a fost el în primul rând! Nu-ntrebi de ce? Fiindcă se aștepta la mult mai mult dinspre tine, drăguțo. Oho, ceva serios!... Îmi vorbea chiar de iubirea lui cea mare, dacă ai chef să auzi...

CLIENTUL: Nu da buzna peste mine, Simo, să știi că mă supăr!

CHICHI: Rahat! Unuia ca Bigger îi ordonă boașele lui de taur înfierbântat, altfel n-ar mai fi el. Ecuția e sinistru de simplă: își împrășcă feromonii drept la țintă, ca sconsul, apoi scoate „mandolina” și... gata, te-a avut. Ce-mi spui mie, el colecționează câte scalpuri sângerânde îi vor mușchii!

Le serpent d'airain

CLIENTUL: Asta precis ți-a șoptit-o mămica.

CHICHI: Pe dracu...

SIMO (*ironică*): Vai, nici pomeneală, o simplă coincidență! Ca să vezi ce soartă: amândouă, și deodată — dar absolut din întâmplare —, au râvnit același strugure acru! (*râde zeflemitor*)

CLIENTUL (*râde și el*): Acru ca-castravetele verde! Un crocodil verde și acru ca-cas-tra-vetele!

CHICHI: Nu, v-o interzic! N-o amestecați pe mama, nu-i de nasul vostru!

SIMO: Pe cine, pe resuscitata aia cocoțată pe-o mătură Harley-Davidson?!

CHICHI: Poftim?... Îmi jighești mama?? Ți-o voi plăti!

CLIENTUL (*facându-i cu ochiul lui Simo*): Chiar! O treabă care cere neîntârziat revanșa. Așteaptă numai un pic... (*pare a căuta ceva anume*): Aveam undeva pe aici o armă de șapte milimetri... (*deschide un sertar al barului*): A, da... Ține!

Clientul îi întinde lui Chichi un beretta-brichetă, „retrăgându-se” apoi cu degetele în urechi.

CHICHI (*învârtind „arma” în mână*): O, dar e grozav... Păi era și cazul, îmi lipsea o armă...

CLIENTUL: Ce mai aștepți? Armează și trage.

CHICHI: Ăă... nu mă pricep.

CLIENTUL (*acid*): Aha, conștiința.

SIMO: Ei, pe dracu. Și-un țânc s-ar descurca. Zi, gagico, că ți-e frică!

CHICHI: Mie? Da' de unde... ce frică... (*ridică brațul și ocheste*)

CLIENTUL: Așa... Bravo! Felicitări! Acum ridică piedica... (*așteaptă*): Hai odată, că-mi pierd răbdarea.

SIMO: Până ce se hotărăște, eu am puțină treabă. (*își face de lucru la bar*)

CLIENTUL (*lui Laerte*): N-ai o țigară? (acesta îi oferă) Și... foc?

LAERTE: Scuze. Eu nu fumez.

CLIENTUL: Cu ce tertipuri umblați voi ăștia! O.k., mă descurc... (*ia din mâna lui Chichi arma-brichetă, își aprinde țigara, apoi i-o înapoiază*): Mersi, pușor. Aaa, degeaba transpiri tu. Fii atentă, dacă nu apeși repejor pe trăgaci, rămâne maică-ta nerăzbutată!

Enervată la culme, Chichi aruncă falsul pistol.

CHICHI: O turmă perversă, asta sunteți! Niște grețoși! Mi-e silă, nu mai suport... (*se lasă în genunchi și plânge*)

SIMO: Ete ce sensibilooasă!

CLIENTUL: Pierdere de vreme, fato, nu mai ține vraja.

LAERTE (*apropiindu-se de Chichi*): Nu, nu, voi n-o cunoașteți. Pe ea chiar o doare! Dar ce să ceri unor mitocani... Oh, Chichișor, cum de-am permis să te sălbățești în halul ăsta...

CHICHI (*ridicând capul*): Ce-ți pasă!?... Cine dracu mai ești... (*îl recunoaște*): O, asta nu, nu se poate!! Ce se întâmplă, Doamne, cu mine azi?!...

LAERTE: Să plecăm mai întâi de aici. Îți explic acasă.

CHICHI (*plângând în hohote*): Da? Că mă urmăreai și tu?

SIMO: O, ba bine că nu, precis te urmărea... (*râde*)

LAERTE: Nu-i vezi? ăștia ne bălăcăresc. Hai, ridică-te, să mergem. (*își pune grăbit peruca și se îndreaptă spre intrare*): Vii?

CHICHI: Nuuu! Tu ești o curvă bătrână, nu tati al meu!

(*sare, smulgându-i peruca de pe cap*): Fără grețoșeniile astea! (*îi azvârle poșeta, îi sfâșie mantia, colanții, fusta*): Așa, fii mai întâi bărbat, tati! Și spală-ți odată mutra asta până nu vărs. Fără farduri, ruj, putoare de vampă ieftină, înțelegi, tati?! Repede, un prosop ud...! (dispare în culise)

Laerte, imobil, nu se împotrivesc când apare **CHICHI** cu un prosop în mână și îi șterge fața de farduri. Rezultă un bărbat între două vârste, numai în chiloți și maiou.

Scena 12

Apare Ane-Marie îmbrăcată într-un taior de tweed — ținuta decentă a unei femei de vârstă incertă. Aduce cu ea o pungă mare de plastic.

ANE-MARIE: Mergem acasă!

Ane-Marie scoate din pungă un costum sobru și o pereche de pantofi scumpi, cu scârț, pe care le întinde lui Laerte.

ANE-MARIE: Pune-ți-le repede, fiindcă la opt suntem așteptați la Stoenesti. E obligația ta, nu-i de glumit cu unul ca el! (*el o ascultă, îmbrăcându-se în grabă*)

CLIENTUL: Să mă ia dracu', Simo, dar ăștia se știau chiar bine de tot!

SIMO: Halal familie! Niște degenerați. Zău, dar nu pricep cu ce le-oi fi cășunat tu de-au tăbărat cu toții pe tine?

CHICHI (*izbucnind*): Mamă! Dar mie nu-mi spuneți niciodată nimic! Ce-s eu, animalul vostru de companie?!

LAERTE (*celor doi*): Stați liniștiți, o să vă trimit un cec bunicel. Toată lumea va fi mulțumită. (*își aranjează puținul păr în oglinjoara ținută de soție*): Uf, ciudată-i viața asta, un adevărat ospiciu, draga mea.

SIMO: Eu n-am nevoie. Mie achită-mi consumația — un scotch dublu. Atât.

CLIENTUL: Și pentru ce?

LAERTE: N-ați înțeles. Eu vorbeam de-o sumă rezonabilă...

ANE-MARIE: Zi-le cât. Cu ăștia nu merge altfel.

LAERTE: Păi, să zicem... câte cinci sute.

ANE-MARIE: Nu te zgârci, Bill, aici e vorba de carieră!...

LAERTE: Ei, da, desigur... o mie fiecăruia. (*își privește fiica*): Vezi, Chichișor, dacă nu m-ai fi dat de gol...!

CHICHI (*scâncind*): Și de unde să fi... Trebuia să mi-o spui!

SIMO: Eu zic să vă luați repede tălpășița, până nu-mi ies din țâțâni. Ne lipsim de „ispitele” voastre. Cumpărați pe cine aveți chef, vă privește, dar nu pe noi!

CLIENTUL: Stai așa... În capul meu s-au spart azi cam toate, știi asta? Păi, evident, nu mi-ar strica deloc...

SIMO: Am zis nu! (*apoi rugător*): Lasă-mă pe mine, știu ce fac!

ANE-MARIE: Atunci ce mai așteptăm, Bill? Dă-i naibii și hai s-o întindem, că imediat se face opt.

CHICHI: Și cu mine cum rămâne?

ANE-MARIE: Vii cu noi la Stoenesti, nici nu se discută!

CHICHI: Între babalâcii ăia?...

ANE-MARIE (*trăgând-o de mână*): Păi vin și verii lor, proasto. ăia din sud sunt țepeni, nu ca alții, ascultă-mă pe mine! În tot cazul, mai consistenți ca fanteșele de pe net. Și n-avea tu grijă, te școlesc ei, te învață tot ce te interesează... (*îi strigă lui Laerte*): Haide, mișcă-ți odată șuncile, Bill!

Cei trei ies.

Florentin Popescu

CHEIA DE AUR SAU INTERVIUL DE LA SENECTUTE (I)*

(Scene din viața lui V. Voiculescu, 1884–1963)

– scenariu radiofonic –

Personajele (în ordinea rostirii replicilor):

- 1) Poetul (în trei ipostaze: copil, tânăr, la senectute)
- 2) Ziaristul
- 3) Moș Floacă
- 4) Nicu Constantinescu, coleg de liceu cu poetul
- 5) Urmuz, *idem*
- 6) G. Ciprian, *idem*
- 7) O țărăncă
- 8) Al. Vlahuță
- 9) Adrian Maniu
- 10) Tudor Vianu
- 11) Dinu Pillat, prieten al familiei Voiculescu
- 12) Ionică Voiculescu, fiul poetului
- 13) O studentă
- 14) Un student
- 15) O țărăncă

(Aplauze, rumoare, zgomotele caracteristice unui sfârșit de conferință cu mult public. Pe acest fond se aude vocea precipitată a ziaristului).

Ziaristul: Domnule doctor, domnule doctor!

Poetul: Ce este, ce s-a întâmplat?!

Ziaristul (stingherit): Dacă-mi permiteți! Mă numesc Mihai Aronescu și sunt redactor la revista „Actualitatea literară”!

Poetul: Mă bucur! Cu ce-ți pot fi de folos?

Ziaristul (aceeași stinghereală): Aș dori... De fapt cititorii revistei noastre ar dori să le acordați un interviu!...

Poetul (mirat): Un interviu? Apropo de ce?

Ziaristul (încurcat): Un interviu despre formarea dvs. ca scriitor, despre biografia dvs.!...

Poetul (aceeași surprindere de mai înainte): Bine, dar viața mea n-are nimic spectaculos, e o biografie ca oricare alta, ca să nu zic banală. (Schimbare de ton): Și-apoi ceea ce merită cât de cât spus despre mine și cariera mea de medic și de scriitor am spus în conferință. Sau n-ai fost în sală?!

Ziaristul (precipitat): Ba da, am fost, v-am ascultat cu foarte mare atenție și tocmai de aceea... Vă rog, domnule, doctor, vă rog să nu mă refuzați! Uitați, intrăm într-o sală alăturată, rămânem doar doi, stăm de vorbă și vă jur că n-am să vă rețin mai mult de

zece-cincisprezece minute!...

Poetul (îngăduitor): Bine, bine, fie! Dacă dumneata insiști atâta!... (Zgomot de ușă deschisă, apoi de scaune care sunt mișcate din loc).

Poetul: Și cu ce ai vrea să începem, domnule ziarist? Care crezi dumneata că ar putea fi întrebarea de debut într-o asemenea convorbire?

Ziaristul: Știți, esențialul mi se pare că se leagă de substanța poeziei dvs., de originalitatea ei...

Poetul (temperându-l, apoi reproșându-i și ironizându-l): Stai, stai, te rog, mai ușor! Nu mă lua așa repede! Va să zică dumneata vrei să afli esențialul dintr-o suflare, să scrii apoi un articol dintr-un condei și să dai în vileag totul, ba, dacă se poate și încă ceva deasupra. Este ca și cum ai vrea să spui: iată-l, acesta este Poetul și medicul Voiculescu! S-a născut în satul cutare, în ziua de cutare a lunii cutare, a debutat în revista cutare și așa mai departe.

Ziaristul (scuzându-se): A, nu, nu, domnule doctor. Să nu mă înțelegeți greșit! N-aș vrea să fie unul din acele interviuri reci și seci, aidoma unui articol de dicționar.

(Entuziasm): Aș dori să fie unul cât mai viu, cât mai convingător, cât mai firesc cu putință, care să-i meargă la inimă celui ce-l citește!

Poetul: Și dumneata cum ai vedea acel articol dorit cu atâta pasiune? Mi-nchipui că ți-ai alcătuit cât de cât o schemă, un plan, ceva. Dacă nu pe hârtie, în scris, măcar în gând. Că doar n-oi fi venit așa... pe nepregătite, nu?

Ziaristul (entuziasm, jenă): vedeți, dumneavoastră, abonații revistei noastre – și nu numai ei –, toți ce care v-au citit și vă citesc poeziile, cei care iubesc scrisul dvs. sunt curioși să afle și amănunte din viața autorului, date și fapte din și despre laboratorul lui de creație, dacă mă pot exprima așa!

Poetul (surprins): Bine, dar ți-am spus că viața mea – bună, rea, cât am trăit până azi – n-are nimic spectaculos, nu conține picanteriile după care se dau în vânt domnișoarele de pension ori amatorii de cancanuri... (Hotărât): Nu, nu domnule ziarist! Mai bine să renunțăm la interviul pe care-l dorești!...

Ziaristul (insistând): Totuși dumneavoastră ați trăit niște evenimente, ați cutreierat mult prin satele noastre ca medic de plasă, ați trăit experiența războiului, ați cunoscut niște medii sociale și niște oameni. Din toată această experiență, din trăirile rezervate dvs. de destin v-ați alcătuit un cod de viață, v-ați cristallizat o

* Deși a fost conceput pentru Radio fiind difuzat în cadrul emisiunii *Teatru radiofonic*, textul, cu mici adaptări regizorale, poate fi cu ușurință pregătit și pus în scenă de către un colectiv teatral.

concepție...

Poetul: Și ce-i cu asta? Doar la fel s-a petrecut și cu mulți confrăți ai mei, fie medici, fie scriitorii!... Dar oricum așa da-o văd că n-am încotro. Cu dumneata n-o scoate omul la capăt ușor. Ce te interesează, de fapt, cel mai mult?

Ziaristul: V-am spus: totul. V-aș sugera să-mi vorbiți mai întâi despre copilăria dumneavoastră, despre frumosul sat de pe Valea Buzăului, cel în care ați văzut lumina zilei pentru prima oară!...

Poetul (fostind niște hârtii): Uite, am aici ciorna conferinței de adineauri! Dacă-ți ajunge ți-o dau. Mă pot lipsi de ea!

Ziaristul: Vedeți, tocmai asta e! Conferința dvs., căldura cu care v-ați amintit de copilărie ar putea fi doar un punct de plecare. Vă rog să-mi faceți favoarea de a porni împreună de acolo și de a merge, prin propria dvs. viață, până vom ajunge aici și azi, în Bucureștiul în care stăm de vorbă!

Poetul (oftând): Așadar, îmi ceri să mă-ntorc în copilărie?

Ziaristul (oftând): Exact, în satul copilăriei dumneavoastră!

Poetul (oftând cu nostalgie): Apăi să mă-ntorc în satul meu înseamnă, de fapt, să mă-ntorc și-n vârsta mea de altădată și asta-i mai greu. Îmi ceri cam mult tinere și tare mi-e teamă că n-am să pot fi la înălțime!

Ziaristul (nedumerit): Dar de ce, domnule doctor? Vă este chiar atât de greu să luați calea amintirii, să vă întoarceți pe firul ei?

Poetul: Nu, nu-i vorba de asta!

Ziaristul: Atunci ce vă împiedică? Nostalgie? Teama de a nu reuși să vă amintiți esențialul?

Poetul (nostalgic): Nu, nu de asta. Vezi, dumneata, tinere, lucrurile sunt mult mai complicate și mai complexe decât par la prima vedere. (*Explicându-se*): Să-ți spun drept copilăria a fost pentru mine cea mai frumoasă și poate și cea mai curată perioadă a vieții... (*Trecere muzicală*)

Poetul (în această scenă aflat în ipostaza de copil): Moș Floacă, ce se-ntâmplă cu luna când o mănâncă vârcolacii?

Moș Floacă (mirat): De unde ai auzit tu că o mănâncă?

Poetul: Am auzit eu două femei când m-am dus la gârlă, la apa Buzăului. Întindeau pânze pe mal și le-am auzit vorbind (*încercând să imite*) Auzi, soro, zicea una, cică aseară au mâncat vârcolacii luna! (*revenind la vocea lui*): Da' eu, moș Floacă, am văzut că luna a apărut și-n seara asta și n-avea nimic. Stătea între crengile nucului, mare și galbenă ca un bostan și nu mi-a-a părut nici măcar ciuntită de-o găină. Cum de-a scăpat dac-au mâncat-o vârcolacii ăia?

Moș Floacă: Sezi liniștit, puiule! N-a mâncat-o nimeni! Doar lumea care nu știe nimic despre stele, despre lună și cer crede-așa!

Poetul: Și ce-ar trebui să știe lumea despre ele?

Moș Floacă: Apăi, dragul meu, luna nu-i un bostan, cum ziceai. Ea-i mult mai mare, da' numai noi o vedem așa de mică pentru că-i departe, foarte departe de noi. Și stelele la fel. Ele sunt așa de departe că multe nici nu mai trăiesc, au murit demult, iar noi vedem

doar lumina care vine de-acolo și-abia acum ajunge pe pământ, după mii și mii de ani. (*schimbare de ton*) Ei, dar despre asta ai să-nveți mătlăuță la școală, când o să fii mai mare, ditamai gimnaziistu sau studentul!...

Poetul (curios): Moș Floacă, da' ielele ce sunt?

Moș Floacă (mimând mirarea): Multe mai vrei să știi! De astea pe cine-ai mai auzit vorbind?

Poetul: Mama zicea-ntr-o zi că atunci când mă avea pe mine în burtă a auzit ielele astea trecând pe deasupra casei și s-a speriat să nu-mi ia mintile!

Moș Floacă: Ei, astea-s povești de-ale coanei Sultana. Da' zău că prea vrei să afli multe (*Schimbare de ton*): Zânele știi ce sunt?

Poetul (entuziasmat): Da, moșule, știu, cum să nu știu? Mi-a spus mama ce sunt. Nu-ș așa că sunt niște femei sau fete foarte frumoase și foarte bune? Eu parcă le și văd. Au fața rumenă și ochii lucioși, poartă părul lung și sunt îmbrăcate în rochii albe și lungi cum e Albă-ca-Zăpada! Da' de ce mă-ntrebi de ele, moșule?

Moș Floacă (hâtru): Ei bine, dacă știi ce sunt zânele, atunci poți să-ți închipui și cum arată ielele! Și ele sunt tot un fel de zâne, da' nu le-a văzut nimeni, doar le-a auzit cântând. Poate de-aia se și teme lumea de ele, pentru că nu știe ce gânduri au față de noi oamenii. (*Schimbare de ton*): Da' ia spune-mi tu mie altceva: De ce-ai ridicat scândurelele alea în vârful nucului? Credeai că nu le-am văzut? Ehe, are moșul vederea mai slabă, da' tot mai vede ce face știurlubatecul de copil al coanei Sultana!

Poetul (plin de importanță): Știi, moșule, mi-am construit un pat!

Moș Floacă (mirat): Un pat? Ce să faci cu patul în vârful nucului? Doar n-ai să-mi spui că vrei să dormi acolo, că doar nu ți s-a urât cu viața. Doamne ferește! Adormi, cine știe cum te răsucești prin somn și te trezești, da' ce zic eu că te trezești, că nici te mai trezești în mijlocul grădinii dacă pici de la-nălțimea aia.

Poetul (liniștindu-l): Nu, moșule, că eu nu l-am făcut ca să dorm în el!

Moș Floacă: Atunci pentru ce l-ai făcut?

Poetul: Ca să mă uit. Să mă uit așa peste sat, peste case, peste grădină, până hăt, departe, spre munți.

Moș Floacă (hâtru): Și pentru asta avea-i nevoie de pat? Nu puteai să te uiți și fără pat? Și, mă rog matala, poți să-mi spui și mie ce vezi domnia ta de acolo?

Poetul (entuziasm): Ți-am spus, Moș Floacă: Văd copacii, văd cărările suind la Muchie, dealul Măgurii, lunca Buzăului. Știi, e grozav să vezi atât de multe dintr-o dată, să le privești, să te bucuri de ele! Mata moșule nici nu-ți dai seama ce frumos e!

Moș Floacă: Măi, că năzdrăvan mai ești! Asta chiar că mie nu-mi trecea prin cap când eram ca tine. (*Mirare, ca pentru sine*): Auzi, să facă el un pat în vârful nucului numai și numai să vadă copacii și lunca! Măi, măi, măi!... (*Schimbare de ton*): Da' ce-ai rămas așa?! Parcă vrei să-mi mai spui ceva. Ce-ți mai trece prin căpșorul ăsta bălai?!

David et Goliath

Poetul (curios, cu mister): Moș Floacă, mă gândesc și mă tot gândesc la ce-mi spunea mama până să vii matale la noi!...

Moș Floacă: Ei, ce-ți spunea?

Poetul: Mi-a spus că flăcărilor care apar câteodată noaptea, pe dealuri, nu sunt doar de la niște focuri.

Moș Floacă: Atunci de unde sunt?

Poetul: Lumea zice să focurile alea ard pe comori și că dedesubt, sub pământ, s-ar afla castele și drumuri ascunse, care duc la comori.

Moș Floacă (mirat): Măi, măi, măi...

Poetul (curios): Spune-mi, moșule, e-adevărat că acolo sub pământ, sunt castele fermecate?

Moș Floacă: De unde să știe moșul dacă sunt? Nu știu, da' am auzit și eu de unii oameni care s-au dus noaptea să sape de comori unde li s-a năzărit că văd flăcări. Cică au adormit pe neașteptate și dimineața, când s-au trezit, erau în cu totul altă parte decât pe dealul pe care urcaseră de cu seară. Ori nu mă crezi?

Poetul: Ba da, moș Floacă, te cred, cum să nu te cred eu pe matale? Da' de cheia de aur ce știi?

Moș Floacă: care cheie?

Poetul: Tot mama spunea că acolo unde ard focurile e-ascunsă o cheie de aur.

Moș Floacă: Ce fel de cheie? De unde să fie și la ce să folosească?

Poetul (entuziasm crescut): O cheie de aur de la palatul din pământuri. Mama zicea că asta-i o poveste veche, veche de când nu călcase picior de om pe-aici prin sat și pe dealuri își avea casa lui un împărat bun. Da' pe urmă a fost război, cică s-a cutremurat pământul și împăratul s-a scufundat în adâncuri cu palatul lui cu tot. De-aia în nopțile senine se văd flăcări arzând pe Muchie. Zice lumea că acolo-i cheia de aur a împăratului și cine-o găsește dă și de drumul care duce la castelul împăratului.

Moș Floacă: ...Și ajunge pe tărâmul tinereții fără bătrânețe...

Poetul: Exact, moșule! Da' matale de unde știi? Cine ți-a spus?

Moș Floacă: Ei, dragul moșului, asta-i o poveste veche, veche de tot.

Poetul: Mai bătrână decât matale?

Moș Floacă: Daaa, mult mai bătrână. Eu am auzit-o de la bunicul meu care o ascultase și el de la bunicul lui, care și el... (*Schimbare de ton*): Ei, dar culcă-te, odată, prichindelule! Acuși se iscă, iaca, luceafărul de ziuă și n-ai pus geană pe geană. Măine iar o să mă certe coana Sultana că te-am ținut de povești în loc te las să dormi!

Poetul (răsfăț, încăpățănare): Nu mi-e somn, moșule, nu mi-e somn! Aș sta așa de vorbă cu matale toată noaptea!

Moș Floacă: Trebuie să mai și dormim, puiule! De-aia îi este dat omului somnul. Ca să se odihnească, să prindă noi puteri, să fie în fiecare dimineată gata să ia viața de la capăt.

Poetul: Nu mi-e somn, moșule! Nu mi-e somn! Și știi ce: Eu când o să fiu mare o să merg singur să caut cheia de aur! Da, da, nu râde! O s-o caut și dăco-găsesc...

Moș Floacă: Ha, ha, ha! Asta-i bună! Știi că-mi placii! Lasă, fă-te mățăluță mare și mai vedem noi!

Poetul (serios): Geaba râzi, moșule, geaba râzi!

Moș Floacă (curios): Da' ia spune – că-ncepuseși adineauri – ce-ai să faci dacă dai de cheie?

Poetul: O să vin să te iau și pe matale-n castelul din pământuri. Și o să vin într-o caleașcă de aur cu caii albi, albi...

Moș Floacă: Dragul moșului, că-nfierbântată minte mai ai! (*Concesiv*): Bine, bine, o să merg. Acum, însă, culcă-te! Și dacă mă ascuți, mâine-am să te iau cu mine la apa Buzăului, nu unde te duci tu cu Filipache să vă scăldați, ci sus, mult mai sus, mai spre munte.

Poetul: Ce să facem acolo?

Moș Floacă: Am să-ți arăt cum odinioară strămoșii noștri dăcii adunau aur din albia râului.

Poetul (curios): Cum? Hai spune-mi acuma, moșule!

Moș Floacă: Lasă, acum culcă-te! Ai să vezi tu mâine!

Poetul (încăpățănare): Nu, eu vreau să-mi spui acuma! Hai, moșule, te rog! Îmi mai spui doar asta și pe urmă mă culc! Îți promit! Hai, moș Floacă, te roog!

Moș Floacă: Bine, bine. Cu tine n-o mai scot niciodată la capăt! Când îți intră ceva în cap nu-ți mai scoate omul nici cu cleștele!

Poetul: Hai, moș Floacă! Te roog!

Moș Floacă (concesiv): Apăi ți-oi spune! Meșteșugul acesta-i vechi, vechi de tot. Uite, se face cam așa: se ia o blană de oaie mițoasă și se pune pe fundul râului, cu lâna în sus. Se fixează bine în niște țărushi și cu niște bolovani ca să n-o ia apa...

Poetul: Și pe urmă?

Moș Floacă: Pe urmă se lasă acolo o zi-două sau chiar mai multe, până vine aurul...

Poetul: Cum adică vine aurul?

Moș Floacă: Firișoarele mici de aur sunt aduse de râu din munte, odată cu nisipul. Nisipul, dacă e mai ușor se duce cu apa la vale. Aurul e mai greu și se oprește în firele de lână.

Poetul: Și cum îl aduni de-acolo?

Moș Floacă: Se scoate blana încet și cu multă grijă, se pune la soare și când s-a uscat se scutură. Aurul e ca o pulbere galbenă, foarte fină, așa cum l-au

măcinat ploile și vânturile și cum l-au putut apoi culege apele. (*Schimbare de ton*): De ce râzi, mânăzule?

Poetul: Nu, nu de asta. Mă gândeam și eu așa...

Moș Floacă: La ce?

Poetul: Matale moș Floacă, dacă ai adunat atâta aur, de-atâția ani, de ce nu ești bogat? De ce n-ai și matale o casă mare și frumoasă, cu servitori și cu saloane multe?

Moș Floacă (ironic): Păi ce crezi tu că aurul acesta e așa... ca pleava care rămâne când bați fasolea? S-o aduni cu ligheanul ori cu căldarea? E puțină, e foarte puțină și ca s-aduni un degetar de aur ți-ar trebui o viață de om și poate chiar mai multe de-atât. Ei, gata, gata! Nu-ți mai spun nimic! Închide ochii și hai să adormim! (*Căscă!*): Aaaa! Că-mi cad pleoapele de somn! Noapte bună, puiule!

(*Trecere muzicală*)

Ziaristul: Acum, domnule scriitor și medic, îmi dau seama încă odată de puternicile rădăcini ale operei dvs. în anii copilăriei. Cine era de fapt, acel moș Floacă spre care vă cheamă amintirea?

Poetul: Un bătrân care se pripășise la noi, la „Hanul cu urși”. (*Explicând*). Hanul se numea așa din pricina unor ursari ce poposeau în fiecare vară în sat și dădeau un adevărat spectacol cu dansuri, cu cântece, cu giumbușlucuri și fel de fel de scamatorii. Moș Floacă – să revin la el – era un bătrân ciudat și care știa o mulțime de lucruri: de la muncile gospodărești până la tradițiile și datinile populare, ori până la unele îndeletniciri străvechi, demult uitate, ale celor care au trăit pe meleagurile muntoase ale țării.

Ziaristul: Ce ați deprins de la el?

Poetul: Cât ați stat la noi, pentru mine a fost un adevărat noroc. Vara dormeam cu el, sub cerul liber, pe o blană de oaie. Am aflat multe, mi s-au deschis noi orizonturi către probleme necunoscute până atunci. Trebuie să-ți mărturisesc că l-am iubit mult pe acest moș Floacă și-mi amintesc cu nespuse nostalgie de el...

Ziaristul: După aceea ce jaloane v-au marcat înaintarea în vârstă?

Poetul: Am fost dus la oraș, la gimnaziu. Plecarea acolo a însemnat pentru mine o adevărată desprindere tragică de sat.

Ziaristul: În ce sens?

Poetul: Îți imaginezi: lăsam în urmă livezile, lunca Buzăului, năzdrăvaniile copilăriei și toate celelalte o mie de lucruri care mă legau de Pârscov. Și ce mă aștepta înainte? O viață austeră de internat școlar, cu rigorile și tipicul ei, cu monotonia și singurătatea ei...

Ziaristul: Singurătate? Dar intrați într-o nouă colectivitate, cu copii de aceeași vârstă și de aceeași condiție. Se presupune că vă puteați descoperi afinități comune cu ale altor tineri veniți de la țară.....

Poetul: „Se presupune” e foarte bine zis. Eu aveam în anii aceia o fire mai solitară, mai interiorizată decât a altora. M-am împrietenit greu și cu puțini copii.

Ziaristul: Bine, dar cred că deja conștientizați ireversibilă întoarcere în sat și atunci nu vă rămânea decât să

vă acomodați la noile condiții...

Poetul: Nu, nu conștientizam asta. De aceea mama, odată, când s-a întors acasă după ce mă vizitase la oraș, m-a găsit ascuns pe arcurile trăsurii...

Ziaristul: Desigur, amintirile dvs. legate de copilărie sunt și numeroase și frumoase. Simt că țineți la ele foarte mult.

Poetul: Vezi, dumneata, tinere, fiecare scriitor – și cu asta nu am pretenția că rostesc un adevăr care nu s-a mai spus – își adună, își transfigurează în creația lui o anume experiență, un anume fond de idei trăite cu toată puterea sufletului...

Ziaristul (entuziasm): Exact, exact, stimate domnule Voiculescu. Vă priveam și vă ascultam astăzi în amfiteatru și simțeam cum fascinați sala. Studenții vă urmăreau fiecare gest, vă sorbeau parcă fiecare cuvânt rostit. Cel puțin în momentul în care ați făcut mărturisirea fundamentală cum că norocul cel mai mare al dvs. a fost faptul că v-ați născut la țară...

Poetul: Și este perfect adevărat. Aș putea să adaug, față de cele spuse acolo, că toate rădăcinile literaturii mele de acolo se trag...

Ziaristul (trecere la o altă idee): Totuși, pe lângă experiența copilăriei, s-au adăugat și celelalte experiențe de viață, s-au adăugat anume acumulări livești...

Poetul: Da, e adevărat. Nici-un scriitor, nici de la noi nici de aiurea nu poate rămâne doar la experiența, ca să-i zic așa, a copilăriei.

Ziaristul (jenă): De fapt, viața poetului și medicului care sunteți ne apare nou, cititorii dvs., ca un roman.

Poetul (modestie): Să nu exagerăm, tinere! Destinul meu este unul comun!

Ziaristul (jenă): pentru că sunteți la vârsta senectuții, când în genere fac bilanțuri sau dacă nu se fac în orice caz se poate privi cât de cât obiectiv în urmă, mi-aș permite să vă mai întreb ceva...

Poetul (încurajare): Ei, s-auzim, s-auzim!

Ziaristul: Dacă ați fi pus să alegeți câteva momente care au contribuit la formarea personalității dvs. scriitoricești, care ar fi acelea?

Poetul (încurcat): Ei, da, știi că dumneata mă pui în dificultate?! Dar că ții neapărat...

Ziaristul: Da, da, vă rog! Este foarte important s-o știe și cititorii!

Poetul: Dincolo de vârsta copilăriei ar fi, să zicem, perioada în care eram elev la liceul „Lazăr” din București... (*efort de gândire*), după aceea momentul în care m-am îndrăgostit, pe urmă experiența amară a războiului, după aceea... Ei, dar sper că nu vrei să ne oprim la toate!

Ziaristul: Un moment, vă rog! S-o luăm pe rând și să zăbovim puțin, foarte puțin la câteva dintre ele. Deci, mai întâi perioada școlărității la Liceul „Gheorghe Lazăr”...

Poetul (nostalgie, oftă): Ei, *tempus irreparabile fugit!* Ce ani frumoși au fost aceea!... Parcă mă văd și cum cu prietenii mei, cu Urmuz, cu Ciprian, cu Nicu Constantinescu. Ei îmi ziceau pe atunci Voichiță... (*Trecere muzicală*)

UN PELERINAJ PE URMELE PATRIARHULUI ABRAHAM

„Ceux-là qui n'échangent rien, ne deviennent rien”
(Antoine de Saint-Exupéry)

Editor de lucrări de literatură generală și autor a numeroase cărți de literatură, teatru și televiziune, René Guitton* este un pasionat călător care studiază marile curente religioase monoteiste. Pe parcursul diverselor sejururi efectuate în Orientul Mijlociu (începute în septembrie 2002), René Guitton a încercat să reconstituie epopeea mitică a Patriarhului Abraham, explorând credințele locale, memoria oamenilor care împărtășesc scrierile biblice și coranice, mitologiile sumeriene și asiriene, siturile antice și nu în ultimul rând oamenii, prinși în conflictele politice contemporane.

Interesul principal al cărții pe care v-o prezentăm în rândurile care urmează, *Prințul lui Dumnezeu. Pe urmele lui Abraham* (2006), în traducerea doamnei Irina Mavrodin, apărută la Editura Minerva, în anul 2007, este acela de a derula, într-o povestire continuă, tradiții care, deși fondate pe același mit, prezintă deseori contradicții importante. Autorul a încercat să restituie atmosfera orașelor de ieri și de astăzi (precum vizita principalelor situri arheologice din Orientul Mijlociu, amenințate adesea de conflictele dintre oameni), prezentând în același timp comunități dispărute (mandeenii gnostici care îl au drept profet pe Ioan Botezătorul sau comunitatea Yezidis care pretinde că descinde direct din Adam).

De la Ur și Babilon, René Guitton trece Eufratul, strabăte Damascul, Beirutul, Delta Nilului, ajunge la Meca, explorând împreună cu arheologi, istorici ai religiilor, filozofi și teologi, memoria popoarelor și a Cărților sfinte. În această peregrinare în care mitologia se suprapune cu legendele, istorisirile biblice și coranice, autorul subliniază necesitatea principiului unificator al lui Abraham, revendicat deopotrivă de evrei, creștini și musulmani. Tocmai pentru a pune în valoare această caracteristică a patriarhului, ca punct comun celor trei religii, traducătoarea a preferat să păstreze numele Abraham, evitând orice particularizare ortodoxă, cum s-ar fi întâmplat dacă ar fi ales echivalentul românesc Avram (Avraam).

Ce știm însă despre patriarhul Abraham? Nimic concret, notează autorul, și cu toate acestea el rămâne „nemuritor și chiar nespus de viu” (p. 31): „Mitic sau istoric, Abraham reprezintă astăzi, în mod inconstestabil, cel mai

puternic simbol unificator al religiilor monoteiste, cel care a crezut în perfectibilitatea omului și l-a scos din rătăcirea lui” (p. 31).

Dacă Abraham este una dintre principalele figuri ale tradiției iudaice, care vede în el primul strămoș al poporului lui Israel, creștinii îl venerază pe patriarh ca pe „tatăl nostru al tuturor”, după expresia sfântului Pavel. Este de altfel cel mai citat personaj biblic din Noul Testament după Moise și figura centrală a Coranului, reprezentând unul din marii profeți ai Islamului.

Lucrarea este structurată în trei cărți, fiecare fiind împărțită în mai multe capitole. Prima carte relatează începutul călătoriei și rațiunile care l-au determinat pe autor să refacă traseul peregrinărilor patriarhului Abraham: „Împins de o teribilă nevoie de a reconstitui peregrinarea fizică și simbolică a patriarhului, înaintez între știință și credințe, între trecutul îndepărtat și prezentul amenințător” (p. 3).

Oșervăm că întreaga lucrare este construită pe o mișcare constantă de du-te-vino între prezent și trecut, iar autorul manifestă o predilecție pentru povestirea istorică care se împletește cu descrieri de o mare finețe: „Ur! Aici domnește o liniște adâncă. Aproape că poți auzi pământul cum respiră, lăsându-ți impresia că deșertul se umflă și se dezumflă” (p. 5). Odată ajuns în orașul lui Abraham, autorul simte febra specifică cercetătorului care este aproape să facă o descoperire: „Iată, în sfârșit, orașul lui Abram, conform Bibliei, pământ de metisaj peste care suflă măreția popoarelor din sud! Ravagiile pricinuite de timp și oameni vor fi oare mai puternice decât visele mele? (...) Pasiunea mea încearcă să-și croiască un drum între istorie și legende” (p. 6). Atmosfera misterioasă („În taina acestor nisipuri, în tăcerea acestor mlaștini se ascunde adevărul” (p. 10) este deseori străbătută de însemnele contemporaneității: „În depărtare, soldatul, cu un talkie-walkie la ureche, și cei doi însoțitori ai mei se agită din nou...” (p. 11). Nu lipsesc nici relatările despre „botezul focului”, bombardamentele sau raidurile americane și astfel „mileniile se ciocnesc între ele, anacronice” (p.12).

Autorul reia în discuție o parte din episoadele fundamentale din viața patriarhului și încearcă să exploreze nu numai aspecte strict legate de acesta ci și de strămoșii sau urmașii acestuia. Reținem momentul Potopului, Noe fiind considerat drept strămoșul lui Abraham și momentul construirii turnului Babel. Primul oferă cititorului o lectură intertextuală cu romanciera Agatha Christie (călătoria la Ur) iar al doilea prezintă descrieri impregnate de aerul revolut: „Hoinăresc în jurul

* René Guitton, *Prințul lui Dumnezeu. Pe urmele lui Abraham* (Éditions Flammarion, 2006), traducere de Irina Mavrodin, București, Editura Minerva, 2007.

Zigguratului, în mijlocul tarabelor imagine pline de mirodenii, de fructe, de legume, și mă plimb printre capre și printre oi onirice. Îi reinventez pe negustorii care vând baloturi de lână și bulgări mari de grăsime.” (p. 26-27)

Cel de-al doilea capitol al primei cărți „Abisurile sufletului” se axează pe investigarea originilor patriarhului, fiind prezentate nașterea, studiile pe care acesta le urmează și diverse întâmplări din templul din apropierea Zigguratului, unde tatăl acestuia, Terah, sculpta idoli. Trecând cu bine de prima din cele zece încercări pe care i le atribuie credința iudaică, Abraham, amenințat de regele Nemrod, și-ar fi petrecut întreaga copilărie ascuns într-o grotă din sudul caldeean. A ajuns apoi în miticul oras Ur, unde și-ar fi petrecut adolescența pe care autorul o imaginează împărțită între frecventarea unei mici școli private și lucrul la atelierul tatălui său: „Revoltat împotriva devoțiunii fanatice față de idoli, virtuosul va fi zguduit atunci spiritele și și-ar fi început periplul, la chemarea lui Dumnezeu. De atunci, jumătate din populația planetei îl invocă pe acest tată, care, primul, a știut să-i lege pe oameni între ei, personificând astfel conștiința morală a mai bine de trei miliarde de credincioși, al căror strămoș spiritual este. În taina acestor nisipuri, în tăcerea acestor mlaștini se ascunde adevărul” (p. 10).

Ce frământări interioare l-au determinat pe tânărul Abraham să-i renege pe zeii strămoșilor săi și să se lase ghidat de vocea lui Dumnezeu? René Guittou încearcă să răspundă la aceste întrebări și cartea prezintă povestea vie a pelerinajului întreprins pe urmele patriarhului: „Abram știe că statuile nu slujesc decât erorile și minciunile celor care le venerază (...) Pentru a-și afirma certitudinile, tânărul Abram trebuie să răstoarne evidențele concrete de piatră și să înfățișeze un Dumnezeu abstract, imaterial” (p. 59). Sunt menționate primele frământări interioare ale lui Abraham legate de Dumnezeu și de idolatrizare: „ce putere au acești zei de piatră să-i salveze pe oameni, să-i audă și să le îndeplinească dorințele, dacă ei nu sunt în măsură să se salveze pe ei înșiși?” (p. 41). În același timp, René Guittou este conștient că această călătorie nu are doar o finalitate exterioară ci și una interioară, personală: „Stăpâniți de ispita de a inventa povestea de parcă am fi trăit-o noi, închipuim lupta lăuntrică a viitorului patriarh, privirea conștiinței și privirea celorlalți” (p. 58).

După moartea tatălui, Abraham este fragilizat și „se simte în primejdia de a se prăbuși sau, dimpotrivă, a atins necesara stare de abandon? Terenul este propice; Abram primește Vocea” (p. 112). Episodul primirii Vocii ni se pare foarte bine surprins de autor, acesta insistând pe semnificațiile vocii divine: „Ce poate fi Vocea lui Dumnezeu? Cea care-l subjugă, venind de dincolo de timp, străbătând ceea ce nu poate fi străbătut? Coboară ea din ceruri sau urcă din pământ? Vine oare din exterior și totodată din interior? Sau poate că emană din partea cea mai imaterială a ființei sale? Ea se naște, fără îndoială, din Suflare, apoi devine amplă, lentă, puternică și în același timp abia perceptibilă, purtătoare de sens înainte de a fi purtătoare de cuvinte. Ea nu se poate strecura în el decât ca Voce intimă și imensă, obscură și în același timp suverană” (p. 113). Este vocea care

„ajunge la armonia absolută” și care îi spune să plece, să rupă orice legătură cu originile sale tocmai pentru deveni originea unui mare alt popor prin care vor fi binecuvântate toate neamurile pământului.

Cartea a II-a cuprinde alte episoade renumite și scoate în evidență unele diferențe dintre Coran și Biblie. Sunt evocate aspecte legate de Sodoma și Gomora și se insistă asupra momentului culminant din existența lui Abraham – sacrificiul fiului său Isaac de pe muntele Moriah. Este într-adevăr „punctul simbolic, împreună cu Alianța. Pictura, sculptura, literatura, psihanaliza, filosofia tratează despre acest eveniment fundamental al culturii monoteiste. (...) Oricare ar fi fiul, oricare ar fi locul, Dumnezeu întrerupe gestul și îl salvează pe copil, Abraham trecând astfel de cea de-a zecea încercare” (p. 209).

Cartea a III-a retrasează alte momente din istoria lui Abraham și din nou realitatea (prezentul deseori nemilos) se împletește cu evocarea istorică: după explozii, „încet, viața se pune iar în mișcare, ca un film video care s-ar porni din nou, după ce a fost oprit” (p. 228).

Sunt de asemenea evocate marile ceremonii asociate figurii lui Abraham, la care autorul participă, precum pelerinajul de la Mecca sau sărbătoarea de Roch Hachana. În fine, înțelegem și rațiunile politice care îi determină pe oameni să își dispute memoria patriarhului. Acesta este îngropat în grota din Makpelah, din celebrul Hebron, oraș sfânt datorită celor trei monoteisme și care este în același timp locul conflictului dintre diversele comunități religioase.

René Guittou prezintă procesiunea religioasă în jurul monumentului de la Kaaba, experiență cu totul deosebită: „Ca toți ceilalți bărbați, și eu sunt gol sub *ihram*, veșmântul meu de un alb imaculat. Simt, pentru prima oară în mod atât de evident, acest sentiment de egalitate, prin care cei bogați și cei săraci, despuiți de orice identitate, apar ca fiind egali” (p. 246). Sunt descrise de asemenea comportamentele mulțimii: „unii se strivesc cu tot trupul de zid, pentru a trăi contactul cu divinul. Alții se înalță și se întind ca să sărute marginea vălului negru, bucata de mătase cu versete coranice care acoperă întreg edificiul” (p. 248). Procesiunea are și o finalitate, ajungerea la piatra neagră, diferită de Kaaba: „să ajungi la Piatră, să atingi buzele de ea și apoi... să mori. Dam unii cheamă moartea, căci dacă mori în aceste locuri, ajungi – nu încapă nicio îndoială – de-a dreptul în paradis” (p. 248). Reușește la rândul său să atingă piatra neagră și cei mai puțin norocoși îi apucă mâna și și-o trec peste față: „iată-mă dând, fără să vreau, un fel de binecuvântare” (p. 249).

Urmează apoi ritualul tunsului în semn de purificare. Este interpretat apoi sacrificiul (meditație pe tema jertfirii) celor care preferă să moară în timpul procesiunii: „Pentru evrei, creștini și musulmani, Jertfirea întreruptă simbolizează o înnoire, ca atunci când viața trece la două degete pe lângă moarte. Încercările pe care patriarhul le îndură nu deschid ele oare, fiecare, un drum nou? Abraham înseamnă începutul reconcilierii dintre Dumnezeu și creaturile Sale, dar oamenii trebuie să întărească acest început, fiecare naștere a acestuia reînnoind ciclul. Moartea însăși nu este oare începutul nemuririi? Astfel credincioșii merg, din început în

reînceput, prin începuturi care n-au niciodată sfârșit” (p. 254-255).

Ultimul capitol al celei de-a treia cărți se referă la sfârșitul lui Abraham și este sugestiv intitulat „Moarte și transfigurare”. După mai multe refuzuri ale lui Abraham de a ceda în fața sfârșitului, acesta se confruntă cu moartea, episod care ne surprinde prin simplitatea și intensitatea descrierii: „De data asta, Dumnezeu trimite moartea. Când moartea îi se înfățișează celui ales, ea întâmpină același refuz. Fiind tenace, ea nu-i mai dă drumul și îl urmărește până în cele mai mărunte mișcări. S-a îmbrăcat, pentru el, în cele mai frumoase veșminte ale sale, căci știe că Abraham are dreptul la cea mai mare cinste, dar ea știe totodată să fie și sălbatică și crudă cu cei care merită. El o vede frumoasă și îi cere să se arate cu adevăratul ei chip. ‘Cupa cu amară băutură’ desfășoară atunci șapte capete de balaur, cu paisprezece fețe hidoase, care arată toate formele sub care ea se poate manifesta. Prin otrăvă sau prin arme, prin fulgere sau prin animale sălbatice, prin cataclisme și prin foc, ea pune stăpânire pe cine vrea și oricând vrea. În fața atător orori, Abraham se simte sleit de puteri. El aproape că își pierde cunoștința. Moartea înșelătoare și perfidă îi întinde mâna pentru ca el să o sărute, făgăduind-i ca această sărutare îi va reda puterea și viața. Abraham se apleacă atunci către speranța ce-i este oferită, pentru a săruta acea mână. Dar abia o atinge, că gura i se lipește de mână, și sufletul său intră iremediabil în moarte” (p. 267-268).

Deși Abraham nu mai este, autorul crede că fiecare tradiție încearcă să facă din el imaginea Celui Drept și „chiar mai mult, reînviindu-i în felul acesta moartea” (p. 259). Abraham pare a dobândi rolul de „transmițător”, diverse tradiții, epoci și culturi preluând această mosternire: „Dacă Dumnezeu este de neconceput, imaterializabil, cel puțin patriarhul, fiind după chipul tuturor oamenilor, le devine acestora accesibil, și arta religioasă îl va reprezenta în nenumărate feluri” (p. 260). În același sens, cartea aduce în discuție una din scrierile care tratează despre sfârșitul lui Abraham – Testamentul lui Abraham – care prelungeste viața patriarhului printr-o călătorie în ceruri, de unde acesta contemplant universul și viața de dincolo, vede întreaga creație (lumea și comportamentul oamenilor) și descoperă virtuțile milei.

Astfel Abraham este, în opinia lui René Guittou, cel mai puternic simbol unificator al Dumnezeului Creator. Imaginea lui ar trebui să permită omului să se reconcilieze cu sine însuși, să extragă întreaga substanță din Sfintele Scripturi și să o aplice apoi la viața terestră (p. 257).

Postfața cărții insistă asupra vocației tradiției, care este aceea de a transmite, întrucât aceasta „ne oferă atât fapte, cât și legende, confirmate sau nu, care se vor modifica și se vor strecura printre secole, înălțând edificii ale căror straturi suferă influențele epocilor și societăților traversate” (p. 269). Tradiția este în același timp un factor de conservare și autorul atrage din nou atenția asupra finalității cărții sale: „Cred că se va fi înțeles deci că această carte nu are drept obiect să decidă dacă Abraham a existat sau nu, chiar dacă am vrut să-i dau aici un trup de carne” (p. 271-272). Ceea ce este mult mai important este să crezi în patriarh și „să te simți implicat prin mesajul

pe care el îl simbolizează.” (p. 272).

Reluând principalele mesaje întemeietoare atribuite lui Abraham (Chemarea, Revelația, Alianța, transmiterea care urma să se deschidă către mulțimi fără de număr, Sacrificiul, construirea edificiului Kaaba), René Guittou le consideră drept niște simboluri care „vor să ne aducă aminte că Dumnezeu vine către oameni pentru ca oamenii să se ducă spre El și să se regăsească în El. Patriarhului îi revine menirea să reunească toată această mulțime” (p. 272).

Cu un credo simplu (*a merge către Dumnezeu înseamnă să mergi către tine*), cartea este în același timp eseu, document, mărturie, jurnal de călătorie și „carte de învățătură” așa cum afirma traducătoarea Irina Mavrodin. Observăm stilul accesibil și fascinant al cărții în care trăirea, uimirea, admirația și sensibilitatea traduc autenticitatea experienței pe care ne-o împărtășește autorul. Căutarea este plină de neprevăzut, palpantă, cu așteptările și deziluziile inerente, la capătul căreia călătoria se dovedește mult mai importantă decât scopul în sine.

Dialogul deschis între culturi și civilizații ar fi poate mesajul cel mai important al acestei peregrinări pe urmele patriarhului Abraham, de-a lungul tradițiilor, credințelor, legendelor, pământurilor și oamenilor: „Noi voiam doar să căutăm. Această eternă conversație, începută la origine, a fost continuată și de noi, așa cum o vor continua și alții, la nesfârșit” (p. 62) și așa cum vă invit la rândul meu să o faceți prin lectura acestei cărți.

Pietà Rondanini

Diana-Loredana Pavel

ROMANCIERUL MIHAI ZAMFIR SAU LECȚIA DESPRE „CITADINISM”

Departa de *a-casă*, într-o seară de iarnă (italiană), încep această cronică, dedicată romanelor lui Mihai Zamfir, *Poveste de iarnă* (1987) și *Acasă* (1992). Ce curaj – îmi zic – să scrii despre autorul *Celeilalte fețe a prozei!* N-ai făcut-o *acasă*, la data republicării cărților, în 2004, și îți propui acum, când îți trăiești *povestea de iarnă* într-o lume reticentă la... chestiunea romi – românilor (Jocul de cuvinte nu e întâmplător. Pentru locuitorii Peninsulei Apeninice distincția nu există.) și, mai ales, într-o lume în care „nu-i ca *acasă*”. Poate tocmai din dorința ascunsă a recuperării toposului *acasă* (cel puțin a celui „*acasă în străinătate*”, de care ne vorbiseră doamnele Gabriela Adameșteanu și Gabriela Melinescu) s-a născut această, să-i zicem, privire în față a cărților profesorului Mihai Zamfir. O analiză pe text cu funcție cathartică, așadar, fără pretenții științifice, modestă ca viața conaționalilor departe de *casă*, pe care o dedic românilor dispăruți „la muncă” în Italia (*le morte bianche*, cum le numește, im-personal și statistic, presa italiană).

Poveste de iarnă și *Acasă* sunt cărți* care respiră angoasa așteptării, a iubirii inegale, voluptatea ratării, imposibilitatea reacției, construind, în subsidiar, o imagine a orașului anilor optzeci (Bucureștiul și provincia, reprezentată în *Acasă* de Buzău). În pofida protagoniștilor selectați amândoi din sfera intelectualității cu funcții mărunte și a unor elemente de recurență (raportul omului cu orașul, trecerea timpului, motivul vizitei, al fotografiei, câteva obsesii: telefonul, figura mamei, fereastra etc), cele două romane sunt mai degrabă diferite. După ce cu Paul Georgescu asistasem la **iluzia schimbării** (*Revelionul* și *Vara baroc*), Mihai Zamfir declamă în *Acasă* **spulberarea unei iluzii**, aceea a salvării de presiunea prezentului (un prezent al demolării lumii vechi și al înălțării lumii de „la bloc”), prin scufundarea (=pierderea) în trecut și amintire. „Mă pierd cu bună știință-nu reușesc să mă pierd cu adevărat” (p. 248) este fraza care rezumă neliniștile protagonistului (de 42 de ani) din *Acasă*. Această sustragere din contemporaneitate, care în *Acasă* echivalează cu salvarea eroului, este tocmai sursa dramei lui Stere Mircea, actantul de 39 ani al *Poveștii de iarnă*: „La capitolul suferinței sentimentale sunt demult în secolul trecut”. Ceea ce îi unește este prezența devastatoare a figurii feminine în viața lor (Adriana în cazul lui Stere, Maria preferată Sandei, soția din *Acasă*); într-o altă „ordine” este timpul pasiunilor lor care aparține unei traectorii a sensibilității, al cărei precursor este eroul lui G. Ibrăileanu, Emil Codrescu (*Adela*). Stere, asemeni

doctorului în vigiliatură la Băltătești, are „revelația vechimii” modului său de a iubi; „ajunge să se raporteze dinlăuntru, explică Ioan Holban în *Istoria literaturii române. Portrete contemporane* (vol. I), la alte repere ce-l scot din contemporaneitate pentru a-l trimite în „trecutul” romanului de dragoste” (p.386). Dimpotrivă, în ceea ce-l privește pe eroul central din *Acasă*, el e inițiat în „timpul erosului”, prin taina căsătoriei (cu Sanda), dar pierde controlul timpului fizic, al ceasornicelor, cum ar spune Henri Bergson: „Aici totul e prea târziu sau prea devreme. La Buzău, timpul dispăre.” (p.232) Jonglarea imperceptibilă cu registrele temporale și narative, intersectarea evenimentului „din viață” cu cel „din carte”, intertextualitatea constituie instrumente specifice criticului Mihai Zamfir, reprezentative pentru ceea ce s-a numit „amestecul genurilor”. Tot criticul este cel care în *Poveste de iarnă* „controlează” însemnările regizorului Niki, fratele mai mic al protagonistului, care caută în relația lui Stere cu Adriana subiectul unui eventual film: „Din însemnările lui Niki.

Nu știi prea bine de ce am ales ca subiect al unui posibil scenariu de film tocmai tribulațiile bietului meu frate.” (p.81) Aceste pagini de jurnal constituie de fapt textul de reflectare obiectivă, de conturare a perspectivei asupra poveștii de iarnă. Aici intervine unghiul de vedere al omului lucid, din afara timpului „real” al istoriei narate. Chiar dacă rămâne un element al structurilor acesteia, lui Niki, introdus începând cu capitolul V, îi revine rolul comentariului și al demascării convenției romanului: „am vrut să-l strig (...) dar am alungat cu prudentă gândul (...) aș fi stricat un scenariu care trebuie să se desfășoare spontan până la capăt.” (p.97). Însemnările lui Niki aparțin registrului literaturii (comentariile, perorările despre condiția scriitorului și a artei). În realitate, autorul proiectează în figura fratelui mai mic un alt autor. Romancierul Mihai Zamfir ia act de normele, exigențele criticului. În termenii lui Murray Krieger, *persoana* suportă cenzura **personei**. Niki este comentatorul care, notează Ioan Holban, „(se) scrie (din) experiența critică a lui Stere: povestea de iarnă a umilului funcționar dintr-un birou de documentare și statistică oferă criticului ceea ce e necesară jumătate de mister care devine, în discursul său, imagine.” (*Op.cit.*, p.388): Altfel spus, povestea trăită de Stere este fapt „textual” (pentru Niki), teoria asupra lecturii determinând decisiv strategiile de orientare a narațiunii *Poveștii de iarnă*. Amprenta *personei* se resimte de altfel în întreg spațiul romanului, nu numai în „însemnările lui Niki”. Capitolul V, de exemplu, se deschide cu sugestia unui eu – Matroșcă, într-un pasaj care trimite la *Exuvii*, de Simona Popescu sau *Pupa russa*, de Gheorghe Crăciun: „Straturi adânci ale corpului, prea adânci pentru a fi precizate, dau alarma (...) Știi că te-ai îmbolnăvit (...); a venit, în schimb, ceva

* Mihai Zamfir, *Acasă; Poveste de iarnă*, Iași, Editura Polirom, 2004, 344 p.

fără nume, mai presus de starea proastă sau de durere, ceva care te-a transformat brusc în alt om. Ființa de până adineauri care erai chiar tu se îndepărtează cu iuteală, dispăre.” (p.107) Același joc, al *personei* cu *persoana*, în *Acasă* stă la baza eleganței stilistice cu care este descris Weltanschauung-ul Bucureștiului înainte de demolările masive: „casele și copacii se desenează net pe cer, formând o expoziție de artă modernă” (p.185) sau „străduțe asimetrice, calme, ca un decor pentru o piesă a cărei acțiune se petrece în Bucureștii secolului trecut.” (*Idem*) *Acasă*, ca și *Poveste de iarnă*, e un **roman al iluziilor**: liniștea e aparentă, toposul „acasă” nu există (consecința demolărilor masive) sau e învăluit în incertitudine: „mi se face un dor de casă. Dar care-i casa mea? Mansarda înghesuită din Cotroceni unde mă voi duce acum? Apartamentul tip al mamei de unde tocmai vin, casa dărmată a tatălui meu (...)? Nu sunt nicăieri acasă de când am așa de multe case.” (p.195) Suferința e acută întrucât, explică Jean Delumeau în *Despre ospitalitate*, casa = un nume = identitate, „multe case” simbolizează de fapt pulverizarea identității, iar demolarea echivalează cu pierderea identității, redată plastic de sintagma „un bloc fără nume” (p.190). Fără urmă de melodramă, M. Zamfir a scris o carte despre moarte: moartea identității umane și a caselor (demolate) în comunism. *Acasă* e manifestul unui „acasă” ca necesitate. **Iluzia noii „ordini”** (sugerată ironic de exclamația eroului central „Slavă Domnului, totul e în ordine!” (p.196) alimentează „nevoia de acasă”. Moartea (caselor/oamenilor) generează angoasă; fără a însemna nici pe departe „mare trecere”, e mai degrabă nesfârșită plângere, ca în discursul bătrânei mame: „Mi-am dat deodată seama că într-o zi ai să mori și tu (...) Te-am născut ca să mori, fiindcă de moarte nu scapă nimeni. Am început să plâng cu sughituri ca o apucată.” (p.215) Metafora „golului”, imaginea corbilor care dau ocol casei demolate, termenii și cromatica funebră („dezastru”, „nenorocire”, „negru”) sunt anticipări ale morții: „Ca și omul, o casă moare cu încetul. La început, se face pe nesimțite **gol** în jurul ei (...) **golul** din jurul ei sapă pe fațadă primele cute de disperare. Apoi vin corbii. Sunt îmbrăcați în negru și se ivesc nu se știe de unde, atrași de mirosul sigur al nenorocirii.” Tema stingerii se asociază cu obsesia timpului care trece, antrenând câteva simboluri și motive: pendula, care cu sunetul ei „argintiu marchează și domolește timpul” (p.147), fotografia care declanșează anamnezis-ul în după-amiezile de marți și vineri dedicate mamei, motivul vizitei (e o lume în care *acasă* te simți *Celălalt*, un oaspete): „parcă am venit în vizită la cineva, într-o casă care nu mai e a nici unuia dintre noi doi.” (p.169). Maxima originalitate a acestor două cărți constă în sugerarea acestui *fugit irreparabile tempus*; puțini romancieri s-au folosit de particularități ale portretului uman (precum ridurile) mai bine decât M. Zamfir: „Deceniile s-au adunat pe fața ridată, ca de pergament, cu liniile îndulcite de o tristete universală.” (p.110) sau, în *Acasă*, o femeie e oprită în mijlocul străzii „doar ca să-i admir în voie începutul de riduri din jurul ochilor și luminile verzi de sub pleoape. (...) Peste un an sau doi, ridurile i se vor adânci îngrijorător.” (p.238) Carte a „stingerii” universale, îmbătrânirea nu mai e doar atributul umanității, ci al lumii în general. Așa se face că, într-o imagine artistică de

înalt rafinament stilistic, ridurile sunt asociate spațiului exterior: „fațada [casei verișoarelor de la Buzău] s-a transformat într-o figură umană tristă (feminină și bătrână), cu cele două ferestre ca doi ochi de o parte și de alta a nasului-scăriță. Ferestrele, întunecate de stururile trase, mă privesc resemnate în lumina ce a început să scadă, adâncind umbrele sub formă de riduri” (p.250). **Fereastra și telefonul** sunt și ele toposuri recurente în ambele romane. În *Acasă*, fereastra, fie este un element al decorului funerar („ferestrele închise ale apartamentului, fără nici un chip în locul lor, par și mai triste” – p.323), fie intră într-un raport de complicitate cu umanul, camuflând identitatea („Fereastra slab luminată din spatele meu mă ascunde probabil complet. Rămânem fiecare în întunericul nostru.” – p.181). În *Poveste de iarnă* își menține mai degrabă funcția primordială, de spațiu de trecere de la fantastic (visul lui Stere) la real: „Apele somnului îl urcă la suprafață, se retrag și îl lasă pe tărâm, epuizat. Dimineța palidă a intrat tiptil în odaie pe fereastra din dreapta.” (p.121) În ceea ce privește telefonul, acesta e mai mult decât un element de recurență; a devenit un „personaj” central, ca în *Jocurile Daniei* (A. Holban). Telefonul întretine iluziile lui Stere („iese amețit din cabina telefonică” – p.107), e o forță, un uriaș care-l ajută să se cunoască, cu care mărunțul funcționar îndrăgostit se măsoară: „Trebuie să se depărteze însă cât mai repede de telefon” (p.110) Dacă în *Poveste de iarnă* telefonul e când provocare, tentație, când abțință (adevărată confruntare e cu telefonul, nu cu Adriana), în *Acasă* acest mijloc de comunicare are un rol cel puțin ingrat, de a suspenda iluzia anulării timpului: „La Buzău timpul dispăre.

Dispăre și nu prea: de n-aș uita telefonul de la prânz.” (p.232) În această scenă telefonul semnifică ancorare în realitate; altădată devine marcă de moralitate: „– Ești singură?

– Singură. Încui ușa și nu ne mai deranjează nimeni până dimineată.

– Poate doar telefonul...

– L-am scos din priză.” (p.259) Omniprezent, telefonul guvernează acțiunile personajelor, anticipă reacții, tutează comportamente, suscită teamă. Maria însăși îi mărturisește protagonistului din *Acasă* că apelurile soțului din America sunt „așteptate și detestate” (p.260). Semn al lumii în construcție („Claxonează spasmodic mașini, amintindu-mi că mă aflu într-un oraș, cu gaze de eșapament, (...) și cabine de telefon. Mai ales cabine de telefon.” – p.240), „telefonul” susține o temă centrală a romanelor lui M. Zamfir, aceea a **așteptării**. *Poveste de iarnă* și *Acasă* sunt cărți despre așteptarea „dureroasă care îți răsucesc stomacul cu mână de fier” (p.121), dar nu despre acea așteptare colectivă, care a făcut carieră în paginile *Revelionului* (Paul Georgescu), ci despre o alta, individuală: „Ajuns în preajma casei ei [Adrianei – nota noastră], își încetinește pasul, se oprește și începe să aștepte.” (p.88) Se așteaptă o iubită (Stere pe Adriana), un iubit (Maria pe eroul din *Acasă*), vizita sau telefonul unui fiu, nepot etc. (*Acasă*). Așteptarea e nu doar individuală ci și unilaterală. Feedback-ul nu există sau se produce cu întârziere. Prezența „Celuilalt” e mereu invocată, clamată-în sensul zădărniciiei lui *vox clamantis in deserto*. Corporalul, prezența fizică (nu absentă!), sunt indicii ale nevoii de a „înscris în mod diferit identitatea în

text”. (B. Didier) Romane ale spulberării unor iluzii și ale așteptării, *Acasă* și *Poveste de iarnă* sunt în același timp romane de dragoste... inegală: „mă conving o dată în plus că iubirea este bogăția cel mai inegal împărțită pe lume.” (p.146) Totul are loc pe „scena” orașului. Ca și Holban și Al. George, M. Zamfir este un citadin prin excelență. Deambulările lui Stere printr-un București infernal se transformă în originale pagini lirice: „După traversarea fără grabă a pasajului subteran, înfundarea în **pâlnia de întunerice a străzii**” (p.111) Același simț al străzii aglomerate și al pitorescului civilizației de acest tip identificăm în *Acasă*: „Se revarsă șuvoiul bărbaților între două vârste, trași la față, nervoși, purtători de serviete și sacose, al semi-tăranilor cu saci de pâine și pălărie dată pe ceafă.” (p.245-246) sau buzoienii „înoată în ceața aurie și în praful prânzului ca peștii într-un acvariu uriaș” (p.241) Plăcerea pentru comparație e evidentă: ea irumpe neașteptat, cu determinat [+animat] (mama „din bucătărie veghează ca o vestală îmbătrânită” – p.114) sau [-animat]: „un garduț de fier, cu vârfuri ca niște săgeți otrăvite” (p.248).

Fără să-și propună direct, în aceste două opere lui M. Zamfir îi reușește, printre altele, o radiografie a sistemului politic comunist. Există aproape în fiecare frază un fundal, idei etc care intră într-un spirit al epocii și care ajută la recompunerea identităților autentice. Eco, în *Opera deschisă*, vorbea de opera de artă ca metaforă epistemologică, referindu-se la faptul că o creație are neapărat o istorie, o dimensiune implicită, conține în ea spiritul timpului și al autorului ei. *Poveste de iarnă* și *Acasă* vorbesc despre timpul trecut al creatorului lor, un timp în care ordinul demolărilor se executa în pripă, fără responsabilitatea efectelor dezrădăcinării. După *Poveste de iarnă*, o bijuterie retorică în care relatarea naratorului e mereu dublată de „cenzura” pe care o impune un „model” (ochiul criticului), M. Zamfir uimește din nou, cu un roman în care se face elogiul „non-schimbării”; în *Acasă* schimbarea înseamnă durere și sufocare: „mă opresc sufocat; văd o rană proaspătă, un loc viran, câteva dărâmături și o macara.” (p.228) Nicăieri, se pare, pasaje pur descriptive, gratuite. Peste tot, dimpotrivă, figurativul trădează o tentativă de punere în expresie a unui non-figurativ care definește spațiul interior. *Acasă* e apologia temei de „de-montare”: sintagme precum „un decor montat în urmă cu zeci de ani și lăsat în părăsire. Ti-e frică să-l atingi, **să nu se sfărâme**.” (p.229) spun despre Buzăul anilor '80 mai mult decât orice monografie în domeniu. Procesul forțat de reconstrucție identitară din *Poveste de iarnă* („Stere **încearcă**, pentru câteva secunde, o senzație asemănătoare cu fericirea.” – p.77), creează premisele revizuirii identitare din *Acasă*; fotografiile, vizita (la Buzău), trădarea soției devin instrumente de măsură ale „sinelui”, într-o lume în care toți par „figuri de conspiratori”(p.241). Lumea „nouă” e una a suspiciunii, a crispării (ridurile), a fricii: „ce s-ar întâmpla cu mine dacă toți de la masa lungă alăturată s-ar ridica în același timp (...) mi-ar arăta insignele lor ascunse la rever. Aș râde? Mi-e teamă că nu. Aș fi mai speriat decât eroul lui Kafka.”(p.245) E o lume a favoritismului (postul lui Stere, din *Poveste de iarnă*, e încredințat altuia, activității de partid-din romanul *Acasă*- beneficiază de meniu „special” la restaurant), o lume a măștii și a prefăcătoriei în care până și chelnerul

„zâmbeste supus” (p.245) dar, mai ales, e o lume a interdicțiilor (Nu e întâmplătoare scena în care inginerul bucureștean din *Acasă* găsește „ferecată” ușa bisericii.). Cu astfel de coordonate, precariatatea (frigiderul mamei e „aproape pustiu”, farmaciile nu au furosemid, preoții și medicii, precum Stoleru, respectiv Mateescu din același *Acasă*, percep onorariile, pe ascuns, în buzunare dosite) nu mai e un semnificant de gradul întâi, ci unul secund, vrând să trimită la o anumită stare ori dispoziție sufletească. În această lume, cărțile au reprezentat supape sau moduri de supraviețuire. Mai mult, scrisul și pasiunea pentru lectură a eroilor lui M. Zamfir fac suportabile ratările. Stere eșuează în plan profesional (nu-și ia doctoratul, postul promis la institutul de cercetări e ocupat de un altul) și erotic (cu Dorina, Adriana) dar scrisul despovărează („după cele câteva rânduri (...) mă simt mai ușurat.” – p.64) iar cititul umple un gol, un hiatus, acel „non dit” (Oswalt Ducrot) în fața neputinței: „În lipsa altor satisfacții, probabil, s-a oprit asupra cititului”(p.83). Pentru inginerul din *Acasă* un roman (englez) comprimă timpul **așteptării** (în scena crizei cardiace a mamei) iar scrisului i se recunoaște funcția kathartică: „Povestea despre mama și despre mine am început-o într-o după-amiază strălucitoare de septembrie (...) Într-o asemenea zi aș vrea (...) să pun punct final, cu regret și **ușurare**” (p.335). În fapt, M. Zamfir nu e primul critic-prozator la care regăsim ideea cititului și scrisului ca dulci himere și narcoze ale regăsirii sensului individual. De la D. Micu (*Fata morgana*) la N. Manolescu (*Cititul și scrisul*), trecând prin *Arhipelagul interior* al lui V. Nemoianu și *Staja dragonilor* (Ion Negoitescu), toți au reliefat rolul compensatoriu sau terapeutic al lecturii. Diferența specifică a unor proze de imaginație precum *Poveste de iarnă* și *Acasă* este dată de echilibrul și discreția lor în aparenta simplitate a construcției și în eleganța stilistică. Dintre „superlativele” stilistice reținem cea mai frumoasă metaforă pentru durere („Mircea s-a înveșmântat în durere și nu mai vrea să-și scoată **haina întunecată**” – p.104), cea mai tulburătoare pagină din literatura română despre stingerea mamei, comparabilă poate, ca intensitate a trăirii, doar cu moartea lui Ilie Moromete: „incapabilă zile întregi să se miște, inertă și palidă, mâna mamei a găsit energia de a o strânge pe a mea de mai multe ori, transmițând prin degetele slăbite și fine, în cel mai vechi limbaj din lume, tot ceea ce glasul nu mai putea de mult rosti (...). Apoi n-a mai fost nimic.” (p.338) Tonul meditativ se degajă și din comunicări de tipul „Visele și viața se desfășoară pe o distanță de câteva zeci de pași.” (p.178) sau „mai avem atâtea să ne spunem, crede mama, și nu știe de câtă vreme dispune. Așa ar trebui să se gândească toți prietenii (...) dar n-o fac aproape niciodată, pentru că marele adevăruri le află numai când e **prea târziu**.” (p.203) Meditația finală a eroului din *Acasă* amintește de acel „Prea târziu!” gavrilescian din *La țigănci*. Dincolo de accentele lor grave, *Acasă* și *Poveste de iarnă* sunt manuale de bune maniere: „cineva posedă o certitudine, e bine să nu i-o răpești.” Scriitorul ne propune în romanele sale un miracol dar și o mostră de malicie întrucât ne prezintă viața ca pe un labirint, cunoscut doar de el. „Salvarea” noastră, ca lectori, i-o datorăm tot scriitorului, căci ne oferă treptat scurtăturile acestui labirint, în final, viața, cu **așteptările și demolările** ei, apărându-ne ca o linie dreaptă, ușor de urmat.

CECITATEA POETULUI*

Convins că „lucrarea minții trebuie să fie / ca lucrarea caldă a inimii” (p. 54), autorul vol. *Mona – Ra*, bântuit de agonia viitorului oferă în *Jocurile minții*, facultatea unei vederi interioare apocaliptice, capabilă să surprindă „potopul din lăuntru” potențat de cel „din afară” (p.31) și mai ales cecitatea omenirii căzute în păcat înainte de nașterea lui Hristos: „dar dintre toți urmașii numai orbii / și câte – un stâlp de catedrală au tresărit / bănuindu-L în minerala ceață galbenă de toamnă / simțind că spaimetele nu mai au găuri” (p. 39).

Sub mitul orbului (vezi Homer, Tiresias, Tobit, Oedip, Samson, Borges etc.), câștigătorul Premiului Opera Omnia 2006, acordat de Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Pitești – transfigurează în *Jocurile...*, poetul, taumaturgul, vizionarul ce ignoră aparentele înșelătoare ale Lumii, sub care vede lumina divină, „dovadă că peacolo Dumnezeu / și-a pus pe clipă degetul îngrijorat” (p. 39), dar și „ceata interioară” (p.56) a omului amenințat de imprezibilul existenței.

Cele trei secțiuni ale volumului: I. *Mesaje urgente din Inocenția* (pp. 17–39), II. *Norocul e și el aici un mic zeu muritor* (pp. 41–45), III. *Când jocurile minții sunt în cauză* (pp. 59–75) trădează sub o retorică izbășesciană, cuvântul de ordine al fenomenologiei husserliene de *reîntoarcere la lucrurile înseși*. Așa s-ar explica viziunea existențială asupra Oneștiului „speriat de apele potopului din jur” (p. 29) și preocuparea „orbului” Gh. I. pentru „ceea ce este comun tuturor” (Pușkin): moartea, temporalitatea, semenul, dorința, trupul, vanitatea, casa, cheile din uși etc.

Conștient de dificultatea transfigurării omului în chiar miezul modului său de a exista, dar și de voința de a fi receptat corect de cititorul infidel, „fiul râurilor zgomotoase din Lăică” (p. 44) își prefătează volumul cu două citate complementare: „Difficile est proprie communia dicere” (Horatius) și „Communia înseamnă nu banalul, ci ceea ce este comun tuturor (adică lucrurile tragice, încercate de toți, iar nu imaginate)”, A. S. Pușkin.

Contaminat atât de existențialistii creștini (Kierkegaard, Șestov, Berdiaev, Karl Jaspers etc.) cât și de filosofii atei (Heidegger, Jean – Paul Sartre, Merleau – Ponty etc.), Gh. Izbășescu refuză idealismul în numele tragicului vieții, încât *Inocenția*, creație mitopoetică a lumii, nu mai este o întruchipare a speranței și a paradisiului pierdut. *Inocenția* e simultan utopie și ucronie – sustragere / evadare de la legile implacabile ale timpului și de la dramele provocate de inundațiile apocaliptice, dar, în același timp, insula „aproape albă” simbolizează și izolarea bacoviană din *Lacustră*, alienarea omului „recent”, frustrația, abandonul și pedeapsa, loc de supliciu și exil. Mesajele „urgente din *Inocenția*” confirmă că existența nu poate fi

cuprinsă în categorii care i-ar fixa definitiv sensul și esența. Explicația poetului optzecist alunecat estetic în expresionism și cu mintea „deja angajată de Dumnezeu” pare simplă, pentru că: „-n afara eului totu-i calp totu-i străin” (p. 20), iar „între insulă și vorbire nu mai e o legătură directă” (p. 21).

Originalitatea indiscutabilă a scriiturii este evidentă, dacă-o raportăm la volumele anterioare: *Viața în tablouri*, 1984; *Garsoniera 49*, 1985; *Coborârea din tablouri*, 1993; *Ansamblul de manevre*, 1993; *Melodrama realului*, 1995; *Cântece de mântuire*, 1998; *Mona - Ra*, 2000; *O călătorie în zori*, 2005. În prezentul volum „foarte asemănător cu ceea ce se întâmplă în apocalipsele acvatice ale lui Salvador Dali” (Ștefan Borbély) poetul își fixează sartrian concepția despre abisala libertate umană. „Muzica de orgă a mesei de scris” (p.21) susține când beethovenian, când mozartian o subtilă polemică filosofică despre raportul existență – esență la om. De fapt, polemica dintre celebra formulă a lui Sartre: existența precede esența și filosofii platonicieni, pentru care esența are o prioritate ontologică asupra existenței .

Desigur că într-o existență terorizată de un „sfârșit care e-ntotdeauna prezent” (p. 25), *Inocenția*, loc de refugiu, de păstrare a inocenței și vieții paradisiace, amintește de Arca lui Noe și se identifică cu *Biserica*, nava salvării sufletelor creștinilor: „Eu încă ascultam prin dușumele cum cresc / pâlcuri de trestii răcoroase / dar cum au dat de lumânări aprinse-n pahare / voiau să se întoarcă înapoi / aura din seu fiind sămânță de discordiențe noi // fiind chiar știma apelor ce-a ros / corabia lui Noe din muntele Ararat / și.acum se străduia să ne spună / ceva despre documentele potopului / despre poruncile pregătite dar nimeni / n-o mai asculta și prosperitatea ei era pe ducă / deși mai contribuia să întunerească / viziunea din Inocenția / să ne livreze simboluri defuncte instincte corupte” (p. 32).

Tabloul pierdut al existenței confirmă că libertatea nu e ceva substanțial, ci un neant abisal ce smulge constant omul din sine însuși, determinându-l sub „procesiunea timpului” să nu corespundă vreodată cu sine: „Așa e darling iar cearcănele amenințătoare / din altă lume acum plutesc stăpâne pe ape / de – aceea tabloul pierdut n-o să-l mai poți reface / niciodată și va rămâne un fel de talisman / după care vei rătăci mereu / cum și eu voi rătăci după tine / până ce marea ne va regăsi împreună / în casa ca un ou roșu de lemn” (p. 55).

„Condamnat să fie liber” (Sartre), omul, „un triunghi al Bermudeilor / pe unde realitatea dispare fără urmă” (p.58) fuge de angoasa libertății și a răspunderii, descoperindu-se un *nimic* (nimic substanțial) vanitos, dar investit cu absolutul alegerii, deci cu o putere infinită. Citez din *Lista cu datorii* (1): „Am adunat copacii din pădurea pustie / nu pentru că ar putea fi pierzania mea / pe care-o aud /

*Gheorghe Izbășescu, *Jocurile minții*, Prefată de Ștefan Borbély, Editura Vinea, București, 2007.

în cămașă cum mi se freacă de piele // ci pentru că unde e nimicul / acolo ești și tu suflet al meu / ce cauți aripi retezate de îngeri / în adăpostul vecin cu îngrijorarea // iar parfumul lor de mosc prelungit în urmă / e perceptut de multe nări / dar misterul din el / doar ființa care l-a zămislit îl înțelege” (p. 36).

Lupta cu caracterul patetic violent al libertății ca situație predestinată naște substanța tragică a poemelor. Suntem angajați într-o situație pe care n-am ales-o ca fapt, dar al cărei sens ne revine iremediabil. Explicația lui Gh. Izbășescu este pascaliană: „pe unde e nimicul și Dumnezeu a trecut” (p. 38), „norocul e și el aici un mic zeu muritor” (pp.41–56)

Convins „că profunzimea nu se ascunde la suprafață” (p.37) poetul așază deliberat destinul inevitabil al ființării cu celălalt, sub semnul conflictului. Conflictul esențialmente dramatic al relației cu semenul desenează „o hartă despre disputa conflictuală trăită / contradictoriu de orașul acesta prea mic” [...] în care „indiferența câștigă în fața neputinței” (p. 37). Singurătatea ontologică poate fi depășită atât în dialectica privirii, dar mai cu seamă, în credința că omul va fi ceea ce va face el însuși pentru a fi: „probabil că-i venise-n vis corabia spre Inocenția / cât eu însumi orb pe punte o proslăveam din Iyră / hrănit cu ciosvârte de berbec rumenite pe jar / de binevoitoare zeiță Athena” (p. 48).

Atunci când acțiunea omenească e vană și neputincioasă în fața Providenței și a intențiilor ei neștiute (Providența e cursul istoriei guvernat de voința divină), precum și în fața puterii oarbe și arbitrare a sortii „norocul, zeu muritor, nu este exclus din filosofia alegerii creștine. Nevoia de corabie (vezi *Cum își reglează inima avantajele din viitor*, pp. 56–59) se adresează libertății fiecăruia, în spiritul cunoscutului principiu creștin. „Dumnezeu care te-a creat fără tine nu te va salva fără tine” (Sfântul Augustin).

Refuzul alegerii este greșeala necredinciosului ce sfârșeste singur cu sine însuși și străin de sine: „Atunci de ce ne-am înșelat amândoi / că suntem aleși să-i fim lui eros casă / ori mumia era doar străinul din mine / ce viclean ne-a ascuns un pumnal sub cămașă?” (p. 51).

Jocurile minții (fericit titlu) mi-a adus aminte de o afirmație a lui Nietzsche din *Ecco Homo*: „Scriu cu sângele meu”, de care scriitorul oneștean pare să fie pătruns. A scrie asemenea celebrului filosof înseamnă a aparține tipului de scriitor care face din forța cuvântului un indice al adevărului, nu din violență și din putere care sunt indici ai slăbiciunii și neputinței (vezi poemul *Putin sânge din venele mele* (pp. 34–35), înseamnă să fii „în cauză” și să te întrebi „dacă tot ce-l precede pe om / trece și dincolo de el” (vezi *O femeie tirăște un sac greu*, pp. 68 – 69).

Sub lirismul tragic, cataclismatic, bacovian, anxios și autoscopic, poetul ce ajunge „noaptea acasă / doar pe strada pe care circulă numai sângele / pentru că el e chiar sângele meu: / ce-mi aduce particulele unor zile de mâine” (p. 54) își înscrie într-un mod original *Jocurile*... în ontologia nietzscheeană, prin cunoscutele opoziții reunite într-o retorică atipică. Astfel distanță și proximitate, indiferență și pasiune, formă și haos, frică și voință de putere, naivitate și știință critică etc. sunt pe de o parte reprezentări ale spiritului liber ce își fixează el însuși

„strada” și nu se revendică de la nimic, iar pe de altă parte nu sunt decât lucruri umane, pentru că „în sine nu există nimic bun, frumos, sublim, rău, ci mai degrabă niște stări sufletești ce ne fac să atribuim lucrurilor în afara noastră astfel de calificative” (Nietzsche). Facultatea de a împrumuta lucrurilor stări este unică în *Jocurile*... de la „o igrasie a spaimei” (St. Borbély), la solitudine, la frumusețea și singurătatea eseniană a mestecenilor, la urâtul argezian a unui trup înecat „cu carnea aproape putredă și ireală” (p. 26) etc. totul, pentru a revela forța nimicului.

Tocmai acest „nimic” modifică nietzscheean devenirea (în limbajul izbășescian „veșmântul celor înviați din morți”, p. 76) lumii. Dacă totul e devenire, dacă totul suportă „procesiuinea timpului”, dacă totul devine, atunci „nimic” nu devine, deoarece devenirea nu ar putea fi apreciată decât față de ceea ce nu se schimbă. Dar dacă *nimic nu devine*, totul revine ca reîntoarcere a aceluiași. Aceasta este filosofia din *Jocurile*...

Eterna reîntoarcere bazată pe „relația / dintre două stări contradictorii: / aceea de a fi foarte vii sau a fi foarte morți / aceea de - a fi iarbă acum tot ce - a fost carne ieri” (p. 27) ne permite – și poetul știe aceasta foarte bine – să descoperim valoarea eternă a fiecărei clipe. Numai astfel angoasa nu există pentru noi cei aflați între „extazul animal și extazul fricii” (p.27)

Volumul *Jocurile minții* îl integrează pe optzecistul Gheorghe Izbășescu în istoria poeziei europene, alături de Rainer Maria Rilke (adâncimea și complexitatea gândirii poetice), Guillaume Apollinaire (utilizarea unor structuri poetice originale), Saint-John Perse (meditația asupra misterului ființei, zonelor sufletești insondabile, evocatoare), Georg Trakl (imagini caleidoscopice, conștiința decăderii, a declinului inexorabil ce determină sentimente de angoasă, melancolie, deprimare), Giuseppe Ungaretti (sobrietate, concentrare, incifrare) etc.

Imaginile obsesive ale morții, întunericii, descompunerii morale și biologice create de „un pumn de ochi”, „mirosul de gheață al astrelor”, „molima întunericii de cristal”, „apele potopului din jur”, faptul că „înăuntru se instalase frica-n canalele sângelui”, „mâna din cer”, „focul verde”, dovada că „pe-acolo Dumnezeu / și-a pus pe clipă degetul îngrijorat”, umbrele, siluetele straniei, demonice, „bufnițele ca santinele de noapte”, „orbii”, „musculița bețivă”, „îngerul ce se luptă cu Iacob”, „corabia spre Inocenția”, iluziile „înghițite de nori”, lupii ocrotiți de lege”, „regulile memoriei” toate aceste „grăsuțe imagini” și altele de acest fel sugerează dezintegrarea, nimicirea, sentimentul groazei, vidul lăuntric etc. amintindu-i cititorului de *The Waste Land* (Tărâmul pustiu) al britanicului de origine americană Thomas Stearns Eliot.

Tragica sfâșiere lăuntrică a poetului lovit de cecitate ce simte „trecerea crivățului prin oraș” (p. 75) capătă dimensiunile unei catastrofe cosmice ce reflectă „preziceri în limba veche a focului” (p. 27). Culorile de apocalips ale volumului, imaginarul misterios și magic realizează o operă de mare îndrăzneală a fanteziei devenită suverana unui act poetic ce va avea lumini schimbătoare asupra Poeziei contemporane. Intrat cu *Jocurile minții*, în familia de „orbi” ai istoriei literaturii, Gh. Izbășescu își poate felicita „muza”, pentru această *originală elegie filosofică somnambulă, ivită din „focul verde” al inspirației divine.*

ISPITA RĂDĂCINILOR, ISPITA DRUMULUI

Când, în urmă cu aproape douăzeci de ani, era pur și simplu condamnat la moarte, sub înfricoșătoarea sentință de *blasfemie* la adresa propriei sale religii, Salman Rushdie se afla la cea de a patra carte. Cea dintâi, romanul *Grimus*, îi apăruse în 1975, iar următoarele două, *Copiii de la miezul nopții* (1981) și *Rușinea* (1983), îl proiectaseră deja pe meridianele unor importante distincții și premii de răsunet internațional, ceea ce însemna, totodată, și o recunoaștere declarată a valorii lor artistice. Cu romanul *Versetele satanice*, apărut în 1988, s-a petrecut însă o situație pe cât de stranie, pe tot atât de revoltătoare. Cam în același timp cu elogiile publicate de prestigioase periodice ale lumii, unele socotindu-l de-a dreptul o capodoperă, brusc, a apărut acea condamnare la moarte, pronunțată ritos de ayatollahul Komeyni, și definitiv, în numele fundamentalismului islamic. Apoi, în temeiul aceleiași sentințe, cărțile lui Salman Rushdie au început a fi arse în piețe publice din India și Pakistan, exact ca pe vremea Inchiziției, cu singura deosebire că pe atunci erau arși și oameni. Rezultatul a fost, la rândul lui, prompt, in-e-vi-ta-bil: opera lui Salman Hushdie a câștigat enorm în editare și celebritate. Că, pe de altă parte, îi devenea mai cunoscut numele decât opera și că era mai degrabă citat decât citit, este, desigur, un adevăr și asta. Dar, oricum am lua-o, cărțile sale cunoșteau deja o mare notorietate, dobândită prin înseși meritele lor, așa că sentința, cu bigotismul ei neiertător, îl ajuta să cucerească cu mai multă rapiditate mapamondul artistic. Era, în același timp, o ripostă fermă a lumii civilizate față de orice formă de cenzură, față de terorismul ascuns în predicile milostive ale credinței religioase.

Dacă e s-o luăm însă cronologic, scriitorul ar fi avut șanse să fie repudiat încă din 1983 – și chiar e de mirare că ayatollahul nu s-a grăbit încă de pe atunci s-o facă. Citesc în romanul *Rușinea*, publicat în acel an: „Așanumitul «fundamentalism» islamic nu este susținut, în Pakistan, de populație. El i-a fost impus de sus. Regimurile autocratice au găsit utilă retorica credinței, pentru că oamenii respectă limbajul și au rețineri când este vorba să i se opună.” De ajuns aceste câteva rânduri pentru ca scriitorul să fie pedepsit, așa cum el însuși proorocea, ca tot omul care se așteaptă la ce-i mai rău. Numai că Pakistanul, cel din *Rușinea* nu-i tot una cu cel din atlasurile geografice, mai cu seamă că tot autorul își luase deja câteva măsuri de precauție (de exemplu: „Țara din povestea asta nu-i tot una cu Pakistanul, sau nu tocmai. Sunt două țări, reale și fictive, care ocupă același spațiu – sau aproape același.”) Pe urmă, nici povestea

propriu-zisă, na-ra-ti-u-nea, nu prea are legătură directă cu religia, cu biserica, ci mai degrabă cu politica sau cu morala. Așa de pildă, Sufyia Zinobia, cea care roșește mereu, la propriu și la tot pasul, o face pentru că de fapt întruchipează rușinea întregii lumi: „Se fac lucruri de rușine: minciuni, trai în păcat, lipsă de respect față de vârstnici, lipsă de iubire față de drapelul național, voturi incorecte în alegeri, excese culinare, sex extraconjugal, romane autobiografice, înșelăciuni la cărți (...) – și toate astea se fac *fără* rușine.” Și nu se comit, oare, de când e lumea, cu toate că biserica le-a anatemitat, cu sfântă mânie, tot așa, de când există biserica?

Pesemne că și ayatollahul a preferat să considere *Rușinea* un roman politic ori o satiră morală, dacă cineva din anturaj i-o fi povestit paragrafele respective. Chiar dacă i le-a semnalat, însă, s-ar fi putut interpreta că *rușinea* n-avea de ce să fie o trimitere deghizată spre lăcașurile religiei, ci mai degrabă spre alte curți, megieșe.

Mai mult decât atât: al doilea roman al scriitorului, *Copiii de la miezul nopții*, conținea și el destule *necuviințe*, trimise sau nu cu bună intenție și cu adrese precise sau nu, suficiente totuși pentru ca scriitorul să fie renegat încă de atunci. Dar erau și mai multe referințele de ordin istoric; adică la cei 1001 de copii născuți, toți, la miezul nopții de 15 august 1947, noaptea când India și Pakistanul și-au cucerit, amândouă, independența, despărțindu-se totodată una de alta; noaptea când, ei toți, s-au considerat „încătușați misterios de istorie” și deci „cu destinele indisolubil legate de cele ale țării” – pentru ca, mai târziu, să-și dea seama că rolul lor era cel mult acela de „povară a istoriei”. Și tot mai târziu, pe măsură ce vor ajunge la maturitate, vor înțelege că nu erau nici ei decât o nouă generație sacrificată de „moara istoriei”, care continua să macine, cu nepăsare, vieți și destine. Doar unul dintre cei 1001 de copii, Saleem Sinai, va crede cu naivitate că singura scăpare, refugiul atotsalvator ar putea fi nu politica, nu istoria, nici religia, ci revenirea la copilărie, soluție de-a dreptul utopică după ce ai trecut de vârsta ei. Dincolo însă de vârstă, de generație sau de religie, romanul îți sugera destinul unui popor, al unei națiuni în întregul ei. Singur ayatollahul, pesemne, s-a complăcut în ideea că nu era decât un roman istoric, așezat așadar între niște repere geografice și temporare precise, câtă vreme nu i s-a părut obligatoriu să reacționeze de pe atunci. Dacă, de bună seamă, i-o fi picat în mână cartea, la vremea ei.

Așa că ghinionul a căzut, în cele din urmă, pe *Versetele satanice*. Nu mai era vorba, de data asta, nici de istorie,

nici de politică, ci, pur și simplu, fără aluzii sau metafore camuflate, de religie și de credință în unul și bunul Dumnezeu. Ca dovadă, frecvențele trimiteri, mai mult ori mai puțin îndrăznețe, la divinitate, și tot așa de frecvențele cugetări de genul: „Întrebare: care este opusul credinței? Nu necredința. E prea categorică, prea sigură, prea închisă. În sine, ea e tot un soi de credință. Îndoiala.” Sau chiar unele prea de tot iconoclaste: „Există. aici un dumnezeu pe care-l cheamă Allah (ceea ce înseamnă, simplu, Dumnezeu). Întrebați-i pe cei din Jahilia și vor recunoaște că individul reprezintă un soi de autoritate supremă, dar nu este foarte popular: e un generalist într-o epocă de statui specializate.” Se mai adaugă la ele și alte *blestemății*, care nici nu mai sunt afirmații sau păreri personale, discutabile și ele până la un punct, ci adevărate coloane de sprijin în construcția romanului. Două dintre personaje se numesc, unul, Gibreel Farishta, celălalt, Saladin Chamcha și amândoi sunt în mod evident întruchipări omeneste ale arhanghelului Gavriil și Satanei, căzuți pe pământ, într-adevăr, din ceruri, numai că dintr-un accident de avion. Încă unul, botezat în roman Mahound, este mai mult decât străveziu profetul Mahomed, etichetat adesea drept un intermediar, un mesager, cel mult un purtător de cuvânt, însă neluat în seamă ca întemeietor de religie. Fie și numai astea câteva

Le prophète Zacharie

precizări și tot ar fi suficiente pentru formularea unor aprige capete de acuzare din partea celor mai zelosi reprezentanți ai cultului islamic, adepți ei înșiși, neabătuți, ai religiei ce poartă numele slăvitului profet. Că, de aici, s-a ajuns apoi la o condamnare la moarte, nu-i decât drumul, întotdeauna prea scurt, de la fanatismul religios la o altă *blasfemie*, pronunțată la adresa condiției umane.

Mai înainte de a decreta sentințe, lucrurile trebuie mereu cântărite pe toate fețele lor, întrețesute. Simpla lectură a romanelor lui Salman Rushdie, făcută sau nu cu creionul în mână însă cu bună credință da, demonstrează fără putință de tăgadă că nici *Copiii de la miezul nopții* nu este de fapt un roman istoric și nici *Rușinea* unul politic. În amândouă politica și istoria sunt elemente de fundal, ceea ce numim într-o piesă decorul, adică pe-i-sa-jul în care vor evolua personajele – acțiunea-povestea. Tot așa, *Pământul de sub tălpile ei*, care, ce-i drept, nu putea fi citit în anul apariției *Versetelor satanice* pentru că nu fusese scris încă, nu-i, nici el, doar o poveste de dragoste, cu toate că titlul într-acolo te poartă. Fiecare din ele și toate laolaltă sunt, înainte de orice, romane ale condiției umane; omul, adică, într-un anume moment al istoriei; tot el, omul, aflat într-o societate dictatorială; și, încă o dată, tot el, atras în egală măsură și cu egală putere de dragoste și de artă. Despre om îmi vorbește mereu scriitorul, atunci când afirmă, sentențios că el însuși își pusese voința în slujba tiraniilor conjugate ale familiei și destinului”, dar și atunci când întreabă, retoric: „Istoria trebuie considerată proprietatea exclusivă a participanților la ea? Ce fel de tribunale stabilesc asta, ce comisii teritoriale trasează granițele?” (*Rușinea*). Cu atât mai solemn o face când Ormus, în *Pământul de sub tălpile ei*, își exprimă cu toată convingerea crezul artistic: „Eu pot fi toți aceștia laolaltă, pot înfăptui acest lucru. În mine se contopesc toți, înțelegi? De aici mi-a venit ideea să cânt la toate instrumentele. Am vrut să dovedesc acest lucru, anume că pot să fiu toți.”

Așa că de ce n-ar fi și *Versetele satanice* un roman al condiției umane, câtă vreme putem argumenta că toate celelalte sunt? Îmi vin în primul rând în ajutor aceleași exemple concrete, cele deja pomenite când am invocat îndoiala ca trăsătură de nelipsit a naturii umane, și completate pe pagina următoare printr-o veritabilă definiție: „Ființele umane sunt încăpățânate, se pot îndoi de orice, chiar și de ce văd cu propriii lor ochi. De ce văd în spatele ochilor.” Consolidate pe urmă, și ele, de alte meditații, lesne de regăsit în alte pagini: „În cazul oamenilor problema fusese moralitatea. Să nu mănânci din pomul cunoașterii Binelui și Răului – și ei au mâncat” (...). „Asta le-a permis, printre altele, să judece însăși Dumnezeu-irea, făcând în curând posibile toate întrebările incomode: de unde vine Răul? dar suferința? dar moartea?” Tot astea sunt întrebările care-l obsedează mereu și pe Rushdie, fie că le transcrie, negru pe alb, incomode și pentru el, fie că le sugerează sau le lasă să se divulge singure, printre rânduri și pagini. Treptat, apoi, ca pe temeiul unor îndoieli de necontestat, ajunge, spre sfârșitul romanului, la o concluzie fără drept de apel: „În lupta eternă dintre

frumusețea și cruzimea lumii, cruzimea câștigă teren în fiecare zi.” De unde o altă sentință, de-a dreptul implacabilă și ea, și care cade ca o lovitură de trăznet: „Unde nu există credință, nu există nici blasfemie.” Cuvântul incriminator este pronunțat astfel încă o dată, numai că de data asta nu de vreun tribunal împuternicit de sine însuși cu titulatura de *instanță*. Căci, nu-i așa, ca și în istorie sau politică, ce fel de tribunale sunt, în definitiv, îndreptățite să vorbească în numele religiei?

Desigur, în roman există și destule paragrafe sau pagini care i-ar putea deranja sau chiar indigna pe zeloșii adepți ai cultului mahomedan; ar însemna să dovedesc eu însumi aceeași lipsă de toleranță dacă n-aș admite lucrul ăsta. Pe lângă cele trei personaje deja pomenite, la fel de pitoresc este Salman (există deci și un Salman în carte!), *scribul oficial* al lui Mahound. În această calitate lui Salman îi revine misiunea de a transcrie cartea sfântă, Coranul. O și face, cu sânguință, cu fi-de-li-ta-te, până când ajunge la versetele satanice – cele care aveau să provoace atâtea neazuri, și susținătorilor înflăcărați, dar și scriitorului. Din când în când, aici, Salman își permite să mai modifice, pe furis, unele cuvinte sau rânduri și vede, cu uimire, că nimeni, nici profetul însuși, nu bagă de seamă neobrăzarea sa. Singurul care o cunoaște este tot el: „Iată-mă scriind de fapt Cartea – sau rescriind-o, dar, oricum, pângărind cuvântul lui Dumnezeu cu propria mea limbă profană.” Prin urmare, știe prea bine că pângărește Cartea Sfântă și totuși continuă s-o face, pentru că stă în natura firii umane să nesocotească dogmele și pentru că totodată, Mahound, om și el, îl încurajează prin ignoranța Sa. La urma urmei, nu tot el, omul, îndrăznise să se înfrupte din *pomul cunoașterii*, sfidând orice porunci și pedepse, numai și numai pentru a da frâu firii sale iscoditoare și pentru a vedea cu ochii lui ce înseamnă binele și răul? Încă de atunci, notează celălalt Salman, omul căpătase practic „un sistem de valori” și de pe atunci își permisesese să ponegrească divinitatea, cu cuvintele și judecata lui cărtitoare: „Cât de nesigură de Sine era această Dumnezeire care nu voia să-și lase creaturile cele mai desăvârșite să facă diferența dintre Bine și Rău!”

Binele și răul, astea sunt așadar coordonatele pe care se clădește romanul *Versetele satanice* – ca și celelalte, de altfel. Între ele se situează *sistemul de valori* pe care-l propune Salman Rushdie prin întreaga sa operă, pentru că ele numesc extremele care definesc însăși natura umană. După cum îi descrie, pe scurt, autorul, Gibreel este „visătorul, cel a cărui perspectivă e uneori aceea a unei camere de filmat, iar alteori aceea a unui spectator”; iar Saladin, „imigrant ilegal, rege haiduc, criminal înrăit, sau erou al luptei de rasă.” Tot așa, pe scurt, „unul e transformat într-un simulacru de înger la fel de evident cum se transformase celălalt în imaginea oglindită a diavolului.” Dar astea sunt aruncate, ca din întâmplare, din loc în loc, simple propoziții de legătură – mult mai mult îi leagă, pe amândoi, destinele lor, aceleași, viețile lor, împletite, de-a dreptul inseparabile, oricât i-ar îndepărta și i-ar opune condiția lor antinomică. Sosiți, amândoi, din

India, un loc unde niciunul din ei nu-și găsisese locul, ei nu și-l vor găsi nici la Londra și, cu siguranță, nici într-o altă parte, pe pământ, așa că vor fi pretutindeni „la fel de dezrădăcinați ca și dunele – sau mai degrabă înrădăcinați în convingerea că numai când călătoreau erau acasă.” Ceea ce îi va sili să-și croiască o altă lume, numai a lor, o lume la granița dintre fantezie și realitate sau, mai bine zis, un amalgam eterogen între ele, lume pe care Salman Rushdie știe s-o creeze ca nimeni altul. O lume în care până la urmă, nu mai are nimeni nevoie nici de îngeri și nici de diavoli, morală, la rândul ei, pronunțată ca o sentință definitivă: „De ce să mai avem nevoie de demoni, când omul însuși e un demon?” „Și de ce să avem îngeri, când omul e și angelic?” A decreta deci, printr-o altă sentință, nedreaptă, *Versetele satanice* drept un simplu roman religios înseamnă o gravă Lipsă de înțelegere a sensurilor sale profunde sau, în cel mai bun caz, o lectură făcută pe sărite.

Să nu uităm, apoi, alte câteva detalii, de nelipsit într-o judecată corectă, nepărtinitoare. Saleem Sinai, personajul din *Copiii de la miezul nopții*, și el exilat din India, după despărțirea de Pakistan, iar apoi și mai exilat, încă, în Anglia, are și el un *dublu*, un *alter-ego*. Este Shiva, copilul cu care a fost înlocuit, o vreme, după naștere, pentru ca, potrivit unor superstiții, răul să-i piardă urma. Mai târziu, pe parcurs, Saleem și Shiva par a se preschimba mereu unul în altul, într-o serie de substituiri care nu sunt altceva decât întruchipări ale binelui și răului. La rândul lui, Ormus, interpretul aspirant al perfecțiunii din *Pământul de sub tălpile ei*, are și el un *alter-ego*, pe fratele său Gayo, cel în care Ormus încerca mereu să se metamorfozeze, convins cum era că el îi dăduse viață artei sale. Tema dezrădăcinării este astfel împletită, continuată cu tema dublului, ceea ce le contopește pe amândouă în unul și același motiv artistic. În treacăt fie zis: oare s-o fi gândit cineva că numele Shiva sună ca și cel al cunoscutului zeu hindus și că ar putea fi socotit o blasfemie la adresa lui? Sau că numele Ormus aduce prea mult cu cel al vestitului cântăreț trac Orfeu, pornit în căutarea iubitei sale în adâncurile Infernului? Parcă mai greu cântărește, cred eu, argumentul că motivul dedublării este prezent în întreaga literatură a lumii, de la Dostoievski la Kafka și Mircea Eliade, iar în ceea ce privește lupta dintre Bine și Rău, subiectul este prezent în cele mai vechi cărți ale omenirii, sub orice titlu le-am întâlni – Biblia sau Coranul.

Așa că, mai degrabă și mai presus de orice prejudecăți, cel mai potrivit ar fi să credem în înseși mărturisirile lui Salman Rushdie, scriitorul – exilatul – inadapabilul, care pronunță, negru pe alb, o patetică pledoarie în apărarea sa: „În sinea mea a existat întotdeauna o luptă corp la corp între «acolo» și «aici», între ispita rădăcinilor și cea a drumului. În această înfruntare dintre cei dinăuntru și cei din afară, m-am obișnuit să mă simt concomitent în ambele tabere. Acum am ajuns de partea aceluia de care, prin preferințe, fire și circumstanțe, pur și simplu nu aparțin. Această neapartenență – la care mă gândesc ca la o dezorientare, o pierdere a Orientului – este acum patria mea artistică.”

RECUPERAREA UNUI SCRITOR UITAT – TITUS HOTNOG*

O reeditare presupune, cum se știe, exercitarea unei activități de mare complexitate, precum și o înaltă specializare. Vin din toate părțile contestații că se găsește greu specialiști de un asemenea tip. Am fost însă contra-zisii recent de o apariție editorială de mare importanță, ceea ce, desigur, ne-a bucurat: opera literară și științifică în două volume a scriitorului Titus Hotnog, profesor secundar cu temeinice preocupări lingvistice și filologice, publicist percutant și, în totul, spirit umanist și dinamic, cu un destin marcat semnificativ de o epocă în care se hotăra soarta românilor trăitori dincolo de Prut și de Nistru, pe care, de altfel, unii politicieni, chiar de-ai lor, îi consideră... neromâni. Editura „Egal” din Bacău și îngrijitorul ediției de *Scrieri* ale lui Titus Hotnog ne atrag atenția mai întâi prin ținuta academică, rigoarea redactării, bogăția informațiilor și eleganța compartimentelor editoriale. Reputatul lingvist ieșean Ion Nuță dispunea de toate datele pentru aceasta. Nu puteau fi neglijate asumarea riscurilor repunerii în circulație a scrierilor unui autor „uitat”, precum și dificultățile publicării unor articole din publicațiile de strictă specialitate ce au un impact minim asupra marelui public (lingvistică comparată, istoria limbii, etimologie, toponimie etc.).

Volumul I, intitulat *Vrăbioiul alb și alte scrieri literare*, cuprinde 16 nuvele, schițe, povestiri, selectate din volumul apărut la Chișinău în 1943 – e vorba de o ediție a doua apărută sub supravegherea autorului: 7 nuvele și schițe apărute doar în periodice; *Jurnalul* intitulat *Viața mea* este o autobiografie cu date și informații privind epoca și contemporanii scriitorului, elaborat în intervalul 1952-1956, care s-a păstrat în manuscris, fiind acum pus la dispoziție de către fiul scriitorului, pictorul Ștefan Hotnog; aceste pagini au fost incluse în volumul al II-lea.

Partea științifică a ediției încorporează studii și articole de etimologie, onomastică, de lingvistică și de filologie în general. *Anexa* cuprinde câteva articole despre lingvistul Al. Philippide – profesorul de la Universitatea „Al. I. Cuza” al lui Titus Hotnog, despre moartea năprasnică a lui A. S. Pușkin, personalitatea artistică a lui Mihail Sadoveanu, precum și un interviu luat prozatorului de către un publicist din epocă.

Este de remarcat că procesul de editare s-a constituit într-o adevărată aventură: în septembrie 1988 au fost depuse lucrările la Editura Minerva și incluse în planul

editorial pe anul următor; s-au blocat însă relațiile dintre editură și Întreprinderea Poligrafică Bacău, unde îngrijitorul adusesse lucrarea până la stadiul „bun de tipar” în august 1991; după abandonarea comenzii tipografice (se schimbaseră, între timp, și conducerea editurii), Ioan Dănilă și-a propus să salveze totuși lucrarea apelând la bunăvoința Ministerului Culturii în 2005, după ce tratase și cu rudele scriitorului. Astfel a ieșit până la urmă o ediție în două volume cu frumoase recuperări literare, lingvistice și publicistice. Se văd acum stranii și triste coincidențe între destinul operei și viața unui scriitor ce s-a consacrat școlii, literaturii și științei românilor de dincolo și de dincoace de granițele oficiale ale statului.

Scriitorul Titus Hotnog (1890-1957). elogiul la vremea lui de către lingvistul Al.

Philippide, precum și de către G. Ibrăileanu – care îl determinase să colaboreze la revista *Viața românească* în vremurile sale de glorie, era fiul unui învățător de țară și se născuse în satul Covasna din fostul județ Fălciu, așezat între Nistru și Tisa, la marginea județului Vaslui. Familia tatălui (*hotnog*= comandant al unei formațiuni militare de o sută de ostași) era de neam răzeșesc foarte vechi, poate dinainte de

Petru Rareș, când Hotnog apărea ca nume, nu doar ca funcție militară (fapt confirmat de documente). Mama scriitorului era descendentă a unei familii de marinari greci-poate amestec româno-grec. Școlaritatea s-a derulat la Gimnaziul „Ștefan cel Mare” din Iași (1901-1905); Liceul Național din Iași (1905-1909), iar studenția la Universitatea „Al. I. Cuza” între 1909-1913.

Lunga sa carieră în învățământul secundar (după anii primului război) la Liceul de Băieți din Tighina, la Liceul „Al. Donici” din Chișinău (1919-1926), după care ajunge la Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași, la Liceul Național din același oraș, iar în timpul războiului director al Învățământului în Guvernământul Basarabiei (1941-1944) arată devotamentul de dascăl în condițiile grele și credibilitatea pe care trebuie să i-o acordăm atunci când vorbește despre școlile românești în textele sale. Activitatea didactică a continuat-o la Iași până în 1952.

Oricum, pentru Titus Hotnog preocupările literare și publicistice s-au situat pe plan secund, ieșirile sale în reviste și la edituri fiind făcute după insistențe mari ale prietenilor și cunoscuților, dar și datorită, poate, unei auto-exigențe exagerate. Capodopera prozei sale, demult remarcată de critica literară, inclusiv de Vladimir Streinu, este *Vrăbioiul alb*, proză psihologică și alegorică, ce excelează printr-o intrigă ingenioasă, răsturnări spectaculoase de situații și o dezvoltare epică seducătoare în

* Titus Hotnog, *Scrieri*, I-II; Ediție îngrijită, studiu introductiv și bibliografie de Ion Nuță. Cuvânt de încheiere: Ioan Dănilă. Ed. „Egal”, Bacău, 2005.

L'Aurore

jurul simbolului central (vrăbioiul alb) al purității morale, agresat de meschinăria și de moravurile lumii din jur, fapte grefate pe destinul protagonistului nuvelei, funcționarul de bancă Fritz Mayer: „Acum, pe străzi, umblau tot felul de figuri misterioase care spionau cu grijă pe trecători. În jurul casei lui Fritz Mayer erau concentrați vreo douăzeci de gardiști și vreo treizeci de agenți de Siguranță, ca să poată pune mâna imediat pe cel care ar fi adus vrăbioiul alb și să i-l confiște în numele legii. Zelul acelor oameni era extraordinar de mare, fiindcă fiecare din ei visa premii, avansare, decorare și permutare.

Într-o zi, prefectul de poliție se întâlnește cu generalul comandant al garnizoanei. După un schimb de salutări și amabilități, însoțite de zâmbiri false, arătându-și unul altuia danturile de aur lucitor, generalul schimbă brusc tonul și zise cu voce groasă:

– Și așa, dragul meu, mă lucreși, ai? Finalul este cu totul neprevăzut, satiric și semnificativ; dar nu-l vom dezvălui.

Dintre schițe o remarcăm pe cea intitulată *Examen*, în care, cu umor, expresivitate și rafinement, autorul surprinde psihologia celor prezenți la un examen de bacalaureat: elevi, profesori-examinatori și public-rude ale candidaților: „Loc! Loc!... Să treacă onorata comisiune!...”

Onorata comisiune a trecut. În urma ei murmurele cresc până la vorbe înțelese, așa cum s-aude freacățul valurilor în urma unui transatlantic. O ușă s-a deschis într-o sală mare și comisiunea intră solemnă ca un stat-major într-o cetate cucerită urmată de norodul învins și umilit. În fund o masă lungă și acoperită cu postav verde, cu scaune așezate în ordine, amintește de curtea marțială ori de masa de operații chirurgicale. Numai cât o zăresc și candidații, ca și rudele lor, oftează cu înțâles.

Comisiunea s-a așezat sistematic ca o identitate algebrică, semnul identității, de la mijloc, fiind reprezentat de domnul președinte. De o parte și de alta se așază membrii comisiunii, după importanță, ca la masa cea mare. În sală se strecoară timid publicul, gata parcă s-o rupă la fugă la cel întâi semnal (...). Alte pagini antologice probează spiritul de observație, limbajul elevat și expresiv, umorul satiric și inspirația în conturarea atmosferei lașului și, în genere, a orașelor de provincie. Merită citate secvențe evocatoare din memorialistica sa despre Liceul de Băieți din Tighina: „Elevii erau, în cea mai mare parte, rusificați și în tot liceul nu aveam decât vreo zece elevi

care vorbeau bine românește, restul bulgari, ucraineni, ruși, moldoveni și evrei, toți crescuți în limba rusă. De sentimentele lor să nu mai vorbim: toți erau rusofili, parte ținând de bolșevici, parte de reacțiunea țaristă și de românofobi. Profesori români eram eu și Gh. Giuglea, plecat în urmă profesor universitar la Cluj. Moldovan era I. M. Macovei, un tânăr profesor de matematici, dar și el considerat tot ca rus. La fiecare pas eram urmărit și șicanat de toți. Dacă din fire n-aș fi fost sensibil, poate că eram de pe atunci asasinat ori terorizat să plec de acolo”. (vol. II p. 82)

„Tighina – ni se spune mai departe – era un oraș care servea drept cel mai de seamă punct de trecere al agenților sovietici de agitație în Basarabia, de aceea și statul avea o poliție întărită special în acel oraș. Încă din acel, 1919, au început o serie de încercări de atacuri armate pentru *eliberare* Basarabiei din mâinile *ocupanților* români. În Tiraspol era chiar o organizație de *partizani* constituită în *Batalionul spasenii Basarabiei* („Batalionul salvării Basarabiei”). În Tighina te puteai pe atunci oricând aștepta să fii asasinat, răpit și dus peste Nistru, așa că eu din acest punct de vedere, nimerisem foarte prost” (p. 83) Umanitatea, deschiderea și buna credință a românului Titus Hotnog, trăitor între ruși, ucraineni, găgăuzi, bulgari și...români vor rămâne însă neștirbite.

Sugestive schițe portretistice conturează autorul celebrilor săi profesori: G. Ibrăileanu, Al. Philippide și Ilie Bărbulescu. Începuse un doctorat la autorul *Originii romanilor*, pe care însă împrejurările nu i-au permis să-l mai finalizeze. Profesorul însă îl elogiase, intuind în el un talentat cercetător studios și sistematic; de altfel debutul l-a avut nu ca literat, ci ca lingvist când, student fiind, la recomandarea lui A. D. Xenopol, colaborase la revista „Arhiva”.

O primă lucrare de amploare este un studiu istorico-filologic privind originea cumână a denumirii de *Basarabi*. Mai apoi s-a concentrat asupra originii cumane a unor toponime: („apă de rămășiță”) – *Călmățui*; („râu cu vii și grădini”) – *Bahlui*; („freamăt, larmă”) – *Vaslui*; originea turcă pentru *Bender*, turco-tătara pentru

Chișinău; apoi studii de antroponomie, de zoonimie etc.

Nu se poate spune că scrierile lui Titus Hotnog, în pofida faptului că acum dă impresia de scriitor „uitat”, n-au fost în atenția comentatorilor. Au existat, evident, niște hiatusuri. Au scris însă despre paginile lui literare și filologico-lingvistice Gh. Agavriiloaei, Nae Antonescu, Leon Baconsky, Ilie Gherghel, V. Bogrea, Const. Ciopraga, Iorgu Iordan, Profira Sadoveanu, Viola Vancea și alții.

În volume, opera sa literară a apărut întâi în 1936 la Iași, iar mai apoi în 1943 la Chișinău, și în 1972 la „Junimea” Iași sub îngrijirea lui Pavel Florea, cu mici deosebiri în privința cuprinderii textelor.

Ediția de *Scrieri* de Titus Hotnog, apărută sub îngrijirea lui Ion Nuță și cu consilierea editorială a lui Ioan Dănilă la Editura „Egal” din Bacău poate fi considerată, în opinia noastră, un reper în „recuperarea” unor scriitori ieșiți din circulație din motive extraliterare. Valorile literare și științifice readuse în atenție meritau receptarea publicului și a specialiștilor.

DISCURS POLIEDRIC, DE TIP GLOB MAGIC ÎN *INTERMEZZO. AURORA*

Despre romanele *Intermezzo* ale lui Marin Mincu*, considerate de ficțiune sau autolivrate sinelui de către o instanță nemiloasă, criticii actuali au scris deja multe articole. Publicul cititor reușește să-și dea seama, după cum stă agățat la pândă eul naratorial cameleonice în jurnalele sale românești, că textul autobiografic, personajele lui, lumea din care ele apar, convențiile literare devin victime sigure, fiind devorate cu lâcomie. De către cine, în ce fel? Aparent, probabil, numai de către autor. Dar omul – autor de cărți – nu surprinde cu ochi de cameleon realitatea. I-ar trebui miile de ochi ai lui Argus să-i atingă performanța; și o garderobă fantastică schimbată în fața oricui, pentru a face concurență mimeticei reptilei. Dacă nu autorul se află la originea festinului românesc al lui M. Mincu, atunci cine? Vom căuta argumente solide pentru a semnala că *Intermezzo* este un flux de imagini ale vieții adevărate, pornind din anii '60, surprinzător datorită unui discurs multiform, poliedric, proteiform; unui discurs al supremației textului față de existență; unui discurs dictat automat de aventurile existențiale.

Marin Mincu este un experimentalist nu doar în teoriile sale asupra poeziei și folclorului de la noi, ci și-n autentificarea – prin jurnalul său personal și neconvențional – a speciei românești. Își relansează propriul discurs la fiecare capitol, tribut ar unui destin de excepție, unui curaj care-i dă infailibile puteri, energii. Discursul veritabil, mult dorit de către autor, se lasă așteptat precum Golem, de parcă ar fi un discurs al unui... Cyborg fără sensibilități, puncte slabe; intră cu încetineală adânc premeditată pe scena plină de lumini reflectate de viață, apoi curge ca un râu repede. Impresiile inițiale sunt substațializate din prisma acestui discurs poliedric, semănând cu globul magic. La editura Polirom lui M. Mincu i-a apărut, după *Jurnalul lui Dracula* (2004) și *Moartea la Tomis* (2005), fără a se specifica dacă ar fi roman sau jurnal, *Intermezzo. Aurora* (2007). Este reeditarea primului său *Intermezzo* din 1984. După compoziția sa duală, alternând *Jurnalul lui M.* (opt capitole) cu *Jurnalul lui A.* (alte opt), am deduce imediat apartenența acestui *Intermezzo. Aurora* la genul diaristic. Este asemănător unui jurnal scris la patru mâini. Jurnalul masculin (al lui M.) are drept ideal estetic atingerea androginității discursive, pentru că pseudo-autorul Aura dublează pe scena diaristică recitalul românesc al lui M. Ea îl iubește necondiționat, în ciuda atâtor certuri între ei și se va sacrifica în final.

Actul Aurei de a-și găsi capătul vieții într-o escaladare a unui versant primejdios trebuie perceput ca sublim act al feminității, nicidecum ca o revoltă împotriva soțului ce-ar fi condus-o spre sinucidere. Ascensiunea ei montană apare ca

un leitmotiv ce-i marca de la început ultimii doi ani adolescenței. Cunoașterea tipologiei masculine – exact la fel. Ascensiunea sau autodepășirea, ca acte testamentare ale Aurei – iată pretextul transcrierii jurnalului ei de către M. Jertfira de la sens iubirii de dincolo între A. și M., întâlnirii lor din timpul studenției, îndeosebi căsniciei aflate abia la început. Etapele vieții lor trebuiau repuse după ce căzuseră precum piesele de domino. Cine ar fi putut să scrie cu o finețe artistică, sau autenticitate, atât de specifică feminității *Jurnalul lui A.*, decât bărbatul ei, M., asumând rolul de personaj dar și de povestitor secund ale Aurei, prin care s-a dedublat vocea sa narativă, crezându-se el însuși actantul principal al jurnalului ei!

Când și-a început un *Intermezzo* zilnic, M. avea peste douăzeci de ani (cum afirma și N. Manolescu într-un articol inclus în referințele critice puse după finalul acestei cărți). Nu se scria atât de autenticist până în deceniul șapte, cel al reapariției libertății pe plan editorial acordate scriitorilor români, iar Marin Mincu, pe la mijlocul cărții, își datează "jurnalul în versuri regăsit" între 25 sept. 1962 – 9 febr. 1963. Aventurile de licean la Slatina (când trecea înot Oltul, fiind gata să se înece) sau cele din epoca persecutării sale de către profesorii de la Litere, în București, pot fi relatate, probabil, chiar și după trecerea a zece-douăzeci de ani de la întâmplarea lor. Ego-ul naratorial, cu o sete de mărire față de alții se manifestă precoce; pare similar celui din biografia blagiană *Hronical și cântecul vârstelor* sau din *Amintiri egotiste* de Stendhal. Față de marii memorialiști, naratorul-personaj M. (Martin) se idolatrizează ostentativ în *Intermezzo. Aurora*. Capitolele cele mai lungi, intitulate *Jurnalul lui M.*, spre deosebire de celelalte – numeric egale și aparținând cu totul altei voci narative dar și auctoriale din *Jurnalul lui A.* – nu respectă aproape deloc regulile structurării diaristice. Nu sunt niciodată fixate după zilele calendarului, spre deosebire de însemnările cotidiene din *Jurnalul lui A.* (al Aurei sale). Martin uită de imperativul scrierii în jurnal a evenimentelor abia petrecute, plonjând ca un neosuprerealist în trecut, în vis, în teoretizări românești sau despre sex, femei, libertate de creație. "Inițierea" sa din adolescență, privind fix în ochii altor colegi, apoi asmuțirea sadică a propriului câine care se întorsese ca un bumerang și-l apucase la încheietura mâinii, aventura primei dragoste și a scrisorii date profesoarei de istorie din gimnaziu aduc un plus de valoare subiectului epic.

Oare numai exersările disciplinării unui rebel incurabil în textul diaristului sunt incredibil de excentrice? N-au ele efect datorită nonșalantului oracol pe care i l-a dat o „Pythie improvizată” (sintagmă ce face aluzie la Aura)?! De la această femeie care-l cunoaște extrem de bine, sau din extaturile, reveriile de după moartea ei, provine autoportretizarea: „azi îmi prezice cu o voce inspirată fatală: „Tu o să ai mai mult

*Marin Mincu, *Intermezzo*, Iași, Editura Polirom, 2007.

succes la femei, mi-a ghicit o țigancă; mi-a spus că tu o să te desprinzi de ceilalți și-ai să ajungi om mare. De-abia atunci vei putea să-i tratezi disprețuitor pe toți aceștia, așa cum merită, de la înălțimea la care te situezi acum și ei te urăsc. Atunci n-or să te mai urască, ci au să se teamă de tine, pentru că vei fi puternic, mai puternic decât toți politrucii și miniștrii. [...] nu poți să treci peste marele tău orgoliu. Vei pleca mereu, de câte ori o femeie va încerca să te lege prea tare de ea. Ai o idee fixă a ta, care te torturează și tu o urmezi orb, altfel m-ai ierta. N-ai să ierți niciodată femeile care te acaparează doar pentru ele. Te vor păstra doar cele care vor ști să te lase liber cu obsesiile tale. [...] Apără-te! Vezi că ele vor să te murdărească, să facă din tine un punct de sprijin de care să se folosească pentru a deveni puternice.” (*Intermezzo. Aurora*, pp. 127-128).

Acest prim *Intermezzo* al lui Mincu include mărturisirile unei tinere intelectuale fără complexe, dizinvoltă, plină de tonus și talent, activă la câte un cenaclu literar de când era la liceu. *Jurnalul lui A.* are un slăbit liant epic cu *Jurnalul lui M.*, contactul metareferențial reieșind datorită unor trimiteri din nefericire ambigue, de exemplu când apar scrisorile către Aura de la Eleonora. Documentele folosite iau naștere din ficțiune, dar și din viața lui M. Mincu, iar dacă a luat cu acordul unor cunoscuți astfel de texte memorialistice înseamnă că *Intermezzo* este un Sfinx scriptural: Bildungsromanul Aurei și scrisorile Eleonorei întregesc romanul lui M.

Enigma fabricării acestui prim *Intermezzo* poate va fi descoperită curând sau poate că nu. Autorul pretinde că de unul singur inventează notele zilnice din *Jurnalul lui A.*, dar le obținute gata transcrise de către A., inventiva sa colaboratoare în actul propriu-zis al genezei romanești. A. este în liceu și-n facultate foarte bună la învățătură, trăiește la maximum decepții, renunțând pe rând la Fredy, Dinu, Petre, Marin, Cornel, Eugen. Setea de performanțe la patinaj ori în alpinism, situația la învățătură, virginitatea sunt ofrande aduse celui ales, lui Martin. Apar problematizate ontologic. Paginile ei prevăzute cu antetul (titlul repetat în opt capitole) *Jurnalul lui A.* funcționează textualist și pe cont propriu. O ambițioasă liceancă își pune amprenta mereu peste *Intermezzo*, încât restul acestei cărți, celelalte capitole intitulate *Jurnalul lui M.* sunt în mod voit eclipsate, neatingând gradul zero al autenticității scriiturii de jurnal. Iată un mic eșantion din *Jurnalul lui A.*, care dovedește că subtitlul cărții, cel de *Aurora*, nu este ales deloc întâmplător, ci ca un *illegitimus* al raportării vieții lui M. la momentul de grație A., spre completarea fericirii lor neatinsă pe pământ:

„6 februarie 1960 (sâmbătă)

Fredy și-a bătut joc de mine, făcându-mă boșoroagă. Atunci am hotărât să lupt singură, iar în prezent mă antrenez cu tot gerul îngrozitor pe gheața de pe lac plină de zăpadă. Chiar azi am fost cu Șerban la Floreasca, de unde am venit amândoi categoric degerați.

7 februarie 1960 (duminică)

Azi am pus bazele „Clubului groazei”, din care fac parte Șerban, eu și Sorin. Prima acțiune a acestui club a fost trimiterea unor scrisori Vioricăi, Sevastiței și Andei, prin care le dăm întâlnire tuturor la aceeași oră. În sfârșit, copilării. Ce e foarte curios este faptul că Șerban m-a atras azi foarte mult. Nu vreau ca această pornire să persiste, o voi distruge chiar acum, căci ar fi o tragedie. Iar Dinu, spre care somnul mă va îndrepta, va fi ținta atât de dragă a visurilor mele de fericire.

8 februarie 1960 (luni)

Își uitase mâna într-a mea, mi-o uitasem într-a lui... Ce fericire sublimă!... Câteva fraze au fost schimbate între noi, iar apoi de-abia ne-am adus aminte că ne ținem de mână strâns unul de altul... Apoi, Dinu s-a uitat la mine cu o privire necunoscută mie și m-a lăsat în pace. Providență! Dă-mi pe Dinu și cere-mi orice! Dă-mi-l doar o clipă, una singură, și cere-mi apoi viața, căci poți fi sigură că ți-o voi da râzând.” (p. 119).

Aura își povestește în *Jurnalul lui A.* drama personală, matrimonială. M. (Martin) o deziluzionează luni întregi în urma unui pariu cu un prieten, care prevedea să accepte însurarea rapidă la Sfatul Popular cu ea, în mai puțin de douăzeci și patru de ore. Din candoarea și multul curaj al Aurei rămân disprețul față de orice alt bărbat din viața ei, mărturisind concluziv la sfârșitul lunii iulie a anului 1965: „[...] Mă găsesc în situația grea a absenței iubirii. M-am educat așa de mult să joc bărbații pe degete, încât am ajuns o mașină de debitat vorbe goale, o mașină fără suflet. M. îmi este indiferent. Ceilalți la fel. Sunt ca într-un pustiu, în ceea ce privește dragostea. Și simt atât de mult nevoia iubirii, a unei iubiri ideale, pe care știu însă că n-o voi avea niciodată. Dar cred în ea din tot sufletul. [...] Dar orice femeie trebuie să aibă un punct de sprijin pentru a se mișca și acest lucru nu-l poate găsi altfel decât prin bărbați. Ei sunt punctul meu de sprijin.” (pp. 381-382).

Hotărârea Aurei de-a a nu-și ucide dragostea, de a permanentiza în mintea lui M. tot ce scria despre ea, nicidecum sinucigându-se pe munte, apare în biletul de adio al propriului jurnal, în ultimele rânduri ale *Jurnalului lui A.* unde își clamează metaforic „prăbușirea” idealurilor din adolescență, în stilul eroinelor Anna Karenina, sau a celor din proza lui Anton Holban:

„Zborul începe unde se termină setea de aripi și, dacă el se cheamă prăbușire, puțin îmi pasă.

Ultima scrisoare către Arthur

Dragul meu,

la-mă în brațe și du-mă din lume, ia-mă-n brațe și du-mă din tine. la-mă în brațe și du-mă departe, pentru ca, atunci când mă vei părăsi, să nu-mi vadă nimeni încremenirea de pe chip. Pentru că, atunci când mă vei părăsi, o să mă întorc pe jos și pe tâlpile însângerate o să-mi rămână ca o pecete urma pietrelor ce m-au tăiat. [...]

Aurora”.

Din viziunea cititorilor de astăzi, *Jurnalul lui A.* din cartea scrisă de Marin Mincu, *Intermezzo. Aurora* poate stârni vii interes, prin calitățile unui epic autenticist, de ordinul pur diaristic. Secretul cărții îl constituie intextuarea jurnalului cu autor femeie, printre capitolele mai mult sau mai puțin romanești din *Jurnalul lui M.* Autorul nedeclarat, Aura, este de fapt făcut să se sinucidă fictiv, să se arunce în prăpastia textuală, să se textualizeze dispărând – cum vom afla din deznodământul senzațional al *Jurnalului lui M.* Informația despre moartea Aurei, dată de M. Mincu lectorului avizat, are cu siguranță efectul *trompe d’œil*, înșelării unei categorii de lectori cunoscători de psihologie feminină: un autor de jurnal autentic (*Jurnalul lui A.*) este o femeie în carne și oase, nu o fantoșă. O eroină, o femeie moartă foarte tânără din cauza implicațiilor grave ce le dau pulsionile scriiturii feminine textualiste din *Jurnalul lui A.*

Vlad Zbârnciog

RINOCERII ȘI DON QUIJOTE SAU DIMENSIUNILE UNUI SPIRIT PERFORMANT...

Ana Dobre*, critic literar și profesor de română la un liceu din Alexandria, a editat în 2007 două volume de eseuri și portrete literare: *Rinocerii și Don Quijote*, Editura *Teleormanul Liber*, și *Utopiile realului*, Editura *Fundația Culturală Libra*, București, volume care fac dovada unui spirit activ, performant, traversat de o serioasă și temeinică cunoaștere a materiei investigate. A debutat cu cronici de întâmpinare, după care, acumulând și asimilând informația privitoare la evoluția teoriei și criticii literare, a reușit să se impună susținând procesul critic prin eseuri consistente, ca substanță, de o structură complexă, reușind să formuleze concluzii pertinente, demne de pana unui scriitor valoros. Comentariile scriitoarei sunt libere, respectând, totodată, rigorile, cu o deschidere largă spre cele mai diverse probleme, fie cele de etică, morală, de literatură, învățământ, formarea și nivelul intelectualului etc. Meditând asupra unor teme, cum ar fi procesul literar, eternul, spiritul, rațiunea, ideea de frumos, elitele intelectuale, frustrarea modelului de intelectual, moralitatea artistului și altele, autoarea nu este indiferentă nici față de bine și rău, față de „generația apartament”, moment absolut nou în genul criticii literare, a eseului de problemă, mai ales că ține de viitorul societății noastre. Ceea ce este deosebit de esențial în critica domniei sale e faptul că autoarea are „conștiința contextului cultural” (Gheorghe Stroe), amplificată de optimismul, dar mai ales de solida-i cultură literară și filosofică.

Eseurile dumneaei, pe lângă o „coerență internă, intertextuală, dar și intratextuală” (Gh.Stroe), au și o structură esențializată, în fiecare dintre ele autoarea, deși conștientă că trăim un timp nerăbdător, când politicul anulează spiritul, sugerează ideea unei reluări, dintr-un unghi de percepție sensibilizată până la refuz, a „experienței de cunoaștere”, moment deosebit de așteptat astăzi, mai ales că, așa cum susține chiar dumneaei, „viața nu și-a epuizat comorile”, întrucât „există nenumărate resurse pentru ca sistemul de valori să se reazeze”.

Începând chiar cu primul eseu: *Lectura ca empatie*, din volumul *Rinocerii și Don Quijote* (despre eseurile incluse în acest volum ne vom pronunța în continuare), în care se referă la *Arta de a citi* a lui Emile Faguet, carte ce o încântase cândva, ca și constatarea lui Miron Costin: „...că nu iaste altă zăbavă, decât cetitul cărților”,

scriitoarea susține că cititul presupune „un anume tip de plăcere, o voluptate a cufundării în universul spiritual al cuiva, o identificare cu el, cu visurile și idealurile lui, cu cauza lui, cu iubirile lui”. Nu numai scriind, continuă autoarea, dar și citind „te cauți pentru a te cunoaște, prin racordarea universului tău de aspirații” (...) „cu aspirațiile din carte...”.

Un scriitor scrie pentru sine, pentru a răspunde unor imperative interioare, totodată și pentru un cititor căruia îi dăruiește rodul gândurilor sale imaginative, meditează autoarea. Pentru acel cititor, cartea va fi „o oglindă în care el și autorul se confundă” până devin „o singură identitate”. Parafrazând spusele lui William Faulkner despre valoarea verbului „a scrie”, Ana Dobre constată că „scrișul conferă dimensiune cosmică existenței, ne face creatori, stimulează creativitatea”. Scriitoarea nu a încetat, ca cititor, să se caute pe sine, în lecturi autocunoscându-se și cunoscându-i pe alții. Iar scriind, a încercat să se clarifice, să se explice pe sine însăși, căutându-și propria identitate. Interesante judecăți emite Ana Dobre despre *Valoare*, noțiune care provine din latinescul *valor*, prezent în toate limbile romanice (*valor*, *valore*, *valeur*). Polisemantic în limba română, răsfărânge, în alte limbi romanice, spaniola, de exemplu, și sensul de *curaj*. Așadar, *valoarea* înseamnă, referitor la *sistemul om*, ansamblul calităților care fac un lucru, dar și „suma însușirilor pozitive ale unui om”. Autoarea emite, de asemenea, interesante judecăți în legătură cu valoarea unui om, susținând că „cel care anulează valoarea unui om, o anulează pe a sa”, totodată considerând valoarea drept „o exteriorizare a ceea ce ești tu însuși”. Încearcă o contopire, o integrare lumii în care trăiește, conștientizând că trăim „vremurile pe care le merităm”, vremuri create de atitudinea noastră, de modul nostru de a concepe, de a înțelege și a propaga marile valori ale umanității. Căci, zice scriitoarea, în lipsa unei scheme reale a valorilor morale, sociale, politice, estetice, societatea intră în declin, grăbindu-și degradarea. Omul, în viziunea Anei Dobre, este „măsura” lumii în care trăiește, iar creatorul „validează, dă drept de existență acestei măsuri”.

Raționamentele filosofice sunt cu atât mai actuale, cu cât mai tragică, mai tragicomică sau chiar absurdă devine viața. Implicit, activitatea socio-umană. Omul devine un Don Quijote asaltat la fiecare pas de rinoceri, personaje care fac să prolifereze materia ce înăbușă umanul. Literatura secolului douăzeci a înaintat mai multe modalități, una dintre ele – cea a absurdului – care urmărea mimarea, hiperbolizarea anomaliei, „a predominat, încercând, cu obstinație, o demascare a

*Ana Dobre, *Rinocerii și Don Quijote*, Alexandria, Editura *Teleormanul Liber*, 2007 și *Utopiile realului*, București, Editura *Fundația Culturală Libra*, 2007.

tarelor sociale și politice”. Absurdul însă poate imita haosul, contribuind într-un fel la desființarea lui. Se știe că haosul creează condiții favorabile pentru a se naște ordinea. Literatura este un spațiu virtual unde scriitorii, idealști cum sunt, au mutat problemele majore ale societății pentru a le supune „observației, discuției, soluționării, încercând astfel să facă lumină, să deschidă ochii închiși ai lumii”. Lucrul acesta însă este imposibil fără sentimentul unei exigente față de sine, dar și de alții. Exigența începe cu fiecare dintre noi. Prin ea vorbește însuși Dumnezeu. De aceea, un creator, un om de virtute va ști întotdeauna să uite și să ierte, deoarece în orice act artistic, creația și morala există în măsuri egale. Marin Preda accentua faptul că dacă în opera artistică nu există morala, cititorul nu va sesiza nici creația. De fapt, însă, după cum susține Ana Dobre, e posibil că și cărțile au suflet și ne aleg ele pe noi și nu invers. Este o bucurie când se întâmplă să „descoperi” o carte adevărată, o carte de la care să ai ce învăța. Volumul *Rinocerii și Don Quijote* este tocmai o asemenea carte. O carte care te pune pe gânduri, o carte care te alege pentru a-ți vorbi, raționamentele strecurate de autoare îndemnându-ne să răpunem răul din noi, acel rău de care suntem conștienți, la un moment dat – „momentul de grație al înțelegerii de sine”. Astfel neutralizăm absurdul, adică „ceea ce nu are scop”, după cum afirmă M. Eslin. Omul, „rupt din rădăcinile lui religioase, metafizice, transcendente, este pierdut”. În cazul acesta, „toate faptele lui devin lipsite de sens, absurde, inutile”. De multe ori dorința de înțelegere a omului se lovește de „zidurile absurde” ale lui Camus. „Lumea aceasta, subliniază Camus, în ea însăși nu este rațională (...) Dar absurdul provine din confruntarea între această iraționalitate și dorința neistovită de claritate, dorință al cărei apel răsună în adâncurile omului”.

Este destul de complicat să scrii o cronică despre această carte. De aceea, reflecțiile mele se sprijină și pe ideile pe care mi le trezesc judecățile de valoare, gândurile, trăirile, meditațiile acestei autoare, dăruită cu un original sistem de gândire: filosofică, lingvistică, estetică, analitică. Iată câteva mostre care demonstrează aceste calități:

- „Existența este permanent amenințată de nonexigență, frumosul de urât, Don Quijote de Rinocer”;

- „Don Quijote nu poate fi consolată de rinocer, căci ei au pierdut demult simțul omenesc, ies din cadru, au devenit subspecie”;

- „Don Quijote, căutătorul neobosit de perfecțiune și distribuitorul de justiție, e un personaj tragic (...) El reprezintă o dimensiune a umanității, poate dimensiunea cea mai bună”;

- „Rinocerii și Don Quijote reprezintă, simbolic, ipostaze umane eterne. Spațiul virtual al literaturii a permis relaționarea lor pe dimensiunea unui timp etern. Don Quijote e un bun cunoscut al nostru, învăluit de ironii, ridiculizat adesea. Rinocerii, o armată, sunt prezenți peste tot. Ar crede unii că trăiesc doar în piesa lui Eugen Ionescu, dar ei bântuie pretutindeni lumea noastră”...

Doar câteva citate dintr-un eseu... Asemenea citate pot fi aduse din fiecare eseu inclus în această carte.

Autoarea diagnostichează, totodată, și realitatea noastră, deoarece, după cum afirmă, rinocerii ne urmăresc la fiecare pas, asemenea lui Iuda, care se plimbă nestingherit printre noi, pândind momentul prielnic pentru atac... Mai mult decât atât, „pe unde calcă (nu au semne particulare) apă, câmpie, gând, suflet, ideal – totul trosnește, duduie, se clatină, cade. Vorba lor împrășcă venin, murdărește și hulește, și desfide adevăr, frumuseți și vis... Și nu mai există nici o speranță că odată și odată se vor quijotiza...”

Autoarea, Ana Dobre, deține un bogat material informativ asimilat pe parcursul activității de profesor de română, lectura fiindu-i parte a vieții de zi cu zi, expresie a dorinței de a se fixa în propriul destin, de a învăța în permanență, a învăța ceva nou, iar învățând să devină mai bună, mai sensibilă la bucuria și durerea altora. A avut mereu, dar continuă să aibă și astăzi dorința de a se depăși, de a evolua. O aspirație care îi definește pașii, o dorință, firească pentru orice scriitor, ca scrisu-i să trezească interes, să nască stări de spirit, să bucure și să tulbure conștiința oamenilor...

Ca orice om înțelept, autoarea se situează deasupra lucrurilor, stărilor, privește lumea din vârful conștiinței sale netulburate. Este o virtute a te detașa, singurul criteriu de apreciere fiindu-ți valoarea. Este, după opinia lui Herman Hesse, „manifestarea unei tendințe spre universalitate”. Așa cum omul alege între „efemer și etern”, între „materie și spirit”, între „finit și infinit”, la fel scriitoarea Ana Dobre sintetizează valorile asimilate, devenirea într-un spirit condiționându-i dorința spre perfecțiune, spre desăvârșire, mai ales astăzi când trăim o criză a valorilor, provenită din confuzie și rătăcire, provocată de dispariția sentimentului tragic. În antichitate, bunăoară, sentimentul tragic îi conferea omului demnitate. Omul conștientiza că în lupta inegală cu „acel inexorabil fatum” nu putea ieși învingător. Reușea doar să-l înfrunte cu demnitate, aceasta fiind o victorie față de el însuși. Astăzi sentimentul tragic dispărând, a rămas tragedia, moment ce l-a adus pe om la o lamentabilă criză de sine. Regăsirea, ca o condiție a înaintării în timp, presupune întoarcerea la religios. Andre Marlaux avertiza încă în jumătatea a doua a secolului douăzeci că „secolul al douăzeci și unulea va fi religios sau nu va fi deloc”. Aceasta fiindcă „autoritatea divină are ascendent moral și spiritual asupra autorității rațiunii”. Drumul omului, așadar, e un drum spre Divinitate, deci spre perfecțiune, Dumnezeu fiind „nevoia de bine, frumos și adevăr”...

Autoarea, care este și un filosof notoriu, face deducții importante privind împăcarea omului cu sine, cu lumea, fortificarea împotriva fricii, teama de moarte ca permanentă sursă de angoase, condiție a liniștii, seninătății, contemplației, a acceptării tragismului existențial. Scriitoarea consideră că adevărata cultură se poate naște și de aici, sau, poate, mai ales de aici, din această groază, din această teamă.

Teme nice și profunde gânduri inserează autoarea privitor la ideea că arta, cultura pot acționa ca forme de educație a unei națiuni, considerând că „baza generală constă în moralitate și onestitate spirituală”; de asemenea, face reflecții notorii despre elite, menționând că „elită

înseamnă o suprastructură, acel ceva, al cărui criteriu absolut este valoarea”. Cei care încearcă să ignoreze sau să eludeze elita, o fac din teama că va fi pusă în pericol propria lor „valoare”. De aceea ei ignorează iar uneori mistifică valoarea, o neagă încearcă s-o distrugă prin acțiunile lor demolatorii. Elita unei societăți sunt creatorii – artiștii, scriitorii, erudiții, savanții, filosofii, înțelepții. De obicei, într-un regim ca al nostru, ei sunt respinși în planul realității socio-economice și politice. Respinși, ei se retrag și, uniți în mici comunități, trăiesc în ideal, punând hotar între ei și lume. (Marcel Proust s-a izolat într-o cameră căptușită cu plută, lăsându-se devorat de creație; Constantin Noica s-a retras la Păltiniș, „departe de lumea dezlăntuită”, dedicându-se exercitiului spiritului; Nicolae Steinhardt s-a retras la Mănăstirea Rohia, lăsându-se captivat de biblioteca de acolo; ceva mai devreme, B.P.Hasdeu s-a retras la Câmpina...)

Lumea elitei, susține scriitoarea, e curată și senină. Elita spiritului se ocupă de spirit, de ceea ce este etern, bun și frumos. În bătaia cu timpul doar aceste calități au valoare. „Idealul elitei spirituale, notează Ana Dobre, este acela de a întreține cultul pentru valoare, pentru lucruri ce vor dăinui întru veșnicie. Lecția spiritului este o lecție pentru eternitate.”

Autoarea susține că paralel cu istoria formelor de guvernare, există și o istorie a spiritului, creată de generații de elită, o istorie a sacrificiului, a luptei pentru ideal, frumusețe, desăvârșire, absolut. Este o istorie sacră, nesângeroasă, fiindcă „spiritul nu poate fi politizat, militarizat”. „Este o trădare să sacrifici unor interese meschine simțul pentru adevăr, pentru valoare, onestitatea intelectuală, devotamentul față de legile și metodele spiritului”. În această ordine de idei, Herman Hesse menționa că: „Spiritul e binefăcător și nobil numai dacă respiră adevărul; îndată ce trădează adevărul, devenind mercant și maleabil în fața oricui, el întruchipează o putere demonică, ceea ce este mai mult decât bestialitatea animalică, instinctuală, care mai păstrează totuși întotdeauna ceva din inocența naturii”...

Cartea *Rinocerii și Don Quijote* îți prilejuiește o lectură de duminică, este ca un spectacol al ideilor prin care pătrunzi în alte sfere, coborând, cum zice autoarea, „în adâncimile eului profund”, acolo unde „întâlnirea cu alte idei, cu alt eu, cu eul propriu” îți deschid supapele unei „noi gândiri și noi înțelegeri și percepții și receptări ale existenței”. Și așa cum viața e un spectacol, a o privi ca pe un spectacol ajung doar unii. Ana Dobre încearcă să privească lucrurile din interiorul lor. Încearcă „o detașare ca obiectivare, ca impresionalizare”. „A te privi ca pe un altul, a te privi ca și cum ai fi altfel”, zice autoarea. Domnia sa acceptă lumea ca teatru, acest „motiv literar etern, metaforă veche și eficientă, productivă încă, o revelație, în registru comic, în registru tragic”. Scriitoarea găsește o modalitate proprie pentru a atinge dimensiunile spiritualizării vieții. Nu rămâne un simplu actor în piesa destinului, domnia sa caută un punct de vedere propriu, privește lucrurile de la înălțimea spiritului ei, încercând să deschidă un drum ale ei, totodată ținând seama de condiția contextului cultural în care a evoluat, chiar dacă altcineva înaintea ei a avut revelația adevărului care o

surprinde la moment. Autoarea re-descoperă lucruri cunoscute, „idei înțelepte și capabile să schimbe ceva în structura cea mai intimă a ființei umane”, chiar dacă Goethe a afirmat cândva că lucrurile acestea au fost spuse cu mult înaintea noastră (balerinul lui Milan Kundera, machiavellismul lui Machiavelli ș.a.).

Un eseu consacra Ana Dobre relației „creație-morală”. Dacă anticii credeau în reciprocitatea relației dintre creație și morală, pe parcurs s-a acreditat ideea incompatibilității dintre ele. Așa cum omul este o ființă complexă și sufletul lui este un amestec de lumini și umbre, autoarea face apel la un eseu de Petru Creția care se referea la spusa împăratului Marcus Aurelius: „Sapă înăuntrul sinelui tău; acolo se află izvorul binelui, mereu gata să tâșnească, dacă sapi mereu”. Deci, zice autoarea, a opta pentru morală devine echivalent cu a opta pentru autocunoaștere, aceasta fiind un pandant al cunoașterii, o desăvârșește. Referindu-se la „nevoia de vis și de ideal”, autoarea amintește de exemplul lui Nichifor Crainic, un exemplu dureros și tragic. Firește, teroarea istoriei apasă și strivește. Omul este înfrânt de istorie atunci când renunță la ideal, la spiritualitate.

Ana Dobre este o fire analitică, un spirit complex, are un mod original de gândire, de a judeca lucrurile și oamenii. Literatura (lectura) îi dă un plus de idealism, scriitoarea apreciind că „în spațiul ei funcțional, eterna luptă bine/rău se rezolvă în favoarea binelui, stimulând și întreținând optimismul”. Autoarea deschide, prin scris, o poartă în lumea ei, pentru ca acei care vor dori s-o treacă să vadă și să înțeleagă și s-o înțeleagă, cu „luminile și umbrele” ei. Omul a fost și rămâne un păstrător al superbului sentiment al înălțării spirituale și morale prin cuvânt. Ajunge doar un strop de nebunie pentru a porni să schimbi lumea. Și acesta ți-l dă cuvântul, gândul, literatura. „Literatura mi-a dat o mare șansă, se confesează autoarea. Uneori poate fi și un mare handicap: a cunoaște oamenii, viața la modul ideal, cu tot ceea ce ar face ca existența noastră să capete acea extraordinară dimensiune spirituală, a face comparații în real, virtual, ideal (...) Fără literatură viața ar fi lipsită de sentimentul absolutului, acel sentiment care ne umple sufletul și ne dă puterea de a merge mai departe...”

Autoarea, Ana Dobre, își domină destinul. Nimic din ceea ce scrie nu este la întâmplare. Totul converge spre a da un sens misterului existențial. Creează prin cuvântul scris o lume, atribuindu-i dimensiunile personalității sale. Într-un capitol aparte reflectează despre *destin*, *supradestin*, *subdestin*, analizele punctând un spirit saturat de materie filosofică. Raportează considerațiile generale despre supradestinul unui creator, referindu-se la creația lui Marin Preda, judecat obtuz și nedrept. Pus alături de cei mai mari scriitori ai lumii: William Faulkner, Gabriel Garcia Marquez, John Steinbeck, geniul său capătă o dimensiune universală... Cu aceeași luciditate reflectează și despre nevoia de a ne iluziona, de a re-crea lumea, de a o înfrumuseța, de a o transcende. „Demnitatea presupune întotdeauna asumarea sacrificiului. Socrate, bunăoară, și-a băut cupa cu otravă. Gest arhetipal, personaj arhetipal. Semnificația gestului socratic a rămas: omul care-și asumă o nedreptate, un destin

nedrept și potrivit alegând în fața eternității măreția și demnitatea... Socrate este un învingător în fața eternității. A învins asupra lui însuși, asupra lumii... Statuia personalității sale nutrește curajul nostru, e o garanție a superbiei omului în momente de cumpănă ale istoriei, ale idiosincraziei celorlalți, o garanție a puterii omului de a învinge vitregia unui destin neprielnic (...) Galileo ezitând și alegând viața – alt gen arhetipal. Giordano Bruno înfruntând prejudecata publică, obtuzitatea inchizitorială și alegând moartea. Thomas Morus alegând moartea. Voltaire pe patul de moarte. Spinoza meditănd și șlefuid lentile prin care urmărea, poate, să vadă mai clar lumea (...) Constantin Brâncoveanu și fiii săi alegând moartea... Acest gest arhetipal întoarce privirile către gestul arhetipal original care ne-a salvat și ne-a răscumpărat pe toți – Iisus Hristos și drumul spre Golgota...

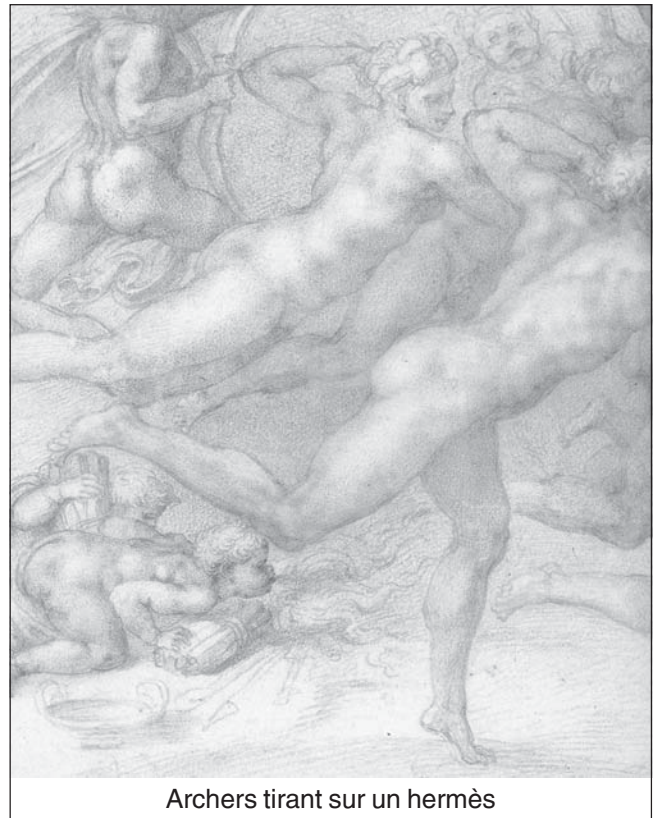
Fiecare urcăm o Golgotă. Fiecare avem Golgota noastră. Ce este sau devine important în acest urcuș? A rămâne loial ție însuți, a nu face concesii care să te pună în contradicție cu tine însuți. A te accepta, a rămâne tu însuți chiar când totul este împotriva ta... demnitatea presupune asumarea sacrificiului..."

Scriu aceste note pe fundalul vocii neîntrecutei cântărete Mirelle Matieheu. E trecut de ora două noaptea. Orașul, alb de zăpadă, pare o fantasmă. Melodia *O istorie de dragoste* îmi transmite involuntar fiorul înălțător al sentimentului de iubire. Ce poate fi egalat cu acest sentiment?... Citesc în volumul Anei Dobre: „A găsi calea pierdută spre armonia propriei ființe înseamnă a găsi dimensiunea eternă a spiritului liber pentru care limitele sunt provocări ale destinului, dar nu insurmontabile. A alege și a opta pentru adevărul ființei tale față de un adevăr propagat și susținut din varii motive de alții e condiția libertății și a independenței spirituale”. Recunoaște că uneori eșecurile i-au înfiorat ființa, victoriile au îndepărtat-o de sine. N-a căutat niciodată cu orice preț suferința. Dar a reținut din întâmplările vieții ei mai ales căderile „Eșecurile, căderile m-au format mai mult decât victoriile pe care mi le doream cu toată ființa... În aceste bătălii cu timpul, cu împrejurările, cu oamenii și cu ideile lor, cu prejudecățile și limitele lor, ceva se dezvăluie întotdeauna.” Anume în asemenea situații ne vedem pe noi, îi vedem pe alții. Ne dăm seama de succesele și greșelile noastre. Uneori rămânem în conul de lumină, alteori ne acoperă umbrele. Important este să nu ne lăsăm copleșiți de sentimentul trădării, să nu ne lăsăm doborâți de destin. Întru consolidarea acestor deducții autoarea apelează la o scurtă notație a cronicarului Grigore Ureche, în portretul lui Ștefan cel Mare, notație care capătă „valoarea unei filosofii de viață, sugerată prin atitudinea unui om exemplar: „...și unde-l biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-se căzut jos, se rădica deasupra biruitorilor, și de aceea rarul război de nu biruia...” Victoria poate ameți, gustul amar al eșecului înalță mereu. „Există victorii care coboară și înfrângerile care înalță, concluzionează autoarea. Dorindu-ne victoriile, să nu ignorăm înfrângerile.” Este un mod individual al criticului literar Ana Dobre de a se situa în timp, un mod de a cugeta despre locul ce i s-a rezervat în această lume, în această realitate departe de a fi limpede și armonioasă... Trăim deocamdată, cum susține și autoarea, în plină epocă a personajelor caragialiene. „Formele s-au schimbat dar fondul a rămas

același. Mitică trăiește, e contemporan cu noi. Aș putea spune chiar că Mitică suntem fiecare dintre noi cu fondul nostru de ingenuitate și de meschinărie, de sublim și de abject, de naivitate și de nemernicie, de înălțări și de căderi...”

Lecturăm această carte și simțim, în liniștea nopții, cum pătrunde în tine un sentiment de mândrie, de optimism. Și se face că parcă întreg orașul cufundat în noapte respiră prin tine, constant și statornic. La un moment dat, simțindu-i și mai puternic pulsațiile, respirația de zeu dezlăntuit, te întrebi: Ce-i această carte? Filozofie? Literatură? Psihologie? Proces de conștiință?... Sau toate la un loc contopindu-se și creând o muzică eternă, revărsată într-un spațiu al trăirilor, al simțurilor, un spațiu al ideilor, al deducțiilor, al gândurilor trecând treptat în cel al misterelor, cutremurător și tulburător uneori prin luciditatea judecăților, prin limpezimea cugetărilor, copleșindu-ne și demonstrându-ne că dincolo de cuvânt sau poate în interiorul cuvintelor autoarea, criticul literar Ana Dobre, impune, îndeamnă la reflecție, sau poate ne obligă să desprindem în noi clipa fascinantă a descoperirii, esențele a tot ce a investigat aflând în ele cadența unor calități risipite în lecturi (sau poate adunate din lecturi), propuse nouă cu tandrețea unui suflet și unei simțiri deosebite, temeinicite de marea dragoste aflată acolo, sus, în turnul inimii și a simțirii, dragoste pe care o poartă bastinei (fiind fiică a Ivesților minunatei scriitoare interbelice Hortensia Papadat Bengescu), țării natale, prietenilor, ocupației iubite...

Necunoscute sunt căile Tale, Doamne, așa cum necunoscute sunt și tainele sufletului uman – această „fărămă din marele arbore al lumii, un ram respirând aerul eternității...”

Archers tirant sur un hermès

Ionel Popa

„CETITUL” VORBELOR ROMÂNEȘTI*

Parafrazându-l pe înțeleptul nostru cronicar putem spune și noi că nu e mai plăcută a omului zăbavă decât cetitul vorbelor românești. Tocmai asta face Ioan Adam în *Povestea vorbelor*, Editura Paralela 45, 2007.

Cu toate că biografiile vorbelor sunt spuse după un tipic (situarea în contextul istoric în care s-au născut, coborârea în timp în căutarea etimonului, revenirea apoi în actualitate *via* vechile texte românești, folclorul, clasicii, cu observații de ordin moral și politic) ele nu sunt plicticoase, ci dimpotrivă, prin stilul ales, digresiuni interesante și instructive îți întrețin pofta de lectură. Mai vechile și mai noile preocupări au primit înfățișarea unei cărți elegante, plină de desfătări filologice, semantice, istorice, literare, morale. Cartea se dovedește un breviar de idei și mentalități scos din comoara îngropată a limbii românești. Motto-ul din Noica are rostul de a defini scopul demersului, și anume acela de a scoate din uitarea noastră înțeleșurile îngropate în cuvintele și expresiile limbii române. O astfel de întreprindere este cu atât mai semnificativă și de folos cu cât cei de azi au uitat de tot „testamentul” bătrânului *boier-poet*, Ienăchiță Văcărescu: „Urmașilor mei (...) / Las vouă moștenire / Creșterea limbii românești / și-a patriei cinstire” Din fericire și întru speranță mai există printre noi, cei de azi, dintre aceia care „execută” testamentul înaintașului.

În prefața cărții – „O lume într-un cuvânt” – autorul își justifică fascinația pentru zicerile românești. Din rândurile paginii ne vorbește **o conștiință** care constată și avertizează: „Româna se denaturează și – circumstanță agravantă – purtătorii virusului sunt îndeosebi tinerii. Iată de ce de vreo câțiva ani încoace avertismentul lui Maiorescu din 1868 îmi pare de o actualitate crescândă: «Încă zece ani de o asemenea convingere publică, încă o generație de tineri cu acelaș sistem de expresii – și limba română poate deveni o ruină».” În constatările sale, Ioan Adam e blajin și plin de speranțe. Poate că e îndreptățit, dar semnatarul acestor rânduri (profesor în viața de toate zilele) vorbește în cunoștință de cauză și afirmă că realitatea din teren e mult mai crudă. De la revoluție (!) încoace limba română a fost reîmbolnăvită și boala este capabilă să atace nu doar pe vorbitor în particular, ci chiar FIINȚA ROMÂNEASCĂ. În noile realități devine actuală o zicere mai veche, dar transpusă în alte vorbe: „Spune-mi cum vorbești, ca să-ți spun cine ești”.

Am cădea în păcatul plagiatului, sau în cel mai bun caz în cel al parafrazării inutile, dacă am trece acum la prezentarea conținutului cărții. Așa că ne propunem să facem câteva observații asupra „*discursului metodei*” și a importanței acestui discurs.

Metoda de bază folosită în scrierea „biografiilor” celor 65 de expresii românești selectate este una interdisciplinară care

pune la lucru mitologia, imagologia, istoria, istoria mentalităților și a ideilor, industria casnică țărănească, stilistica, semantica, folcloristica, dreptul, numismatica, onomastica. A rămas ceva pe dinafară? Pornind de la o asemenea abordare, fiecare rând avansează o ipoteză, o explicație, propune o relaționare semantică, morală, toate în de acum cunoscuta matrice stilistică a autorului. Tot de metodă țin și frecvențele paralele și comparațiile cu echivalentele din alte limbi, îndreptându-l pe autor să afirme: „dar parcă cele mai năstrușnice, mai expresive zicale, tot românii le au”. De metodă ține și *implicarea* autorului în hârjoana dintre Doamna Etimologie și Berbantul Timp.

Micile eseuri nu sunt uscate de vântul savantului. Autorul are harul de a păstra prospețimea zicerii, chiar se lasă manipulat de ea. Sunt frecvente formele de adresare către cititor, similare celor folosite de naratorul din povestea populară: „Nu cumva ați citit ceva asemănător în ziarele și almanahurile de azi?”, „Apropo, știți ce-i aceea lescaia? Ei bine, lescaia era ...”; veți înțelege de ce, din clipa în care vom coborî puțin pe firul fabulei”. Prin astfel de adresări eseistul scurtează distanțele dintre timpii mai mult sau mai puțin îndepărtați și timpurile agitatei și nesfârșitei noastre tranziții. Și astfel ne dăm seama cum moravurile se degradează în năravuri.

Afirmam ceva mai devreme că din rândurile cărții ni se adresează o conștiință implicată moral și civic în decelarea și *actualizarea* multora dintre expresiile incluse în volumul pe care îl recomandăm lecturii. Din numeroasele trimiteri la realitățile dureroase din zilele noastre reținem câteva. Pornind de la „reclama” unui negustor plăcintar: „brașoave, nene, brașoave”, biograful cuvintelor notează: „o replică bună de dat și politicianilor noștri”; „după gogoși, brașoavele reprezintă al doilea «*aliment*» care prisosește în bucătăria politică a tranziției”. Un exemplu de actualizare este „*A umbla cu chichite*”. Textul e mai mult decât o poveste despre o expresie. Nu de puține ori biograful cuvintelor apelează la arma umorului și a ironiei, dar cu gust amar.

Ca „*zestre*” mi-a rămas eseul-poveste „*Laie, bucălaie*”. Pornind de la asemenea texte cel ce vrea poate să dibuiască ideologia literară și neliterară a autorului.

Ce comori de limbă și înțelepciune putem găsi în vechiul scris românesc lăsat de izbeliște! Ioan Adam dezgroapă pentru noi comorile „fagurelui de miere”, încercând în același timp să stăvilească pe cea de *mușuroi*. *Povestea vorbelor* e o ingenioasă lecție despre autenticul spirit al limbii noastre, despre puterea ei creatoare de „frumuseți și prețuri noi”.

„Farmecul cercetării științifice – zice marele lingvist de la Cluj, Sextil Pușcariu, pe care Ioan Adam îl citează cu dragoste – nu-l dă *afllarea*, ci *căutarea luminei*.” În spatele „jocului” de-a biografia vorbelor stă munca gospodărească și tenace a ardeleanului. Bucureșteanul Ioan Adam nu și-a uitat rădăcinile. El duce mai departe iubirea Școlii Ardelene pentru limba și istoria neamului.

* Ioan Adam, *Povestea vorbelor*, Pitești, Editura „Paralela 45”, 2007.

GEORGE PĂTRĂȘCANU – INIȚIEREA ÎN TEHNICA ZEFLEMELEI

Nimic din înfățișarea epigramistului George Pătrășcanu* nu ne previne și nu ne atenționează cu ceea ce clocotește în adânc. Guraliv, bonom, hâtru și mereu pus pe glume, pe șotii, pe zeflemeli, pare un flecar versatil, mereu cu verbul imprevizibil, mereu pus pe haz sau pe replică promptă, caustică. Impresionează prin spontaneitate și prin ușurința cu care improvizează replici, atunci când se-întâmplă să fie provocat. Ține la glume și nu rămâne niciodată îndatorat celor ce-l înțepă. Are replică și ac pentru orice provocare.

Într-o împrejurare, m-a adus cu mașina, de la Odobești. Era o noapte de toamnă târzie, cu lună ascunsă după nori și cu carosabilul umed, instabil. Eram, cred, singurii mohicani întârziți pe niște drumuri necunoscute. Ne abandonaserăm cu toții șoferului George Pătrășcanu, care ne asigura precum surugiii poștalioanelor de altădată: „nu vă temeți domnilor, că sunteți cu mine. Puteți dormi. Vă trezesc eu când voi dejuca în fața blocului. N-am adormit. Nici ne se putea. George ne-a oferit tot drumul un recital de sărbătoare: ne-a cântat, ne-a recitat epigrame, ne-a ținut într-o trezire continuă. Îl îmboardeau cu subtilitate nedisimulată Constantin Ghiniță și Paul Ilescu – și ei puși pe flecăreală și șolticării. Atunci am văzut ce dumbravă de om este epigramistul nostru-șofer și ce talente multiple îl încearcă! Ulterior, am mai avut ocazia să mă conving că George Pătrășcanu este, într-adevăr, un menestrel rafinat, catalitic și poate personaliza o întâlnire, o agapă, o reuniune.

Am vorbit despre omul George Pătrășcanu, dar epigramistul? Dar poetul? Nu știu dacă s-a aplecat cineva mai atent asupra scrisului său; sigur este că prietenul nostru se găsește la început de drum, c-a intrat mai târziu în lumea cărților și are de recuperat destule întârzieri.

Cartea pe care mi-am propus s-o prezint în aceste rânduri „Epigrame și catrene” reprezintă debutul editorial al autorului și poartă pecetea începutului, a căutărilor, a dibuielilor. Ea conține, cum arată și titlul, epigrame, adică fulgurații ale gândului impregnate de un sâmbure umoristic, caustic, hazos. Acolo unde esența ironică lipsește, versurile ies din rețeta clasică a epigramei și decad în condiția de simple catrene – idei disparate și organizate într-o anumită ritmică. Firește că nu sunt adeptul unor asemenea combinații improvizate, care dau impresia că autorul și-a făcut ordine prin sertare și-a adunat tot *numai* pentru a face de-o carte.

În general, cărțile de epigrame nu sunt masive și nu sperie prin numărul de pagini, așa că autorul putea fi mai răbdător și mai scrupulos în priticirea debutului său livresc. Debutul e unic și nu trebuie forțat de dragul, vorba lui Argezi, dorinței de a-ți vedea numele adunat pe-o carte. Un autor poate aduna, într-o viață, un mare număr de cărți, dar debutul e unic și nu trebuie să ne fie indiferent pe ce poartă intrăm în universul cărților. Sunt scriitori care și-au pregătit așa de bine debutul că nu s-au mai putut ridica ulterior la înălțimea primelor înjghebări

livrești sau, mai curios, unii (precum Giuseppe Tomasi di Lampedusa) n-a mai găsit necesar să continue travaliul livresc.

M-am prelungit mai mult pe această idee a debutului tocmai pentru a convinge de sfințenia momentului și de nevoia buneii lui pregătiri. George a ales această combinație struțocămillească (a poeziei cu epigrama) pentru a alcătui o plachetă. Procedul nu mă câștigă printre partizani, dar nici nu-l repudiez ca pe-o dramă. Autorul are destul timp să-și repare pripeala începutului prin alte lucrări convingătoare și unitare sub aspect conținutistic.

Am citit cu atenție rândurile post-fațatorii semnate de prietenul Constantin Ghiniță și subscriu la multe din părerile sale; autorul m-a cucerit și pe mine cu „debordanta sa naturalețe”. Ceea ce Păstorel

Teodoreanu le mărturisea gardienilor, că face epigrame așa cum găina face ouă, se potrivește și prietenului nostru; verva sa epigramatică este așa de nestăvilită că poate aduce în registru zeflemistic orice fapt de viață, orice întâmplare și orice beteșug omenesc. Iată o epigramă intitulată „Ah...popasurile” cu extractul umoristic preluat din supralicitarea multiplelor înțelesuri ale lexicului;

„Merg ținându-se de mână
Pân’ajung la un popas
El o roagă să rămână
Și-uite-așa ea a rămas”

Și încă una dedicată celor cu aplecări bahice:
„Că adevărul e în vin
Îmi impune-o întrebare
Dac-o să mai beau puțin
Îmi ajunge o cărare?”

Sunt, desigur, lucruri drăguțe pe care, sunt sigur, cititorii le vor gusta cu candoare, cu amuzament, cu încântare.

Ar trebui totuși văzut, de unde-și extrage autorul grăuntele umoristic și cât de generoasă este partitura motivelor furnizoare de subiecte satirice? Evident, autorul cultivă calamburul, contrapozitia, aplecarea bahică și alte metehne umane cu încărcătură zeflemistică. Cam puțin. Unele sunt ocazionale, inspirate de anumite incidente, cum ar fi cea dedicată lui Ion Croitoru care a publicat în patru numere consecutive ale „Gazetei de Vrancea” aceeași epigramă. Iată-o !

„De dorești ca epigrama-ți
S-o-nvățăm pe dinafară
Nu-i nevoie ca s-o publici
A doua și-a treia oară !”

Despre catrene ce să spun? Sunt cuminiți, pline de cumsecădenie, dar fără nerv, fără greutate metafizică și fără adâncimi ale gândului până în straturile magmatice, acolo unde se originează fenomenele de conștiință.

Altminteri, desigur, îi urăm lui George Pătrășcanu un călduros bun venit în rândul autorilor de carte și-l asigurăm de atenția noastră statornică și dezinvolată.

* George Pătrășcanu, *Epigrame și catrene*, Buzău, Editura Raluca, 2007.

Andrei Milca

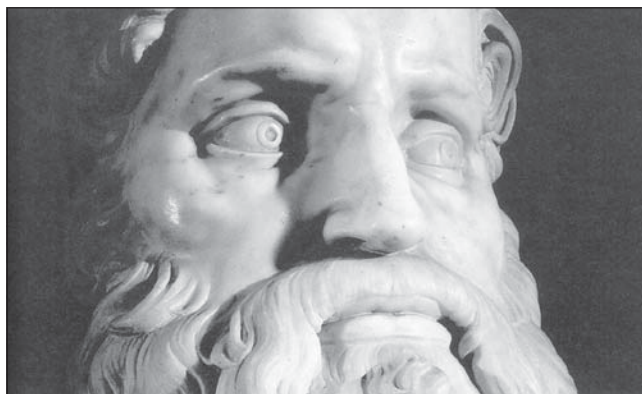
DIN NOU DESPRE COLECȚIA „RÂSUL LUMII”

Motto: „E foarte greu să găsești incompetenții de calitate”

Radu Paraschivescu *este „creierul” din spatele amuzantei colecții inițiate de Editura „Humanitas”, care adună povești de tot „râsul lumii”, atât de la noi cât și din străinătate. Coordonatorul acestuia, Paraschivescu l-a tradus pe Des McHale cu ale sale „vorbe de duh” (Wit-uri), l-a prefătat pe „Cârcotașul” Mihai Găinușă pentru recentul său roman *Fără cap și fără coadă* și și-a lansat și el câteva volume pline de ironie – „nu și de acreală” – despre țărișoara noastră în tranziție și Bucureștiul dereglat, cândva Mic Paris, azi un șantier mlăștinos și cu găuri în asfaltul marca Videanu. Scriitorul s-a ocupat de „nesimțitul” român, căruia i-a dedicat un ghid – bestseller vândut în aproape 50000 de exemplare; ca o completare logică la *Ghidul nesimțitului* a venit *Bazar bizar*, cu tot felul de povestiri mioritice actuale. Pe de altă parte, autorul a mai promovat o culegere de perle românești – „Fie-ne tranziția ușoară” –, cea mai nouă apariție fiind chiar urmarea ei: *Mi-e rău la cap, mă doare mintea (Noi perle de tranziție)*. Ca și britanicul McHale, Paraschivescu are orgoliul de a nu se repeta, nereluând nici o vorbă „de duh” din volumul precedent pentru că, Slavă Domnului, are balta pește! Zilnic vedetele flaușate și umflete aruncă în eter tot felul de păreri de la semidoct la prostie acută. Ei, cei prezenți până la obstinație, se pricep la tot și la nimic, și, dacă privim atenți fenomenul, ne dăm seama că anti-eroii sunt mereu cam aceiași și stereotipiile lor nu dau niciodată greș. Ne învățăm deci într-un cerc vicios, populat de grohieni, inapți, gofomani și grosolani, narcisiști și penibili, voveuri și filosofi de cartier, care bat pasul pe loc doar din dorința de a epata și de a nu dispărea cumva din cotidianul agresiv expus ochilor noștri. Cum îi caracterizează antologatorul bălbelor acestora ei vor neapărat admirație, nu pot respira dacă nu se expun, fie cu prețiozitate fie cu încruntare, stâlcind idei și cuvinte. Ca orice veritabili „campioni”, ei evoluează în toate domeniile (expuse aici alfabetic): afaceri, cultură, dragoste/sex, filozofie, fotbal, justiție, media, muzică (Paraschivescu realizează un adevărat studiu de caz pe «textele» stupid-maneliste!), politică, sănătate etc. Erori au fost, erori sunt încă – ar concluziona scriitorul încă din prefață. Și odată cu ele sunt prezenți și Gigi Becali, Laura Andreșan, Traian Băsescu, Dumitru Dragomir, Iri și Moni, Bahmu și Prigoană, Chivu și Mutu, Vanghelie, Zăvoranu, Geoană, Cornel Dinu, Nikita *e tutti yuanti*. Câștigătorul detașat al tuturor secțiunilor rămâne misticoidul agresiv, urmașul ciobanului Bucur, proclamat

țar de Pipera. Parcă România nici n-ar mai exista fără noul Mitică-G. Becali. Deși personajele lui Caragiale ne apar, comparativ cu „oamenii zilei”, ca un fel de sacri și simpatici... mici copii. De la cel care a ajuns aici „pe etichete de urs și pe sabia mea”, și până la tot felul de astrologi, pornostaruri, prezicători, analiști, designeri, telenoveliști și guriști, putem privi răul în față fără a fi fascinați de el: ne sperie, ne mâniem, ne resemnăm, ne dăm seama că suntem într-un labirint al vulgarității și prostiei și firul Ariadnei nu mai stă decât în acel „râzând, îndreptăm moravurile”. Tragic este că noi am creat acești monștri, care se ocupă cu aflatul în treabă și datul cu părerea pe timpul nostru, banii și răbdarea noastră – pierind pre limba lor... Ce ne mai salvează? Radu Paraschivescu adună la final, într-un capitol special de „jos pălăria” vorbe cu adevărat de duh, inteligente, de umor practicant de umor „voluntar”: să încheiem și mai cinic, cu un exemplu al „Parazitului” numit Chello: „Viața-i grea, da’ trece repede!”

În aceeași manieră a lui Paraschivescu, de genul toată lumea-i fericită și cu lacrimi pe obraz, să notăm în colecția *Râsul lumii* și debutul ca romancier al lui Mihai Găinușă, de la *Cronica cârcotașilor*. Unul de talent, dincolo de mici scăpări, inerente primei cărți din viață, dau senzației că avem o conexiune de scheciuri acide, tributare emisiunii. În *Fără cap și fără coadă*, Găinușă își face mâna pentru alte probabil următoare cărți, fără a ne plictisi, cu destule demonstrații calitative de umor coerent, deși personajele sale sunt (mult) prea rupte din realitate (Marean, Medelin&co) și situațiile le știm parcă prea bine. Practic, „monștrii” amintiți mai sus se mută într-un basm SF complicat, unde, dincolo de – uneori – beția de cuvinte puerile, hazul literar moralist erupe din pasaje stilistice remarcabile.

Moise

* Radu Paraschivescu, *Râsul lumii*, Editura Humanitas.

AUTENTIC PROFESIONIST, DESPRE AUTENTIC PATRIOT

Prin noua sa carte, *Goga și francmasoneria* (prefațată, meritat elogios, de Miron Scorobete), Dan Brudașcu ne oferă șansa (și depinde numai de noi, cititorii, pentru ca șansa să se transforme în autentică Revelație...) – de a asista la un eveniment editorial. La un adevărat regal de cultură, printr-o documentare **de excepție, exhaustivă** (într-o lucrare de 148 de pagini – sunt 296 note de subsol! – „subsolul” „înghițind”, de multe ori, aproape întreg „solul”...), asupra vieții și activității culturale și politico-patriotice, ale unei personalități **de excepție** (care, din păcate pentru destinul acestui Neam Românesc, a devenit, în istoria trecută și în cea contemporană, una extrem de controversată, ba chiar, mult mai rău: **voit ignorată!**), OCTAVIAN GOGA, personalitate care și-a epuizat „**exhaustiv**” viața și minunatele haruri, pentru împlinirea unui vis, mai frumos între toate cele frumoase : România Cea Întregă.

Cum mărturiseste autorul încă din *Avertismentul* de la pagina 9 – „alegerea titlului a avut rațiuni exclusiv comerciale. El are prea puțin – înafara capitolului pe această temă – de a face cu problematica propriu-zisă a cărții de față”. Lucrarea lui Dan Brudașcu se vrea – și reușește să și fie! – recuperatoare a adevăratului chip, teribil de frământat, devorat de patima Trupului și Spiritului Patriei, tragic și martiric, al personalității ardelene (devenite, la un moment dat, UN SIMBOL ROMÂNESC!) care a jucat, probabil, cel mai important rol, la făurirea României Mari – punând în joc nu doar harul poetic, ci și pe cel oratoric, extraordinara sa autoritate moral-spirituală (și Dan Brudașcu re-amintește uitucilor de istorie, indecent de mulți în zilele noastre! – despre „**Pactul de la Ciucea** – 23 octombrie 1923, semnat la București –, document politic realist, extrem de important pentru eliminarea tensiunilor în relația clasei politice românești cu elita politicianilor maghiari și asigurarea participării acesteia, într-un climat firesc, legal, la viața social-economică și politică a României Mari” – p. 103): chipul lui **Octavian Goga** – despre care președintele Academiei Române de atunci, Alexandru Lapedatu, vorbea, cu deplină îndreptățire, în deschiderea sedinței din 13 mai 1938, la 6 zile după moartea, prin asasinare-otrăvire, a Poetului „pătimirii noastre”: „Avem mângâierea că Octavian Goga s-a stins în România întregită a visurilor sale, îndrăsnete și avântate, din tinerețe și a credințelor sale, neclintite și nebiruite, din epoca marilor lupte pentru realizarea acestei României (...). Octavian Goga este și va rămâne, în această privință, un ante-mergător sau,

după cum însuși și-a numit figurile eroice ale trecutului nostru, a căror personalitate și rol ni l-a înfățișat în chip așa minunat, un precursor, un mare precursor al acestei României ce va să vină neapărat. Precum deci el a știut să așeze în cadrul lor istoric și în lumina lor aureolată pe atâți din înaintașii ce i-a considerat, în toate domeniile vieții naționale, ca atari precursori, se va găsi, desigur, la acest neam, atât de bogat în valori spirituale și intelectuale, scriitorul de merit și talent care să zugrăvească mâine – tot așa de călduros și de frumos – și strălucita personalitate a lui Octavian Goga” (cf. subsolul paginii 84).

Putem zice că abia acum, în 2007, Goga și-a găsit „scriitorul de merit și talent”, care să-i zugrăvească, nu doar „călduros și frumos”, ci cât mai aproape de adevărul și complexitatea realității - chipul – și anume, pe Dan Brudașcu.

Un Dan Brudașcu mai meticolos ca oricând – care, după ce începe cu trecerea în revistă a „ratărilor” șansei de a se înscrie în galeria zugravilor autentici ai lui Goga, din partea lui Maiorescu, Beniuc, Ion Dodu Bălan (ratările se fac din motive oarecum diferite, la cei trei... – ultimii doi fiind senin-tributari viziunii comuniste, care exclude rolul personalității, în determinarea momentelor cruciale ale istoriei...) – se întreabă, văzând că Goga nu este recuperat, spiritual, cultural și politic, ci, dimpotrivă, parcă mai mult decât oricând – **IGNORAT**, și după 1989: „a fost/este Octavian Goga un «poet maudit»?”

Nu credem asta: credem că **Neamul Românesc** trece printr-o perioadă blestemată, care ține cam de mult și nu știm când se va sfârși: după ce dictatura lui Ion Antonescu îl interzicea pe Goga, trecându-i opera la index, alături de acelea ale lui Crainic, Mircea Vulcănescu etc.) – manualele alternative ale anilor postdecembriști repetă „figura”...și acuzația mascată rămâne aceeași – pornită cât din ignorantă, cât din rea-credință: „un scriitor fascist”...Gabriele D’Annunzio a fost, însă, **CU ADEVĂRAT FASCIST**, dar Italia îl consideră, cu bune argumente, „geniu național”...Una e opera, alta – politica...Și, mai ales, această actuală stupidă și revoltătoare „correctness political”... – prin care se pângărește tot ce au mai sfânt Neamurile Pământului!

Goga a fost „fascist”, cum a fost și... „mason”: din rațiuni strict patriotice, pentru a determina toate autoritățile eficiente, de atunci, ale lumii, să-și concerteze forțele, pentru izbăvirea României!!!

De aceea/de aici, și „făcutele de ne-făcut” ale lui Goga, odată intrat (la o dată ne-menționată de nimeni și nicăieri, prin îndemnul și promisiunile de ajutor dat „ascensiunii sale spre demnități guvernamentale și parlamentare” (cf. p. 100), spre a avea puterea de a ameliora destinul

* Dan Brudașcu, *Octavian Goga și francmasoneria*, Editura Sedan, Cluj-Napoca, 2007.

României, de către R.W.Seton-Watson - „Scotus Viator”) – în Francmasonerie: a propus „ca Loja Națională să se numească Loja Creștin Națională” (cf. p. 94), a **demi-sionat din...Masonerie – gradul 30!!!** (de parcă ar fi fost...postul de portar...!!!), în noiembrie 1933!!!...

Să ne întoarcem, însă, la structura riguroasă a lucrării lui Dan Brudașcu. După introducerea interogativ-retorică: **Octavian Goga – un „poet maudit? – sau poetul sub trei dictaturi (literare: ale lui T.Maioreescu, M.Beniuc și I.D-Bălan** – în legătură cu monografia, atât de trâmbițată, a ultimului, afirmându-se, cu argumente irefutabile, că „e un demers critic și istorico-literar ratat, util azi doar din perspectivă documentară” – cf. p. 20 – în partea a doua – **Traectoria unei existențe**, capitolul I – **În legătură cu numele primit la naștere** – se insistă, pe bună dreptate, asupra năpastei căzute pe capul românilor din Imperiu, aflați sub „privegherea” (de calvar...) maghiară, care a determinat apariția, în Budapesta anului 1881, a **Societății pentru maghiarizarea numelor...** motiv pentru care conducătorii politici ai românilor ardeleni îndemnau ca românii „să dea nume latine copiilor lor, la botez” (cf. p. 30).

Urmează, în capitolul al II-lea, **Originea sa sud-dunăreană?!** – o cercetare foarte acribioasă, trecută prin textele lui Tache Papahagi, Theodor Capidan, Victor Eftimiu (dar și prin ineptiile lui Gh.I.Bodea, care confundă Pindul cu...Crâmul/Crimeea... – cf. p. 34) – dar nu cu rezultate definitive, și nici cu „target” real”, ci doar cu o concluzie perfect logică și adevărată: „Dar opera sa, caracterul ei profund național, este dovada elocventă și incontestabilă că, indiferent care ar fi putut fi originea strămoșilor săi, el s-a simțit român în toată ființa sa, dăruind exemplar slujirii intereselor neamului lui” (cf. p. 39).

Apoi, un capitol al III-lea cvasi-nediscutat, dar și cvasi-necunoscut, de către mulți dintre istoricii literari români: activitatea lui Goga la „Societatea Mica” (auriferă!) de la Brad... – unde „întregul capital plasat (...) era românesc, iar beneficiul a rămas în țară” (cf. p. 40) – și acest beneficiu a fost folosit de Goga pentru investiții extrem de judicioase și necesare, dar și pentru opere de largă respirație umanitară și culturală (burse, biblioteci pentru mineri, susțineri de scriitori indiferent de naționalitate”!!! –, conferințe ținute, în zonă, de personalități naționale, precum Crainic, Onisifor Ghibu etc.) – averea lui Goga, la finalul vieții sale, înregistrând...datorii...

Capitolul al IV-lea, **Octavian Goga și Clujul Universitar** – subliniază atât autoritatea culturală a lui Goga, în România interbelică (fapt ce a determinat mediul universitar să-i acorde titlul de Doctor Honoris Causa al Universității clujene cu scopul, nemărturisit cu toată gura, de a-l avea la o catedră universitară – nu prea avea importanță la care! - pe cel care se dorea nu, în primul rând, dascăl de Estetică, ci „profesor de simțire românească”! – și prin care s-ar fi îndrumat „tineretul într-un sens dorit de ideea consolidării noastre ca stat”, după cum conștientizează însuși Goga – cf. p. 57) – dar și furtunile politice, care l-au împiedicat pe Goga să-și onoreze, cum ar fi vrut, postul universitar...

Capitolul V – **Octavian Goga la Academia Română** – subliniază, printre altele (în primul rând, realizări de excepție, de tipul premiilor instituite, proiectelor „dema-

rate”, Consiliul Național de Cercetări și Asociația care va să vină în ajutorul Științei Românești...etc. – sunt înșirate pe aproape o pagină întreagă - pagina 82 - numai comisiile pentru decernarea acestor premii și proiecte!!! – dar și uimitorul și sabotatul/blocatul, până în zilele noastre: „**Institut Român pentru cercetări istorice**” – care să aibă de scop principal explorarea și exploatarea științifică a materialului istoric aflat în arhivele de la Viena”) – neșansa României și a lui Goga de a fi ratat postul de președinte al Academiei – prin care „poate nu ar mai fi ajuns în efemera funcție de prim ministru al României și, cu certitudine, nu și-ar fi irosit energia și sănătatea în sterile și inutile bătălii politice. În plus, cunoscându-i apetitul față de demnități și mărire, funcția de președinte al Academiei Române i-ar fi dat satisfacția de care avea, se pare, nevoie sufletul său neobosit” (cf. p. 65) – dar tot Dan Brudașcu recunoaște, imediat: „E adevărat că Goga n-ar fi renunțat definitiv la viața politică” – pentru că era făcut dintr-un aluat de luptător, sau, cum potolit spune autorul cărții: „era în structura ființei sale adânc impregnată această pasiune față de politică”.

Încă ceva: Academia Română este condamnată, pe drept cuvânt, pentru lașitatea, „uneori chiar indiferența crasă, dovedite față de necesitatea scoaterii de la index și recuperării operei literare integrale a lui Octavian Goga. Nici în prezent lucrurile nu stau cu mult diferit”. Așa este! Și ne întrebăm, firec: **DE CE?!**

Asupra capitolului **Octavian Goga și Francmasoneria** nu insistăm, nu doar pentru că însuși autorul ne-a mărturisit că este prezent în carte din rațiuni „exclusiv comerciale”, ci și pentru că Goga nu are prea multe în comun cu lumea masonilor... – toate legăturile stabilite de Goga cu masonii și masoneriile europene (inclusiv cu cea rusească...) având drept scop întărirea pozițiilor de negociere ale României, cu privire la pământurile/teritoriile și drepturile ei europene...Regretăm că Masoneria Română (în primul rând, MLNR-ul...) de azi nu-și propune/autoimpune, constant și exclusiv, scopuri similare. Dar nu putem trece cu ușurință peste un subsol în care se face comparația între modul cum au fost tratați, în istorie, masonii români, patrioți autentici și neșovini, de felul lui Avram Iancu sau Goga, sau Ion Antonescu – despre care nu se știe precis dacă a aparținut masoneriei – (supuși prigoanei și exterminării...) – și cum au fost tratați masonii maghiari, super-șovini și vinovați de crime grave, față de umanitate: Lajos Kossuth, vinovat de „uciderea a peste 60.000 de români, ca și de distrugerea completă a sute de sate românești în Ardeal...salvat și ajutat de francmasonerie să emigreze în SUA” – sau Horthy Miklos, „vinovat de atâtea nenorociri și crime (...) – nu numai că nu a fost arestat și condamnat vreodată de o instanță de judecată, dar i s-a permis să plece și să trăiască fără griji de ordin material în străinătate, iar, ulterior, a fost reabilitat și considerat chiar un fel de erou național”...Din păcate, Goga și românii sunt născuți, în primul rând, „poet”...iar nu masoni...

Cam aceasta ar fi și concluzia capitolului VII – **Otrăvit din ordinul lui Carol al II-lea** – în care sunt amănunțite diferitele alianțe ale lui Goga, în plan politic intern românesc – toate, cu scopul de a salva țara, de a orienta România pe cel mai favorabil culoar de soartă, într-o

Europă cuprinsă de isterie/nebunie, și într-o Românie condusă de un rege criminal – Carol al II-lea – din ordinul căruia Goga a (re)primit nu...postul de prim-minstru, ci portia de otravă... (mai fusese, se pare – după mărturia Veturiei Goga – o tentativă de otrăvire, cu câțiva ani în urmă...) – după toate indiciile, la Cluj (mâna ucigașă ar fi fiind aceea a lui Moruzov, șeful Serviciului Secret Românesc... dar nu iese total din discuție nici numele lui „Sebastian Bornemisa, fostul primar al Clujului și membru în guvernul lui Goga” – cf. p. 118.).

Este evident că Dan Brudașcu lucrează cu toate documentele pe masă – folosind nu doar „hârtia”, ci și Internetul... Ceea ce am avea să-i reproșăm n-ar fi, în niciun caz, deci, lipsa de documentare – despre care putem spune, fără rezerve, că este excelentă!!! – ci șovăiala (nu neștiința!) de a trage concluzii corecte, din aceste documente... Poate să fie vorba de prejudecăți, sedimentate de-a lungul intensei propagande anti-legionare (dinainte și de după 1989)... poate să fie teama de sancțiunile asupra celor ce nu urmează, azi, linia lui „correctness political”... dar nu este, totuși, firesc ca azi, în 2007, să se mai bage „la grămadă” – legionarismul cu nazismul și fascismul... :”El a fost om politic de dreapta, cu convingeri național-creștine. **Dar nu legionare sau naziste**” (s.n.)... Când știi, cu „acte în mână”, că legionarii au avut CEL PUȚIN 17 % (sunt documente că ar fi fost 19%...) din voturile Românilor, fiind pe locul 3, în alegerile din 1937, fără a avea alte mijloace de propagandă decât... vocea sufletelor... și Căpitanul-Codreanu a ordonat susținerea gogiștilor național-creștini... e superfluu să iei în mână cartea unui Olimpiu Matichescu, care aberează despre „cutezanța Gărzii” care ar fi „antrenat sute de cadre înarmate”... Suntem în cu totul altă epocă (această indistinție între epoci omoară credibilitatea istoriei!!!) – și decât cea viitoare, a lui Horia Sima, și decât cea trecută-veterotestamentară, a deciziei Căpitanului/Codreanu de a riposta, cu arma în mână, față de provocările exasperant/ disproporționat de violente ale regimului carlist... – suntem, cu anul 1937, în epoca mihaelică-neotestamentară, a lui Codreanu (remarcată și de rabinul-șef David Șafran): „Urmați linia Sfințelor Evanghelii!”... La fel, nu poate fi amestecată/asimilată sărăcimea nevoiașă evreiască, cu Atotputernica... „Comunitate Evreiască”, deținătoarea puterii politice statale prin finanțe: „Luând în considerare doar cele de mai sus (n.n.: prietenia admirativă a câtorva intelectuali evrei, de felul rabinului șef I.Niemirower sau a scriitorului I.Peltz, arătată față de Goga), în pofida disputelor între reprezentanții comunității evreiești și politicianul Goga, respingem categoric ideea implicării acesteia în asasinarea lui”... Chiar și atunci când dețineți articolul, din reproducerea americană dintr-un ziar iudeu, apărut la Cairo, la 5 ianuarie 1939, cu **TEXTUL COMPLET(!!!)** al lui Herenger/Haranger, stimat domnule Dan Brudașcu...?! Încă ceva: dacă Hitler a acceptat, în discuțiile cu Carol al II-lea, asasinarea celor doi patrioți (Goga și Codreanu), asta demonstrează, de la sine, cât de mult îi simțea de aproape Hitler, pe cei doi, de interesele naziste... și înțelegem de ce a optat Führerul pentru un militar țepăn, cum a fost Ion Antonescu (încă o dată: îi admirăm onoarea militară, patriotismul, dar nu și...

vizionarismul...), iar nu pentru doi spiritualiști...

Textele de încheiere a cărții sunt grupate sub titlurile de **Miscellanea** și **Anexe**, și conțin precizări asupra „mostenirii Goga”, în sensul cel mai concret – numită „donația Veturia Goga” – nu doar denunțând feluritele pretenții și minciuni ale feluritelor rude „din vânt” ivite – ci, mai cu seamă, deplângând și avertizând asupra suspectei stări de delăsare și asupra părăginirii/prăbușirii fizice a „amintirii de la Ciucea”/Muzeul-Casă Memorială (a cărui încă-ființare se datorează inclusiv demersurilor energice ale lui Dan Brudașcu, până în 2000): castelul, casa Ady Endre, mausoleul, obiectele prețioase (nu doar sentimental...), fondul de carte etc.: „Astăzi, turiștii ce trec pe aici sunt în pericol real de a-și rupe mâinile și picioarele, fie pe scările alunecoase și distruse, cu dale lipsă etc. – fie căzând în gropile ce se înmulțesc și largesc de la an la an” – precizându-se, în final: „Singurul deținător de drept al Castelului și întregului patrimoniu cultural de la Ciucea trebuie să rămână Statul român. Retrocedarea sa către alte persoane, care nu au făcut niciodată nimic pentru memoria lui Octavian Goga sau a soției acestuia, deși rudă îndepărtată a acesteia din urmă, ar aduce atingere însăși voinței poetului și memoriei sale”.

Ce să zicem? O mai mare empatie, între un scriitor și obiectul scriiturii sale (în cazul nostru, Poetul-Martir Octavian Goga) nu se poate concepe... Este absolut uimitor, pentru zilele noastre de vinovată/iresponsabilă indiferență față de valorile spirituale și materiale ale neamului nostru – cum poate apărea o astfel de carte de excepție. Dar, tocmai din pricina excepționalității acestei cărți, ne îngrijorează problema fundamentală : **RECEPTA-REA EI**, de către un popor/populație, sleit spiritual-energetic, prin hărțuirea continuă cu anti-educație spiritual-patriotică, cu arătări de telenovele, kitsch-uri etc. - și prin dezagregarea forței sale de concentrare, cu fleacuri mărunte și cu săcâitoare nevoi și lipsuri cotidiene...

Oricum, „cinste cui te-a scris”, o, Carte despre un Erou de Legendă al Epopeii Naționale Românești: un Autentic/Onest Profesionist al Istoriei Literare, a scris despre un Autentic Patriot Român... Este, cum am declarat de la început – O **PREMIERĂ/EVENIMENT EDITORIAL** (cel puțin pentru ultimii 17 ani...) – ceea ce este un cuțit cu două tăișuri, în aceste vremi, atât de scăzute în Duh...

Le sacrifice de Noé

JURNAL DE INFERN (XII)

Să gustăm o carte de înțelepciune, de tip vechi, popular, cu iz cam demodat patristic, cu siguranță inutil de recomandat slugii ticăloase, cu al ei rictus oripilat în fața stăpânului virtuos: „ultragiați de cucernicia sa”, după o vorbă antică de-a Romei (*Cioburi din mozaicul nebuniei și înțelepciunii istoriei*, antologie realizată de pr. Ion Croitoru, Editura Toimu, Galați, 2006, p.154).

Bunul părinte-autor și-a alcătuit antologia numai cu bibliografie în limba română și se oprește cam devreme (la Napoleon, exclusiv), ceea ce lipsește cartea de multul aport al modernității. Prezența Orientului e cam firavă, iar Antichitatea clasică e în exces... Exemplele moralizatoare românești sunt destul de bine electate, nelipsind pilda de sfârșit a lui Brâncoveanu & fiii. Semnificativ, din întreaga literatură e aleasă doar întâmplarea cu Jean Valjean și episcopul (Hugo, *Mizerabilii*). Bine surprins contradictoriul Martin Luther ș.c.l.

O arcană primejdioasă pentru conștiințe se va fi ivit odată cu separația „al meu, al tău”, așadar o marcă a egoismului, după observația Sf. Ioan Gură de Aur (p.150).

***

Cum ar arăta o poetă bine doxată, destoinică filosofic vorbind (nu vreo „metafiziciană” delirantă), dotată cu simț ludic foarte savant? Cam așa, ca Lucia Dărămuș, *Viermele fantastic*, Editura Limes, Cluj, 2006. Pe propria sa răspundere, poetesa se admite ca o hermeneută a mirării cuvintelor (ca Van Gogh, al culorilor), așadar a mirării trecerii, a marii povești! Și dacă lipsește înorogul acestei lumi fermecate, e bun și „Calinorogul”, cel bun de Mag al apariției „viernelului fermecat/fantastic”, poeta însăși... Poate și regulator al cascadei budiste: „când ești poet îți vezi apele/din care ființele tu se adapă”. Și bine doxată ritmicitatea discursului liric, cu ale sale: „Așa grăit-a Viermele Fantastic”, ca refren imnic Zarathoustral

***

Ideația, structura și mult din materialul solidei reviste se datorează prof. dr. Adrian Botez, ce se declară, excedat, a fi cu rușine dascălul unor posibile „ligioane” [Contraatac (Adjud), VIII, nr.19, noiembrie 2007, p.85] Mentorul revistei nu inventează apocalipse, doar diagnostichează peisajul general și indignarea sa plâsmuiește artă pamfletară: „Hârtoagele salvează mârtoagele” (p.3) într-un ambient românesc de „virtualitate hârtoagărească” (p.4) al unui „neam încovoiat de tragism” (p.52)

Pe lângă bogatele daruri ale mentorului Adrian Botez, întâlnim și contribuția onorabilă a unor L.I. Stoiciu, Mircea Dinutz, F. Agafitei, A. Țiglea, cărora li se adaugă elevi (îndeosebi poeți) ș.a. Bravo Cătălin Mocanu pentru compararea paradoxală a lui Lenin cu Ignatio de Loyola! (p.54), asemeni lui Adrian Botez pentru rememberul său

cu „numele spiritualist al vidului” (p.5) ș.a.

Perfect atemporal/actual îndemnul umoristului If: „Ținutul idiotilor lăsați în pace. A venit timpul să nu-i mai lăsăm” (p.78), precept pe care Adrian Botez îl și exemplifică prin pedepsirea obrăzniciei ucrainene cu legenda lui Duca-Vodă construind țara-atât de mașteră românilor de acum-cu patibulari (p.83).

***

Iată un volum (Teia Lambă, *Dormind cu tâmpla pe un vis*, cu un cuvânt înainte de Stelian Stan, Editura Premier, Ploiești, 2006) în care autoarea ne îndeamnă colocvial prin: „minciuna sacră/a nașterii mele” (Secundele) și mai ales Numele meu, să-i căutăm duhul sofianic (Teiul versus „Teia”). Firește că nu lipsește acesta, dar e prezentă devorant metafizica simțuală foarte personală, calitatea discretă: „insomniile mele plurale” (Insomnii), cine știe ce ingambament liric: „vocea mea senectută” (Întâmplare), câteodată performanța implacabilă: „Tu mă gândești/pe mine/ca pe o odihnă prea scurtă /în facerea lumii” (Destin) și „Ce destin fabulos ar fi fost acesta/dacă n-ar fi avut/o cicatrice aproape invizibilă” (idem!?). Oricum, „timpul tău e al netrăirii” (Icar). Dar se știe din experiența poetică universală că acela care-și ferește demonii ne inoportunează cu prea de totul său belșug angelic.

***

Cum se prezintă un înzestrat prozopoet în critica sa de suflet despre camarazii de condei vrânceni: Liviu Ioan Stoiciu, Ioan Dumitru Denciu, Ion Panait, Corneliu Fotea, Dumitru Pricop? Cam așa: Lili Goia, *Dulcea cazarmă a tinereții*, Editura Zedax, 2005. Motive ale demersului colegial se găsesc în fulgurațiile de gând ale autorilor: „mărul copt, păstrează, în străfundurile lui, o/voce pătimașă de femeie” (L.I.Stoiciu), sau „o icoană/o sacră mânăstire de esență/în care am zidit de-a pururi clipa” (D.Pricop) ș.a. Clipa unică, știe Lili Goia ce este aceea, odată a întâlnit în Piatra Craiului un cuib suspendat peste genune...

Ce-i mai rămâne prozopoetului decât să-și însotească personajele cu comentarii sensibile: „Devin triști ca niște îngeri ai locurilor”, copiii fără copilărie, pe care nu-i mai salvează nici „fărădelegea vegetală” a ambientului indiferent; incursiunea în universul lui I.D.Denciu pretinde „plimbări magice” spre „o colhidă hipnotic inundată de lumină” ș.c.l.

***

De acord, vor fi fost numeroși creatorii români a căror operă „de înaltă spiritualitate” să fi făcut corp comun cu „frumusețea etică a vieții” lor, (aproape) nimic de zis la Eminescu, Bălcescu, Ștefan Luchian, Iorga, Enescu, Pârvan, dar ce să caute Al. Vlahuță și Șt. O. Iosif?

(George Popa, *Repere în spiritualitatea românească*, Editura Timpul, Iași, 2004, pp.160-161) Lipsind atâția, măcar să-i înseriem noi cu hotărâre pe Mircea Vulcănescu și Ioan Petru Culianu.

***

Mai cu seamă în mai vechi epoci literare, romantismul și Balzac incluși, unii scriitori resimțeau o puternică nostalgie a tărâmurilor astrale. Dar nu acesta pare a fi cazul autorului nostru (Ionel Marin, *Printul astral-II principe ancestrale* (!), Editura Andrew, Focșani, 2006), atras de motiv mai degrabă ca urmare a unei traume biografice de maturitate.

Personajul țăran din romanul lui Ionică Sava ne farnecă atât prin crezul său moral anticomunist, de aspră speranță și convingătoare apocaliptică mesianică populară: „când îngerul va deschide poarta sfârșitului acestei lumi”, cât și prin sloganul de luptător, nu altul decât al lui Gandhi și Ioan-Paul al II-lea: „Nu vă temeți!” (Maxim, Editura T, Iași, 2005, pp.74, 77).

Romanul stă sub semnul ironiei apoftegmatice: „așa-vremurile” (p. 140), grăiește un ștab central al vechiului regim! Bildung-ul lui Maxim era deja plâsmuit când a auzit aceasta și nu mai avea de ce să se mire de zvârcolirile elitei (de pradă) locale în momentul „revoluției” rurale din Decembrie (pp.145-148)... Firește că vina ființială pentru încremenirea mioritică și balcanică devine după facultăți (!) și răcnetele bandei Adrian Păunescu, C.Vadim Tudor & co. (pp.76-77, 117) se constituie-ucronic vorbind- într-o mârșăvie mult mai calificată decât mărunta lașitate a atâtor țărani de a se înscrie în CAP. Personajul ar fi scuzabil (nu și vocea în off a naratorului...) de a confunda „dizidentii” cu contestatarii, astfel trezindu-ne cu nemeritul elogiu al generalului Ion Pacepa (p.143)!?

E păcat că în textul său de bună credință, autorul scapă formule confuze: despre germanii în retragere din 1944 „nu vă lasă Dumnezeu” (p.9)?!; în 1946, pentru tânăr „se clarificaseră multe îndoieli” (p.10); regimul comunist nu uzita vreun „serviciu de pază și protecție”(p.137), ci doar o Direcție X a Securității; totalitarismul bolșevic nu mai are nevoie de comparație cu „călăi de tip Mengele” (p.77), fiind intrinsec suficient sieși; un țăran nu putea tulbura regimul cu amenințarea „vreau să emigrez” (p.140)... Nu percutează filosofia cam de Gâgă în marginea erosului rural rostuit (p.16). Câte un „lor” (p.8) nu prea clarifică ființa țărănească profundă în raporturile ei cu individualismul și boicotul istoriei!

Mișcător încheie narațiunea I.Sava, cu dreptul rătăciților de a muri și învia într-o viață nouă(p.149).

***

Iată o pildă de măiestrie, pe calea spre un titlu imperceptibil de volum: „Îți mulțumesc pentru albatrosul ce compoztează norii/la urcarea mea în liftul furtunii!”... (I.Pachia-Tatomirescu, *Compostorul de nori-Poeme*, ediție, antologie, tabel cronologic și note de Mugur Moșescu, col. „Cele mai frumoase poeme”, Editura Aethicus, Timișoara, 2004, p.234) Să avem de-a face cu un avatar al lui Baudelaire? Vom vedea, să nu ne grăbim.

***

Mărturisim că în peisajul literar saturat de genialoizi necăftăniți, mediocrități vag post-moderne și romanțioși

demodați, duceam dorul unui năzdrăvan hiperdoxat, pervers calofil și mistic cavaler de Butterfly! (Șerban Foartă, *Prosarium*, col. „Diferențe”, Editura Vinea, București, 2006). Să fie întâmplare că sonoritatea titlului ne aminteste „rozariul” creștinilor fervenți? Oricum, gustăm incantația latină.

***

Iată un bocet deloc romantic, îndeosebi sănătos pe „ruinele care duc în mormânt o parte din sufletul nefericit al acestui neam de păstori care a dat totuși sublimate „Miorită” (Romeo-Valentin Muscă, *Biserici mutilate. O radiografie a distrugerii patrimoniului religios din Tara Vrancei și Ținutul Putnei*, Editura Pallas-Athena, Focșani, 2006, p.168). Un merit impunător al aplicatului autor este acela de a îngloba firesc în lucrare nu doar ruina creștină, dar și runa iudaică a locurilor vrâncene, mai cu seamă că prin dispariția purtătorilor confesiunii mozaice s-a produs „un vid de care au profitat cei fără de lege” (p.161)

***

Prin osârdia unei echipe inimoase, în frunte cu editorul-fondator Anton Soare și redactorul-șef Mihai Strîmbu, apare o simpatică revistă de profil, bine profesionalizată pe tărâmul jocului minții: VRANȘAH (Focșani), 13 numere în 2006-2007, așezată sub mottoouri impunătoare (din Goethe, în special).

Revista cuprinde bogat material șahist, structurat pe nivele de calificare, dar și exerciții de înțelepciune, remember cultural și poezie de Anton Soare ș.a.

Urăm în continuare succes echipei și baftă la sponsorii!

***

Scriu și oamenii politici cărți semnificative? Să avem răbdare... Ne ocupăm de ideea unui personaj controversat până la umoristic, carismatic, foarte inteligent și relativ lider al speranței anti-sistemice. Omul care ne propune să muncim împreună pentru „normalitate” (Cozmin Gușă, *10 păcate ale României*, Asociația Inițiativa, București, 2006, p.123).

Poate are Cozmin Gușă motive logice și morale de a vanta o idee de onorabilitate publică a unor Bogdan Olteanu, nepoțel de nomenclatură (p. 22), sau diabolicul yesmen Virgil Măgureanu (p.21), dar nici noi nu suntem obligați a-l crede pe autor! Radiografia interstițiilor românești de tranziție e corectă și remarcăm un reproș prețios: nu ne deranjează că unii ca Țiriac, Patriciu, Vântu, Voiculescu au făcut mari averi, ci faptul că nu se implică în proiecte care să privească patria (p.44), prea răbdătoare și dumneaiei...

Poate nici nu percutează în carte politicianul sau analistul Cozmin Gușă, ci insul garnisit al societății civile românești, cea „sprijinită” până la eșec de Emil Constantinescu (p.140). Fără astfel de idei, ne îmbăcșim în dubioasa încredințare mioritică a nu mai avea de ales decât între hoți, șmecheri și mameluci! Și să nu ne facem bine treaba doar din „frica de Sistem” (p.47). Dar nici să ne înveșnicim în iluzia „soluției din afara sistemului” (p.86), prin alde Vadim și Gigi Becali. Ne ajută Gușă, cu patriotismul său discret: „resursele care ne pot ajuta să rezistăm în istorie” (p.63), altfel „se pierde respectul pentru putere și pentru toate reperatele în general” (p.33).

DE LA O CARTE LA ALTA (II)

1. SPOVEDANIA UNUI ÎNVINS

Nimic neobișnuit în gestul lui George Cornilă (n. 1986, la Focșani) de a-și devoala public suferința și încrâncenările venite din nevoia sa acerbă de dragoste și puritate, de neîntâlnit în realitatea imediată, decât – în mod surprinzător – în universul (al cărui contur indecis proiectează această lume între real și imaginar, între real și supranatural) celor „condamnați la timp” și neuitare¹. Am în vedere, când spun asta, capitolul 16 al romanului, *Prostituate și mercenari*, unde personajul – narator, evadat din spital în pijama și halat pe un frig crâncen, își găsește refugiu într-o cârciumă atinsă de putreziciune și stăpânită de mizerie. Întâlnește aici „patru indivizi slinoși”, socratici și dezirabili, purtând cu aceștia un dialog neverosimil (spilcuit, prețios și pretențios), ceea ce ne face să credem că acei indivizi „urâți”, ce „miroseau a butoaie goale într-un beci părăsit” sunt ipostazele degradate (fizic) dar intacte (spiritual) ale protagonistului, care au trecut prin aceeași experiență teribilă: „Toți am fost cândva fluturi, dar acum nu a mai rămas decât viermele din noi”. Ei vorbesc de un „păpușar” foarte îndemânic (destinul?) care le-a frânt viețile și i-a făcut să se recunoască învinși sub raport social și erotic, cel puțin. Doar că mi se pare ciudat contextul în care se face (pedant) distincția între **geniu** și **titan**, condamându-se tacit revolta pentru lipsa ei de eficiență. Mai interesant este avertismentul (tardiv) pe care i-l adresează unul dintre tovarășii de pahar: „ai grijă, oamenii cei mai deștepti au și demonii cei mai convingători”. Atât de convingători, încât vor conduce personajul – încet, dar sigur – spre sinucidere. Ca o fatalitate: „Zâmbește, mâine va fi mai rău...”

Cartea ar putea să nu fie pe placul unora, pentru aerul de melodramă (bine condusă), pentru despletirile romantice vetuste ce apar ori de câte ori „raza de soare” apare / dispare intermitent sau se topește palidă în mizeria lumii, pentru limbajul afectiv – apăsător, cu prea puține săgeți bine țintite în zona socială, cu acces limitat la proza de idei, pentru dezechilibrul evident la nivel compozițional... De o pildă, capitolul 12, cel mai consistent („Raza de soare”) are 42 de pagini, în raport cu cele aproximativ 150 de pagini la nivelul ansamblului, ceea ce înseamnă 26–27 % din totalul de pagini, în timp ce alte 21 de capitole (având majoritatea câte 6–7 pagini) se mulțumesc cu ceva peste 100 de pagini, lucru explicabil întrucât materia narativă este redusă la strictul necesar, iar tăieturile crispate la fiecare 5–6–7 pagini dau seamă de intensitatea trăirilor și de marile tensiuni la care se desfășoară „spovedania unui învins”. Chiar titlurile sunt de natură să avertizeze asupra cuprinsului, previzibil, nu tocmai digest unui cititor mai rafinat, trecut demult de naivitățile lui Goethe, cel din *Suferințele tânărului Werther*

(1774) sau ale lui Alfred de Musset, autorul romanului „Confesiunile unui copil al secolului” (1836). Distanțele se văd, nu-i vorba, la nivelul procedeelelor (spre exemplu, în cap. 3 folosește alternativ persoanele a II-a și a III-a) și al modului în care este condusă acțiunea spre deznodământul final: „Părăsesc o lume pe care am vrut să o iubesc...” Zbătându-se dramatic între dragoste și ură, confruntat cu o societate dezumanizată, strivită de aparențe și plăceri brutale, de beția puterii și a banilor, personajul – narator, viu și pregnant – în unele momente –, cade în urma unei confruntări decisive cu propriii demoni pe care nu-i poate învinge.

Fără să mă arăt prea încântat de roman, recunosc însă deschis că talentul, sensibilitatea, capacitatea de introspecție și analiză la rece a demonului – lume, deloc neglijată putere de a convinge și emoționa ori de câte ori își ia o necesară distanță (autocenzura) m-au convins. George Cornilă poate scrie romane de calitate, poate – nu am nicio îndoială – oferi, oricând, surprize în roman sau în proza scurtă, privind – peste ani – cu un zâmbet concesiv spre această carte de început.

2. DE VEGHE ÎN PARADIS

E binecunoscută uimitoarea disponibilitate a lui Florentin Popescu (n. 1945, Lera – Chiojdu, jud. Buzău) pentru poezie, proză scurtă, roman, reportaj, eseuri, memorialistică, critică și istorie literară, publicistică, așa că nu are de ce să ne mire apariția unei cărți de tablete (apărute între 1987 – 1994 în mai multe gazete bucureștene), reunite acum, după o selecție severă, într-un singur volum²: *Semne și simboluri*. Cele 32 de tablete au fost împărțite în două secțiuni: „Semne ale dăinuirii noastre” (10 texte) unde autorul încearcă să descifreze simbolurile fundamentale ale spiritualității noastre și „Caligrafii de buzunar” (22 de texte) unde întâlnim atât considerații asupra bobului de grâu, o evocare memorabilă a unui cireș mare, amar și bătrân ce i-a tutelat copilăria, cât și tablete pe teme culturale, provocate – firește – de participarea la expoziții de pictură sau sculptură, de apariția unei cărți sau tablete lirice în care **omul pământului**, ajuns cărturar și bucureștean, trăiește vibrând nostalgia naturii: „Pescărușii Bucureștiului”, „Veverițele”, „Cuibul”...

Cu ușurință se observă că satul, copilăria, natura (de neseplat) sunt temele predilecte ale publicistului ce nu renunță o clipă la mijloacele poetice, apropiindu-se cu uimire, metaforic și ceremonios, de lumea mai mult imaginată decât reală, mai mult râvnită decât perceptibilă în planul imediat. Pare mai degrabă un periplu în Paradisul (pe jumătate) inventat prin puterea demiurgică a Amintirii și Logosului, veghind cu strășnicie să nu se uite nimic, să ne păstrăm intactă partea

¹ George Cornilă, *Cu dinții strănși*, Focșani, Editura Andrew, 2007, 164 p.

² Florentin Popescu, *Semne și simboluri*, București, Editura Domino, 2007, 110 p.

sacră a ființei noastre. Un demers ce trădează adâncă noastră nevoie de puritate și de întemeiere, consecință directă a impactului om – lume, om – natură, tradiție – modernitate. Cu alte cuvinte, chiar atunci când ne încredințăm că **vede, aude, simte**, este – mai degrabă rolul dorinței de a vedea, auzi, simți așa, și nu altfel; poate, de aceea, face eforturi să ne încredințeze că totul e cât se poate de adevărat. Când spun asta, nu contest subtilitățile de interpretare, cu deschidere spre POESIS, de genul: **plaiul** este „un mod de a fi și de a gândi viața”, **cubeaua** este „Poarta spre cer”, **scrânciobul** evocă „roata lumii” de la naștere până la sfârșitul vieții, iar **troița** – un simbol cu valențe religioase, simbol peren și multivalent al spiritualității românești, nici dorința sinceră de a regăsi paradisul rural și vegetal, de a re-trăi plenar în acord cu ritmurile firii. Doar mi se pare că semnele „dăinuirii noastre” sunt decodate cu câteva note mai sus decât s-ar cuveni pentru a convinge și a se convinge că paradisul n-a murit încă, iar **puntea, poteca și bobul de grâu** ne lasă deschisă calea spre transcendent. Pentru aceasta, poetul simte nevoia să înceteze toată agitația sterilă a lumii, toate zgomotele, toată agresivitatea unei civilizații pe care nu o numește, dar o presupune: „LINIȘTE! Se bate coasa!”, „Liniște! Să ascultăm magnolia!”, „Liniște! În lanuri cântă grâul!”

Cu toate că-și asumă o viziune melioristă, cu toate că se declară încrezător în natura umană și în refacerea unității originare (om - natură), văzând în „pescărușii Bucureștiului”, în vereritețele din pădurea Băneasa sau în gugustiucii cu domiciliul stabil în apartamentul autorului semnele prieteniei și încrederii acestor viețuitoare în înțelepciunea și generozitatea oamenilor (care au distrus natura brutal, fără scrupule și irevocabil), rămân destule semne de întrebare pentru cititorul care are în față o realitate ceva mai crudă. Am de asemenea serioase îndoieli când întâlnesc o imagine hiperidilică a unui București invadat de cititori abia găsindu-și locul: pe bănci, prin parcuri, sub umbra răcoasă a copacilor, în sălile de lectură sau aceea a locuitorilor capitalei (realiști și romantici!) devas-tând librăriile, informându-se cu lăcomie asupra noilor titluri editoriale sau grăbindu-se (?) striviți de mulțimea cărților, mustind de curiozități intelectuale. Sper din toată inima că domnul Florentin Popescu nu confundă pe cei 20–30.000 de intelectuali autentici (cu domiciliul stabil în București) cu cele două milioane și jumătate de bucureșteni care aleargă de dimineață până seara pentru a-și spori veniturile, obosiți, stresați, cu frunțile mai adesea întunecate, incapabili – din varii motive – să mai deschidă o carte, fie ea și cu poze!! Aceștia să fie bucureștenii care locuiesc orașul „cu sentimentul demnității” și al participării la „înflorirea” lui?!

Prea poet ca să fie un reporter onest, prea livresc și prea romantic pentru a mai avea o percepție corectă a realității, Florentin Popescu a scris o carte delectabilă, cu multe frumuseți și deschideri expresive, adevăruri perene, cu adevărat tulburătoare, de parcă satul tradițional ar dăinui cu toate puterile sale de altădată.

3. GLOSÂND SUB „RAZELE DE LUNĂ”

După Silvia Chelariu, care a deschis seria exegezelor autohtone dedicate celui mai îndrăgit și mai discutat / disputat scriitor român din toate timpurile cu *Paradigme eminesciene* (2000), după Ioan Dumitru Denciu, deținătorul Medaliei

Jubiliare „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu”, cu patru eseuri pe aceeași temă, apărute în volumul *Rătăcirii esențiale* (2002), după Florinel Agafiței, autorul unui studiu, *Accepția indiană a simbolului în opera lui Mihai Eminescu* (2004) și, nu mai puțin, după impunătorul tom de hermeneutică aplicată a lui Adrian Botez, *Spirit și Logos în poezia eminesciană* (2005), iată încă un împătimit al verbului sacru, exprimându-se public într-un studiu dedicat aceluiași poet de fibră romantică³, despre care aflăm că a fost – la origine – lucrarea de licență a lui Ion Micheci, crescută și maturizată sub tutela profesorului universitar Alexandru Melian.

Primul lucru ce atrage atenția este structura ferm didactică a lucrării. După ce discută succint, cu argumente *déjà vu*, *Structura romantică a lui Eminescu* (15 p.), după ce respinge ideea conform căreia luna ar putea fi exclusiv un element decorativ (deși nimeni nu mai crede asta de aproape opt decenii), trece la temele de bază, folosind aici toată informația și argumentația de care dispunea (la acea oră), nuanțând, asumându-și unele puncte de vedere, respingând altele, cu profesionalism și rigoare: „Cadru al iubirii” (24 p.), „Lună și vis” (23 p.), „Lună și mit” (21 p.), „Luna și apa” (15 p.), „Luna și pământul” (21 p.). Demonstrația, mai ales în primele 2 – 3 capitole, nu e ferită de truisme, ezitări, stângăcii și naivități inerente unui autor care nu și-a mai încercat puterile și pe alte subiecte, mai puțin pretențioase. Spre exemplu: „Eminescu este un autentic poet al luminii” sau „peisajul selenar eminescian (...) exprimă acea lume interioară bătuită de furtuni...” Cum altfel?! Sau: visul este „cale sau mijloc de cunoaștere”! Sau...

Două lucruri m-au descumpănit, în timp ce parcurgeam lucrarea lui Ion Micheci, merituoasă în multe privințe și, în mod sigur, profitabilă sub raport intelectual. În primul rând, mulțimea citatelor, nefiresc de multe; când spun asta, nu mă refer la citatele din opera eminesciană, ci la acelea din textele filozofice, eseistice, critice, de care se „sprijină” autorul mai la fiecare pas. Astfel, pentru a dovedi (?) „structura romantică a lui Eminescu”, folosește nu mai puțin de 44 de citate în doar 15 pagini de text critic. La un moment dat polemizează cu G. Ibrăileanu (în treacăt) și cu Ion Negoitescu pentru vina de a fi mizat pe postume, unde a descifrat spiritul plutonic, romantismul vizionar și răscolitor, în defavoarea antumelor (*Poezia lui Eminescu*, 1968, 1970). Polemica e tardivă și inutilă, întrucât autorul mai sus pomenit nu demonetizează poezia antumă, ci doar o disociază de cea postumă, menținând în ambele cazuri același criteriu de evaluare, strict estetic. Pe ansamblul volumului, exegetul vrâncean a folosit 268 de citate, ceea ce – să recunoaștem – ridică niște semne de întrebare. Este, incontestabil, o probă de onestitate intelectuală, de aderență (mediată) la idee, dar poate fi și un semn de neîncredere în sine!!

În al doilea rând, mi s-a părut nefiresc să-l citezi pe Iulian Jura, G. Macarie și chiar pe Șerban Cioculescu (care nu e o autoritate în materie de Eminescu), dar să ignori autori și titluri ca: Marin Mincu – *Paradigma eminesciană* (2000), Lucian Boz – *Masca lui Eminescu* (1998), Constantin Ciopraga – *Arhetipurii și metafore fundamentale* (1990), George Gană – *Melancolia la Eminescu* (2002). O explicație ar fi aceea că Ion Micheci și-a

³ Ion Micheci, *Eminescu – Lumină de lună*, Râmnicu – Sărat, Editura Valman, 2007, 138 p.

susținut (probabil) lucrarea de licență în 1987, a publicat studiul în 2007, dar nu și-a mai revăzut lucrarea în datele ei esențiale și, în mod sigur, nu și-a mai adus bibliografia la zi. Așa s-ar explica de ce Alexandru Melian, conducătorul său de lucrare, apare la bibliografie cu *Eminescu – Univers deschis* (1987), dar nu mai apare cu *M. Eminescu – poezia invocației* (1999).

M-au surprins neplăcut unele exprimări ditirambice, fără îndoială sincere, poate și adevărate, dar lipsite de acoperire în argumentație. Denumirea de „poet selenar”, declară autorul, „este semnul său distinctiv, original, în **panteonul marilor poeți ai lumii**”. Sau: „**în opera niciunui alt poet**, ca la Eminescu, luna nu ocupă un loc atât de important, nu se umple de atâtea semnificații...” În altă parte susține că imaginile selenare eminesciene sunt „**neeglate, unele, în literatura universală**”.

Fără probe, oricât de tentante ar fi, asemenea afirmații nu fac o impresie prea bună.

Acolo unde Ion Micheci o ia pe cont propriu, când mai „uită” bibliografia critică, lipsindu-se eficient de text și glosând cu finețe, demonstrând un remarcabil apetit analitic, obține și cele mai bune rezultate în plan interpretativ. Am în vedere capitolele *Lună și vis*, *Lună și mit*, *Luna și elementele*, ce pot satisface chiar exigențele unui cititor avizat. Aș încheia cu observația că autorul vrâncean este un bun cunoscător al operei eminesciene, cu temeinice cunoștințe teoretice, spirit de observație și putere de pătrundere în inima discursului eminescian. Doar că a vrut prea mult, a îndrăznit prea puțin și n-a beneficiat de o experiență preliminară pe măsura unui proiect atât de ambițios.

Paula Romanescu

LUNATIC ORFEU – POETUL

Cu siguranță poetul rămâne un înțelept de lună plină care, prin simplul fapt de a fi, se grăbește să facă (pentru cine? Pentru când?) mărturie c-a fost, mărturie că plecarea este o mereu altă poveste.

Elegantul volum de poeme *Nebuni de lună plină** este o stranie alcătuire de diafan și zgură, cu umbre dragi care-au tăcut demult, pentru care cei rămași plătesc greul preț de a le aduce înapoi „câtă vreme din noi unul singur e viu” până când ea, nemurirea, se lasă îmbiată de-un cântec din valea largei plângerii (să fie Domnul Bacovia care cântă iar la vioară? Să fie dialogul fără sfârșit dintre cer și abis? ori monologul cer-neant?).

Întrebări pe care abia îndrăznim să le punem abundă în lirica lui Viorel Gârbaciu într-un dor fără nume prin care poetul cheamă la sfat răspunsuri tăcânde intuind răvășitor cum că „poate eu nu-s tocmai eu / Și-s celălalt murind pe-afară” (*Elegie pentru mènesunt*), când spinii în cer s-au înmulțit peste măsură...

Poemele sale de filare cuminte *des voix chères qui se sont tues* ce-și așteaptă parcă rând în tiparul unui trup firav de crin, în „mireasma nopții ce-o să vină” (*Elegie pentru palida lady*), într-un „plânsset de aripă” cu „foșnet de miere curată”...

Orfeu robit muzicii din tăceri poetul, „în cămașă de mire”, aduce iubirii prinos până când semnul urii „lăsată-n noi de hăul din cuvinte” se va fi topit sub roua unui nou vechi început ca un tăiș de brici al sărutului care, poate, triumfător, nu va mai „rata carotida”...

Până și norii se învâlmășesc în cerul care a uitat să fie indiferent alcătuind conturul subțire al unui chip care nu poate purta alt nume decât IUBIRE. Dar văzut nu poate fi decât de cel care a învățat (de unde?) să privească

doar cu sufletul. Dar atins nu poate fi decât cu tremurul inimii. Și atunci se destramă.

Chiriaș „în încăperea de cerneală” poetul rămâne un amfitrion generos pentru alaiul de sunete cu care lumina prinde a se desfoia, prelung ca într-un templu chmer”.

Absolut tulburător *Drumul Anei*, altă umbră zidită în legendă, pe care poetul îl parcurge ca-ntr-o nouă Golgotă (cu Ana cu tot) până când aceasta zărește „prin ochiul de ceață / Mai întâi pe Manole. Și zidul apoi”. Ce imn solar închinat iubirii! Câtă nemăsură într-o inimă de femeie, pentru care iubirea-i e singura măsură! Prin țara lui Brâncuși poezii par blagosloviți cu armonia din tăceri grăitoare, cu tipătul mut al pietrei sub daltă, cu bucuria ei că se va fi ivit în lumină cu o nouă identitate. Așa și poezia: Piatră neștiută în drumul apelor, ajunge uneori (rareori) sub daltă cuvântului și uită să mai moară. Așa și poezia lui Viorel Gârbaciu: un cânt-călătorie de nebuni de lună plină prin lumea plictisitor de rațională din care evadare alta nu-i decât un fel de „scară fără cuie” pe care se vor fi imprimat ca din întâmplare „trei versuri frumoase” – mai înainte ca „luntrașul să vină la poartă”...

Să fie întâmplător că Gheorghe Grigurcu, critic literar reductabil, îl socotește pe poet un „trubadur al cuvântului care ar părea datat pentru că e doar veșnic”?

Prin volumul de poeme *Nebuni de lună plină*, Viorel Gârbaciu pare să fi aflat o cale spre cuvântul care n-ar fi mai trebui datat.

Cu înțelepciune, au contribuit la împlinirea frumoasei nebunii care este această carte, Fundația Culturală Gorjeană „Tell” inițiatora proiectului cultural), SC Artego SA Tg. Jiu, Viorel David – un mecena al culturii gorjene ale cărui acte se împlinesc, rodind, la masa tăcerii. Iar graficul Florin Isuf a imaginat o copertă de gală înnoptată și în interior, o ilustrație în consonanță cu tremurul razelor de lună peste umbre ce-și caută trup.

*Viorel Gârbaciu, *Nebuni de lună plină*, Târgu-Jiu, Editura Măiastra, 2007.

Roxana Ioanid

IONEL MARIN: „SUNT FETIȚĂ / AM DOI ANIȘORI / ȘI MĂ CHEAMĂ SARA.”*

Am în fața ochilor mei albaștri și frumoși, 3 (trei) volume de „versuri” semnate de un domn pre numele său Ionel Marin sau Marin Ionel (tot un drac! Cum ar zice popa) – asta deoarece autorul și-a semnat cărțile cu ambele nume! – despre care nu știu prea multe lucruri decât că nu are nici o legătură cu poezia. De ce? Pentru că aceste trei cărți (trei, Doamne, și toate proaste!) au un conținut ilar de „versuri” șchioape și ciungi, mediocre, fără nici o noimă, fără cea mai mică scânteie poetică cu formulări stângace, non-sensuri, gogomării, banalități, dulcegării de album care fac bine doar domnișoarelor bătrâne și babelor neconsolate, declarații de dragoste expirate, păreri despre istorie și patrie și alte rebuturi „lirice” – toate scrise într-un limbaj de lemn, de prost gust, fără nicio perspectivă artistică. Și, pentru ca veleitarismul autorului să fie complet găsim și o prefață și o postfață și... mai este tradus și în limba italiană?! Prefața este scrisă de o duduie arhi necunoscută, Cezarina Adamescu – care zice, printre alte enormități și prostii, următoarele: „... plumbul monocrom al cerului de octombrie și alte elemente elegiace îl situează pe autor pe urmele unor poeți clasici de gen (!?!): Arghezi, Blaga, Bacovia, Jebeleanu...

Nichita Stănescu. „Lipsește din păcate, Eminescu, Ion barbu și Marin Sorescu! Ce mai zice *Cezarina* noastră? Iată: „Ciclul firii (!?!) se reia însă și un nou început se profilează odată cu aurora... Demersul literar al acestui poet este ca o sărutare de înger pe un obraz obosit, fanat de neputința schimbării sorții...” a nu vă pune curiozitatea la încercare, să vedem cu ce ne „sărută” autorul nostru: „Poporul român e un izvor / Ce poartă în undele sale / Doinele și măreția lumii. / Venim din marea istorie / Cu setea de nemoarte” sau „Te port cu mine patrie în gând în strălucirea soarelui te cânt” sau „Să lăsăm copiilor noștri un prezent demn / Roade ce le vor spori și măreția străbună / cu elan să continuăm drumul început de părinți/ și să înălțăm făclia păcii în lumea largă.” sau „Doinele, baladele, cântecele curg / pe colț de lumină și de aripi. / Everestul nostru este România” sau „Fără îndoială / Caii iubirilor mele / vor părăsi odată pajistile umane. / Cândva, zvonuri ancestrale / Vor înălța statuia omului în timp.” sau „Căprioare – mirese adulmecă liniștea / până la boncălul de cerb / nu le tulbură bucuria / sărutului cast de izvoare.” sau „Sunt fetiță / am doi anișori / Și mă cheamă Sara. / Irina este mami iar tata – Eugen. / La ea

clipele surâd tot timpul. „ sau „Revin duios în gând / În suflet / Eroii și veteranii / Prețuire, lacrimi și flori. / Le simt aproape umbrele lor / în respect și tandrețe / eroii sau au mutat în grădina divină...” Uff... am obosit! Pauză de publicitate... Acum să vedem ce spune și semnatarul postfaței, nimeni altul decât liderul grafomanilor din România, Victor Sterom: „Poeme tulburătoare transcrise cu fidelitate, mișcări de gesturi lăuntrice ale unui suflet grav, uimit de misterul și unicitatea existenței. Astfel pătrundem în universul și în montura ingenioasă de o sclipitoare viziune în cea de-a treia carte de poeme semnată de Ionel Marin.” Să vedem și noi câteva viziuni sclipitoare: „La un semnal se îmbulzesc / Făptuitorii de panică / Încep truda lor apocaliptică / Fanaticii assemblează negre roțițe / Funeste mecanisme barbare / inconștient se-ndreaptă / spre propria moarte.” sau „De la nașterea trupească / Dăruim inegalabile arderi a (sic) sângelui / Visele, faptele, să colorize secunde...” sau „Fiți deci români, demni / Harnici și buni / Și veți câștiga lumina vieții / Pentru toate acestea și pentru multe, multe altele care nu au mai avut loc în această pagină, domnul Ionel Marin primește CARTONAȘUL ROȘU!

La sibylle d'Erythrée

* Marin Ionel, *Constelații*, Ed. Sogent, Focșani, 1997; *Crinul din inimă*, Ed. Andrew, Focșani, 2007; *Crâmpeli de veșnicie*, Ed. Andrew, Focșani, 2007.

Nicolae Mares

EMINESCU ÎN LIMBA MARILOR ROMANTICI POLONEZI

Problema receptării lui Eminescu în Polonia, simultan cu o cunoaștere cât mai bună a celui mai de seamă poet al românilor în țara marilor romantici de talia lui Mickiewicz, Slowacki sau Norwid, m-a preocupat din anii '60, pentru ca, ulterior, să mă pot implica, ca diplomat, cu toată inima și cu o pasiune juvenilă pentru răspândirea creației sale pe meleagurile poloneze. Recunosc și azi că, nu mică mi-a fost surprinderea și bucuria când, în rafturile Bibliotecii Universitare din Varșovia, destul de pârjolite de război, am dat prin anii '60, în depozitele de cărți rare, peste trei plachete cu traduceri efectuate încă din perioada anilor '30 de poetul simbolist din Wadowice, Emil Zegadłowicz, intitulate: *Culegeri de poezii și poeme, Împărat și proletar*, respectiv *Teme românești*, semnate de Mihai Eminescu, tipărite la Poznan 1). Tot la Poznan mi-a fost dat să o cunosc, într-o casă destul de modestă din centrul orașului, la o vârstă foarte înaintată, pe marea poetă, Kazimiera Illakowiczówna, literată din apropierea mareșalului Jozef Pilsudski, care în 1939 a emigrat, împreună cu acel val de aproape 100.000 de refugiați polonezi, în România, pentru a se stabili în Transilvania.

Autoarea volumului *Șoapte* mi-a povestit în principal despre șederea ei de la Cluj, perioadă despre care a scris cu mare plăcere, și unde - de la niște maici - a învățat limba română, tocmai pentru a-i înțelege în original pe marii ei creatori. După întoarcerea la Poznan, imediat după război, Kazimiera Illakowiczówna a transpus în polonă timp de zeci de ani tot ce i s-a potrivit mai mult sufletului ei sensibil: de la Eminescu și Blaga la Nichita Stănescu și Marin Sorescu, dar și din lirica populară românească. De poemele traduse de Kazimiera Illakowiczówna era îndrăgostit un mare actor împătimit de poezie, Wojciech Siemion, director de teatru și mare om de televiziune, creator care a făcut ani de-a rândul cea mai pertinentă propagare a valorilor lirice românești în Polonia. El a determinat-o pe o apropiată a sa, respectiv pe cântăreața în vogă în acei ani, Slawa Przybylska să compună și să cânte *Somnoroase păsărele*. Făcea acest lucru în română și în polonă cu o gingașie aparte, tocmai pentru a sublinia muzicalitatea limbii române.

Primul volum apărut după război în Polonia din lirica eminesciană sub titlul *Poezii* a fost cel realizat de poetul

Stanislaw Ryszard Dobrowolski, florilegiu pe care scriitorul îl publică în 1962, într-o colecție de prestigiu la vremea respectivă, sub sigla renumitei case editoriale din acei ani, Polski Instytut Wydawniczy (PIW).

În anul 1977 am reușit să îl determin pe directorul editurii respective, Andrzej Wasilewski, un literat de mare finețe, care lucrase ca diplomat în Italia, să asigure o noua ediție a volumului amintit, colecția devenind între timp una dintre cele mai prestigioase în propagarea liricii universale, precum și a literaturii clasice și contemporane poloneze. Cu alte cuvinte, luceafărul poeziei românești se găsea la locul cuvenit.

Pentru transpunerea în limba polonă și-au dat concursul, de aceasta dată, o pleiadă întreagă din poeții polonezi de seamă, unii dintre ei prezenți cu volume proprii de lirică în seria respectivă.

Kazimiera Illakowiczówna, poeta din Poznan despre care aminteam, intrată în areopagul scriitorilor clasici ai literaturii polone, a semnat traducerea poeziilor: *Departate sunt de tine...*, *Pe lângă plopii fără soț...* și *Somnoroase păsărele*.

Am reținut la vremea respectivă drept una dintre cele mai reușite traduceri din întregul volum transpunerea *Glosei* realizată de Włodzimierz Lewik, poezie care a păstrat în varianta poloneză mai toate valențele originalului. Tot acest distins traducător a semnat traducerea poeziilor: *Singurătate*, *Pe aceeași ulicioară...*, *O, mamă...*, *Și dacă...*, *Mai am un singur dor*.

Stanislaw Ryszard Dobrowolski a preluat și unele din traduceri realizate de Emil Zegadłowicz în perioada interbelică: *Odă*, *Împărat și proletar*, *Despărțire*, *Kamideva* ș.a. La rândul ei, cu deosebită sensibilitate, poeta Anna Kamienska a tradus *Călin*.

În întregime, transpunerile reușesc să redea nu numai ritmul și muzicalitatea versului inconfundabil eminescian, dar și acel loc de irizări din interiorul lui, cum spunea Arghezi. Demne de reținut sunt și transpunerile realizate de poeții Arnold Slucki *Egiptul*, *Cugetările sărmanului Dionis*, *Criticilor mei*; Włodzimierz Slobonik: *Adio*, *Ce e amorul?*, *Sara pe deal*; Leopold Lewin: *De câte ori, iubito...*, *Scrisoarea II*, *Scrisoarea III*, iar poetul antologator Stanislaw Ryszard Dobrowolski: *Ce te legeni*, *Lasă-ți lumea...*, *Se bate miezul nopții...*, ultima amintind în versiunea lui Dobrowolski de romanticii polonezi, în special de versurile lui Adam Mickiewicz.

Pentru o mai bună cunoaștere a lui Eminescu în Polonia, tot în acei ani, cred că era în 1976 sau 1977, am reușit să îl determin pe directorul Editurii Cztelnik, Stanislaw Bebenek, un editor rasat cu un prestigiu

* Nicolae Mares, *Eminescu în Polonia*, România literară 35/1977; *O noua culegere din lirica eminesciană*, în *România literară*, nr. 38 din 22 septembrie 1986;

Marcel Mihalas *Echivalențe prestigioase în Secolul XX*, mai 1987.

deosebit în lumea scriitorilor, să includă în planul editorial monografia lui George Calinescu despre viața și creația lui Eminescu. Transpunerea nu putea să o realizeze altcineva decât marea admiratoare și traducătoare a literaturii române în limba polonă, scriitoarea Dănuța Bienkowska, alegându-i și un titlu pe măsură *Poetul dragostei*. Pentru o mai mare acuratețe și de ce nu pentru a asigura o implicare poetică, traducătoare apelează la prietena sa, poeta Anna Kamienska, astfel ca transpunerea în polona apare sub semnătura ambelor scriitoare, ultima pentru a asigura licențele poetice.

Între timp, Dănuța Bienkowska va publica la Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, în colecția *Biblioteka Poeților* un volum din creația eminesciană (1983), urmat la puțin timp de un altul din creația argheziană, plachete despre care am scris la vremea respectivă.*)

De bun augur a fost și eseu semnat de polonistul Ion Constantin Chițimia în volumul de *Studii și schițe literare româno-poloneze*, apărut la Editura Științifică din Varșovia, intitulat : *Receptarea operelor lui Mihai Eminescu în Polonia*.

Un nou capitol în receptare lui Mihai Eminescu în limba polonă l-a constituit și apariția, în 1988, cu prilejul centenarului morții poetului național român, a *Antologiei de poezie românească*, florilegiu de mare cuprindere de la *Miorița* și *Mășterul Manole* ori Dosoftei sau Ienache Văcărescu până la Blaga, Stănescu, Sorescu, Păunescu sau Mircea Dinescu.

Locul lui Eminescu este cu totul aparte în această antologie, în care partea *clasică* este realizată de mereu neobosita în acei ani, Dănuța Bienkowska. Ca bună cunoscătoare a limbii române, autoarea antologiei va culege cele mai reprezentative poezii în cele mai strălucitoare transpuneri, în rândul cărora aduce trei nume de mare ținută: Ludmila Marjanska, Adam Weinsberg și Edward Holda. În această lucrare de căpătâi pentru cititorii de poezie din Polonia, pentru bibliotecile poloneze, volumul având peste 600 de pagini, tipărit în peste 5.000 de exemplare, și pentru a cărei apariție am militat ani de zile pe lângă factorii de decizie în acei ani în domeniul editorial polonez, în principal pe lângă directorul general al editurilor din Ministerul Culturii și Artei, Stanislaw Skarzynski sau adjunctul ministrului, Stanislaw Lorenc, Mihai Eminescu ocupă locul central. Din creația eminesciană au fost incluse poeziile: *Dorința*, *Singurătate*, *Rugăciunea unui dac*, *Adio*, *O, mama*, *Glossa*, *Odă*, *Somnoroase păsărele*, *Criticilor mei*, *Andrei Mureșanu*, *Adâncă mare*, *Ai noștri tineri*, *Pierdut în suferință*, *Vis*, *Albumul* și *Noi amândoi aveam aceeași dascăli*.

Iată prima strofă din *Glossa* eminesciană în limba lui Slowacki, într-o transpunere de mare ținută poetică, realizată de romanistul Adam Weinsberg, și nu-i singura versiune:

*Czas nadchodzi, czas upływa,
Wszystko nowe jest i stare;
Co rzecz zła, a co godziwa,
Wydaj s 'd i ustaw miare
Bez nadziei b 'd Ź i trwogi:
Co jeste fal', fal' minie;
Zw 'li druchy, kln 'li wrogi-
Ty miej w duszy chłod jedynie.*

În cunoașterea și răspândirea creației eminesciene în Polonia un rol important l-au avut și lectorii români care au funcționat de-a lungul anilor la catedrele sau lectoratele de limbă română de la Cracovia, Poznan sau Lublin, precum și cei polonezi, în special romanistul Henryk Misterski, fost rector al acestei instituții, asistenții și lectorii din jurul lui.

M-a preocupat faptul ca în enciclopediile și lucrările de referință apărute în număr extrem de mare și într-o ținută deosebită în Polonia din acei ani, numele lui Eminescu să figureze și să fie consemnat la adevărata sa valoare, textul inițial fiind preluat apoi de toate edițiile care au urmat. S-a implicat și a făcut acest lucru cu acribie publicista Mirska Lasota, redactor la Agenția de presă PAP în acei ani, lector de limbă română la Universitatea din Varșovia, în *Dicționarul scriitorilor români* sau în *Compendiul literaturii române*, ca parte a Enciclopediei de literatură universală.

În cea mai mare enciclopedie poloneză, apărută în perioada postbelică, în șapte volume: *Noua enciclopedie universală*, despre Mihai Eminescu se relevă a fi nu numai cel mai de seamă poet român, dar și *unul din principalii reprezentanți ai liricii romantice din literatura europeană*.

Cu regret, în ultimii cincisprezece ani, Eminescu ca și România, în ansamblu, intră într-un con de umbră în Polonia. În 2000, anul de la cumpăna dintre secole și milenii, care a fost și *anul Eminescu*, țara asociată de unii drept țara de obârșie pentru el, dată fiind și pleiada de Eminowiczi prezenți în literatura polonă, în jurul lui Eminescu s-a așternut o tăcere de plumb, exact în acest spațiu apropiat nouă. De vină, cu siguranță, sunt și noii *culturnici*, cei care nu mai sunt preocupați de *asemenea activități străinii*, mărunte pentru ei, legate de promovarea valorilor culturale românești în lume. De vină este și tranziția, dar mai ales șirurile lungi de guvernanți care o prelungesc dureros de mult, fără să găsească forme noi de răspândire a valorilor culturale românești peste fruntariile țării, după ce în acest domeniu a pătruns neîngăduit de mult clientelismul politic, de jos până la cel mai înalt nivel. Cei care mai întreprind câte ceva în acest plan sunt flori din ce în ce mai rare, fața fiindu-le luată de inșii pe care cultura nu îi interesează sau sunt departe de asemenea preocupări în multe din țările în care ne „reprezintă”.

Note:

1) Mihai Eminescu, *Tematy rumunskie*, przelożył Emil Zegadłowicz, 1931

2) Mihai Eminescu, *Cezarz i proletariusz*, przelożył Emil Zegadłowicz, 1931

1) Mihail Eminescu, *Wybor poezji i poematow*, przelożył Emil Zegadłowicz, 1932

Ecaterina Tarălungă

MIC DICȚIONAR DE ISTORIA CIVILIZAȚIILOR

ADNmc – prescurtare pentru analiza mitocondrială a ADN-ului, un procedeu al geneticii de detectare a evoluției în timp a unui genotip plecând de la invariabila cromozomică Y (care definește linia feminină, maternă, nemodificabilă în timp). Acest fel de analize a dat rezultate notabile despre migrația și stabilitatea populațiilor de-a lungul istoriei, ajungându-se până la concluzia, surprinzătoare, că ființa umană s-a născut în Africa și de acolo au început migrațiile planetare. Sau, de pildă, s-a putut conchide că 15% din populația actuală a lumii se bazează pe genotipul fenician, popor nesemantic de navigatori și coloniști, dispărut ca entitate încă din istoria timpurie. Prin acest tip de studii se naște, de fapt, o nouă disciplină care reunește antropologia și genetica.

Afganistan – stat în Asia Centrală. S-au găsit schelete ale omului de Neanderthal, dar abia din Neolitic urmele de locuire sunt semnificative. În mileniul 3 î.H. se făcea comerț cu Mesopotamia și Egiptul. Primele centre urbane au fost la Mundigak, Deh Murasi, Ghundai. Milenii la rând acest teritoriu a funcționat ca o poartă de migrare dinspre centrul Asiei spre India. Acesta a fost și teritoriul

de locuire inițial al triburilor ariene (care au început migrația cam în 2000 î.H.), drept care numele vechi al Afganistanului a fost Ariana. Un alt nume vechi folosit mai ales de arabi a fost Khorasan. Teritoriul a fost încorporat Imperiului Persan de către Cyrus cel Mare în secolul al VI-lea î.H. (perșii o numeau Bactria), iar vechea religie mithraică (Mithra era zeul Soarelui) a început să funcționeze alături de zoroastrism. Trei veacuri mai târziu, Alexandru Macedon a cucerit zona și a edificat Alexandropolis (azi Kandahar). După moartea lui teritoriul a fost cucerit de seleucizi, al căror centru de putere era Babilonul. În 250 î.H. guvernatorul grec al Bactriei a declarat teritoriul independent de seleucizi, a făcut o „confederație după modelul cetăților grecești, dar formată din triburile din zonă, arieni și kusiti, edificând regatul Kush, tampon între China, India și aspirațiile Imperiului Roman. Acest regat a deschis drumul mătăsii, pe rute se pare străvechi, folosite de numeroasele migrații ale triburilor asiatiche. Imperiul Persan și-a anexat o parte din regatul Kush în secolul al III-lea d.H., iar mogulii din Mongolia o altă parte. Perșii au fost cucerți de diverse dinastii arabe, musulmane, în secolul al IX-lea. Afganii se consideră până astăzi, ca și iranienii, altceva decât islamici și socotesc istoria țării lor ca pe una a luptei anti-musulmane. Izvor de conflicte permanente până în prezent.

Africa – continent unde a apărut omul, cu 5 milioane de ani în urmă, de-a lungul riftului afro-asiatic. Un schelet fosil cvasi complet, Lucy, datând de 3 milioane de ani, a fost descoperit de curând în Etiopia. De altfel, acum 130.000 de ani, tot acolo a apărut și Homo Sapiens, din care se trag oamenii actuali. Fenicienii, primii care au înconjurat Africa pe la sud, au descris „oamenii cu blană” pe care i-au văzut, dar, probabil, erau maimuțe. Vechimea civilizațiilor Africii este diferită de la o zonă la alta, migrațiile și contactele au fost numeroase între sudul, centrul și nordul Africii, între Africa și Australia pe de o parte, Africa și Eurasia pe de alta. În general este convenit faptul că civilizația egipteană a atins cel mai ridicat vârf dintre toate civilizațiile Africii. Și, deși acest vârf este perceput în mileniul 4 î.H., totuși voci îndrăznețe afirmă că modelul piramidei ca tip cultural este cu mult mai vechi, ține de civilizațiile ultimei glaciațiuni, care s-a sfârșit acum 18.000 de ani, datarea lor fiind, în acest caz, mileniul 11 î.H. Dar astfel de voci creaționiste leagă originea omului de sosirea unor echipaje de pe alte planete, exemplele favorite fiind constelația Orion și Sirius, care au „terraformat” pământul și au canalizat viața omului în direcția dezvoltărilor

Evident, acolo, ca și în alte părți ale Africii, această civilizație a fost precedată de viața în caverne și de civilizația rupestră, una dintre cele mai bine reprezentate, mai interesante ca tematică abordată și mai rafinate de pe pământ. Principalele bazine culturale ale Africii au fost Kush (Nubia sau Etiopia), Axum (regatul Meroe), Algeria, Sahara, Egipt, Ghana, Kenya, berberii nomazi, Sudanul, Mali, Shongai, Swahili, Zimbabwe.

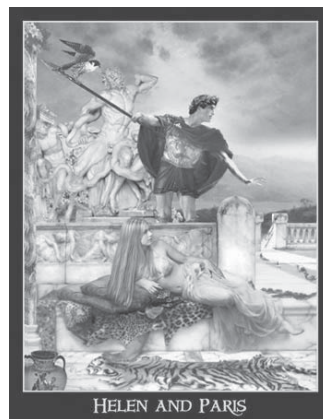
Agatârși – de la grecescul *agatyrsos*. Populație localizată de Herodot la izvoarele râului Maris (Mureș), în Dacia, unde se ocupau cu mineritul. S-au găsit obiecte aparținând acestei populații și în Moldova de nord. La origini triburi scitice (care sunt, la rândul lor, neamuri iranice), conform legendei grecești care spunea că fiii lui Herakles (zeul focului) erau Skithes și Agathyrsos (iar din el s-ar trage grecii înșiși, indo-europeni și ei, fiind migrați la origine din Asia spre Europa, traversând zona balcanică).

Mină agatârșă la Roșia Montană

Ahei – populație indo-europeană venită din apusul Mării Negre sau din Anatolia la sfârșitul mileniului 3 î.H. Au trecut prin Scythia Minor (Dobrogea de azi) și au pătruns în peninsula Balcanică, precum și în insulele Mării Egee. După marele cutremur care a distrus insula Thera (azi Santorin) la 1400 î.H., au pătruns și Creta și Cipru, care, cu timpul, a optat pentru identitatea grecească. În *Iliada* sunt numiți danai. Dinastia din care au făcut parte Menelaos (regele Spartei) și Agamemnon (regele din Mycene), erau una aheană. Ei au reputat, grație "calului troian" (invenție a lui Ulise, care însă era ionian ca origine), un cal uriaș din lemn, plin cu hopliți (infanteria aheană) introdus în cetate chiar de troieni, victoria asupra Troiei (numită Illion în *Iliada*, fiindcă, de altfel, illirii sunt troieni), marea cetate, la origini hittită. Războiul fusese pornit pentru că un prinț troian, Paris, o răpise pe soția lui Menelaos, Elena. După ce grecii au pătruns în Egipt, fiind acolo numiți „po-

HELEN AND PARIS

ulterioare. Datarea cu carbon, bazată pe proprietatea chimică a atomilor de a se înjumătăți într-o anumită perioadă de timp, evocă totuși mileniul 5-4 pentru Egiptul vechi și cam 12000 î.H. pentru migrația omului către Asia.

poarele mării” (alături de alte neamuri, precum hyksoșii) – această perifrază s-a tradus prin *filastin* în arabă, *palestina* în latină, *filistin* în ebraică. Filistinii sunt pomeniți în *Biblie*, un regat filistin a existat și a fost cucerit de semiți. Biblicul Goliath era filistin. Capitalele filistine de pe țărmul mediteranean de răsărit, în Israelul de azi, au fost Ashdod, Ashkelon și Gaza. Numeroase urme ale civilizației grecești există în ele, iar marea aruncă și astăzi pe țărm bucăți strălucitoare de marmură.

Ahmed al III-lea (1673-1730) – sultan al Imperiului Otoman (1703-1730), considerat cel mai important susținător al culturii otomane din întreaga istorie a imperiului. Această perioadă de aur a otomanilor se numește Epoca Lalelei, ea fiind simbolul cel mai folosit în lumea artelor. Până astăzi bancnotele turcești sunt ilustrate cu lalele. Brâncoveanu pentru decorarea palatului de la Potlogi, ca și Dimitrie Cantemir în manuscrisele sale, au folosit acest motiv. Cantemir l-a cunoscut pe Ahmed al III-lea și a primit de la acesta titlul de mare maestru al muzicii otomane, ca și distincția de pașă cu trei tuiuri, în timp ce toți ceilalți domni ai țărilor române tributari Porții au fost pași cu două tuiuri. Totuși, în conflictul ruso-turc, Cantemir a fost de partea rușilor, adică a creștinătății. Ahmed al III-lea a murit în închisoare.

SULTAN AHMED 2

Ahura Mazda – cel mai important zeu în zoroastrism (religia focului) a triburilor iranice. Inițial era asimilat forțelor Luminei (diferite de ale Întinericului), după modelul chinez (Ying și Yang). Odată cu trecerea spre monoteism a devenit zeu suprem. Perșii au fost principalul popor care a răspândit zoroastrismul. Dar la origini indo-iranienii vin din Asia (azerii credeau în zoroastrism) și ajung până în India și în Thracia. Zarathustra a devenit Zoroastru. Ca folosire modernă, Mazda este o mare companie americană de produse electrice.

Akenathon – a devenit faraon al Egiptului în perioada Noului Imperiu, cu numele Amenhotep al IV-lea. De origine canaanită (adică neșemită), căsătorit cu frumoasa Nefertiti, a încercat să introducă monoteismul în Egipt, invocând ca unic zeu discul solar: Aton. Akenathon înseamnă „cel care place lui Aton”. A edificat o capitală nouă, Tanis, azi Tell el Amarna, aflat într-o poziție de centru în Egipt, care deci putea controla mai ușor Regatul de Sus și cel de Jos, în confruntarea dintre faraon și marii preoți. Egiptenii aveau foarte mulți zei, organizați în triade. Akenathon a construit un templu grandios la Karnak, dedicat lui Aton. Spre sfârșitul domniei însă, din pricina victoriilor hitiților asupra regatului Mittani (hurriți aflați în nordul Siriei de azi, iar Nefertiti era la origini hurrită), a trebuit să revină la religia tradițională a Egiptului, pentru a obține o largă susținere a populației în vederea iminenței unui atac hitit. Dar nu hitiții, ci hyksoșii amenințau, de fapt, Egiptul.

Akkad – prima atestare despre acest oraș-cetate sete a arhivelor hitite și se referă la mileniul 3 î.H., când Lugal-Zage-Si din Umma a cucerit mai multe orașe-cetate unind Sumerul (partea de sud a Mesopotamiei). Dar Sargon I cel Mare al Akkadului a atacat capitala Sumerului, Uruk și a biruit-o, făcând astfel din Akkad un regat independent. Akkad este numele semitic, din *Vechiul Testament*, al cetății, ea apare ca Agado în arhivele hitite. Perioada de maximă înflorire a fost pe vremea regelui Gudea, care a stăpânit și Lagashul. Akkadul a dispărut după numai 200 de ani în urma atacurilor kurde (iranice) venite dinspre nord-est (iranian=kurd=gut), prin celebra bătălie din munții Zagros. Din punct de vedere cultural, cea mai importantă moștenire akkadiană (și sumeriană în sens mai larg) este matematica în baza 6: cele 6 zile ale săptămânii, cele 12 luni ale anului, cercul de 360 de grade, gruparea perioadelor istorice în intervale de 600 de ani, numite *sars*. De asemenea, akkadienii moșteneau legenda potopului (Noe se numea Xisuthrus, mileniul 4 î.H.), începând de când își numărau regii și zeii. Scrierea akkadiană cuneiformă, în limba arameică, a fost folosită și de triburile semitice.

CA LA ÎNCEPUTURI

În urmă cu mai bine de un deceniu am trecut vara, cum obișnuiam să o fac de fiecare dată când mă aflam la scris și odihnă la Mănăstirea Văratec, pe la Mănăstirea Agapia. Ctitoria hatmanului Gvriil, fratele lui Vasile Lupu, unul dintre marii domni ai Moldovei, mă chema cu zugrăveala măiastră a lui Nicolae Grigorescu, cu pulsațiile ei de rod proaspăt, prin silueta grațioasă de mireasă a cerului, a bisericii mari, încinsă într-un chimir de clădiri tot albe, încărcate de poezie, ale arhondaricului, și prin casele de poveste ale celor vreo patru sute de măicuțe ale obștei. Am găsit la acea trecere din 1996 biserica prinsă-n schele la interior și exterior. Se consolidau zidurile, se repara acoperișul și mai ales se restaura pictura lui Nicolae Grigorescu, comoara fără de egal a Agapiei. Maica stareță Olimpiada Chiriac izbutise, după nu puține zbateri, să înceapă o refacere integrală a așezământului, urmărind a crea astfel condițiile necesare conservării picturii grigoresciene, ce se găsea deja într-o stare de degradare profundă, amenințându-i însăși existența. Fumul, igrasia, mucegaiul, aproape că răpiseră tot ceea ce constituia unicitatea acestei zugrăveli. Fuseseră afectate grav luminozitatea solară a frescelor, dulceața culorilor, precum și arta portretizării chipurilor, în care excelase artistul. Pictura Grigorescului, săvârșită ca într-o transă în acei ani 1859-1861, în timpul faimoasei starețe Tavefta Ursache, când avuseseră loc, de asemenea, lucrări de restaurare completă, părea acum parcă acoperită de un zăbranic. Echipa de reputați specialiști bucureșteni, formată din soții Stinghie, Gheorghe Pătrașcu și ucenicii lor, realizase pe toată întinderea picturii niște martori. E vorba de mici fragmente ce fuseseră curățate, recondiționate. Diferențele erau de-a dreptul frapante. Acele porțiuni curățate împrăstiau străluminări diamantine, pulsând ca din straturi cărbunoase de antracit.

În anii '70 ai veacului trecut se desfășuraseră la Agapia, sub veghea stareței de bună amintire Eustochia Ciucanu, operațiuni de curățare de funigine a picturii, dar numai în două decenii și ceva aceasta fusese din nou acoperită de fum și în plus apăruse un primejdios proces de exfoliere și de mucegăire. S-a recurs de această dată la restaurarea totală a picturii. S-a intervenit pentru refacerea patului, a suportului, a stratului propriu-zis de culoare, concomitent cu îndepărtarea reziduurilor, a ciupercilor și a mucegaiului. Operațiuni deosebit de migăloase ce au vizat, totodată, păstrarea neatinsă a originalității. Restauratorii, profesioniști de înaltă clasă, au apelat la tehnologiile cele mai noi, s-au folosit de calculator și de laser, ca să poată revela în toată splendoarea ei textura primară a lucrărilor și să redea atmosfera de evlavie și de celebrare jubilentă, ce se degajă din opera

de tinerețe a unui creator de numai 20 de ani. O creație care a impresionat profund și a uimit prin cromatica ei strălucitoare, lumina îngerească, dar și prin realismul ce a depășit tiparele academismului acelei perioade.

La capătul a opt ani de trudă, pictura Grigorescului de la Agapia a reînviat. Recăpătase dintr-odată acea lumină de răsărit cu care o înveșmântase miraculos pictorul. Din pereții bisericii străluminau chipuri parcă vii, chipuri de sfinți cel mai adesea mai puțin prezenți în erminiile noastre, ce avuseseră ca sursă de inspirație figuri de maici, călugări și țărani din partea locului. În interiorul sfântului lăcaș se crease de această dată un microclimat prielnic picturii, ceea ce dă speranță de viață lungă zugrăvelilor în frescă abia primenite. De sus, din vârful catapeteasmei, din medalionul Sfântului Daniil, Nicolae Grigorescu, ce s-a auroportretizat aici, pare mulțumit să-și vadă opera, o veritabilă Capelă Sixtină a României, ca la începuturi.

La sibylle de Delphes

Dan Brudașcu

EVENTIMENT EDITORIAL

Recent, la Editura Napoca Star din Cluj-Napoca, a apărut cartea *Don't play with the snakes* semnat de Hanna Bota. Volumul cuprinde o selecție din cele trei cărți de poezie publicate până în prezent de autoare. Selecția și versiunea engleză aparțin lui Dan Brudașcu, profesor onorific adjunct al Universității Districtului Columbia (S.U.A.).

Hanna Bota (născută, în Cluj-Napoca, la 7 iulie 1968), absolventă în teologie, actualmente profesoară de religie într-un liceu clujean, s-a afirmat, începând din anii 90, atât ca poetă, cât și ca prozatoare. Ultima ei carte, apărută în mai 2007, este romanul *Maria din Magdala* considerat de unii critici drept una din aparițiile remarcabile ale anului editorial recent încheiat. Tot în același an, autoarea a publicat volumul de poezii *Jurnalul unui nabi*. Universitarul V. Fanache, unul din prestigioși critici și exegeți literari, afirma în prefața cărții: „*Hanna Bota se distinge prin reluarea într-o cheie personală a stării de incertitudine cognitivă, înlăturând-o în favoarea opțiunii pentru lumea lăuntrică, de aflat în sine. În locul „navetei epuizante între moarte și viață”, e de preferat drumul spre tine însuși [...] Remarcabilă la Hanna Bota este proiecția în eternitate a lui nabi și, firește, al poetei însăși. Imaginile relevă un univers atemporal, fără ieri, fără azi, fără mâine, situate a existenței într-un prezent etern, în care lumile de altădată, cu cele ce sunt și cu cele ce vor veni, sunt în esență aceleași, chiar dacă s-a trecut de la barcă la automobil și de la scrisul cu degetul în nisip la laptop*”.

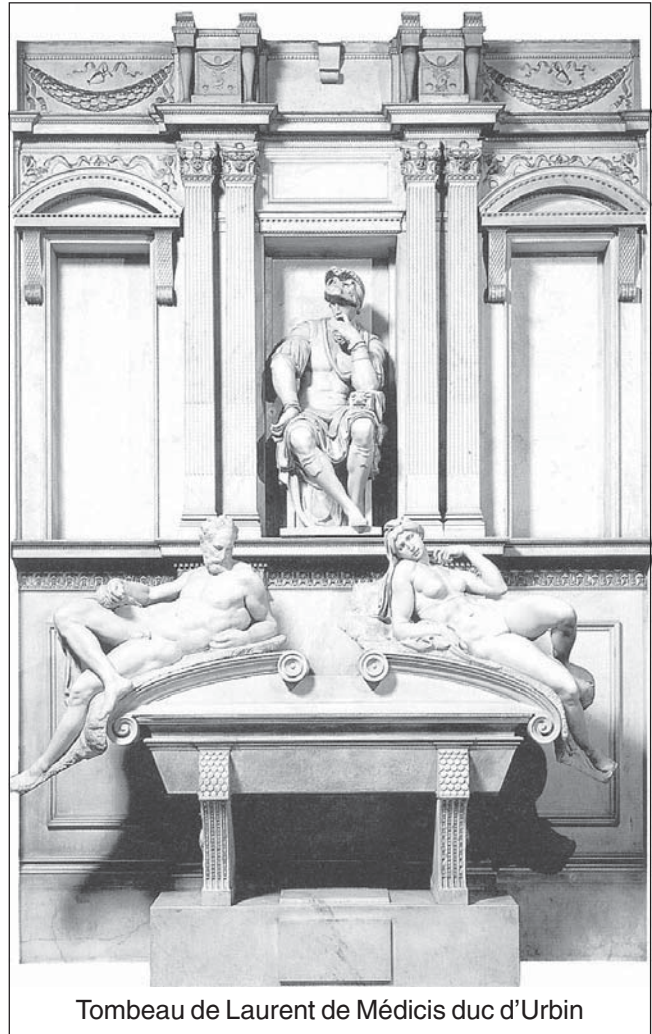
De o bună și extrem de favorabilă primire s-au bucurat și celelalte volume de poezie publicate de Hanna Bota: *Candidați pentru ploaia târzie* (1994), *Dincolo de sine* (1997), *Ultimele poeme închipuite ale lui V.V. în transcriere imaginară de ...* (2003) sau *Elogiul pietrei* (2004).

Hanna Bota este o colaboratoare asiduă la diverse reviste literare, participând, la nivel național sau regional, la prestigioase festivaluri și concursuri și obținând, prin premiile, diplomele sau distincțiile acordate, recunoașterea talentului său.

Unele din poemele sale au fost traduse în maghiară, slovacă, coreeană, franceză (este inclusă în antologia *La noutesie par la poesie*, realizată de Ștefan Bratosin și publicată, în 2004, la Ed. L'Hartmann din Paris) și engleză (figurând în *Voices of contemporary Romanian poets*, apărută în septembrie 2007, la Editura Sedan din Cluj-Napoca sub semnătura lui Dan Brudașcu).

În noiembrie 2007, Hanna Bota a participat la Târgul internațional de carte de la Frankfurt, unde și-a prezentat cele mai recente lucrări, inclusiv poemele cuprinse în antologia în limba engleză amintită.

La începutul lunii februarie a.c., poeta va fi prezentă la Târgul internațional de carte de la Delhi, India, precum

Tombeau de Laurent de Médicis duc d'Urbin

și la manifestările culturale organizate cu acest prilej de Ambasada României în capitala Indiei. Cu acest prilej va fi prezentat și volumul *Don't play with the snakes*. Primul său volum apărut, până în prezent în limba engleză, oferă cititorilor de poezie din spațiul anglo-saxon sau vorbitori de limbă engleză un univers liric aparte. Poezia ei abundă în parabole și simboluri ce-i reflectă continua căutare a unei identități pierdute în contextul unui spațiu liric imaginar ca și invocarea unei ființe complementare, de fapt jumătatea sa mitologică. Fiecare vers al ei este profund și original întrucât poeta a reușit să treacă dincolo de simplele declarații sau de meditațiile superficiale și banale.

Avem convingerea că autoarea își reconfirmă talentul cu o carte memorabilă, carte care va permite cititorilor străini de poezie să ia pulsul stării actuale a poeziei românești.

ȚAȚA INTELECTUALĂ

Satul tradițional, pe care ar trebui să-l regretăm cu toții, dacă am avea timp de fleacuri, impunea o altă înțelegere a cuvântului „tață”: era, pur și simplu, o formă de respect față de cineva mai în vârstă, fie că era din familie sau nu. În satul tradițional nimeni n-ar fi amestecat / contaminat cele două cuvinte: **tața** era mătușa, lelea, iar **intelectualul**, respectat în acele vremuri, era preotul, notarul, învățătorul! Astăzi, scuzăți, tața a ajuns să fie înțeles ca desemnând „o femeie vulgară, lipsită de gust și rafinament”. Halal degradare a cuvintelor, parol, monșer!!

Cele două cuvinte păreau să aibă destine paralele, fără a exista riscul de a se întâlni vreodată. Dar noi trăim, nu există nicio îndoială, în „irealitatea imediată”, unde totul devine posibil. Tața rămâne tață, mai puțin impunătoare, dar nu mai puțin emblematică pentru vremurile „nobilissime” în care avem șansa să viețuim, iar intelectualul – în concepția unora – e un fel de bou / taur Apis din mitologia egipteană care, purtând discul solar între coarne, își luminează semenii atunci când are înalta bunăvoință de a zăbovi între muritori.

Mă întreb: ce ar putea uni cei doi termeni sortiți să fie incompatibili? Răspunsul e la fel de simplu: fascinanta și imprevizibila realitate a zilelor noastre, unde impostorul Don Juan poate fi luat drept un competent specialist în inscripții funerare, iar prostituata **benemerenti** drept un model adorat de castitate. Tățeala bine argăsită și intelectualitatea spălăcită se află, deseori, într-o bună conviețuire, fără ca acest lucru să deranjeze pe cineva. Dar...

Dar, să recunoaștem, **tața intelectuală** este un oximoron foarte reușit! **Tața**, distinsa noastră contemporană, are toate datele naturale: vulgaritate pomădată cu grijă, o eclatantă lipsă de gust, pentru că – în lipsa oricăror criterii – matroana noastră încearcă să șocheze cu orice preț (fie și cu prețul bunului simț, dar ce contează?), mitocănie la vedere confundată și motivată grosolan cu sinceritatea („ei, aș!”). Cu toate acestea, inteligența ei cultivată, pe ici, pe acolo, prin părțile esențiale, o ajută să pozeze în **om de dialog**, deși tocmai asta nu e, să susțină cu voce apăsată puncte de vedere ce nu admit replică, să facă mult, cât mai mult zgomot, să se agite strident pe orice temă, mai mult sau mai puțin familiară. **Tața intelectuală** are staif, se impune ușor, cu o agresivitate studiată, și stârnește teamă în jurul ei. Are tupeu cât două regimente de pifani instruiți îndelung să calce totul în picioare: iarba de mare, surșul Monei Lisa, cristaluri de Boemia, amintiri din paradisul pierdut până la sticlă de parfum, flori de liliac și zâmbete

de bun venit! Vorba lui Caragiale: „bătători strivite – copii pierduți – părinți beți – mame prăpădite – guri căscate – praf – noroi – murdărie – infecție – lume, lume, lume” și „Criză teribilă, monșer!”

Pentru **tața intelectuală** nimic nu e imposibil: să-ți lămurească pentru totdeauna esența „crizei italiene” sau cauzele stră-funde ale războiului din Irak, să conducă o șarjă de cavalerie la asediul Moscovei, dacă va fi cazul, să bânuie pe Internet cu nonșalanța madamelor ce bat calea Victoriei fără vreo grație și speranță, să ia în triumf premiul pentru popularitate la Balul tinerelor babe, să laude – din când în când – insinuant, folosind cu abilitate antifraza, să condamne cu mânie proletară pe toți acei pe care nu-i are la stomac (deosebit de încăpător) și pe care-i urmărește zilnic cu răceala și tenacitatea unui șarpe boa, să înjure – când e cazul și situația permite – pentru că, nu-i așa?, „five o'clock, Dumnezeu mă-tii!”, să lase jignirile cele mai grele să cadă sub aparența unor costelive și nevinovate aprecieri! Știe să treacă, cu lejeritate și fără complexe, de la discursul elevat, alcătuit după toate regulile retoricii, la acela colorat și îmbălat de otrava urii! Bine le zice, monșer, așa le trebuie!!

Dar cel mai mult îi place, îmbătată de Sine Însăși, să-și preamărească faptele de arme, victoriile din trecutele războaie mondiale și zonale, să-și închine răscritoare ode, să vorbească și să se vorbească despre neasemănarea sa, așa, ca să se știe și să le intre tuturor bine în cap, caz patologic, în toată puterea cuvântului!! Dacă s-a scris despre ea în „Trompeta Vrancei”, de ce să nu apară și în „Curierul de Budești” sau în „Lumina încrunțată” sau...?!?! Să vină să o felicite primarul, prefectul, cu toți consilierii lor, băieții de la N.A.T.O., U.E.F.A. și de la Asociația plantatorilor de brazi pitici, dacă mai au ceva bun simț! Intelectuala – tața privește totul de sus, nu se amestecă cu profanii, nu râvnește la bunul altuia, dar nici nu disprețuiește veniturile suplimentare, de oriunde ar veni, pentru că – precizăm și asta – a trecut de mult vremea intelectualilor romantici și metafizici care disprețuiau viața practică și deliciile unei vieți îndestulate. Intelectualul de azi este respectat după numărul cartoarelor pe care le adună, cu ștampilă și semnătură, al titlurilor adunate cu diligență și tenacitate, al înălțimii pedestalului pe care se află (real sau închipuit)... Intelectualul, cu iz de tățeală acră, mai are bunul obicei să și gândească (la binele personal) și cine gândește își poate permite să transleze elegant între sudalmă și slavă nezăgăzuită de nimic. „Ce lume, monșer, ce lume!”

Virgil Panait

REVISTA REVISTELOR

CULTURA, nr. 3, 2008

Ca de obicei, multe lucruri interesante, demne de toată atenția și în acest număr al revistei bucureștene. Ce ne facem, însă, cu articolul *Geniu sau aburi alcoolici?* semnat de Elena Vlădăreanu, poeta fără perdea care a transformat organele genitale în condei și călimară? Pentru cei care nu au citit, le amintesc că este vorba despre răspunsul dat de poetă la o *Anchetă* a revistei și-l are în plin plan pe inegalabilul Nichita Stănescu – cel care a revoluționat din temelii limbajul poetic românesc. Fără argumente clare și solide, Elena Vlădăreanu trece la defăimarea și desființarea omului și poetului Nichita Stănescu într-un stil reprobabil și pueril: „Nu-mi place și nu mi-a plăcut niciodată. Sunt din ce în ce mai puțin convinsă că acolo e metafizică și mai mult convinsă că, de fapt sunt aburi alcoolici. Artistul bea primul pahar și nu se întâmplă nimic. Mai bea unul. Și încă unul. Cu cât paharele se înmulțesc cu atât nodurile se strâng mai tare: pe șervețele, pe bucăți de hârtie crâmp, boțite, verbal, comunicate prietenilor pregătiți cu hârtie și pix să noteze. Impresionant! Măreț. Uimitor”. Iritarea Elenei Vlădăreanu nu o vâd decât ca pe o nevoie de publicitate ieftină. Dar, acum câțiva ani, nu scria domnul Cristian Tudor Popescu că opera lui Nichita Stănescu ar trebui arsă, oprindu-se eventual doar câteva poeme care să încapă într-un buletin de identitate? Ei, și? Nu s-a întâmplat nimic. Nichita a rămas neclintit pe socul său invizibil, dar sigur. Scriam eu atunci: „Să-i dăm foc fraților! Dar dacă nu arde?”

LUCEAFĂRUL, nr. 1, 2008

După neașteptata moarte a prozatorului Marius Tupan, revista „Luceafărul” apare într-o nouă formă și formulă. Din acest prim număr se pot citi cu interes următoarele: *Poeme* de Ileana Mălăncioiu, proză de Gabriela Adameșteanu, cronici de carte semnate de Horia Gârbea, Gelu Negrea, Mariana Criș. Savuroasă, substanțială și plină de nerv, ca de obicei, rubrica lui Alexandru George. Revista ne propune și o carte în dezbatere – este vorba despre romanul *Relatare despre moartea mea* de Gabriel Chifu. *Cronica literară* este susținută de criticul Dan Cristea care s-a întors (un lucru formidabil) la dragostea primă: Critica de întâmpinare. O rubrică ce se anunță a fi de succes este *Aruncări libere*, în care găsim cele mai proaste producții poetice, culese din reviste și cărți. Păcat că nu se dau și numele autorilor!

ATENEU, nr. 1, 2008

De reținut: *Despre absolutul eminescian – Acasă la Rosa Del Conte* de Ioan Dănilă, *Mircea Djuvara – Despre Filosofia lui Eminescu* de Ștefan Munteanu, *Itinerariile lecturii la N. Steinhardt* de Ioan Holban, *Călătorie în țara netulburată a lui Nae Mitică* de Mircea Dinutz, *Cazul Eminescu, un adevăr cenzurat* de Romulus Dan Busnea, din care citez: „După ce

Eminescu a fost ascuns, s-a lansat zvonul nebuniei inexplicabile, s-a inventat povestea unei boli venerice, iar apoi – potrivit documentelor publicate – a fost otrăvit lent cu mercur, sub pretextul unui pretins tratament contra sifilisului. A fost închis la balamuc, a fost umilit și zdrobit în cele mai inimaginabile feluri. Din nefericire, defăimarea sa nu a încetat nici azi când încă i se mai fac rechizitorii și procese de intenție, iar antiromânii îl denigrează cu orice prilej.” Corect și trist!

Se poate uita așa ușor, oare, celebrul număr din revista „Dilema” în care Eminescu era făcut praf și pulbere?

ACOLADA, nr. 3, 2007

Aflată la început de drum, revista din Satu Mare este o publicație solidă, serioasă cu colaboratori pe măsură: Gheorghe Grigurcu, Gabriel Dimisianu, Constantin Călin, Magda Ursache, Dora Pavel, Constantin Trandafir, Adrian Dinu Rachieru.

Nicolae Prelipceanu, Șerban Foartă, Radu Ulmeanu, etc. Demnă de interes este Anchetă revistei ce are ca temă: „Spiritul vremii – opțiune sau provocare? la care Răspund Ioana Pârvulescu (cam în grabă!), Ovidiu Pecican și Irina Petraș, din intervenția căreia citez: „Trăim o epocă a coexistenței – câteodată și doar aparent – pașnice a tuturor contrariilor. Aproape nimeni nu(mai) crede în stindardele pe care le flutură. Comunitatea e tot mai largă și mai unită, însă indivizii funcționează după reguli de folosință strict personală...” Corect. Cam netede și reci, versurile semnate de Octavian Soviany: „Rochie neagră / Bitter amar / Multe fotografii de pe vremea Titanicului / O pisică frecându-se de piciorul de abur al unui contabil /

De la fabrica Klompe...” Offf...

PARADIGMA, nr. 1, 2008

Pentru a arăta cum nu ar trebui să se mai scrie poezie în secolul 21, citesc câteva fragmente fad dintr-un poem de o pagină (!?!), semnat de Nina Ceranu: „În pereții de văiuță / Șoarecii și șobolanii mișună. / Se caută neobosiți. / Oare ei când dorm? Foamea lor se ostioiește vreodată? / Dacă așa da foc casei / Aș ridica în slăvi chițcăitul jivinelor Domnului, / Acum pitite prin tranșeele săpate de ani buni / Într-un acord tacit / Tata le-a dat cheile hambarelor / Și recoltelor lui / Iar ele și-au văzut de tocat...” Profund, foarte profund. Fiind la capitolul rozătoare”, iată ce scrie și Viorel Mirea (tot poezie !?!): „Și dintr-o dată, vai, șoarecii erau cât pisicile / Pisicile cât lătrătorul suflet de câine / Căinii cei mici cât leii cei mari / Cât marii cei cai erau leii / Iar caili cât sunt căinii și leii și caili și căinii / Luați la un loc / Iar dacă dumneata ai fi fost șoarece de exemplu / Sau eu dacă aș fi fost cât pisicile de exemplu”. Nici ca parodie proastă după Nichita Stănescu nu merge...

CONTRAPUNCT, NR. 3-6, 2007

Sincer să fiu, nemaivăzând-o de ani de zile, nici nu credeam că această revistă mai apare. Și totuși, ea există, este subțirică și la propriu și la figurat – căci nu prea ai mare lucru de cetit în ea. Cu articole gen *Valoarea și conștiința documentară în arta contemporană* ori *Tatuajul, între artă și pseudoartă* ori *Brâncoveanu și Performing-ul de Costum* ori *Urmează Nirvana, peron pe partea dreaptă* ori *VISSI D'ARTE la Teatrul Național din Cernăuți* eu nu cred că poți să-ți atragi cititorii... Nu mai spun că un sfert din revistă este ocupat de un *Jurnal întrerupt* greoi, plictisitor și inutil, semnat de Ioan Mihai Cochinescu. Iar la „Cronica literară”, Liviu Antonesei, vorbind despre un roman a lui Călin Ciobotari nu ratează ocazia de a-și propria soție, Gabriela Gavril – autoarea volumului *Fiecare cu Budapesta lui*. Adică cu familia sau gașca lui...

ORIZONT, NR. 12, 2007

Cu seriozitatea-i cunoscută, Cornel Ungureanu ne vorbește despre *Aniversări leneșe în 2007. Cazul Eliade, Sebastian, Pavel Dan*. Binevenite sunt și interviurile cu criticii literari Andrei Terian și Cosmin Ciotloș – semn că literatura își are criticii ei și printre tineri. Numai că nominalizările lui A. T. la premiul Nobel sunt discutabile: Mircea Ivănescu, Norman Manea și Petru Cimpoșu. Ar mai fi multe de spus, dar ideea este că articolele sunt scrise deseori academic, folosindu-se un limbaj prea universitar și rece, ceea ce face ca revista să se citească greu și greoi. Asta probabil și din cauza tehnoredactării oboșitoare. Cred că și *Turul de orizont* este prea învechit și prăfuit. Este doar o părere...

NORD LITERAR, NR. 1, 2008

Dintre articolele bune și foarte bune din numărul de față, mă voi opri la „Cronica literară” semnată cu profesionalism de

Gheorghe Glodeanu care comentează un volum foarte interesant și provocator semnat de un critic literar de talent: Daniela Sitar-Tăut, iar volumul se intitulează *Estetica donjuanismului: o analiză a fenomenului autohton*, Editura Princeps Edit, Iași, 2007. Cu toate că are, uneori, un limbaj greoi și întortocheat, scrisul acestei tinere autoare trebuie reținut. Iată ce scrie cronicarul: „Prin cercetarea pe care o întreprinde, D. S. T. dă glas extraordinarei apetențe pentru mituri și pentru vise ce caracterizează existența umană, răspuns firesc al inconștientului la invazia tot mai feroce a tehnicismului și a excesului de demitizare ce definește epoca post-modernă. Prin studiile sale, D. S. T. a reușit să devină în numai câțiva ani, cea mai serioasă și competentă exegetă de la noi, a mitului lui Don Juan.” Cea ce nu e puțin lucru.

AXIOMA, nr. 12, 2007

Domnul Ieronim Tătaru nu se dezmințe nici de data aceasta: domnia sa ne reamintește de marele maestru al picturii franceze din secolul al XIX-lea, Gustave Courbet, acest autodidact și vizionar naiv care a demonstrat lumii că în artă contează doar talentul, cu prilejul împlinirii a 130 de ani de la moartea sa. Courbet a rămas celebru și prin multele portrete, autoportrete și nuduri de femei opulente, care au scandalizat pe contemporani și nu numai. La „Cronica literară”, criticul Constantin Trandafir ia la purcat o lucrare bine construită și scrisă cu farmec: *Constantin Negruzi de Gabriel Dimisianu*. Iată că literatura clasică nu și-a epuizat încă toate misterele. Zice cronicarul: „G. D. își urmează modelul, sau altfel spus consună în spirit și-n simțire, întră în rezonanță cu scriitorul. De unde și o anume însuflețire subtextuală, dar perceptibilă și avantajoasă, pe acest front de superioară discreție.” Alături de Liviu Leonte, Gabriel Dimisianu rămâne un exeget de marcă al importantului clasic care este Constantin Negruzi.

CĂRȚI PRIMITE LA REDACȚIE

Ioan Micheci, *Drumul regal*, Râmnicu-Sărat, Editura Volman, 2007.

Florin Paraschiv, *Euthanasia*, Focșani, Editura Andrew, 2007
Viorel Savin, *Poarta - The Got*, Bacău, Editura Psychelp, 2007
Marilena Donea, *George Bălăiță. Biobibliografie*, Bacău, Editura Corgal Press, 2007

Gheorghe Chirtoc, *Sirepele domnului Anason*, Focșani, Editura Andrew, 2007

George Cornilă, *Cu dinții strânși* (roman), Focșani, Editura Andrew, 2007

Florentin Popescu, *Semne și simboluri*, București, Editura Domino, 2007

Ioan Micheci, *Eminescu – Lumină de lună*, Râmnicu-Sărat, Editura Volman, 2007

Dumitru Ignat, *Astfel*, Botoșani, Editura Quadrant, 2007

*** *Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu*. Ediție critică de I. Opreșan, vol. 10-11, Editura Saeculum I.O., București, 2007

I. Opreșan, *Opera literară a lui B.P. Hasdeu*, Editura Vestala, București, 2007

Florentin Popescu, *Elegia cailor pierduți* (versuri), Ediție bilingvă

română-albaneză. Traducere în limba albaneză de Baky Ymeri, Editura Dominor, București, 2008

*** *Dor de Dor*, Antologir (lirică, proză, plastică), alcătuită de Marin Toma, Editată de Asociația pentru Progresul și dezvoltarea Spiritului Rural, 2007

Fănuș Băileșteanu, *Eseuri*, Editura Autograf MIM, Craiova, 2007
Daria Dalin, *Este vreme...* (proză), Ediție bilingvă română-franceză, Editura Noul Scris Românesc, Craiova, 2007

Mariana Pândaru, *După căderea nopții* (versuri), Editura Danimar, Deva, 2007

N. Porsenna, *Antologie de lirică universală* (Ediție și prefață de Florentin Popescu), ed. II-a, Editura Dominor, 2007

Mihai Stan, *Ieșirea din Paradis* (roman), Editura Muzeul Literaturii Române, 2007

Constantin T. Ciobotaru, *Securiștii au fost extraterestri* (proză) Editura Paralela 45, 2008

Valeriu Bârgău, *Generație și creație* (interviuri), Editura Călăuza V.B., Deva, 2007

Dan Camer, *Pro Basarabia și Bucovina*, Editura Omega, Buzău, 2007